

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII AL REPUBLICII MOLDOVA

Alina Felea
Adrian Dolghi
Ion Gumenâi
Ala Revenco-Bîrladeanu

ISTORIA ROMÂNILOR ȘI UNIVERSALĂ

MANUAL PENTRU CLASA

A VIII-A

EDITURA
TEXTER

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII AL REPUBLICII MOLDOVA

Alina Felea
Adrian Dolghi
Ion Gumenâi
Ala Revenco-Bîrladeanu

ISTORIA ROMÂNILOR ȘI UNIVERSALĂ

MANUAL PENTRU CLASA

A VIII-A

Acest manual este proprietate publică, editat din bugetul de stat, sursa Ministerului Educației și Cercetării, și este transmis cu titlu gratuit.

Manualul școlar a fost elaborat în conformitate cu prevederile Curriculumului la disciplină, aprobat prin Ordinul ministrului educației, culturii și cercetării nr. 906 din 17.07.2019. Manualul a fost aprobat prin Ordinul ministrului educației și cercetării nr. 827 din 11.06.2024 ca urmare a evaluării calității metodico-științifice.

(Denumirea instituției de învățământ)

EVIDENȚA UTILIZĂRII MANUALULUI

Anul de folosire	Numele și prenumele elevului	Anul de studii	Aspectul manualului	
			la primire	la returnare
1				
2				
3				
4				
5				

- Dirigintele clasei verifică dacă numele și prenumele elevului sunt scrise corect.
- Elevii nu vor face niciun fel de însemnări în manual.
- Aspectul manualului (la primire și la returnare) se va aprecia de către diriginte cu unul dintre următoarele calificative: *nou, bun, satisfăcător, nesatisfăcător*.

Istoria românilor și universală. Manual pentru clasa a VIII-a

Autori: Alina Felea, doctor habilitat în istorie, conferențiar cercetător, Institutul de Istorie, USM
Adrian Dolghi, doctor în istorie, cercetător științific coordonator, Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală
Ion Gumenăi, doctor habilitat în istorie, conferențiar universitar, USM; specialist principal, Agenția Națională a Arhivelor
Ala Revenco-Bîrladeanu (coautor aparatul metodic), profesor de istorie și discipline socioumanistice, grad didactic superior, IPLT „Ion Creangă”, Chișinău

© Alina Felea, Adrian Dolghi, Ion Gumenăi, Ala Revenco-Bîrladeanu, 2024
© Editura Texter Info, 2024

Redactor: Elena Măslîțchi
Corector: Emilia Braga
Copertă: Sergiu Stanciu
Tehnoredactare și prepress: Zoe Ciumac
Credite foto: shutterstock.com

Editura Texter, str. Alba Iulia, nr. 23, of. 59, Chișinău, MD-2051
Tel.: (+373 22) 58 14 08
e-mail: texter.educational@gmail.com

Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate Editurii Texter. Nicio parte a acestei lucrări nu poate fi reprodusă sau transmisă fără acordul prealabil scris al Editurii.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții din Republica Moldova
Istoria românilor și universală: manual pentru clasa a VIII-a / Alina Felea, Adrian Dolghi, Ion Gumenăi, Ala Revenco-Bîrladeanu; Ministerul Educației și Cercetării al Republicii Moldova. – [Chișinău]: Texter Info, 2024 (Unisoft [Ucraina]). – 176 p.: il., în parte color.
ISBN 978-9975-3680-0-1
94(=135.1)+94(100)(075.3)
I-87

Cum utilizăm manualul

Dragă elev/dragă elevă,

Bine ai venit în fascinantă călătorie prin cele mai importante locuri și evenimente istorice în care te va ghida manualul *Istoria românilor și universală*! Acest manual a fost elaborat în strictă conformitate cu Curriculumul la disciplina Istoria românilor și universală (2019), urmărind să ofere un instrument util de învățare cu conținuturi, ilustrații și alte materiale relevante, activități de învățare interactivă care să-ți stimuleze curiozitatea și să-ți dezvolte competențele. În manual vei descoperi o varietate de rubrici create special pentru a transforma procesul de învățare într-o experiență captivantă.

Titlul temei conform Curriculumului.

În rubrica **IDEI CARE INSPIRĂ** sunt date citate care te vor îndrepta spre valori înalte și îți vor sugera noi idei pentru dezvoltare.

Rubrica **DOCUMENTAR** valorifică sursele scrise: documente de epocă, cronici, surse istoriografice, care te vor ajuta la însușirea cunoștințelor și la formarea competențelor.

Rubrica **NOTE DE CĂLĂTORIE ÎN TIMP** îți oferă informații specifice (memorii ale contemporanilor perioadei respective, descrierea unei situații), care te vor transfera imaginar în epoca studiată pentru a înțelege mai bine procesele și evenimentele istorice.

Rubrica **ATELIERUL COMPETENȚELOR** cuprinde un ansamblu de sarcini pentru exersarea și fixarea cunoștințelor și competențelor.

Rubricile **APLIC, ÎNVĂȚ SĂ COLABOREZ, STUDIEZ ȘI REFLECTEZ, CREEZ** reprezintă activități de învățare pe niveluri de cunoaștere, creându-ți abilități complexe de înțelegere și de colaborare.

11 octombrie 1906

3 noiembrie 1906

BASĂRABIA

Frontispiciul ziarului „Basarabia”; 11 octombrie 1906

25. Mișcarea națională în Basarabia

IDEI CARE INSPIRĂ	TIMPUL ISTORIC	VOCABULAR
„Locuitori din Basarabia, venim printre voi ca domni și ca părinți, ca să vă aducem bucurii și vișdă, care rănilor de ai pătimit până acum. [...] Patria noastră a intrat pe o cale de îmbunătățiri care se vor revărsa asupra tuturor fiilor ei, fărăosebire.” Fragment din Proclamație către locuitori din Basarabia a lui A.I. Cuza ◆ Precizează contextul în care A.I. Cuza s-a adresat românilor din Basarabia.	1846 – demersurile lui Alexandru Mișcenko și Achim Popov de a publica ziarul <i>Românul</i> 1857 – începutul procesului de întemeiere a școlilor în sudul Basarabiei 3 noiembrie 1864 – înființarea Episcopiei Dunării de Jos 1899 – crearea „Pământului Basarabene” din Dorpat 9 iulie 1905 – publicarea manifestului către moldovenii din Basarabia 1908 – înființarea societății „Deșteptarea” 1908 – apariția revistei <i>Lumindorul</i>	Congres eparhial – adunare a reprezentanților preoților din cadrul unei eparhii. Grevă – încetare voluntară și colectivă a lucrului de către salariați pentru a obține satisfacerea unor revendicări (economice, sociale, politice). Românofil – persoană care are o simpatie deosebită pentru România și pentru poporul român. Surghiu – deportare, exil.

Mișcarea națională din Basarabia din a doua jumătate a sec. al XIX-lea – începutul sec. XX a evoluat sub influența evenimentelor politice internaționale și a politicilor reacționare ale Imperiului Rus. Războiul Crimeii, ca urmare a căruia sudul Basarabiei a trecut în componența Țării Moldovei, Unirea Principatelor Române, dar și revolta poloneză din 1863 și-au lăsat amprenta asupra spiritului național din Basarabia. Imperiul Rus continua politica de colonizare și de rusificare a Basarabiei, începută după anexarea teritoriului dintre Prut și Nistru în 1812. Prin intermediul instituțiilor de zemstvă și al altor organe imperiale de stat se intensifica procesul de rusificare în justiție, biserică, presă și școală. În 1867 limba română a fost interzisă în toate școlile din Basarabia, iar limba rusă a ajuns obligatorie. Majoritatea cărților vechi bisericești în limba română au fost strânse la Chișinău și distruse. Elita românească din Basarabia a fost fie îndepărtată de la guvernare, fie supusă unui amplu proces de rusificare. Represivitatea era extrem de dură. Intelectuali cu viziuni liberale și antimonarhice, care nu conveneau administrației din Rusia, erau exilați.

◆ Numește două consecințe ale politicii de deznăționalizare din Basarabia.
Mișcarea națională din Basarabia în a doua jumătate a sec. al XIX-lea s-a caracterizat prin continuarea rezistenței culturale față de politica de rusificare.

V. Principatele Române/România și teritoriile românești aflate sub dominație străină (1850-1914)

121

În rubrica **TIMPUL ISTORIC** vei găsi cele mai importante evenimente ale temei, care te vor ajuta să te orientezi în timpul istoric.

În rubrica **VOCABULAR** sunt prezentate definițiile noțiunilor istorice.

În rubrica **PERSONALITATEA ISTORICĂ** sunt propuse informații despre personalități marcante care au avut un rol deosebit în istorie.

Diversele ilustrații la temă te apropie de evenimentele studiate.

Rubrica **SPAȚIUL ISTORIC** conține o hartă relevantă la temă și sarcini pentru înțelegerea și reprezentarea spațiului istoric.

În rubrica **METODA** îți propunem un instrument de învățare specific, cu acțiuni concrete ce te vor ajuta să rezolvi probleme distincte.

în fiecare Principat a unui divan ad-hoc, care să reprezinte toate clasele sociale. Solicitării acestor divane urmau să fie examinate de puterile europene, iar rezultatul final trebuia să fie exprimat printr-o convenție încheiată la Paris. Totodată, în componența Țării Moldovei au revenit trei județe din sudul Basarabiei: Cahul, Bolgrad și Ismail. Se mai prevedea libertatea navigației pe Dunăre și neutralitatea Mării Negre.

◆ Rezumă consecințele pozitive ale Tratatului de pace de la Paris pentru Principate.

SPAȚIUL ISTORIC

◆ Demonstrează, cu ajutorul semnelor convenționale de pe hartă, că Principatele Române au fost afectate de operațiile militare din perioada 1853-1856.

◆ Explică acțiunile militare ale armatelor care au perturbat viața populației românești.

◆ Localizează pe hartă, conform semnelor convenționale, prevederile teritoriale ale Tratatului de la Paris pentru Principate.

Legenda

Războiul Crimeii (1853-1856)

Concentrare de trupe: XXX – ruse, CZZ – turcești

Directia de acțiune a armatelor: — austriece, — austriece

22.1.1854 – Bătălia importantă

1. Teritoriul sudului Basarabiei retrocedat Moldovei prin Tratatul de pace de la Paris (1856)

Unirea Principatelor Române

◆ Centre ale mișcărilor antonice

ATELIERUL COMPETENȚELOR

◆ **METODA: Studiul de caz**

Algoritm:

1. Identifică problema la care se face referință;
2. Documentează-te. Studiază individual cazul;
3. Descrie contextul în care s-a discutat problema;
4. Numeste personalitățile/stările implicate;
5. Precizează cauzele ce au generat cazul/problema;
6. Indică măsurile care au fost luate (și de către cine) pentru soluționarea problemei;
7. Studiază problema celor trei județe din sudul Basarabiei conform metodei sus-menționate.

◆ **APLIC**

◆ Argumentează, prin două exemple, că românii s-au alăturat mișcărilor de eliberare națională care s-au declanșat în toată Europa.

◆ **STUDIEZ ȘI REFLECTEZ**

◆ Prezintă un argument care să susțină faptul că în cadrul mișcărilor sociale și revoluționare românii își exprimau conștiința națională.

◆ Scrie un slogan care ar exprima ideea de unitate națională.

◆ **INVĂȚ SĂ COLABOREZ**

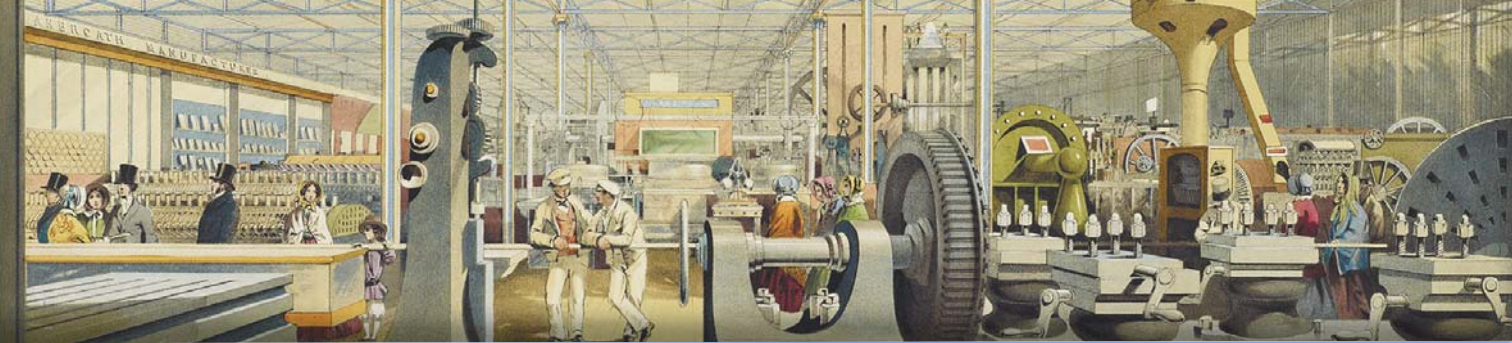
◆ Demonstrează, împreună cu colegul/coleaga de bancă, relația cauză-efect dintre dominația străină și mișcarea de eliberare națională în spațiul românesc, utilizând termenii: *dominație politică, asigurare națională, catolicizare, censură, lichidarea autonomiei, națiune tolerată*.

◆ **CREEZ**

◆ Realizează un album cu text și imagini ale simbolurilor românești (drapel, pictură, termeni, poezie, personalități etc.) utilizate în cadrul evenimentelor descrise în temă.

28

8. Formarea statelor naționale în Europa

Sala de mașini, Marea Expoziție a Lucrărilor de Industrie a tuturor Națiunilor, Londra, 1851

Introducere în studiul Istoriei românilor și universale (Epoca Modernă)

IDEI CARE INSPIRĂ

„Modernizarea este un proces complex și continuu de schimbare care are loc în societățile umane. Acesta implică trecerea de la tradiție către raționalitate, de la agricultură la industrializare, de la societăți agrare la societăți urbane. Modernizarea vizează creșterea economică, dezvoltarea instituțiilor, schimbarea valorilor și obiceiurilor, precum și adoptarea tehnologiilor avansate.”

Adaptat după Peter L. Berger,
Despre modernizare și modernitate
(*On Modernization and Modernity*)

- **Explică sensul noțiunii modernizare utilizând sursa de mai sus.**

TIMPUL ISTORIC

1640-1914 – Epoca Modernă

Partea I. 1640-1848 – de la Revoluția Burgheză din Anglia până la revoluțiile din 1848-1849 în Europa

Partea a II-a. 1848-1914 – de la revoluțiile din 1848-1849 în Europa până la declanșarea Primului Război Mondial în 1914

VOCABULAR

Civilizație industrială – stadiu de dezvoltare în care o societate a trecut prin procesul de industrializare și și-a conturat modul de organizare socială, economică și culturală în jurul producției industriale extinse.

Progres – trecere de la o stare sau o formă inferioară de dezvoltare (economică, socială, politică, intelectuală etc.) la una superioară.

Lupte de stradă la Paris în timpul Revoluției de la 1848 din Franța reflectate în tabloul lui Eugène Hagnauer „Incendiu la turnul de apă, piața Palatului Regal, 24 februarie 1848”

Istoria modernă universală este o ramură a disciplinei istorice care investighează și analizează evenimentele, procesele și schimbările care au avut loc la nivel global în perioada modernă a umanității, cuprinzând intervalul de la sfârșitul Evului Mediu până la Epoca Contemporană. În clasa a VIII-a, conform Curriculumului la disciplina Istoria românilor și universală, elaborat în anul 2019, vei studia partea a II-a a istoriei moderne: 1848-1914 – de la revoluțiile din 1848-1849 în Europa până la declanșarea Primului Război Mondial în 1914.

După revoluțiile din 1848-1849 a urmat o perioadă de dezvoltare ascendentă stabilă, în care s-au evidențiat succesele Revoluției Industriale, o conjunctură economică favorabilă, reforme treptate în sfera politică și realizări remarcabile în domeniile educației, științei și culturii. În această perioadă au avut loc: con-

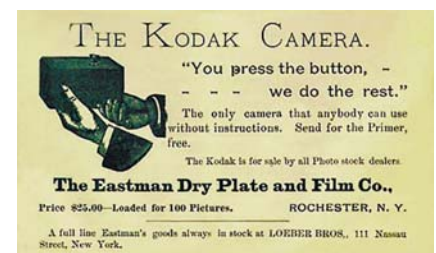

Prima pagină a ziarului „Viața Basarabiei”, 22 aprilie 1907

- **Explică ce informații pot fi obținute din sursa istorică prezentată mai sus.**

STUDIU DE CAZ

Arta fotografică

Inventarea fotografiei în anii 30 ai sec. al XIX-lea a reprezentat un moment de cotitură în domeniul artelor vizuale. Fotografia a devenit rapid populară și răspândită după ce George Eastman a creat, în 1888, primul aparat foto Kodak pentru utilizare la scară largă. Ca sursă istorică, fotografia este o fereastră spre trecut, oferind detalii vizuale precise despre modul de viață, cultură, evenimente și personalități. În plus, prin interpretarea și analiza atentă a fotografiilor istorice, putem înțelege mai bine contextul social, economic și cultural al perioadelor trecute.

- **Appreciază importanța fotografiei în calitate de izvor istoric.**

stabilitatea statelor naționale – Italia (1861/1870) și Germania (1871), apariția celei de-A Treia Republici Franceze (1870), transformarea dualistă a monarhiei habsburgice (1867), progresul semnificativ de democratizare a sistemului politic al Marii Britanii (1867, 1884), Epoca Meiji în Japonia, încheierea Războiului Civil (1861-1865) și a Reconstrucției (1877) în SUA. Relațiile internaționale s-au caracterizat prin constituirea alianțelor militare, a blocurilor politico-militare, precum și prin accelerarea bruscă a colonizării și intensificarea competiției dintre principalele puteri coloniale ale lumii.

În istoria românilor această perioadă s-a remarcat prin Unirea Principatelor Române (1859), reformele modernizatoare ale domnitorului Al.I. Cuza, Războiul de Independență (1877-1878) și cucerirea independenței, proclamarea Regatului României (1881), constituirea sistemului politic democratic, recuperarea Dobrogei de Sud (1913), instituționalizarea învățământului, formarea școlii naționale de pictură, sculptură și arhitectură. A fost epoca marilor clasici ai literaturii românești, perioada luptei naționale a românilor din provinciile înstrăinate etc.

Epoca Modernă s-a încheiat odată cu declanșarea Primului Război Mondial, care a devenit un punct de referință pentru epoca următoare – Epoca Contemporană.

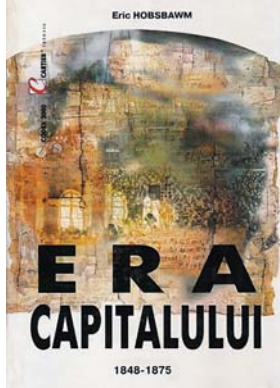
Studiul Epocii Moderne oferă o perspectivă asupra transformărilor sociale, economice, politice și culturale care au modelat lumea modernă și permite înțelegerea contextului în care s-au născut ideile, evenimentele și schimbările care ne-au adus în prezent.

- **Identifică obiectul de studiu al istoriei moderne universale pentru anii 1848-1914.**
- **Numește evenimentele și procesele istorice majore care au avut loc în perioada 1848-1914.**

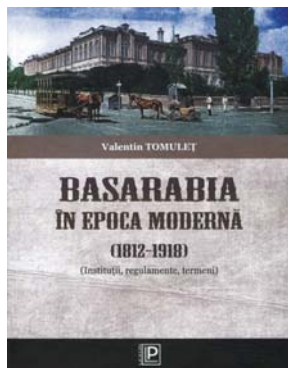
Izvoarele studierii istoriei moderne a românilor și universale în anii 1848-1914. La baza cunoașterii trecutului stau izvoarele istorice. Pentru studierea istoriei moderne universale și a românilor sunt utilizate surse istorice specifice perioadei.

Documentele istorice (acte oficiale, legislative, acorduri și tratate internaționale, corespondență, declarații etc.) pot fi inedite sau publicate. Documentele inedite se păstrează în arhive și în biblioteci, fiind deosebit de importante, deoarece oferă informații noi, necunoscute sau puțin cunoscute de cercetători și de societate. Împreună cu documentele publicate, prezintă o perspectivă directă asupra evenimentelor și deciziilor politice ale vremii. *Datele statistice, rapoartele economice și comerciale* ilustrează schimbările economice, industrializarea, urbanizarea și alte aspecte ale vieții sociale și economice. Pentru reconstituirea realității Epocii Moderne sunt prețioase și *documentele particulare* (jurnalele personale, memoriile și scrisorile). Înregistrările personale ale oamenilor din acea perioadă oferă o viziune privată asupra vieții cotidiane, prezintă gânduri și emoții trăite în legătură cu anumite procese și evenimente istorice, sociale sau culturale. *Memoriile și biografiile* liderilor politici și ale altor personalități reflectă opinia lor personală despre anumite evenimente și decizii politice.

O categorie aparte de surse o formează *operele literare*. Romanele, nuvelele, poeziile și alte lucrări literare ale epocii redau evoluția culturii

Coperta cărții „Era capitalului: 1848-1875” de Eric Hobsbawm, Chișinău, 2022

Coperta cărții „Basarabia în Epoca Modernă (1812-1918): (Instituții, regulamente, termeni)” de Valentin Tomuleț, Chișinău, 2012

- Explică termenul *istoriografie* cu ajutorul dicționarului și al imaginilor de mai sus.

din perspectiva curentelor literare, a tematicii abordate, oferind și o imagine asupra problemelor sociale și politice ale timpului.

Periodicele și ziarele vremii reflectă opinii și modul de percepere a evenimentelor contemporane; prezintă noutățile, discuțiile și dezbaterile din perioada 1848-1914 referitor la evenimentele istorice, sociale și culturale ce se derulau.

În categoria *operelor vizuale* se înscriu picturile, gravurile, iconografia, sculpturile, monumentele arhitecturale și alte opere de artă. Importanța lor reiese din reprezentarea realității prin prisma viziunii artiștilor plastici contemporani ai epocii. În această perioadă au apărut *fotografia* și *filmul cinematografic*, care au devenit o sursă importantă și precisă de cunoaștere, datorită înregistrării exacte a realității pe pelicula aparatelor fotografice și a camerelor de filmat.

Sursele menționate, combinate, confruntate și analizate cu atenție, oferă o imagine mai amplă și mai profundă a *istoriei moderne a românilor și universale* între anii 1848 și 1914. Acest fapt permite istoricilor să reconstruiască și să interpreteze trecutul într-un mod cât mai precis, iar elevilor – să studieze și să înțeleagă mai bine procesul istoric, modul în care s-a dezvoltat și a funcționat societatea modernă. În prezentul manual, autorii au utilizat un șir de surse care ilustrează evenimentele, procesele și personalitățile istorice abordate în scopul prezentării complexe a realității societății moderne.

- Enumeră sursele utilizate în cercetarea/studierea istoriei moderne a românilor și universale.
- Numește două categorii de surse menționate mai sus cu care te-ai familiarizat în clasele anterioare.

ATELIERUL COMPETENȚELOR

⇒ METODA: Discuția colectivă

Discuția colectivă poate avea următoarele etape:

1. Formularea unei teme bazate pe subiectul studiat în cadrul lecției.
 2. Lansarea temei de discuție în cadrul întregii clase pentru dezbateri și analiză.
 3. Formularea, discutarea și analiza unor întrebări aparte.
 4. Elaborarea în echipe a unor răspunsuri complete la fiecare întrebare.
 5. Prezentarea răspunsurilor în fața întregii clase.
- Organizați o discuție colectivă despre importanța diferitelor surse pentru cercetarea istorică.

⇒ APLIC

- Alcătuieste enunțuri cu termenii istorici: *industrializare, modernizare, progres, urbanizare, Epoca Modernă*.

⇒ ÎNVĂȚ SĂ COLABOREZ

- Analizează, împreună cu colegul/colega de bancă, un ziar contemporan. Explică argumentat ce informații poți obține dintr-o astfel de sursă.

⇒ STUDIEZ ȘI REFLECTEZ

- Formulează două concluzii care să reflecte procese istorice din anii 1848-1914.

⇒ CREEZ

- Elaborează o schemă a izvoarelor specifice istoriei moderne.

Unitatea I

REVOLUȚIILE DIN 1848-1849 ÎN EUROPA

Republica Universală, Democrată și Socială în 1848 – Pactul, subtitlul lucrării: Oamenii, formați o alianță sfântă și țineti-vă de mână, litografie de Frédéric Sorrieu, Musée Carnavalet, Paris

Conform Curriculumului, vei studia:

TEME

1. Cauzele revoluțiilor din 1848-1849 în Europa.
Revoluția de la 1848 în Franța
2. Revoluțiile din 1848-1849 în statele germane, statele italiene și Imperiul Habsburgic
3. Revoluțiile din 1848-1849 în Țările Române

PERSONALITĂȚI

Mihail Kogălniceanu
Nicolae Bălcescu
Vasile Alecsandri

NOȚIUNI

Independență
Mișcare națională
Pașoptiști
Unificare politică
Unificare națională

Lamartine pe treptele Primăriei, refuzând să recunoască steagul roșu drept steag național și susținând tricolorul francez, 25 februarie 1848, pictură de Henri Félix Emmanuel Philippoteaux (fragment)

1. Cauzele revoluțiilor din 1848-1849 în Europa.

Revoluția de la 1848 în Franța

IDEI CARE INSPIRĂ

„[...] Află că nația cea mare s-a ridicat, și că libertatea lumii s-a mântuit. Minunata revoluție, ce te căiești amarnic că n-ai văzut-o cu ochii, va schimba fața lumii. Regele a fugit. Republica e proclamată de toți. [...]”

Fragment din scrisoarea
lui Nicolae Bălcescu către
Vasile Alecsandri

- **Identifică schimbarea produsă în Franța menționată de N. Bălcescu în sursa de mai sus.**
- **Numește o metodă sau un mijloc de răspândire a ideilor revoluționare în Europa anului 1848.**

TIMPUL ISTORIC

22 februarie 1848 – declanșarea Revoluției în Franța

23 februarie 1848 – demiterea cabinetului de miniștri în frunte cu François Guizot

24 februarie 1848 – constituirea guvernului provizoriu

25 februarie 1848 – proclamarea celei de-A Doua Republici Franceze

23-26 iunie 1848 – revolte în Paris

4 noiembrie 1848 – adoptarea Constituției celei de-A Doua Republici Franceze

10 decembrie 1848 – alegerea în calitate de președinte a lui Ludovic Napoleon Bonaparte

2 decembrie 1852 – instaurarea celui de-Al Doilea Imperiu Francez

VOCABULAR

Adunare constituantă – adunare alcătuită din reprezentanți aleși în vederea elaborării și votării sau modificării unei constituții.

Constituție – lege fundamentală a unui stat, care stabilește forma de guvernământ și de organizare statală, precum și drepturile și obligațiile fundamentale ale cetățenilor.

Guvern provizoriu – guvern numit pentru o perioadă scurtă, de tranziție.

Monarhia din Iulie – regimul monarhiei constituționale din Franța între 1830 și 1848.

Republică – formă de guvernământ în care organele supreme de conducere sunt constituite din reprezentanți aleși pe un anumit termen.

CURIOZITĂȚI

Originea drapelului Franței datează de la sfârșitul Revoluției Franceze din 1789. Tricolorul albastru, alb, roșu a reprezentat Prima Republică Franceză. După căderea lui Napoleon Bonaparte, tricolorul a fost înlocuit cu un steag alb, cu flori de crin. Ludovic Filip (sau Louis Philippe) a restaurat tricolorul ca steag oficial al țării. În 1848 mulți cetățeni cereau introducerea unui steag roșu, dar s-a reușit păstrarea tricolorului.

Cauzele generale ale revoluțiilor din 1848-1849 în Europa. Revoluțiile din 1848 în Europa au fost determinate de o serie de cauze. Creștea nemulțumirea față de ordinea socială și politica existentă, deoarece regimurile absolutiste au limitat drepturile politice ale categoriei sociale de mijloc. Dorința de schimbare și de unitate a fost un factor important în mobilizarea maselor și în susținerea necesității de reforme politice și sociale. Ideile liberale și naționaliste deveneau tot mai prevalente și alimentau cererile de reforme, în special în contextul prigonirii mișcărilor naționale de către Sfânta Alianță.

În multe regiuni și state exista dorința de independență (de exemplu, în Imperiul Habsburgic) și de unitate națională (în statele italiene și în cele germane). Alegerea lui Pius al IX-lea, în 1846, drept papă, care în prima lună a domniei sale a amnistiat deținuții politici, a constituit un semnal pentru mișcările revoluționare din statele italiene. Reacția pozitivă la amnistie a fost evidentă la Roma, unde locuitorii au desprins caii din trăsura papei și l-au condus cu flori, fapt ce a semnalat o schimbare de atitudine față de autoritatea papală și susține-

rea reformelor liberale. În afara statelor italiene au izbucnit răscoale și în alte regiuni. La Cracovia polonezii s-au răscolit împotriva stăpânirii austriece, iar Elveția a fost martora unui război civil determinat de dorința înfăptuirii unor reforme democratice.

Criza economică din 1846-1847 a dus la scăderea producției industriale, creșterea șomajului și insuficiența produselor alimentare, amplificând astfel nemulțumirile și creând un teren fertil pentru mișcările revoluționare din 1848, care aveau drept scop schimbarea regimurilor conservatoare și implementarea reformelor democratice în întreaga Europă.

- **Enumeră cauzele de ordin social și economic ale revoluțiilor din 1848-1849 în Europa.**

Cauzele și premisele Revoluției de la 1848 în Franța. Anii secetoși 1846-1847 au dus la scăderea producției agricole, fapt ce a contribuit la creșterea prețurilor cerealelor. În 1847 Franța a fost afectată de o criză economică. Închiderea uzinelor, fabricilor și atelierelor meșteșugărești a dus la creșterea șomajului și la sărăcie. Corupția și abuzurile funcționarilor au stârnit indignarea populației. Pe la 1848 situația socioeconomică din Franța s-a deteriorat semnificativ, iar Monarhia din Iulie n-a rezolvat problemele socioeconomice.

Burghesia mică și cea mijlocie, care nu aveau drept de vot în timpul Monarhiei din Iulie, erau nemulțumite de monopolul politic al marilor bancheri și cereau reforme electorale pentru a obține o participare mai activă la procesul politic. Guvernul a respins categoric cererile burgheziei, menținând astfel starea de nemulțumire și tensiunea în societate. Susținătorii reformei, care aparțineau categoriilor înstărite ale populației, au început să organizeze la Paris banchete reformiste – întruniri în cadrul cărora discutau despre proiecte de schimbare a sistemului electoral, ce au contribuit la creșterea mobilizării politice.

- **Numește cauzele specifice ale Revoluției de la 1848 în Franța.**
- **Precizează contextul politic al nemulțumirilor cetățenilor.**

Revoluția în Franța. Un nou banchet reformist a fost programat pentru 22 februarie 1848, dar a fost interzis de guvern. Cu toate acestea, parizienii au început să se adune pe Champs Élysée, artera principală a capitalei franceze, pentru a lua parte la banchetul opoziției. Regele a ordonat Gărzii Naționale să disperseze mulțimea. Însă, Garda a fost solidară cu burghesia și cu revendicările politice ale acesteia.

La 23 februarie 1848 organizatorii evenimentului, însoțiți de o mulțime de parizieni, cântând *La Marseillaise* și strigând „Trăiască reforma!”, s-au deplasat spre centrul orașului. Regele Ludovic Filip a demis cabinetul de miniștri în frunte cu François Guizot. Burghesia pariziană a fost satisfăcută de victoria obținută. Pentru ea „revoluția” a luat sfârșit, scopul său fiind doar limitarea puterii monarhiei și obținerea mai multor drepturi politice și civile.

În timp ce parizienii sărbătoreau victoria, soldații care asigurau ordinea publică au deschis focul asupra mulțimii. Câteva zeci de oameni au căzut loviți de gloanțe. Acest fapt a servit drept semnal pentru începutul revoltei. În noaptea spre 24 februarie, Parisul a fost împânzit de baricade, revoluționarii au înconjurat Palatul Regal Tuileries și au cerut abdicarea regelui. Ludovic Filip a ezitat să ordone represiunea protestatarilor și a hotărât să abdice, luând apoi drumul exilului spre

Banchetul de la Château Rouge din 9 iulie 1847 a fost primul dintr-o serie de banchete reformiste

NOTE DE CĂLĂTORIE ÎN TIMP

„[...] Seara pe la ora 10 în strada Lepelletier a apărut un grup mic de tineri republicani, care s-au adunat la intrarea clădirii ziarului «Le National», în liniște, ca și cum și-ar fi dat o întâlnire. În fiecare din revoluțiile noastre conducerea se întrunește în redacția unui ziar. Ele reprezintă concentrările opiniei publice, tribunele ambulante ale poporului. [...]

Soldații se crezură atacați. Puse ră armele la umăr și o dără de foc a luminat întregul rând. Salva, al cărei ecou răsuna printre casele înalte și străzile înguste, a zguduit întreg bulevardul. Coloana poporului din mahalale s-a împrăștiat decimată de gloanțe. Vaielele de moarte și gemetele răniților se împleteau cu strigătele înspăimântate ale femeilor, copiilor, curioșilor. Ei se refugiară în casele vecine, în străzile înguste, pe sub porțile boltite. La lumina făcliiilor care se stingeau în sângele de pe pavaj, se întrezăreau ici-colo grupuri de cadavre. Masa înspăimântată, crezându-se urmărită, s-a retras în strigăte de răzbunare până spre strada Lafitte, lăsând între ea și armată doar golul, tăcerea și noaptea.”

Alphonse de Lamartine despre ziua de 23 februarie 1848 la Paris

- **Apreciază rolul presei în Revoluția de la 1848.**
- **Exprimă-ți opinia cu privire la prețul plătit de populație în lupta pentru drepturile sale.**

*Incendierea tronului regelui
Louis Philippe, Paris, 25 februarie 1848,
litografie de Nathaniel Currier*

*Baricada din strada Soufflot, Paris,
25 iunie 1848,
tablou de Horace Vernet*

- **Describe evenimentele prezentate în imaginile de mai sus.**
- **Asociază aceste imagini cu termeni și noțiuni.**

PERSONALITATEA ISTORICĂ

*Alphonse de Lamartine,
tablou de François Gérard*

Alphonse de Lamartine (1790-1869) – poet, scriitor și om politic francez. A participat activ la Revoluția de la 1848 din Franța. A fost ales în Adunarea Constituantă, a fost membru al guvernului provizoriu al celei de-A Doua Republici. A deținut funcția de ministru de externe și a avut un rol important în conducerea evenimentelor revoluționare.

- **Appreciază rolul istoric al lui Alphonse de Lamartine în cadrul Revoluției Franceze.**

Anglia. Camera Deputaților a continuat să activeze în sprijinul monarhiei. Însă revoluționarii republicani, conduși de poetul Lamartine, care tocmai ocupaseră Palatul Tuileries, au năvălit în sala de ședințe a Camerei Deputaților din Palatul Bourbon. Amenințând cu forța, au cerut reprezentanților opoziției, liberalilor, crearea unui nou guvern. Această cerință a fost îndeplinită. La 24 februarie 1848 a fost format un guvern provizoriu, de orientare reformist-liberală, care a acceptat *La Marseillaise* ca imn revoluționar, ca și în 1792. În februarie-mai 1848, guvernul a avut șase membri: scriitorul Alphonse de Lamartine, ziaristul Alexandre Auguste Ledru-Rollin, bancherul Louis Antoine Garnier-Pagès, savantul fizician Dominique François Arago, socialistul Louis Auguste Blanqui, muncitorul Alexandre Albert. Acest guvern a abolit monarhia și, la 25 februarie 1848, a proclamat cea de-A Doua Republică Franceză, care a existat până la 2 decembrie 1852. Simbolul acesteia a fost steagul tricolor – albastru, alb și roșu. După ce a fost răsturnată Monarhia din Iulie, Revoluția de la 1848 în Franța s-a încheiat.

- **Enumeră categoriile sociale care s-au răzvrătit împotriva guvernării monarhice.**
- **Identifică forța motrice a Revoluției Franceze.**

A Doua Republică Franceză. După instituirea celei de-A Doua Republici Franceze, transformările sociale, economice și politice au continuat. Guvernul provizoriu a desființat titlurile nobiliare, a emis un decret privind libertatea presei, a micșorat ziua de muncă la zece ore și a decis introducerea votului și întrunirilor pentru bărbații cu vârsta de peste 21 de ani. Au fost luate măsuri privind organizarea alegerilor pentru *Adunarea Constituantă*, care urma să elaboreze și să voteze o nouă constituție. Alegerile pentru Adunarea Constituantă au avut loc la 23-24 martie 1848 și au adus victoria moderaților.

Pentru a asigura muncitorii din marile orașe cu locuri de muncă, au fost organizate așa-zisele ateliere naționale, unde se plăteau unu-doi franci pe zi. Muncitorii îndeplineau lucrări publice: reparau drumuri, poduri, sădeau copaci etc. Guvernul a fost nevoit să mărească impozitele, iar întreaga povară a căzut pe umerii țăranilor și ai altor mici proprietari, care erau nemulțumiți de impozitele mari. Pentru a reduce cheltuielile, guvernul a micșorat salariile muncitorilor. Dar când costul întreținerii muncitorilor a depășit 14 milioane de franci, guvernul a închis atelierele. Drept răspuns, la 23-26 iunie 1848, la Paris a izbucnit o revoltă, la care au participat circa 50 de mii de muncitori.

Guvernul provizoriu din februarie 1848 și-a dat demisia și a fost înlocuit de *Comisia Executivă*, compusă din cinci persoane: François Arago, Garnier-Pagès, Alphonse de Lamartine, Ledru-Rollin (anterior membri ai guvernului provizoriu) și burghezul Pierre Marie de Saint-Georges.

Pentru a suprima revolta, Adunarea Constituantă l-a numit ministru de război și șef al guvernului (24 iunie-10 decembrie 1848) pe generalul Louis Eugène Cavaignac. Timp de patru zile, 23-26 iunie, s-a dus un război de stradă, bilanțul căruia a fost groaznic: 5.000 de morți în rândurile răsculaților, circa 1.000 în rândurile forțelor de ordine, mii de răniți, 25.000 de arestați, 11.000 de condamnări la închisoare sau la deportare. Trupele guvernamentale i-au învins pe rebeli.

După înăbușirea revoltei, autoritățile au închis ziarele radicale, cluburile și societățile. Unele dintre reformele democratice începute au fost suspendate.

La 4 noiembrie 1848, Adunarea Constituantă a adoptat Constituția celei de-A Doua Republici Franceze. Conform Constituției, puterea legislativă aparținea *Adunării Legislative* unicamerale, alcătuită din 750 de deputați. Puterea executivă revenea președintelui, care era ales pentru patru ani, fără dreptul la al doilea mandat. Președintele era asistat de guvern. Constituția a consacrat votul universal pentru bărbații cu vârsta de peste 21 de ani.

- **Describe schimbările din domeniul politic și cel economic în perioada Revoluției.**
- **Menționează realizările Revoluției Franceze în domeniul social.**

La 10 decembrie 1848 au avut loc primele alegeri ale președintelui Republicii. Pentru funcția de președinte au candidat: Alphonse de Lamartine, Ledru-Rollin, Louis Eugène Cavaignac, care au obținut, împreună, 2.083.000 de voturi, și Ludovic (Louis) Napoleon Bonaparte (1808-1873), nepot de frate al împăratului Napoleon I, care a și devenit președinte, acumulând 5.434.000 de voturi. Francezii sperau că Ludovic Napoleon va reînvia fosta măreție a țării și nu va fi indiferent față de soarta oamenilor de rând.

În Adunarea Legislativă, ca urmare a alegerilor din 13 mai 1849, predominau **monarhiștii** (cei care susțineau monarhia), în defavoarea republicanilor. La 2 decembrie 1851, Ludovic Napoleon a realizat o lovitură de stat, dizolvând Adunarea Legislativă. Ludovic și-a luat titlul de principe-președinte, instaurând un regim autoritar. În noiembrie 1852 a fost organizat un plebiscit în vederea alegerii formei de guvernare a Franței, la care majoritatea francezilor au optat pentru monarhie. Drept rezultat, la 2 decembrie 1852 principele-președinte, Ludovic Napoleon, a proclamat instaurarea celui de-Al Doilea Imperiu Francez, devenind împăratul Napoleon al III-lea (fiul lui Napoleon I a fost considerat Napoleon al II-lea, care nu a guvernat niciodată). Rezultatele Revoluției Franceze din anul 1848 au fost anulate.

- **Numește cauzele căderii celei de-A Doua Republici Franceze.**
- **Precizează principiul democratic prin care a fost ales președintele celei de-A Doua Republici Franceze.**

Depunerea jurământului de președinte de către Ludovic Napoleon

- **Explică sensul evenimentului.**
- **Describe contextul în care a avut loc evenimentul din imagine.**

ATELIERUL COMPETENȚELOR

➔ **METODA: Petiția** este o cerere scrisă adresată de către cetățeni unei autorități privind drepturi, interese personale sau publice. Include: un titlu clar și concis care rezumă conținutul petiției; denumirea instituției sau numele persoanei căreia îi este adresată; informații despre persoanele care inițiază petiția; motivația petiției; cerința sau obiectivul; argumentarea cererii; semnăturile, inclusiv adresa și datele de contact ale semnatarilor; locul semnării; rezumarea cererii și exprimarea încrederii în soluționarea acesteia.

- **Imaginează-ți că ești un cetățean/o cetățeană din perioada Revoluției Franceze. Scrie o petiție adresată conducerii satului/orașului/țării în care să ceri respectarea drepturilor cetățenilor, țăranilor sau altor persoane.**

➔ APLIC

- **Formulează enunțuri utilizând termenii: monarhie absolută, libertăți democratice, revoluție, republică, constituție.**

➔ ÎNVĂȚ SĂ COLABOREZ

- **Realizează, împreună cu colegul sau colega de bancă, un interviu imaginar cu un participant la Revoluția de la 1848 din Franța, concretizând scopul, desfășurarea și rezultatul acesteia.**

➔ STUDIEZ ȘI REFLECTEZ

- **Exprimă-ți opinia referitor la rezultatele Revoluției Franceze.**

➔ CREEZ

- **Elaborează o axă a timpului care să conțină datele și evenimentele principale ale temei, pe care le vei ilustra cu propriile desene sau cu fotografii.**

Deschiderea Parlamentului în Biserica „Sfântul Paul” din Frankfurt în 1848, litografie color realizată după un desen de Ludwig von Elliot, sec. al XIX-lea (fragment)

2. Revoluțiile din 1848-1849 în statele germane, statele italiene și Imperiul Habsburgic

IDEI CARE INSPIRĂ

„Revoluția din Paris a luminaț ca un fulger situația noastră. Suburbiile manifestă o stare de nervozitate. Mica burghezie se găsește într-o fierbere evidentă. Circulă cele mai funeste zvonuri. Pare că aproape toți vor să forțeze statul la un faliment [...]”

Fragment din scrisoarea diplomatului saxon Karl Friedrich Vitzthum von Eckstädt către mama sa despre Revoluția din Viena, 13 martie 1848

- **Apreciază impactul Revoluției Franceze asupra Imperiului Habsburgic.**

TIMPUL ISTORIC

ianuarie-martie 1848 – extinderea Revoluției la Palermo, Roma, Milano, Veneția etc.

1-5 martie 1848 – declanșarea Revoluției în statele germane

13 martie 1848 – începutul Revoluției la Viena

24 martie 1848 – declararea războiului împotriva Imperiului Habsburgic de către Carol Albert al Sardiniei

25 aprilie 1848 – promulgarea Constituției Imperiului Habsburgic

noiembrie 1848 – abdicarea lui Ferdinand I și urcarea la tron a lui Franz Joseph I

9 februarie 1849 – proclamarea Republicii Romane

martie-august 1849 – înăbușirea Revoluției în Italia de către trupele franceze și austriece

7 martie 1849 – dizolvarea Reichstagului și suspendarea Constituției Austriei

28 martie 1849 – adoptarea Constituției Germaniei

14 aprilie 1849 – declararea independenței Ungariei

13 august 1849 – capitularea armatei maghiare ca urmare a intervenției militare ruse

VOCABULAR

Cens – sumă minimă de impozit prevăzută de legea electorală pentru acordarea dreptului de alegător.

Congres – reuniune națională sau internațională în care delegații sau invitații dezbate probleme majore de ordin politic, economic, organizatoric, științific, cultural etc.

Dietă – adunare politică, organ reprezentativ al claselor privilegiate.

Parlament – organ legislativ din unele țări.

Promulgare – intrare în vigoare a unei legi.

În amintirea luptei de eliberare în noaptea fatală de 18-19 martie 1848, Berlin, litografie de autor necunoscut

- **Exprimă-ți opinia: de ce în timpul Revoluției au avut loc lupte stradale?**

Revoluțiile în statele germane. Criza economică din 1847, care a dus la înrăutățirea condițiilor de viață ale populației; recolte slabe din cauza secetei, care a afectat mai multe țări, inclusiv statele germane; existența regimurilor absolutiste și menținerea unor relații feudale au constituit cauzele mișcărilor revoluționare. Într-un șir de orașe germane, mulțimi de oameni înfometați au distrus magazine și depozite pentru a sustrage alimente. Țăranii revendicau în mare parte abolirea obligațiilor feudale, burghezia tindea să obțină puterea politică și libertăți democratice. În Renania, ce aparținea Prusiei, care era cel mai dezvoltat dintre statele germane, în martie 1848 au avut loc tulburări violente. În Köln, principalul oraș al regiunii, locuitorii săraci au cerut reforme democratice imediate.

În perioada 1-5 martie 1848 în Baden, Württemberg, Bavaria și alte state germane au avut loc demonstrații. Sub presiunea opoziției, guvernele reacționare au demisionat, iar liberalii au constituit altele noi.

Evenimentele s-au transferat la Berlin, capitala Prusiei. La 18 martie 1848 poliția a folosit armele împotriva demonstranților în sprijinul reformei. Orașul a fost împânzit de baricade. Luptele au continuat toată noaptea, iar a doua zi dimineața berlinezii au respins trupele guvernamentale. Regele Frederic William al IV-lea a cedat: a ordonat trupelor să părăsească orașul și a declarat intenția de a adopta o constituție, de a introduce libertatea presei; de a convoca o adunare națională constituantă și de a forma un nou guvern. Această declarație a dus la o încăierare sângeroasă între berlinezii care au venit la palatul regal să-și exprime sprijinul pentru monarh și cei care voiau să înainteze regelui noi revendicări. Gardienii au deschis focul asupra mulțimii. Au început luptele de stradă (18-19 martie), în care au murit aproximativ 200 de oameni.

La 18 mai 1848 a fost inaugurat primul parlament german unit, ales prin vot general – *Adunarea Națională Constituantă* stabilită la Frankfurt pe Main. Adunarea a eliminat rămășițele și îndatoririle feudale ale țăranilor. La 28 martie 1849 Parlamentul de la Frankfurt a adoptat Constituția unei Germanii unite, conform căreia Imperiul German urma să fie o federație de state germane. Parlamentul a propus tronul imperial regelui prusac Frederic William al IV-lea, dar acesta a refuzat, deoarece nu dorea să accepte coroana imperială din mâinile unui parlament revoluționar. În același timp, Austria, cel mai mare dintre statele germane, s-a opus cu hotărâre unificării Germaniei sub conducerea Prusiei. Conducătorii statelor germane mici, care au susținut doar verbal unirea țării, nu au vrut să se despartă de puterea lor.

Austria, dezamăgită că nu i s-a oferit coroana imperială, și-a retras reprezentanții din Parlamentul de la Frankfurt. Exemplul ei a fost urmat de delegații din alte state germane, fapt ce a dus la pierderea autorității parlamentare. Adunarea Națională a fost mutată la Stuttgart, în Württemberg. În iunie 1849 regele statului Württemberg a dizolvat Parlamentul cu forță.

Între timp, în mai 1849, în Prusia, conform noii legi electorale, votul universal câștigat de popor a fost desființat și a fost introdus un nou sistem bazat pe censul de avere. Unificarea Germaniei prin mijloace parlamentare democratice a eșuat. Singura realizare a fost adoptarea Constituției Prusiei de către Frederic William al IV-lea. Patriotii germani își puneau speranțele de unificare a țării în Prusia, considerând-o singurul stat capabil să unească Germania.

- **Enumeră revendicările revoluționare din statele germane.**
- **Explică de ce a eșuat intenția unificării Germaniei pe cale parlamentară.**

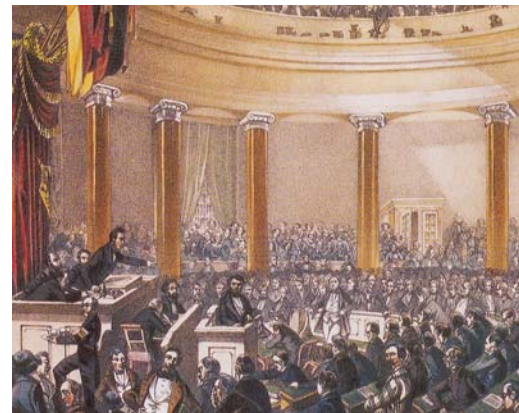
Revoluțiile în statele italiene au avut, în mare parte, aceleași cauze ca și în statele germane, dar la acestea s-a adăugat faptul că o mare parte a teritoriului era sub dominație străină. Acțiunile au început cu o răscoplă victorioasă la 12 ianuarie 1848 la Palermo, pe insula Sicilia. Trupele regelui napolitan au părăsit insula. Vestea succeselor răsculaților a intensificat activitățile patrioților italieni. În februarie-martie 1848, în Statele Papale, Toscana și Regatul Sardiniei au fost introduse constituții, au fost alese parlamente și au fost formate guverne din rândul liberalilor moderați. La 18 martie 1848, sub influența evenimentelor de la Viena, în Lombardia, în orașul Milano, a izbucnit

NOTE DE CĂLĂTORIE ÎN TIMP

„S-ar părea că mișcarea care a cuprins Germania în martie 1848 a lovit dintr-odată, ca un trăsnet. Dar numai în aparență [...]. Se puteau deosebi curente distincte. Unul era orientat spre transformarea politică a statelor înseși [...]. Celălalt mare curent era cel național, îndreptat spre unitatea poporului german într-o comunitate națională [...]. La polul opus aflăm conservatori de toate nuanțele, de la socialiști din instinct până la monarhiști constituționali din convingere, care în același timp au fost și sunt patrioți germani hotărâți.”

Joseph Maria von Radowitz,
participant la Revoluție

- **Numește obiectivele Revoluției din Germania în viziunea patrioților săi.**

Ședința Adunării Naționale în Biserica „Sfântul Paul”. La tribună se află Robert Blum, iunie 1848, desen de Ludwig von Elliot, 1848

- **Numește două schimbări majore votate în ședințele Parlamentului german.**
- **Realizează o asociere între imaginea de mai sus și termenul *revoluție*.**

*Revoluția în Palermo
(12 ianuarie 1848), desen de Sanesi*

*Expulzarea austriecilor din Porta
Galliera [Bologna] la 8 august 1848,
tablou de Antonio Muzzi*

- **Describe, în baza imaginilor de mai sus, lupta poporului italian pentru libertate.**

DOCUMENT

„Luni 13 martie. Ora 8 [...]. Mase de oameni [...] se agită pe străzi. Ora 11 [...]. Dorințe ale poporului: 1. Libertatea presei; 2. Libertatea învățământului; 3. Dreptul la asociere; 4. Dieta generală, miniștri responsabili [...]. Ora 4. Luptele de stradă se înțețesc. Străzile care dau spre Judenplatz din apropierea Arsenalului sunt baricadate [...]. Ora 5. Garda Civilă sună alarma și pune mâna pe arme [...]. Ora 8.30. Se decide demiterea prințului Metternich [...]. Marți 14 martie. Ora 13. În sfârșit se aude că s-a aprobat formarea Gărzii Naționale. Lumea se înghesuie pentru a se înscrie. Arsenalul furnizează armele. Ora 5. Se proclamă libertatea presei [...]. Miercuri 15 martie. Ora 8. Se aude vestea despre bătălia din suburbii, unde Garda Națională și armata au împrăștiat gloatele: au fost aduse tunuri. Se vorbește de 400 de morți.”

Revoluția la Viena.

În: *Memorii* de Karl Friedrich Vitzthum von Eckstädt

o răscoală antiaustriacă. Lupta de cinci zile cu armata austriacă de 15.000 de soldați s-a încheiat cu victoria italienilor. Revolta antiaustriacă a fost victorioasă și la Veneția, unde ulterior a fost proclamată o republică. Acțiunile patriotice care au cuprins Italia l-au determinat pe regele Carol Albert al Sardiniei (Piemontului) să declare război Imperiului Habsburgic (numit și Austriac) la 24 martie 1848. Însă, la sfârșitul lunii iulie, austriecii au învins armata Sardiniei, restabilindu-și dominația asupra Italiei de Nord.

În noiembrie 1848 la Roma a izbucnit o revoltă populară. Papa Pius al IX-lea a fost nevoit să accepte convocarea Adunării Constituante. La 9 februarie 1849 Adunarea l-a lipsit pe Papa de puterea politică și a proclamat Republica Romană.

În martie 1849 regele Sardiniei a reluat operațiunile militare împotriva Imperiului Habsburgic, însă a fost învins și a abdicat în favoarea fiului său, Victor Emanuel al II-lea. Noul rege al Sardiniei a încheiat un acord cu austriecii, renunțând la pretențiile asupra Lombardiei și Veneției. După aceasta, la cererea ducelui de Toscana, armata austriacă a suprimat Revoluția din Florența, a asediat Veneția și a mărșăluit spre Roma, unde i s-au alăturat trupele franceze. Armata regelui napolitan a lansat o ofensivă împotriva Romei dinspre sud. Asediul orașului a durat două luni. La 3 iulie 1849, Adunarea Constituantă de la Roma a aprobat Constituția Republicii Romane. Însă în acea seară francezii au capturat orașul. Ultimul centru al luptei a fost Veneția, care a capitulat la 22 august 1849.

Odată cu căderea Republicii Venețiene, Revoluția din Italia s-a încheiat și un val de teroare a cuprins țara. Sarcina principală a Revoluției – eliberarea și unificarea Italiei – a rămas neîndeplinită.

- **Identifică succesele mișcării revoluționare din statele italiene.**
- **Explică rolul Austriei în procesul de înăbușire a Revoluției din statele italiene.**

Revoluția în Imperiul Habsburgic. Tulburările revoluționare din Imperiul Habsburgic au fost mai violente și mai controversate. În afară de contradicțiile interne, comune majorității țărilor europene (dintre structura feudală și cea nouă, capitalistă), și problemele economice, în Imperiul Habsburgic era acută problema națională. Componenta națională a Imperiului era extrem de variată. Alături de popoarele slave (cehi, polonezi, croați, sloveni), în Imperiu mai trăiau unguri, italieni și români. La mijlocul sec. al XIX-lea, din cele 36 de milioane de locuitori ai Imperiului, austrieci (germani) erau doar șapte milioane, adică 19%. Popoarele care locuiau în Imperiul Habsburgic erau supuse opresiunii naționale și au căutat să se separe de acesta și să-și creeze propriile state.

La 13 martie 1848, la Viena, capitala Austriei, au avut loc demonstrații sub lozincile: „Constituție!”, „Libertate!”, „Jos Metternich!”. Împăratul Ferdinand I al Austriei, sub presiunea locuitorilor Vienei, l-a demis pe cancelarul K. Metternich, promițând că va convoca Parlamentul și va introduce o constituție. Constituția Imperiului Austriac, promulgată la 25 aprilie 1848, a proclamat libertatea de exprimare, libertatea presei, întrunirilor și responsabilitatea guvernamentală în fața Parlamentului (Reichstag), care era format din două camere – Senatul și Camera Deputaților. Au fost organizate alegeri pen-

tru Camera Deputaților, dar drept de vot aveau doar proprietarii de imobile. În fruntea puterii executive rămânea împăratul, fapt ce nu satisfăcea revendicările majorității patrioților austrieci, de aceea lupta a continuat. După numeroase revolte, în perioada 15-26 mai 1848, împăratul Ferdinand I a dat acordul scris pentru introducerea votului universal.

Evenimentele revoluționare s-au extins și în Boemia, Galiția, Transilvania, Moravia, Voivodina, Croația. În iunie 1848 la Praga a avut loc *Congresul Reprezentanților Popoarelor Slave* din Imperiul Habsburgic. Majoritatea deputaților s-au exprimat în favoarea păstrării Imperiului Habsburgic și împotriva intrării acestuia într-o Germanie unită. Ei motivau decizia prin faptul că le va fi greu să-și păstreze identitatea națională într-un stat în care germanii vor constitui majoritatea. Oponenții lor au susținut autodeterminarea pentru toate popoarele negermane și separarea lor de Imperiu. Congresul Slavilor s-a exprimat pentru păstrarea Imperiului Habsburgic doar în cazul în care toate popoarele se vor bucura de drepturi egale. Ca urmare a Congresului, la Praga a izbucnit o răscoală armată, înăbușită de trupele austriece.

La 10 iulie 1848 și-a început activitatea Reichstagul austriac, majoritatea constituind-o liberalii moderați, iar un sfert dintre deputați erau țărani. Una dintre primele decizii importante ale Reichstagului a fost înlocuirea *corvezilor feudale* cu compensații pentru proprietarii de pământ. Datorită sprijinului deputaților țărani, guvernul a trecut prin Reichstag o decizie de finanțare a expedițiilor de înăbușire a revoltelor în statele italiene și Ungaria. La 6 octombrie 1848 locuitorii Vienei s-au răsculat, încercând să împiedice trimiterea trupelor pentru suprimarea Revoluției din Ungaria. Luptele din oraș au încetat la 1 noiembrie 1848, când trupele croate, conduse de Josip Jelačić, au luat-o cu asalt. La sfârșitul lunii noiembrie 1848, Ferdinand I a abdicat, iar împărat a devenit nepotul său în vârstă de 18 ani, Franz Joseph I (1848-1916).

Însă Franz Joseph I n-a făcut concesii și la 7 martie 1849 a dizolvat Reichstagul și a suspendat Constituția. Au început represaliile împotriva revoluționarilor. Toate teritoriile imperiale austriece, inclusiv teritoriile din Italia, Ungaria și ținuturile slave, au devenit parte a unei monarhii constituționale unice și indivizibile.

- **Identifică obiectivele specifice ale mișcării revoluționare din Imperiul Habsburgic.**
- **Explică de ce conducerea Imperiului Habsburgic înăbușea mișcarea revoluționară.**

Revoluția în Ungaria. Cele mai dramatice evenimente au avut loc în Ungaria, care era sub stăpânirea împăratului austriac. Încercările autorităților austriece de a priva Ungaria de drepturile de autogovernare și de a introduce legea marțială (de preluare a conducerii de către armată) au provocat intensificarea mișcării naționale a maghiarilor. Revoluția Maghiară a început la 15 martie 1848 cu protestele tinerilor radicali, conduși de poetul Sándor Petőfi. Ei au cerut acordarea drepturilor și libertăților civile pentru maghiari și crearea propriului guvern independent. La 17 martie 1848 a fost format primul guvern național maghiar. Unul dintre primii săi pași a fost reforma agrară, conform căreia iobăgia a fost desființată, iar țăranii au devenit proprietari ai unei treimi din pământul cultivat.

Baricada de la Universitatea din Viena, 26 mai 1848, litografie de F. Werner

- **Numește metodele comune de luptă revoluționară din Viena, Palermo și Berlin în baza sursei de la pagina 14 și a imaginii de mai sus.**
- **Menționează cerințele revoluționarilor.**

DOCUMENT

1. Libertatea presei; abolirea cenzurii.
2. Guvern responsabil cu sediul în capitală.
3. Parlament anual la Budapesta.
4. Egalitatea politică și religioasă în fața legii.
5. Gardă Națională.
6. Impozitele să fie plătite de toți cetățenii.
7. Abolirea șerbiei.
8. Curți cu juri. Egalitatea reprezentării.
9. Bancă națională.
10. Militarii să depună jurământul pe Constituție; soldații unguri să nu mai fie trimiși în alte părți, iar soldații străini să fie retrași.
11. Deținuții politici să fie eliberați.
12. Unirea cu Transilvania.

Revendicările adunării revoluționare maghiare de la Budapesta (15 martie 1848)

- **Demonstrează prin exemple concrete că cerințele revoluționarilor maghiari erau radicale.**
- **Reflectează asupra punctului 12 din document.**

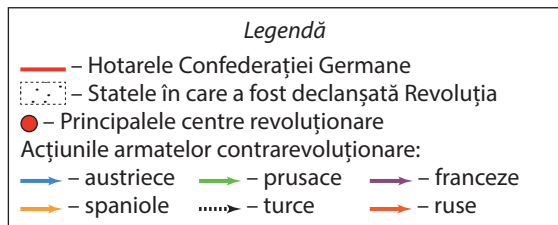
Noul guvern ungar a refuzat să facă concesii popoarelor din componența Ungariei (croaiți, sârbi, români etc.). Deși suportaseră opresiunea națională din partea monarhiei habsburgice austriece, ungurii au căutat să domine alte popoare. Drept urmare, în lupta împotriva Revoluției Maghiare, împăratul a folosit nemulțumirea popoarelor din Ungaria față de politica națională a maghiarilor. În septembrie 1848 armata croată a lui Josip Jelačić, la ordinul împăratului, a lansat operațiuni militare împotriva Ungariei.

Franz Joseph I a anulat toate deciziile Dietei Ungare și a anunțat transformarea regatului maghiar într-o provincie a Imperiului. Drept răspuns, armata maghiară a lansat o contraofensivă, iar austriecii au fost expulzați din Ungaria. La 14 aprilie 1849 *Dieta Ungară* a declarat independența Ungariei și a privat dinastia Habsburgilor de dreptul de a guverna țara. Liderul luptei de eliberare națională a Ungariei, Lajos Kossuth (1802-1894), a fost ales conducător-președinte al Ungariei. Pentru suprimarea Revoluției Maghiare Franz Joseph I a apelat la împăratul rus Nikolai I. Ca urmare a intervenției militare ruse, la 13 august 1849 armata maghiară a capitulat. Împotriva participanților la Revoluție au fost aplicate represalii brutale. Autogovernarea în Ungaria a fost lichidată, iar administrația austriacă și-a recăpătat puterea deplină în țară.

- **Explică de ce împăratul austriac a apelat la împăratul Rusiei pentru a suprima Revoluția Maghiară.**
- **Compară obiectivele mișcării revoluționare maghiare cu cele ale popoarelor supuse de unguri.**

SPAȚIUL ISTORIC

- Localizează pe hartă principalele centre revoluționare.
- Precizează statutul statelor contrarevoluționare.
- Descrie acțiunile forțelor reacționare ostile revoluțiilor din 1848-1849.

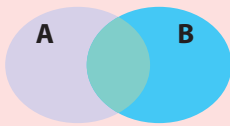
Revoluțiile din 1848-1849

ATELIERUL COMPETENȚELOR

⇒ METODA: Diagrama Venn

Este o tehnică de organizare grafică a informației ce rezultă din discutarea a două sau mai multe idei, subiecte etc. care au asemănări și deosebiri. Informația este prezentată prin două sau mai multe cercuri care se suprapun parțial. În cercuri se indică elementele specifice ale subiectelor analizate, iar în locul suprapunerii cercurilor – elementele comune ale acestora. Diagrama ajută la realizarea unei analize comparative.

- Compară revoluțiile din statele germane cu cele din statele italiene utilizând diagrama Venn.

⇒ ÎNVĂȚĂ SĂ COLABOREZ

- Redactează, împreună cu colegul/colega de bancă, o petiție cu revendicări politice și culturale ale românilor din Transilvania adresată împăratului austriac Franz Joseph I.

⇒ CREEZ

- Elaborează un text coerent cu titlul *Anul 1848 – Primăvara Popoarelor*.

⇒ STUDIEZ ȘI REFLECTEZ

- Formulează concluzii cu privire la suprimarea drepturilor popoarelor din cadrul Imperiului Habsburgic.

Adunarea de la Blaj sub drapeluri ale Casei de Habsburg (negru-galben) și tricoloruri românești

3. Revoluțiile din 1848-1849 în Țările Române

IDEI CARE INSPIRĂ

„Deșteaptă-te, române, din
somnul cel de moarte,
În care te-adânciră barbarii
de tirani!
Acum ori niciodată croiește-ți
altă soartă,
La care să se-nchine și cruzii tăi
dușmani!
Acum ori niciodată să dăm
dovezi în lume
Că-n aste mâini mai curge un
sânge de roman,
Și că-n a noastre piepturi
păstrăm cu fală-un nume
Triumfător în lupte, un nume de
Traian! [...]”
Andrei Mureșanu,
Deșteaptă-te, române!

- **Identifică ideea principală a versurilor.**
- **Explică emoțiile pe care ți le provoacă acestea.**

TIMPUL ISTORIC

27 martie 1848 – Adunarea de la Hotelul „Petersburg” din Iași

3/15 mai 1848 – Marea Adunare Națională de la Blaj

mai 1848 – redactarea programului *Principiile noastre pentru reformarea patriei*

9/21 iunie 1848 – adoptarea *Proclamației de la Islaz*

august 1848 – redactarea programului *Doleanțele partidei naționale*

3/15-16/28 septembrie 1848 – A Doua Adunare Națională de la Blaj

VOCABULAR

Abrogare – anularea unei legi.

Caimacam – loțiitor al domnului, însărcinat cu administrarea Țării Moldovei și Țării Românești până la instalarea pe tron a noului domn.

Cenzură – control exercitat de stat asupra publicațiilor și tipăriturilor (în special asupra presei), pentru a împiedica răspândirea informațiilor despre adevărata situație politică și socială în stat și a unor idei considerate primejdioase sau imorale.

Locotenentă Domnească – (în Țara Românească și în Țara Moldovei) organ administrativ-politic provizoriu care ținea locul domnitorului și exercita atribuțiile acestuia.

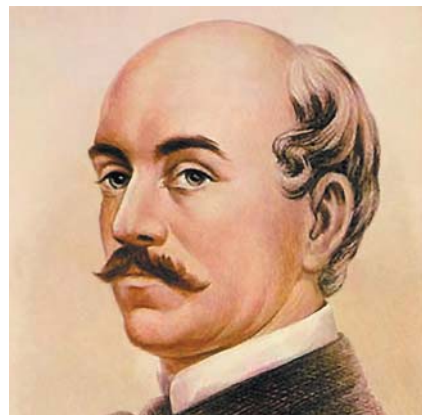
Pașoptist – persoană care aparține generației participanților la Revoluția de la 1848 din Țările Române.

Proclamație – text oficial prin care se aduce la cunoștința publică un fapt de mare importanță și de interes general; declarație scrisă prin care se face un apel în vederea unei acțiuni importante.

„Primăvara Popoarelor” ce a cuprins întreaga Europă a avut repercusiuni și asupra spațiului românesc. Fiind pregătite de perioada anterioară, prin propagarea ideilor liberale și naționale, prin intermediul diferitelor mișcări culturale și a presei, revoluțiile din 1848-1849 din Țările Române au fost un rezultat firesc al evoluției societății românești. Revoluția a luat diferite forme și s-a manifestat diferit. În fruntea mișcării revoluționare și democratice, atât în Țara Moldovei, cât și în Transilvania, apoi și în Țara Românească, s-au plasat tinerii intelectuali progresiști școliți în Europa.

Revoluția de la 1848 în Țara Moldovei. Primele acțiuni revoluționare au început în Țara Moldovei, cea care avea la frontiera sa Imperiul Rus, ce reprezenta principala forță a „Sfintei Alianțe” și era apărătorul ordinii vechi în Europa. În fruntea mișcării revoluționare au stat: Mihail Kogălniceanu, Vasile Alecsandri, Costache Negri și Alexandru Ioan Cuza.

PERSONALITATEA ISTORICĂ

Vasile Alecsandri (1821-1890)

Poezia *Un răsunet* semnată de Andrei Mureșanu, poet, jurnalist, tribun al Revoluției din 1848-1849, a fost scrisă în atmosfera revoluționară a anului 1848, fiind raspândită pe foi volante cu titlul *Deșteaptă-te, române!* Poezia a fost publicată în revista *Foaie pentru minte, inimă și literatură* (nr. 25 din 21 iunie 1848). Din 1990 *Deșteaptă-te, române!* este imnul național al României. Între anii 1991 și 1994 a fost imnul național al Republicii Moldova.

România revoluționară, tablou de Constantin Daniel Rosenthal, 1850

- **Describe tabloul din imaginea de mai sus.**
- **Asociază pictura cu termeni, noțiuni și personalități studiate.**

NOTE DE CĂLĂTORIE ÎN TIMP

„Revoluția de la 1848 a vrut ca românul să fie nu numai liber, dar și proprietar, fără de care libertatea și egalitatea e minciună. Pentru aceea adaugă la deviza sa cuvântul frăție, această condiție de căpetenie a progresului social.”

Nicolae Bălcescu,
Mersul revoluției în istoria românilor

- **Identifică sensul cuvântului *frăție* în programele revoluționariilor români.**

Pe 27 martie 1848 la Hotelul „Petersburg” din Iași a fost organizată o adunare, dominată de reprezentanții partidei naționale și progresiste a societății, la care s-au întrunit circa 1.000 de persoane. Fiind prezidată de Grigore Cuza, aceasta a ales un comitet din 16 persoane în frunte cu Vasile Alecsandri, care a redactat *Petițiunea-proclamațiune* adresată domnului Țării Moldovei, Mihail Sturza (1834-1849). Petițiunea avea un caracter moderat, astfel încercându-se evitarea unei intervenții străine. Documentul conținea 35 de puncte ce reflectau principalele revendicări ale societății, solicitându-se îmbunătățirea situației țăranilor, reforme privind garantarea libertăților politice și personale, reforma învățământului, înființarea Gărzii Naționale, desființarea cenzurii, dizolvarea Adunării Obștești, considerată a fi aleasă ilegal, și alegerea unei adunări reprezentative, dar și păstrarea intactă a Regulamentului Organic.

Domnul țării, Mihail Sturza, a declarat stare excepțională și a trecut la represiuni. Drept rezultat, o parte din militanții mișcării au fost arestați și exilați în sudul Dunării. Ceilalți, printre care și Mihail Kogălniceanu, s-au refugiat în alte provincii românești, inclusiv în Bucovina, unde au fost primiți de către familia Hurmuzaki. La 25 iunie 1848 Imperiul Rus și-a dislocat armata în Moldova.

În mai 1848 militanții refugiați în Transilvania, printre care Alexandru Ioan Cuza și Alecu Russo, au întocmit un program numit *Principiile noastre pentru reformarea patriei*. În program, pe lângă rezolvarea problemei agrare și a împrumutării țăranilor cu pământ, se cerea unirea Moldovei cu Țara Românească.

În august 1848, în *Gazeta Bucovinei*, M. Kogălniceanu a publicat *Doleanțele partidei naționale* – noul program al revoluționarilor din Principatul Moldovei. Programul era alcătuit din 36 de articole și era mult mai radical decât *Petițiunea* din martie. Se cerea abrogarea Regulamentului Organic, anularea protectoratului rusesc, egalitatea politică și civilă a cetățenilor, constituirea Adunării Obștești din reprezentanții stărilor, împrumutarea țăranilor prin răscumpărare. Cel mai important articol al programului prevedea unirea Moldovei cu Țara Românească.

- **Enumeră cerințele de ordin politic din *Petițiunea-proclamațiune*.**
- **Identifică diferențele dintre cerințele revoluționarilor din *Petițiunea-proclamațiune* și cele din *Doleanțele partidei naționale*.**
- **Numește cauza intervenției armatei ruse în Moldova.**

În **Țara Românească** mișcarea revoluționară a constituit o continuare firească a evenimentelor din Țara Moldovei și Transilvania. La 9/21 iunie 1848 la Islaz, județul Romanai, Ion Heliade-Rădulescu, Ștefan Golescu și Christian Tell au proclamat noua Constituție, cunoscută și ca *Proclamația de la Islaz*, elaborată și de Nicolae Bălcescu. În cele 26 de articole se cerea: înlăturarea protectoratului rusesc, egalitatea cetățenilor în fața legilor, drepturi politice, împrumutarea țăranilor prin despăgubire, desființarea robiei, alegerea domnului pe cinci ani, convocarea unei adunări constituante etc.

Mișcarea s-a extins și în capitala țării – București. Sub presiunea mulțimii, condusă de către Ion Brătianu, la 11 iunie 1848, Gheorghe Bibescu, domnul Țării Românești în 1843-1848, a semnat Constituția

provizorie și lista membrilor guvernului provizoriu. Din guvern făceau parte Ion Heliade-Rădulescu, Nicolae Bălcescu, Ștefan și Alexandru Goleșcu, Constantin Alexandru Rosetti, Christian Tell, Ion Brătianu, Gheorghe Magheru, Mitropolitul Neofit și colonelul Ion Odobescu.

Îngrijorat de protestele consulului rus, care a părăsit Bucureștiul, și de urmările ce puteau rezulta, Gheorghe Bibescu a abdicat și s-a retras la Buzău. Conducerea țării a rămas pe seama guvernului provizoriu. Pe plan intern, în conformitate cu programul revoluționar, guvernul a realizat o serie de măsuri, decretând eliberarea deținuților politici, eliminarea pedepsei cu moartea, formarea Gărzii Naționale, desființarea robiei, abolirea rangurilor boierești, instituirea drapelului național – tricolorul cu inscripția *Dreptate – Frăție*. Rezolvarea problemei agrare a fost amânată pentru o perioadă mai târzie, pentru a evita neînțelegerile ce puteau să apară în tabăra revoluționară. Pe plan extern, a elaborat demersuri pentru recunoașterea noii situații. Rapiditatea derulării evenimentelor nu a permis rezolvarea acestora.

Sub presiunea Imperiului Rus, Poarta Otomană a fost obligată să întreprindă acțiuni de „restabilire a ordinii”. Drept rezultat al vizitei unui emisar trimis de Imperiul Otoman, Suleiman Pașa, guvernul provizoriu a fost demis, fiind instituită *Locotenența Domnească*, alcătuită, conform Regulamentului Organic, din trei membri: Ion Heliade-Rădulescu, Nicolae Goleșcu și Christian Tell. Însă Imperiul Rus nu a fost mulțumit, așa că a continuat să insiste asupra înăbușirii mișcării revoluționare din Țara Românească prin forță. Trupele otomane au trecut Dunărea și au înaintat spre București. La 13/25 septembrie 1848 armata otomană a înfrânt rezistența opusă de români în Dealul Spirii. În același timp, trupele ruse, care ocupaseră Moldova, au invadat Țara Românească. Înaintarea armatei ruse a făcut inutilă rezistența de mai departe.

Locotenența Domnească a fost desființată, iar în locul ei a fost numit caimacam Constantin Cantacuzino. Conducătorii mișcării revoluționare au fost arestați și exilați. O jumătate a Capitalei a fost ocupată de trupele otomane, iar cealaltă jumătate era sub administrația rusă, după ce trupele ruse s-au așezat în tabără la Colentina. Astfel Revoluția în Țara Românească a fost înfrântă, aceasta fiind ocupată de cele două armate.

- Enumeră obiectivele Revoluției din Țara Românească.
- Demonstrează că revoluționarii din Țara Românească au elaborat un program mai radical decât cei din Moldova.
- Numește cauza intervenției Imperiului Rus și a celui Otoman în reprimarea Revoluției din Țara Românească.

Românii din **Transilvania** de asemenea s-au încadrat activ în mișcarea revoluționară ce cuprinsese întreaga Europă. În luna martie a anului 1848 Simion Bărnuțiu a lansat *Manifestul-proclamațiune*, principalele cerințe înaintate fiind: recunoașterea românilor transilvăneni ca națiune politică și convocarea unei adunări naționale a românilor transilvăneni. Concomitent, folosindu-se de faptul că întregul Imperiu Habsburgic era cuprins de mișcări revoluționare, ungurii, sub conducerea lui Lajos Kossuth, au proclamat independența Ungariei. Ei au declarat totodată și alipirea Transilvaniei, însă au refuzat recunoașterea drepturilor egale ale românilor.

„Fraților români,

Timpul mântuirii noastre a venit; poporul român se deșteaptă la glasul trâmbiței îngerului mântuirii și își cunoaște dreptul său de suveran. Pace vouă, pentru că vi se vestește libertate vouă.

Poporul român se scoală, se armează și nu spre a se lupta o clasă asupra alteia, nu spre a rumpe legăturile sale de relații din afară, ci ca să ie în frâu și în respect pe voitorii de rău ai fericirii publice. Strigarea românilor e strigare de pace, strigare de înfrățire. La această mare faptă a mântuirii, tot românul are dreptul de a fi chemat, nimeni nu este scos afară; tot românul este un atom al întregii suveranități a poporului; sătean, meseriaș, negustor, preot, soldat, student, boier, domn, e fiu al patriei și după sfânta noastră credință, e și mai mult, e fiu al lui Dumnezeu. Toți avem același nume de români. Aceasta ne înfrățeste și face să înceteze toate interesele, să se stingă toate urile. Pace dar vouă! Libertate vouă!”

Fragment din *Proclamația de la Islaz*

- Identifică cerințele de ordin politic.
- Numește cerințele de ordin social.
- Precizează problema națională reflectată în document.

Exemplar al steagului revoluționar păstrat la Muzeul Național de Istorie a Moldovei, Chișinău

- Exemplifică schimbările cerute de români în baza fiecărei noțiuni înscrise pe drapel.

Avram Iancu (1824-1872),
supranumit „Craiul Munților”
sau „Regele moșilor din Apuseni”

În timpul Revoluției de la 1848 a luptat pentru drepturile cetățenești ale românilor din Transilvania, a condus, alături de Alexandru Papiu-Ilarian, delegația românilor din Munții Apuseni la citirea proclamației de la Câmpia Libertății de lângă Blaj.

A fost în fruntea unei armate de circa 6.000 de oameni. Colaborând cu austriei, a reușit eliberarea părții de nord-vest a Transilvaniei de sub stăpânirea maghiară. În 1850 și 1851 a mers în audiență la împăratul Franz Joseph la Viena, solicitând autonomia românilor din Transilvania.

- **Apreciază contribuția lui Avram Iancu la mișcarea revoluționară din Ardeal.**

Monedă comemorativă din aur
și argint emisă de BNR în 2023

Inscripții: în partea de sus – REVOLUȚIA ROMÂNĂ; în partea de jos – 1848, Avram Iancu, Nicolae Bălcescu, Mihail Voiculescu.

- **Menționează realizările personalităților reprezentate pe moneda comemorativă.**

Situația creată a dus la convocarea, la 3/15 mai 1848, a Marii Adunări Naționale pe o câmpie în apropierea Blajului, ce a primit denumirea de „Câmpia Libertății”. Conform mărturiilor timpului, a întrunit în jur de 40.000 de români. Adunarea a aprobat *Petițiunea națională*. În cele 16 puncte ale *Petițiunii*, bazându-se pe principiile libertății, egalității și fraternității, națiunea română se proclama independentă și egală, respingând totodată încorporarea forțată a Transilvaniei în Ungaria, și se declara dorința de unire cu Principatele Române – „Noi vrem să ne unim cu Țara!”. *Petițiunea* cerea reprezentanță în Dieta Transilvaniei în funcție de numărul populației, desființarea iobăgiei, autonomia celor două biserici românești (ortodoxă și unită) și egalitatea cu celelalte biserici din Transilvania, învățământ românesc, garantarea unor libertăți ale persoanei etc.

Programul politic anunțat de *Petițiunea națională* urma să fie îndeplinit de Comitetul Național, stabilit la Sibiu, în frunte cu episcopul Andrei Șaguna. Prima măsură a Comitetului, din care făceau parte Simion Bărnuțiu, Avram Iancu, Ioan Budeanu, Alexandru Papiu-Ilarian, Aron Pumnul, a fost trimiterea delegațiilor la Curtea de la Viena și Dieta de la Cluj pentru recunoașterea cerințelor românilor. Însă cerințele formulate la Blaj au fost ignorate, la 17/29 mai 1848 fiind votată anexarea Transilvaniei la Ungaria.

Mișcări revoluționare din Imperiul Habsburgic i s-au aliniat și alte regiuni românești. Un moment reprezentativ l-a constituit Adunarea Populară a Românilor din 8/20 mai 1848 de la Cernăuți, coordonată de către frații Hurmuzaki, cei care au elaborat și documentul-program *Petiția Țării*. La Adunarea Populară a Românilor din 15/27 iunie 1848 de la Lugoj, Eftimie Murgu a proclamat *Petiția neamului românesc din Ungaria și Banat*. Ambele documente cereau o autonomie mai largă a românilor în cadrul Imperiului Habsburgic, dar și o serie de libertăți și de drepturi a neamului românesc și a Bisericii Ortodoxe, învățământ în limba română etc.

Între timp, situația din Transilvania s-a complicat din cauza poziției luate de către conducătorii revoluționari unguri. Împotriva voinței românilor din Transilvania, la 29 mai/10 iunie 1848 a fost promulgată hotărârea Dietei de la Cluj privind anexarea Transilvaniei. Drept răspuns la această decizie, la Blaj a fost convocată o nouă Adunare Națională (3/15-16/28 septembrie 1848), cu participarea principalilor lideri revoluționari, printre care și Avram Iancu împreună cu o armată de 6.000 de moși (locuitori autohtoni din partea centrală a Munților Apuseni). Românii au denunțat unirea Transilvaniei cu Ungaria și s-au pronunțat pentru restabilirea autorităților austriece în Transilvania, deoarece Casa Imperială Austriacă i-a recunoscut pe români ca națiune politică.

Practic, în toamna anului 1848 a început războiul dintre români și unguri în Transilvania, soldat cu fărâdelegi și victime umane de ambele părți. Transilvania a fost ocupată de armata maghiară condusă de generalul Bem. Unii lideri români au fost omorâți, iar alții s-au refugiat împreună cu armata austriacă sau au trecut în Țara Românească. Doar regiunea Munților Apuseni a rămas sub autoritate românească, nefiind cucerită de unguri. Moșii înarmați, organizați sub conducerea lui Avram Iancu, au reușit să reziste în 1849 în bătăliile importante

ce s-au dat la Abrud, Zlatna și Fântânele. Totuși, s-a ajuns la o înțelegere între revoluționarii români și cei unguri. La 2/14 iulie 1849, prin mijlocirea lui Nicolae Bălcescu, parlamentul maghiar a votat *Legea naționalităților*, prin care erau recunoscute drepturile politice ale românilor.

De cealaltă parte, forțele contrarevoluționare ale Casei Imperiale Habsburgice au solicitat ajutorul Imperiului Rus, armatele căruia, la 19 iulie 1849, au trecut Carpații invadând Transilvania. La 13 august 1849 armata ungară a capitulat la Șiria, astfel fiind stins și ultimul focar revoluționar din spațiul românesc. În Ungaria și Transilvania s-a reinstaurat absolutismul habsburgic.

- **Describe contextul elaborării programului *Petițiunea națională*.**
- **Menționează cerințele de ordin național din cadrul programelor revoluționare românești.**
- **Precizează cauzele conflictului dintre revoluționarii români și cei unguri.**

Programele revoluționare au cuprins cele mai importante probleme ale epocii, având un caracter unitar și cerințe asemănătoare, iar trăsătura principală a fost solidaritatea națională, care a pus începutul progresului societății românești. Spre deosebire de Transilvania și Țara Românească, unde Revoluția a căpătat aspecte dramatice, în Moldova a avut loc o revoluție a ideilor, a drepturilor, în conformitate cu situația din apusul Europei, fiind denumită în epocă „revolta poezilor”.

Revoluția românilor din 1848-1849 a fost învinsă, iar timp de doi ani Principatele au fost sub ocupația militară a Imperiului Rus și a Imperiului Otoman. Însă Revoluția a revigorat, a stimulat și a ridicat la un nou nivel conștiința națională și patriotismul românesc, pregătind neamul românesc pentru un următor pas, cel al unirii naționale.

- **Explică sensul sintagmei *conștiință națională*.**
- **Argumentează utilizarea noțiunii *România* în poeziile scrise în perioada Revoluției.**

ATELIERUL COMPETENȚELOR

⇒ METODA: Agenda cu notițe paralele

- Analizează documente revoluționare în baza tehnicii *Agenda cu notițe paralele*:

Ideea	Comentariul

⇒ ÎNVĂȚ SĂ COLABOREZ

- Elaborează, împreună cu un coleg/o colegă de clasă, o lucrare la alegere:
 - Un album digital de imagini ce reflectă simboluri ale Revoluției Române de la 1848 în artă.
 - Un portofoliu digital ce reflectă Revoluția Română de la 1848 în literatură.

⇒ APLIC

- Compară revoluțiile din 1848-1849 din Țările Române utilizând diagrama Venn. Urmează algoritmul:

1. Personalități;
2. Programe elaborate;
3. Simboluri;
4. Cerințe de ordin politic.

⇒ CREEZ

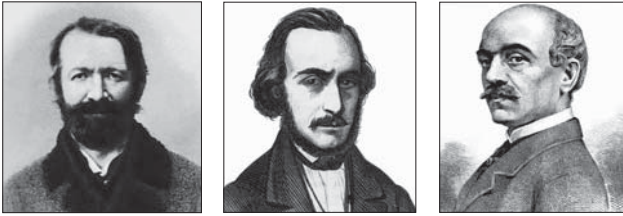
- Realizează fișa personalității lui Nicolae Bălcescu sau a lui Vasile Alecsandri (la alegere) conform următorului algoritm:
 - formarea personală (studii, ocupații);
 - formarea profesională, domeniul de activitate profesională;
 - rolul, implicarea în cadrul Revoluției;
 - imaginea personalității;
 - creații, realizări etc.

⇒ STUDIEZ ȘI REFLECTEZ

- Argumentează afirmația: *Revoluția pașoptistă română este revoluția poezilor.*
- Scrie o poezie fără rimă din cinci versuri (*cinquain*) la tema *Generația pașoptistă a scris istoria României precum urmează*:
 - versul 1: un substantiv cu statut de titlu;
 - versul 2: două adjective determinative pentru acel substantiv;
 - versul 3: trei verbe, eventuale predicate pentru acel substantiv-subiect;
 - versul 4: patru cuvinte semnificative pentru temă;
 - versul 5: un substantiv sinonim cu primul, prin mijlocirea acelor patru cuvinte precedente.

EVALUARE

I. APRECIEREA ROLULUI PERSONALITĂȚILOR ÎN ISTORIE

- Numește personalitățile din imaginile alăturate.
- Apreciază rolul fiecărei personalități în revoluțiile din 1848-1849 în Țările Române.

II. ANALIZA ȘI INTERPRETAREA SURSELOR ISTORICE

„Art. 1. Libertatea presei, abolirea cenzurii. Art. 2. Guvern responsabil, cu reședința în capitală. Art. 3. Parlament convocat anual la Budapesta. Art. 4. Egalitate politică și religioasă în fața legii. [...] Art. 6. Impozitele să se plătească de către toți. Art. 7. Abolirea iobăgiei.”

Manifestul „12 puncte” adoptat la Adunarea Populară de la Pesta, 15 martie 1848

- Argumentează, prin două teze, că solicitările revoluționarilor unguri aveau un caracter democratic.
- Exprimă-ți opinia referitor la păstrarea iobăgiei în sec. al XIX-lea.

„Pe scurt, poporul român, recapitulând, decretă: 1. Independența sa administrativă și legislativă. [...] 2. Egalitatea drepturilor politice. 3. Contribuție generală. 4. Adunarea generală compusă din reprezentanți ai tuturor stărilor societății. 5. Domn responsabil, ales pe cinci ani și căutat în toate stările societății. [...] 8. Libertatea absolută a tiparului. [...] 13. Emanciparea clăcașilor, ce se fac proprietari prin despăgubire. 14. Dezrobirea țăganilor. [...] 16. Instrucție egală și întreagă pentru tot românul. [...] 22. Convocarea îndată a unei Adunări Generale Extraordinare Constituante, aleasă spre a reprezenta toate interesele sau meseriile nației, care va fi datoare a face Constituția țării.”

Proclamația de la Islaz, 9/21 iunie 1848

- Exemplifică în baza documentului că revoluționarii români s-au inspirat din ideile revoluționare din Europa Centrală și de Vest.
- Explică de ce ungurii, care luptau pentru emanciparea de Imperiul Habsburgic, erau împotriva mișcării revoluționare din Transilvania.

III. UTILIZAREA LIMBAJULUI ISTORIC

- Alcătuiește câte un enunț, care să reflecte adevărul istoric referitor la revoluțiile din anii 1848-1849 în Europa, cu fiecare noțiune: *independență*, *pașoptiști*, *unificare* și *mișcare națională*.

IV. EXPLICAREA CAUZELOR ȘI EFECTELOR EVENIMENTELOR ȘI PROCESELOR ISTORICE

- Numește două cauze și două efecte ale revoluțiilor din 1848-1849 în Europa.

Cauze	Revoluțiile din 1848-1849 în Europa	Efecte
1. ...		1. ...
2. ...		2. ...

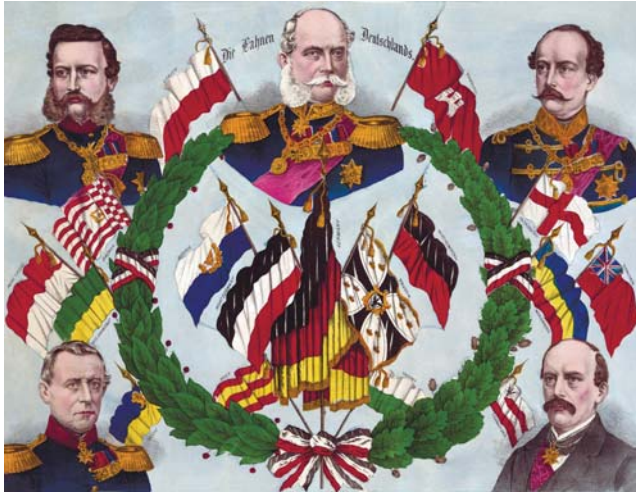
V. CUNOAȘTEREA ȘI ÎNȚELEGEREA SPAȚIULUI ȘI TIMPULUI ISTORIC

- Descrie în cinci enunțuri una dintre revoluțiile din 1848-1849 din Europa (la alegere) utilizând harta de mai sus.

Unitatea II

FORMAREA STATELOR NAȚIONALE ÎN EUROPA

Drapelele statelor germane unificate, 1870

Coperta ediției din 1860 a imnului național italian „Il Canto degli Italiani”

Alexandru Ioan Cuza la Mitropolie, 29 februarie 1860

Portretul oficial al lui Alexandru Ioan Cuza realizat de Carol Popp de Szathmári, 1864

Conform Curriculumului, vei studia:

TEME

4. Mișcarea națională a românilor la mijlocul sec. al XIX-lea
5. Unirea Principatelor Române
6. Reformele lui Alexandru Ioan Cuza
7. Instituirea monarhiei constituționale. Constituția din 1866
8. Unificarea Italiei
9. Unificarea Germaniei

PERSONALITĂȚI

Alexandru Ioan Cuza
Carol I
Mihail Kogălniceanu
Giuseppe Garibaldi
Giuseppe Mazzini
Victor Emanuel al II-lea
Camillo Cavour
Otto von Bismarck

NOȚIUNI

Adunare ad-hoc	Monarhie constituțională
Conștiință	Națiune
Convenție națională	Partid politic
Independență	Plebiscit
Memorandum	Secularizare
Mișcare națională	Tratat
	Unificare

Congresul de la Paris, 1856, Palatul Versailles, tablou de Édouard-Louis Dubufe (fragment)

4. Mișcarea națională a românilor la mijlocul sec. al XIX-lea

IDEI CARE INSPIRĂ

„[...] Până când tot de răbdare cu
răbdare să vorbim,
Și spre-a noastră grea rușine unui
hoț să ne robim?
Fraților! s-au șters rușinea și
simțirea dintre noi?
Lumea strigă într-o gură că trăim
ca niște boi.
Fraților! simțiți că hoții!, hoții!
ne-au încălecat!
Și supt hoți a geme astăzi nu-i
rușine și păcat?
Fraților! vă vine ceasul, întru care
s-arătați,
Că sunteți români de sânge, că
sunteți și voi bărbați!”
Poet anonim

- **Identifică problema redată în poezie.**

TIMPUL ISTORIC

19 aprilie/1 mai 1849 –
Convenția de la Balta-Li-
man

decembrie 1849 – crea-
rea Asociației Române
pentru Conducerea Emi-
grației

16/28 martie 1853-

18/30 martie 1856 –
Războiul Crimeii

martie-mai 1855 –
Conferința preliminară
de pace de la Viena

13/25 februarie 1856-
18/30 martie 1856 –
Congresul de Pace de
la Paris

VOCABULAR

Conștiință națională – ansamblu de re-
prezentări, idei, concepții, cunoștințe,
mentalități despre apartenența la o nați-
une.

Convenție – acord între două sau mai
multe state, instituții sau persoane cu pri-
vire la anumite probleme sau la anumite
obiective.

Deziderat – doleanță, dorință.

Emancipare – eliberare, câștigarea inde-
pendenței.

Emigrare – părăsirea patriei pentru a se
stabili (definitiv sau temporar) în altă țară.

Națiune – comunitate umană caracteriza-
tă prin unitatea de limbă, religie, teritoriu,
conștiința identității istorice și culturale.

Unionist – care susține și propagă ideea
de unire (a unor provincii într-un stat).

Reprezentantul otoman, Suleiman Pașa,
intrând în București în august 1848

Revoluția de la 1848 din Principatele Române a fost înfrântă, iar Principatele au fost supuse unui regim de ocupație militară rusă și otomană. Prin *Convenția de la Balta-Liman*, încheiată la 19 aprilie/1 mai 1849 între Poarta Otomană și Imperiul Rus, au fost suspendate adunările obștești, care au fost înlocuite cu consilii sau divanuri ad-hoc, domnii erau numiți de sultan pe o perioadă de șapte ani, cu acordul puterii protectoare, Rusia, și, cel mai grav, a fost permisă staționarea în Principate a câte 25.000-30.000 de ostași pentru fiecare dintre cele două mari puteri.

Prin *Convenția de la Balta-Liman* și includerea Transilvaniei în componența Imperiului Habsburgic, forțele reacționare au considerat că au restabilit liniștea în spațiul românesc. Însă înăbușirea mișcării revoluționare nu a însemnat și încetarea mișcărilor sociale, care se caracterizau prin accentuarea sentimentului național și a luptei pentru unitatea națională.

- **Numește consecința imediată a Convenției Balta-Liman pentru Principatele Române.**
- **Precizează consecința de durată a hotărârilor Convenției din 1849.**

Situația internă în Principatele Române. În Țara Românească a fost numit domn Barbu Dimitrie Știrbei, iar în Țara Moldovei – Grigore Alexandru Ghica, reprezentanți ai boierimii, preponderent conservatoare. Ei au continuat calea reformei moderne a statului și a instituțiilor statale pe baza dezideratelor de la 1848, care erau aplicate în funcție de opțiunile lor politice, de contextul internațional și de raporturile dintre forțele politice. Gr.Al. Ghica, spre deosebire de Barbu Știrbei, a acceptat revenirea revoluționarilor, iar pe unii dintre ei i-a numit în funcții ministeriale. În 1851 în ambele principate, deși cu mari neajunsuri, au fost implementate *Așezămintele agrare*, care reglementau relațiile dintre proprietari și săteni și care consfințeau caracterul burghez al proprietății boierești.

Domnul Moldovei, Gr.Al. Ghica, a contribuit la dezvoltarea socioeconomică a țării prin stimularea exporturilor și a importurilor, prin reducerea taxelor vamale, prin îmbunătățirea situației țăranilor: micșorând zilele de muncă obligatorii și dijma și interzicând folosirea țăranilor la alte lucrări decât cele agricole. Gr.Al. Ghica s-a preocupat de dezvoltarea învățământului, instituind trei grade cu predare obligatorie în limba română, a construit școli elementare județene și numeroase școli primare. S-a îngrijit de serviciul medical, întemeind o școală de moșit, o școală de chirurgie și un ospiciu de infirmi la Galata, și de serviciul de sprijin social. A susținut realizarea lucrărilor publice majore. Regimul instituit de Gr.Al. Ghica a făcut posibilă apariția publicațiilor promotoare a unionismului, precum *România literară*, editată de Vasile Alecsandri, și *Steaua Dunării*, editată de Mihail Kogălniceanu, ultima devenind centrul principalelor forțe unioniste.

În Imperiul Habsburgic, începând cu 1849, transilvănenii, bănățenii și bucovinenii militau pentru unirea tuturor teritoriilor românești într-un stat românesc, autonom din punct de vedere teritorial-administrativ, constituit ca mare ducat. Curtea de la Viena a refuzat propunerea, văzând în această doleanță un prim pas spre dezmembrare. Totuși, au fost obținute unele concesii: Episcopia Bisericii Unite de la Blaj a primit rangul de mitropolie, iar românii din Transilvania au obținut un acces mai larg în funcțiile publice.

- **Describe schimbările ce au avut loc în viața politică, economică și socială a Principatelor odată cu numirea domnilor Barbu Dimitrie Știrbei și Grigore Alexandru Ghica.**

Pe plan extern, în fruntea mișcării pentru libertate și unitate națională s-au plasat fruntașii Revoluției de la 1848, dintre care mulți erau în emigrație. Centre ale propagării idealurilor naționale românești au devenit Londra, Viena, Brussa, Constantinopol, însă principalul centru era la Paris. În iunie 1849 la Paris a fost organizat *Comitetul democratic român* (C.A. Rosetti, I. Voinescu, D. Brătianu, V. Mălinescu ș.a.), care a protestat împotriva Convenției de la Balta-Liman, ce încălca dreptul de autonomie al Principatelor. Cu contribuția lui N. Bălcescu, în decembrie 1849 a fost creată *Asociația Română pentru Conducerea Emigrației*. În vara anului 1850, în jurul revistei *România viitoare* s-a constituit *Comisia de propagandă*, în frunte cu N. Bălcescu, V. Mălinescu și D. Brătianu. În septembrie 1850 în paginile revistei au fost publicate programul de luptă al revoluționarilor români, scopurile

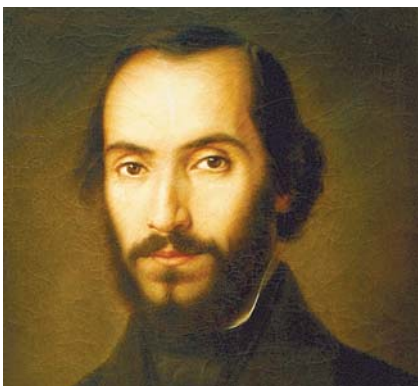

Barbu Dimitrie Știrbei, domn al Țării Românești (1849-1853, 1854-1856)

Grigore Alexandru Ghica, domn al Țării Moldovei (1849-1856)

- **Demonstrează că domnul Moldovei, Gr.Al. Ghica, a contribuit la consolidarea eforturilor de modernizare a societății românești.**

Nicolae Bălcescu (1819-1852), istoric, prozator, reprezentant de vază al Revoluției de la 1848-1849. A întemeiat, împreună cu Ion Ghica și Christian Tell, societatea secretă „Frăția”, ce avea deviza „Dreptate, Frăție”. Fiind în emigrație, a promovat prin presă și lucrări ideea emancipării Țărilor Române și implementarea reformelor social-democrate. În 1850, la Londra, prin activitatea sa diplomatică, a încercat să câștige sprijinul guvernului englez în favoarea Principatelor. În noiembrie 1850 a editat la Paris revista *România viitoare* (număr unic). Alături de Mihail Kogălniceanu, a fost unul dintre primii istorici de tip modern din spațiul culturii române.

- **Asociază personalității descrise mai sus altele două care au contribuit la unitatea națională.**

NOTE DE CĂLĂTORIE ÎN TIMP

„[...] Istoria, ca disciplină științifică, ar trebui să cuprindă toate domeniile și toate faptele semnificative care dau substanță unei societăți, insistând asupra aspectelor economice, a relațiilor de producție, a structurilor sociale și de clasă, a obiceiurilor, instituțiilor și a modului de viață.”

Nicolae Bălcescu

- **Apreciază sarcina istoriei, ca disciplină științifică, în viziunea lui N. Bălcescu.**

majore declarate fiind unitatea și libertatea națională, dar și articole ale lui N. Bălcescu, Alecu Russo, D. Brătianu, C.A. Rosetti, V. Mălinescu ș.a. Ideile naționale au fost susținute de publicațiile *Junimea română* și *Republica română* și de o serie de alte lucrări elaborate de N. Bălcescu, C.A. Rosetti, I. Heliade-Rădulescu și I.C. Brătianu, care aveau drept scop promovarea ideii de unitate națională și familiarizarea societății occidentale cu diferite probleme ale românilor, cu dorința și voința lor de a trăi într-un stat unitar și independent.

Totodată, revoluționarii români au aderat la *Comitetul Central Democratic European*, cu sediul la Londra, condus de Giuseppe Mazzini. D. Brătianu a devenit unul dintre secretarii organizației. Sub conducerea *Comitetului European*, care promova ideea relațiilor frățesti între popoarele asuprite, și la îndemnul lui G. Mazzini, în 1851 între revoluționarii români și maghiari s-au desfășurat tratative, principalii reprezentanți fiind N. Bălcescu și L. Kossuth, dar nu s-a ajuns la o înțelegere.

În același timp, reprezentanții emigrației au avut legături permanente cu Țara, cu cei care le împărtășeau ideile de înfăptuire a unității naționale. Publicațiile emigranților români erau distribuite în Țară.

Evoluția evenimentelor internaționale și întărirea regimurilor conservatoare au făcut imposibil proiectul declanșării unei noi revoluții europene. Situația s-a complicat și din cauza morții unuia dintre cei mai de vază reprezentanți ai mișcării naționale românești, N. Bălcescu, în noiembrie 1852, la Palermo.

- **Enumeră publicațiile periodice în paginile cărora se discutau ideile unității naționale românești.**
- **Describe aportul emigranților români în mișcarea de eliberare națională.**

Războiul Crimeii (1853-1856) și lupta pentru unire. Convenția de la Balta-Liman n-a putut rezolva definitiv neînțelegerile dintre Imperiul Otoman și Imperiul Rus, astfel că relațiile dintre acestea s-au deteriorat rapid. Războiul Crimeii, numit astfel după numele peninsulei unde s-au desfășurat cele mai multe acțiuni militare, a avut drept cauză dorința Imperiului Rus de a stăpâni strâmtoarele din Marea Neagră. Războiul s-a început în primăvara anului 1853, prin ocuparea Principatelor Române de către armata rusă. Statul-major rus planifica desfășurarea principalelor acțiuni militare în Dobrogea. În această situație, domnii Principatelor au fugit din țară. Situația însă s-a schimbat, deoarece în război, de partea Porții Otomane, s-au implicat Franța, Marea Britanie și Sardinia, astfel că Rusia și-a retras trupele din Principate. Dar, în baza tratatului de la 2 iunie 1854 dintre austrieci și turci, Principatele Române au fost ocupate de trupele habsburgice, care s-au retras abia în 1857. Tot atunci au fost repuși în scaune și domnii Principatelor.

Din 1854 acțiunile militare s-au desfășurat în Crimeea. După asaltul reușit al redutei Malahov de către armatele franceze, Imperiul Rus a fost nevoit să ceară pace. Ca urmare a Conferinței de Pace de la Paris, la 30 martie 1856 a fost încheiat *Tratatul de pace de la Paris*.

Războiul Crimeii s-a deosebit de războaiele ruso-turce anterioare, fiindcă în război s-au implicat statele europene. Revoluționarii ro-

mâni au văzut în acest război o posibilitate de emancipare politică, de stopare a expansionismului Rusiei și a pericolului anexiunii. Frunțașii exilului stabiliți în Imperiul Otoman, I. Heliade-Rădulescu, I. Ghica, Ch. Tell ș.a., au transmis atât Porții, cât și Marilor Puteri diverse memorii, în care era menționată dorința de a constitui un stat unitar român. Se propunea și organizarea de detașamente militare compuse din români, care să se înroleze în armata otomană și să lupte împotriva armatei ruse. Însă, din cauza acordului dintre Poarta Otomană și Curtea de la Viena, care presupunea ocuparea de către cea din urmă a Principatelor Române, ideea a fost abandonată.

- **Numește cauzele Războiului Crimeii.**
- **Precizează impactul Războiului Crimeii asupra Principatelor Române.**

În condițiile create, în prim-plan a fost pus efortul de atragere atât a cercurilor politico-diplomatice din Occident, cât și a simpatiei opiniei publice occidentale în sprijinul scopurilor românești. Toate străduințele patrioților români s-au concentrat asupra promovării ideii unioniste. Un rol important l-au avut misiunile diplomatice. O valoare aparte au constituit-o întâlnirile directe ale frunțașilor ideii unioniste cu remarcabile personalități ale timpului, precum Napoleon al III-lea, contele Walewski, lorzii Clarendon și Palmerston ș.a., precum și legăturile personale ale emigranților români cu diplomați și oameni politici.

Problema românească a depășit cadrul strict oficial al diplomației, pătrunzând în conștiința publică europeană. O serie de personalități ale vieții publice și științifice de la jumătatea sec. al XIX-lea au publicat în presa epocii articole favorabile românilor. Personalități cunoscute, îndeosebi franceze, Saint-Marc Girardin, Jules Michelet ș.a., prin scrierile și prin atitudinile lor, au pledat pentru intervenția Franței și a celorlalte puteri occidentale în sprijinul românilor.

Activitatea desfășurată a făcut ca pentru prima dată problema Unirii Principatelor să intre în discuțiile diplomației europene la Conferința preliminară de pace de la Viena (martie-mai 1855), cu participarea reprezentanților Rusiei, Turciei, Franței, Angliei și Austriei. La ședința din 14/26 martie 1855, în timpul dezbaterilor, s-a propus înlocuirea protectoratului singular al Rusiei asupra Principatelor Dunărene cu un regim de garanție colectivă a Marilor Puteri. Reprezentantul Franței, François-Adolphe de Bourqueney, chiar a propus unirea Moldovei și a Țării Românești sub un principe străin sau român, fiind ridicată problema necesității transformării noului stat într-o barieră în fața unei noi eventuale agresiuni din partea Rusiei. Însă la Conferința ambasadurilor de la Constantinopol (ianuarie 1856) această idee nu a fost dezvoltată.

- **Describe acțiunile emigranților români pentru susținerea ideii unirii Principatelor.**

Tratatul de pace de la Paris din 1856, încheiat în cadrul Congresului de la Paris, stabilea menținerea controlului Porții Otomane asupra Principatelor Române. Protectoratul rus era înlocuit prin garanțiile colective ale Marilor Puteri. Tratatul prevedea consultarea poporului român cu privire la revizuirea regulamentelor organice în conformitate cu doleanțele sale. În acest scop s-a stabilit convocarea

DOCUMENT

„Art. 23. Înalta Poartă se îndatorează a păstra ziselor țări o oblăduire neatârnată și națională, precum și deplina slobozenie de religie, legi, negoț și plutare. [...] se va întocmi o comisie care se va aduna la București cu un comisar al Înaltei Porți [...]. Însărcinarea acestei comisii va fi de a cerceta și a afla starea de astăzi a țărilor numite și de a arăta temeiurile viitoarei lor întocmiri.

Art. 24. Sultanul făgăduiește că va chema îndată, în fiecare din aceste două țări, o adunare într-adins pentru aceasta (ad-hoc) alcătuită din înfățișătorii tuturor intereselor și tuturor stărilor de oameni ale neamului. Aceste adunări vor fi chemate pentru sfârșitul de a da pe față dorințele poporului asupra chipului de întocmire hotărâtoare a țărilor lor. [...]

Art. 26. S-a primit de toți ca țările române să aibă oștire națională pentru siguranța dinăuntru și a granițelor. Nicio piedică nu se va putea pune măsurilor neobișnuite de apărare pe care, în unire cu Înalta Poartă, aceste țări vor fi chemate a lua spre a respinge orice năvălire străină”.

Tratatul de pace de la Paris,
1856

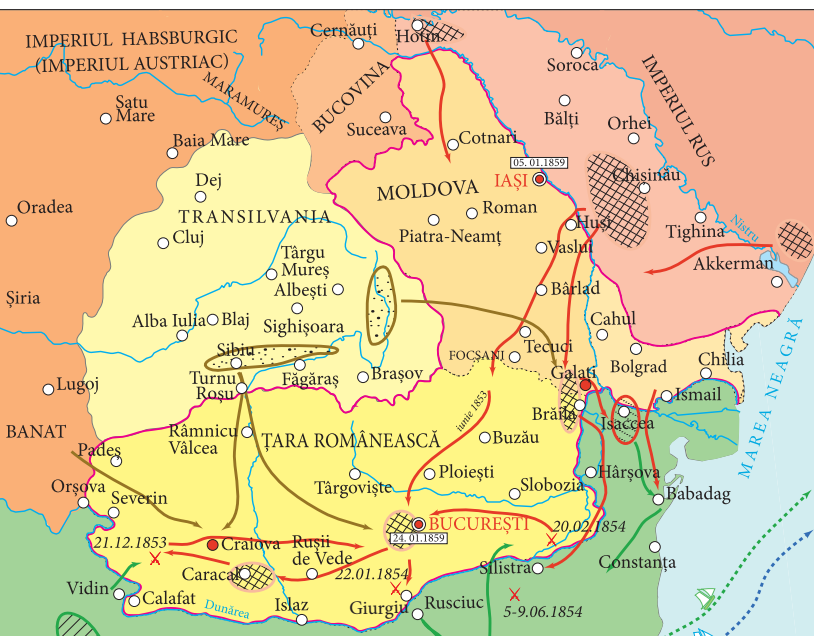
- **Identifică scopul convocării adunărilor ad-hoc.**
- **Apreciază în baza sursei schimbările de ordin politic și militar pentru Principatele Române.**

Congresul de la Paris, 25 februarie-30 martie 1856. Sfârșitul Războiului Crimeii, tablou de Édouard-Louis Dubufe

în fiecare Principat a unui divan ad-hoc, care să reprezinte toate clasele sociale. Solicitățile acestor divane urmau să fie examinate de puterile europene, iar rezultatul final trebuia să fie exprimat printr-o convenție încheiată la Paris. Totodată, în componența Țării Moldovei au revenit trei județe din sudul Basarabiei: Cahul, Bolgrad și Ismail. Se mai prevedea libertatea navigației pe Dunăre și neutralitatea Mării Negre.

● Rezumă consecințele pozitive ale Tratatului de pace de la Paris pentru Principate.

Războiul Crimeii și Unirea Principatelor Române

SPAȚIUL ISTORIC

- Demonstrează, cu ajutorul semnelor convenționale de pe hartă, că Principatele Române au fost afectate de operațiile militare din perioada 1853-1856.
- Explică acțiunile militare ale armatelor care au perturbat viața populației românești.
- Localizează pe hartă, conform semnelor convenționale, prevederile teritoriale ale Tratatului de la Paris pentru Principate.

Legendă
Războiul Crimeii (1853-1856)

Concentrare de trupe:
 XXX – ruse XXX – turcești XXX – austriece

Direcția de acțiune a armatei:
 → ruse → turcești → austriece

XX.1.1854 – Bătălii importante
 XXX – Teritoriul sudului Basarabiei retrocedat Moldovei prin Tratatul de pace de la Paris (1856)

Unirea Principatelor Române
 ● – Centre ale mișcării unioniste

ATELIERUL COMPETENȚELOR

➔ METODA: Studiul de caz

Algoritmul:

1. Identifică problema la care se face referință;
2. Documentează-te. Studiază individual cazul.
3. Descrie contextul în care s-a discutat problema;
4. Numește personalitățile/stările implicate;
5. Precizează cauzele ce au generat cazul/problema;
6. Indică măsurile care au fost luate (și de către cine) pentru soluționarea problemei;

- Studiază problema celor trei județe din sudul Basarabiei conform metodei sus-menționate.

➔ APLIC

- Argumentează, prin două exemple, că românii s-au alăturat mișcării de eliberare națională care s-a declanșat în toată Europa.

➔ STUDIEZ ȘI REFLECTEZ

- Prezintă un argument care să susțină faptul că în cadrul mișcărilor sociale și revoluționare românii își exprimau conștiința națională.
- Scrie un slogan care ar exprima ideea de unitate națională.

➔ ÎNVĂȚ SĂ COLABOREZ

- Demonstrează, împreună cu colegul/colega de bancă, relația cauză-efect dintre dominația străină și mișcarea de eliberare națională în spațiul românesc utilizând termenii: *dominație politică, asuprire națională, catolici-zare, cenzură, lichidarea autonomiei, națiune tolerată*.

➔ CREEZ

- Realizează un album cu text și imagini ale simbolurilor românești (drapel, pictură, termeni, poezie, personalități etc.) utilizate în cadrul evenimentelor descrise în temă.

Primirea lui A.I.I. Cuza de către sultanul Abdul Medjid, octombrie 1860 (L'illustration, Journal Universel, Paris, 1860)

5. Unirea Principatelor Române

IDEI CARE INSPIRĂ

„Hai să dăm mână cu mână
Cei cu inima română,
Să-nvârtim hora frăției
Pe pământul României. [...]”

Amândoi suntem de-o mamă,
De-o făptură și de-o seamă.
Ca doi brazi într-o tulpină,
Ca doi ochi într-o lumină. [...]”

Vasile Alecsandri,
Hora Unirii (fragment)

- **Identifică ideea principală a versurilor.**
- **Precizează semnificația cuvântului *România*.**

TIMPUL ISTORIC

septembrie 1857 – alegerile în adunările ad-hoc

7/19 august 1858 – adoptarea Convenției pentru organizarea definitivă a Principatelor Dunărene ale Moldovei și Valahiei

octombrie 1858 – numirea caimacamilor pentru alegerile în adunările electiv

14-18 decembrie 1858 – alegerile în Adunarea Electivă din Moldova

8-12 ianuarie 1859 – alegerile în Adunarea Electivă a Țării Românești

5/17 ianuarie 1859 – alegerea lui A.I.I. Cuza domnitor al Țării Moldovei

12/24 ianuarie 1859 – alegerea lui A.I.I. Cuza domnitor al Țării Românești

26 martie 1859-7 septembrie 1859 – Conferința de la Paris privitor la dubla alegere a lui A.I.I. Cuza

VOCABULAR

Diplomație – activitate desfășurată de un stat prin reprezentanții săi diplomatici, în scopul realizării politicii sale externe.

Divan (sau adunare) ad-hoc – fiecare dintre cele două adunări speciale care s-au întrunit în 1857 (la Iași și la București) și au cerut prin vot unirea Țărilor Române.

Electiv – bazat pe alegeri; care are scopul sau dreptul de a alege.

Adunările ad-hoc și mișcarea unionistă. Fruntașii unioniști din ambele principate, grupați în Partida Națională, au depus eforturi în vederea înfăptuirii unirii. Pentru coordonarea acțiunilor în cele două țări, în primăvara anului 1857 au fost organizate comitete centrale ale unirii la Iași și la București. Un rol deosebit în propagarea ideii unioniste l-au avut ziarele *Românul*, înființat de C.A. Rosetti după întoarcerea din exil, și *Naționalul*, întemeiat de Vasile Boerescu după întoarcerea de la studii din Franța.

Deoarece domnii numiți conform Convenției de la Balta-Liman și-au încheiat mandatul, Poarta Otomană a numit caimacami în Moldova și Țara Românească. Aceștia urmau să pregătească alegerile pentru adunările ad-hoc, în conformitate cu prevederile Tratatului de pace de la Paris din 1856. Alexandru Ghica, numit caimacam în Țara Românească, s-a arătat favorabil mișcării unioniste. În Moldova caimacam a fost numit Nicolae Conachi-Vogoride, cunoscut pentru poziția sa antiunionistă. Acesta, în complicitate cu reprezentanții Imperiului Habsburgic, cu cei ai Imperiului Otoman și cu forțele conservatoare interne, a operat falsuri grosolane în alegerea membrilor Adunării Ad-Hoc și n-a înscris pe listele electorale multe persoane cu drept de vot, din cauza convingerilor unioniste ale acestora. Ca urmare a acestui fapt, în Moldova s-a declanșat o largă mișcare protestatară, fiind cunoscută, de exemplu, opoziția fermă a Mitropolitului Sofronie Miclescu, care a chemat preoțimea să nu participe la alegeri.

Solemnitatea deschiderii Adunării Ad-Hoc din Țara Românească, litografie de Carol Popp de Szathmări

„Divanul Ad-Hoc al Moldovei a fost format dintr-un număr de 85 de deputați, aleși în cinci colegii: [...] 8 reprezentanți ai clerului, 28 de reprezentanți ai marilor proprietari, 14 reprezentanți ai micilor proprietari, 20 de reprezentanți ai populației urbane și 15 reprezentanți ai populației rurale.”

Revista Ilustrată Generală, anul III (1929), nr. 2-3, p. 9

- **Numește anul în care a avut loc evenimentul descris în sursă.**
- **Exemplifică reprezentarea socială în Divanul Ad-Hoc al Moldovei.**

- **Identifică împrejurările în care a fost semnat documentul.**

„Amândoi avem un nume,
Amândoi o soartă-n lume.
Eu ți-s frate, tu mi-ești frate,
În noi doi un suflet bate.”

Vasile Alecsandri,
Hora Unirii (fragment)

- **Numește evenimentul reflectat în imaginea și versurile de mai sus.**
- **Identifică sentimentul redat în versuri.**

Acțiunile lui Nicolae Conachi-Vogoride au dus și la complicarea relațiilor internaționale. Doar ca urmare a discuțiilor de la Osborne, dintre Napoleon al III-lea și regina Angliei, Victoria, s-a ajuns la un compromis. Franța renunța să mai susțină unirea deplină a Principatelor sub un prinț străin, iar Anglia și-a dat acordul pentru anularea alegerilor falsificate din Țara Moldovei și organizarea unor noi alegeri.

Noile alegeri în Moldova și alegerile în Țara Românească au avut loc în luna septembrie 1857. În adunările ad-hoc au intrat reprezentanți ai tuturor stărilor sociale, inclusiv ai țărănimii, devenind astfel adunări ce reprezentau întreaga națiune. Lucrările adunărilor ad-hoc s-au deschis în octombrie 1857 la București și la Iași, continuând până la sfârșitul anului 1857. Respectând dispozițiile Tratatului de la Paris, acestea aveau doar un caracter consultativ, și nu decizional. Rezoluțiile ce urmau a fi prezentate Marilor Puteri au fost adoptate de Adunarea Ad-Hoc din Moldova la 7/19 octombrie și de cea din Țara Românească la 9/21 octombrie 1857. Actul elaborat de aleșii moldoveni cuprindea în cinci puncte aceleași propuneri care se regăseau și în rezoluția deputaților munteni: 1) Autonomie, în baza vechilor capitulații, și neutralitate; 2) Unirea celor două principate într-un singur stat, cu un singur guvern; 3) Domn străin, cu putere ereditară, dintr-o dinastie europeană, cu moștenitori crescuți în religia țării; 4) Guvern constituțional, reprezentativ și o singură adunare legislativă, aleasă pe o bază electorală largă, reprezentând toate interesele țării.

- **Describe contextul politic al desfășurării adunărilor ad-hoc din Moldova și Țara Românească.**
- **Demonstrează caracterul democratic al rezoluțiilor adoptate.**

Convenția de la Paris și dubla alegere a lui Alexandru Ioan Guza. Actele elaborate de adunările ad-hoc au fost redactate și prezentate Marilor Puteri ce s-au întrunit la Paris. Dezbaterile și discuțiile au durat aproximativ trei luni. Principala opoziție venea din partea Imperiului Otoman și a celui Habsburgic.

Convenția pentru organizarea definitivă a Principatelor Dunărene ale Moldovei și Valahiei, cunoscută sub numele *Convenția de la Paris*, a fost semnată la 7/19 august 1858. Aceasta devenea o nouă constituție a Principatelor, înlocuind vechile regulamente organice impuse de Imperiul Rus. Fără a ține cont de doleanțele românilor, primul articol al Convenției prevedea unirea parțială a principatelor Moldovei și Valahiei sub denumirea „Principatele Unite ale Moldovei și Valahiei”, care rămâneau sub suzeranitatea Porții Otomane. Dar se stipula că vor avea doi domni pământeni, două capitale, două guverne și două foruri legislative distincte. Actul mai prevedea și organizarea unei armate unice. *Comisia Centrală de la Focșani* și *Înalta Curte Judecătorească și de Casație* urmau să modernizeze și să uniformizeze legislația din ambele principate. Important este faptul că Convenția a prevăzut principiul modern al separării puterii în stat: cea legislativă, cea executivă și cea judecătorească. În conformitate cu articolele Convenției, pentru conducerea Principatelor într-o anumită perioadă se numeau căimăcămiile. Acestea urmau să organizeze alegerile în *adunările electiv*e, care, la rândul lor, trebuiau să aleagă domnitorii celor două principate.

- **Enumeră prevederile cu caracter democratic ale Convenției.**
- **Explică deciziile Convenției referitor la Unirea Principatelor.**

Deoarece Convenția nu interzicea în mod explicit unirea deplină, deviza militanților unioniști a devenit: „Prin noi înșine”. În octombrie 1858, în Moldova au fost numiți caimacami Anastasie Panu, Vasile Sturdza și Ștefan Catargiu, iar în Țara Românească – Ioan Manu, Emanoil Băleanu și Alex. Filipescu. În ambele căimăcămii se găseau atât adepți ai unirii, cât și boieri conservatori sau oponenți ai ideii.

Ca urmare a alegerilor în Țara Moldovei, desfășurate între 14 și 18 decembrie, Partida Națională a obținut o majoritate în Adunarea Electivă. În ședința din 5/17 ianuarie 1859, cu votul a 48 de deputați din cei 48 prezenți la ședință, domnitor al Țării Moldovei a fost ales în unanimitate Alexandru Ioan Cuza, care a depus imediat jurământul de credință.

În Țara Românească s-a creat o situație inversă celei din Moldova. Drept urmare a alegerilor desfășurate între 8 și 12 ianuarie, majoritatea a obținut-o Partida Conservatoare. Aceasta, chiar dacă sprijinea ideea unirii, în numele intereselor de clasă, susținea candidaturile lui Gh. Bibescu și Barbu Știrbei. Alegerea lui Al. Ioan Cuza domnitor al Moldovei a crescut speranțele Partidei Naționale. Lucrările Adunării Elective din 22 ianuarie 1859 au început în condițiile în care Dealul Mitropoliei și curtea Adunării Elective erau înconjurate de o mulțime de oameni mobilizați de Partida Națională. Deși la început existau mai multe candidaturi pentru domnie, la 23 ianuarie 1859 Dimitrie Ghica a propus candidatura domnitorului Moldovei, Alexandru Ioan Cuza. Propunerea a fost acceptată de toți membrii Partidei Naționale. La 24 ianuarie, înaintea deschiderii ședinței oficiale a Adunării, V. Boerescu a cerut o întrunire preliminară a tuturor deputaților, în cadrul căreia a lansat propunerea de susținere a candidaturii lui Alexandru Ioan Cuza, făcând apel la solidaritate și unitatea națională a tuturor deputaților. În ședința oficială, ca urmare a votului secret, candidatul propus a fost ales unanim: cu 64 de voturi din cele 64 ale deputaților prezenți. Rezultatul a fost comunicat domnitorului la Iași, la 25 ianuarie 1859.

În ziua următoare o delegație în frunte cu C.A. Rosetti și Nicolae Golescu a plecat la Iași, transmițând direct hotărârea de la București. C.A. Rosetti a prezentat și mesajul de bucurie al înfăptuirii Unirii Principatelor prin dubla alegere a lui Al.I. Cuza.

Rezultatele alegerilor au constituit o faptă curajoasă și chibzuită a românilor, punând Marile Puteri în fața faptului împlinit.

- **Explică sintagma *prin noi înșine* în raport cu Convenția de la Paris.**
- **Prezintă argumente ce dovedesc solidaritatea națională a românilor în cazul înfăptuirii Unirii Principatelor prin dubla alegere a lui Al.I. Cuza.**

Pentru **recunoașterea internațională a dublei alegeri**, diplomația română a desfășurat o amplă activitate. Imperiul Otoman considera dubla alegere a lui Al.I. Cuza drept o gravă încălcare a Convenției de la Paris. Anticipând convocarea Conferinței Marilor Puteri, solicitată de Poartă, în principalele capitale europene au fost trimise misiuni diplomatice. V. Alecsandri s-a dus la Paris, Londra și Torino (Sardinia); ulterior i s-au alăturat Șt. Golescu, D. Brătianu și I. Bălăceanu. La Constantinopol au plecat C. Negri și I.I. Filipescu. La Viena și Berlin a mers Ludovic Steege, iar la Petersburg – prințul Obolenski.

NOTE DE CĂLĂTORIE ÎN TIMP

„Mi-aduc aminte când am ales pe Cuza Domn, că nu numai națiunile cele mai tinere, dar chiar Engllitera a rămas înmărmurită de abilitatea noastră politică, că am putut să în-lăturăm un tratat impus de Europa întreagă. Și de atunci, tot cam așa am urmat și de aceea am ajuns aici.”

Din declarația lui I.C. Brătianu în Adunarea Deputaților, 1 iunie 1883

- **Numește evenimentul invocat de către autorul citatului.**
- **Explică afirmația: *am putut să în-lăturăm un tratat impus de Europa întreagă*.**

PERSONALITATEA ISTORICĂ

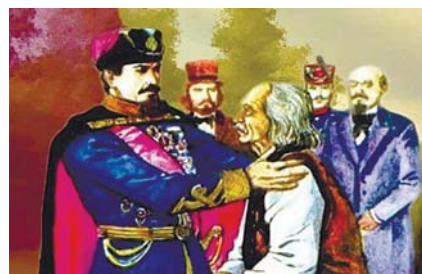

**Constantin Alexandru Rosetti
(1816-1885)**

„Aveam apoi nădejdea că, lucrând trei-patru ani, mă voi întoarce în patria mea, voi străluci eu prin știință și virtute, voi fericii o zi măcar pe muma, voi ridica puțin patria mea și astfel mă voi sfârși și eu, cu cugetul în pace că mi-am împlinit frumos misia.”

C.A. Rosetti, *Jurnalul meu*

- **Demonstrează argumentat că C.A. Rosetti a contribuit la realizarea Unirii.**

Al.I. Cuza și Moș Ion Roată

Între timp, la 26 martie 1859, la Paris s-a deschis *Conferința Puterilor Garante*. La 1 aprilie 1859, puterile garante au aprobat memorabilul și curajosul act al dublei alegeri. Obținerea acordului din partea celor două imperii care se opuneau – Otoman și Habsburgic – era doar o chestiune de timp, întârziată de izbucnirea Războiului Franco-Austro-Piemontez. La 2 mai 1859 Imperiul Habsburgic a recunoscut alegerea lui Al.I. Cuza, restabilind legăturile diplomatice cu guvernele românești. Imperiul Otoman, cel mai feroce oponent, a recunoscut dubla alegere la 25 august 1859. Celelalte puteri garante au confirmat încă o dată decizia luată în lunile anterioare. Lucrările Conferinței, desfășurate cu întreruperi, s-au încheiat la 26 august/7 septembrie 1859 cu recunoașterea în unanimitate a dublei alegeri.

Alegerea lui Al.I. Cuza ca domnitor al ambelor principate a reprezentat un prim mare rezultat al eforturilor înaintașilor români în îndeplinirea idealului național – cel de întregire a neamului românesc.

- **Explică necesitatea recunoașterii internaționale a dublei alegeri.**
- **Estimează importanța recunoașterii unirii românilor.**

SPAȚIUL ISTORIC

- **Localizează pe hartă orașele unde românii au dat votul pentru unire.**
- **Precizează dacă județele Cahul, Ismail și Chilia au participat la votul unirii.**

Legendă

■ – Principatele Unite ale Moldovei și Țării Românești

IMPERIUL OTOMAN – denumiri ale statelor vecine

★ – capitalele principatelor în care Al. I. Cuza a fost ales domnitor.

Principatele Unite ale Moldovei și Țării Românești (1859)

ATELIERUL COMPETENȚELOR

➔ METODA: Graficul T

Este o tehnică ce analizează și sistematizează grafic informația după o discuție sau lectura unui text. Poate fi aplicată și la descrierea evoluției a două state.

- Prezintă calea spre unire a celor două principate conform metodei sus-menționate.

ARGUMENTE

→ da	→ nu
→ pro	→ contra
→ puncte forte	→ puncte slabe

➔ ÎNVĂȚĂ SĂ COLABOREZ: Joc de rol

- Amintiți-vă povestirea *Moș Ion Roată și Unirea de Ion Creangă*.
- Formați echipe de trei persoane, care vor interpreta rolul naratorului, cel al domnitorului Principatelor Unite și cel al lui Moș Ion Roată.
- Realizați un joc de rol în baza povestirii lui Ion Creangă.

➔ APLIC

- Demonstrează argumentat că în anul 1859 statele garante au fost puse în fața faptului împlinit de români.

➔ CREEZ

- Scrie un text reflexiv pe tema *Unirea românilor a devenit un fapt împlinit*.

➔ STUDIEZ ȘI REFLECTEZ

- Exprimă-ți opinia cu privire la starea de spirit a românilor participanți la votul unirii din cele trei județe din sudul Basarabiei care au fost retrocedate Moldovei.

6. Reformele lui Alexandru Ioan Cuza

IDEI CARE INSPIRĂ

„[...] toată țara dorește: la legi noi, om nou... Fii dar omul epocii; fă ca legea să înlocuiască arbitrarul! Fă ca legea să fie tare, iar tu, Măria Ta, ca domn, fii bun, fii blând; fii bun mai ales cu aceia pentru care mai toți domnii trecuți au fost nepăsători sau răi.”

Extras din discursul lui Mihail Kogălniceanu adresat domnitorului Alexandru Ioan Cuza

- **Explică sensul sintagmei om nou.**
- **Argumentează importanța expresiei legea să înlocuiască arbitrarul.**

TIMPUL ISTORIC

17/29 decembrie 1863 – adoptarea *Legii secularizării averilor mănăstirești*

31 martie 1864 – adoptarea *Legii comunale*

2 mai 1864 – adoptarea Statutului dezvoltator al Convenției de la Paris

2 mai 1864 – adoptarea reformei electorale

14/26 august 1864 – promulgarea *Legii rurale*

25 noiembrie 1864 – adoptarea *Legii instrucțiunii publice*

27 noiembrie 1864 – adoptarea *Legii pentru organizarea puterii armate*

VOCABULAR

Buget – totalitatea veniturilor și cheltuielilor unui stat.

Conscripție – înrolare anuală prin tragere la sorți.

Contribuabil – persoană obligată prin lege să plătească impozit.

Fisc – instituție a administrației de stat care se ocupă cu stabilirea, încasarea și administrarea impozitelor și taxelor cuvenite statului.

Impozit – plată obligatorie stabilită prin lege, pe care cetățenii o varsă din venitul lor în bugetul statului.

Lovitură de stat – acțiune rapidă urmărind răsturnarea regimului politic existent și preluarea, prin forță, a puterii politice de către grupuri de persoane.

Mănăstire închinată – mănăstire care recunoștea supremația unei lavre (mănăstire mare, mai ales din Muntele Athos) și pe care o ajuta cu daruri.

Patrimoniu – totalitatea bunurilor care aparțin colectivității și sunt administrate de către organele statului.

Referendum (plebiscit) – consultare directă a cetățenilor, chemați să se pronunțe, prin vot (prin „da” sau „nu”), asupra unui proiect de lege de o deosebită importanță pentru stat sau asupra unor probleme de interes general.

Reformă – transformare politică, economică, socială pentru a realiza un progres.

Secularizare – trecerea în patrimoniul statului a unor bunuri sau averi bisericești, mănăstirești etc. în schimbul unei despăgubiri.

Desăvârșirea unității celor două principate românești și modernizarea societății au fost realizate de domnitorul A.I. Cuza prin activitatea sa reformatoare. Programul reformativ a fost pus în aplicare odată cu investirea guvernului condus de Mihail Kogălniceanu (11 octombrie 1863-26 ianuarie 1865).

O primă reformă importantă a fost **secularizarea averilor mănăstirești**, deoarece moșiile închinat, administrate de centrele religioase de la Muntele Athos și Sfântul Mormânt din Ierusalim, reprezentau proprietăți imense, inclusiv 25 % din suprafața arabilă a țării, la care se adăugau numeroase păduri. Aceste proprietăți generau anual venituri enorme, care nu erau utilizate în stat. *Legea secularizării averilor mănăstirești* a fost votată la 17/29 decembrie 1863. În proprietatea statului au trecut averile a 75 de mănăstiri închinat bisericii grecești (44 din Țara Românească și 31 din Țara Moldovei) și averile mănăstirilor românești. Legea prevedea o compensație de 82 de milioane de lei (din care urmau să se scadă 31 de milioane datorate statului de așezămintele religioase) oferită călugărilor greci. Însă propunerea a fost respinsă de patriarhul Constantinopolului Sofronie al III-lea, care spera că în acest caz vor interveni puterile garante. În final, nu li s-a plătit nimic. Egumenii greci au fost obligați să restituie toate bunurile și obiectele de cult Bisericii

- Precizează importanța personalității din imaginea de mai sus pentru națiunea română.

DOCUMENT

„Art. 1. Toate averile mănăstirești închinat și neînchinat, precum și alte legate publice sau daruri făcute de diferiți testatori și donatori din Principatele Unite la Sfântul Mormânt, Muntele Athos, Sinai, precum și la mitropolii, episcopii și la metoacele lor de aici din țară și la alte mănăstiri și biserici din orașe sau la așezăminte de binefacere și de utilitate publică, se proclamă domenii ale Statului Român.

Art. 2. Veniturile acestor așezăminte vor fi cuprinse în bugetul general al statului. [...]

Art. 6. Guvernul va lua înapoi de la egumenii greci, ornamentele cărților și vasele, cu care pietatea strămoșilor noștri înzestraseră aceste așezăminte, precum și documentele ce au fost încredințate zișilor egumeni, și aceasta conform cu inventariile ce se găsesc în arhivele țării.”

Legea secularizării averilor mănăstirești (1863)

- Argumentează importanța adopției Legii secularizării averilor mănăstirești.

Ordinul Unirii instituit în anul 1864

- Descrie contextul în care a fost instituit ordinul din imaginea de mai sus.

Române ce ținea de stat. O bună parte dintre pământurile secularizate au fost divizate în loturi și oferite țăranilor împroprietăriți în timpul reformei agrare. A fost interzisă tăierea pădurilor mănăstirești.

În martie 1863 Consiliul de Miniștri a adoptat hotărârea cu privire la oficierea slujbelor religioase în limba română, în locul celor în slavonă și greacă.

- Explică esența Legii secularizării averilor mănăstirești.
- Demonstrează necesitatea introducerii limbii române ca limbă de oficiere a slujbelor religioase.

Reforma administrativă a fost înfăptuită prin *Legea comunală* din 31 martie 1864, care fixa organizarea fiecărei așezări. Astfel, așezările cu cel puțin 500 de locuitori se organizau în comune: orașele și târgurile – în comune urbane, iar satele și cătunele – în comune rurale. Conducerea comunelor era încredințată consiliilor comunale, compuse din membri desemnați prin vot, în frunte cu un primar. Mai multe comune formau o plasă, care era condusă de un subprefect, mai târziu de un pretor. Mai multe plăși formau un județ. Administrarea județelor era efectuată de consilii alese pe baza votului cenșitar pe o perioadă de patru ani. În fruntea administrației județului era un prefect. Consiliile se ocupau de interesele locale colective și economice. Prin această reformă, în administrația publică locală s-au introdus elemente moderne.

- Apreciază schimbarea produsă de introducerea Legii comunale din 1864.

La 2 mai 1864, printr-o lovitură de stat, A.I. Cuza a dizolvat Adunarea Legiuitoare și a adoptat o nouă constituție, numită *Statutul dezvoltător al Convenției de la Paris*, și o nouă lege electorală. Conform Constituției, puterea legislativă era deținută de cele două camere: Adunarea Electivă și Corpul Ponderator (Senatul), dar inițiativa aparținea domnitorului. Prerogativele Adunării au fost diminuate, iar ale domnitorului – consolidate. Schimbările au fost aprobate de popor printr-un referendum.

Reforma electorală. Legea electorală din 1864 împărțea alegătorii în două categorii: alegători direcți și alegători primari. Alegătorii direcți erau cetățenii în vârstă de cel puțin 25 de ani, care știau carte, plăteau un impozit minim de patru galbeni dintr-un venit de 100 de galbeni. În această categorie intrau preoții, profesorii, doctorii, avocații, inginerii, arhitecții, institutorii, pensionarii cu o pensie minimă anuală de 3.000 de lei și licențiații facultăților. Alegătorii direcți, circa 570.690 de cetățeni, alegeau 160 de deputați, adică un deputat la aproximativ 25.000 de locuitori.

Alegătorii primari erau neștiutori de carte, plăteau un impozit stabilit pe categorii, de la 48 de lei în comunele rurale și peste 80 de lei în comunele urbane, și votau indirect. Cei care nu aduceau nicio contribuție bănească erau excluși de la vot. Cincizeci de alegători primari desemnau un alegător direct. Nu aveau dreptul la vot persoanele supuse vreunei protecții străine sau servitorii.

Pentru a fi eligibilă, persoana trebuia să dețină cetățenia română, să aibă 30 de ani împliniți și un venit anual de 200 de galbeni. În Adunarea Electivă puteau fi aleși membri, fără a plăti cens, românii care

au exercitat funcții înalte în serviciul statului, ofțerii superiori în rezervă ai armatei. Frauda electorală era sever pedepsită.

Votul era secret, iar mandatul se obținea prin majoritatea absolută de 50 % plus unu din totalul voturilor valabil exprimate. Mandatul de deputat era incompatibil cu alte diverse funcții în administrația publică (în special cu funcția de ministru, cea de director în minister și cea de prefect), precum și cu funcția de militar în serviciul activ.

- **Precizează cine putea fi alegător direct.**
- **Demonstrează argumentat că analfabetismul era un impediment în participarea la alegerile directe.**

Reforma agrară. Deoarece agricultura era ocupația de bază a populației din cele două principate unite și majoritatea populației era constituită din țărani, reforma agrară era una dintre cele mai importante. Prin *Legea rurală* din 14/26 august 1864, 406.429 de țărani au fost împroprietăriți cu loturi de teren agricol (1.654.964 ha), iar circa 60.000 de țărani au obținut terenuri pentru casă și grădină. Loturile au fost distribuite în funcție de numărul de animale de tracțiune deținute, țăranii fiind clasificați în frunțași (care dețineau patru boi), mijlocași (care aveau doi boi) și pălmași (cei fără de vite). Suprafețele loturilor primite de țărani au fost diferite, în funcție de zona geografică: în Țara Moldovei acestea aveau între 3 și 7,2 ha, iar în Țara Românească – între 2 și 5,5 ha pe familie. Pământul era obținut prin despăgubire, țăranii fiind obligați să achite timp de 15 ani o anumită sumă anual. Astfel ei deveneau contribuabili la bugetul de stat, veniturile căruia creșteau. Prin *Legea rurală* țăranii au fost eliberați de clacă, dijmă și podvezi.

Reforma agrară a avut o importanță deosebită: a desființat servituțile și a dat un impuls dezvoltării capitalismului. După reformă, țăranii au ajuns să dețină 30 % din terenul agricol, iar 70 % aparțineau moșierilor sau statului. Reforma practic a asigurat domnitorului sprijinul țăranimii.

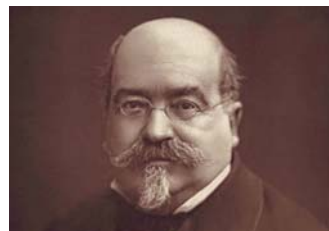
Însă reforma agrară de la 1864 a avut și neajunsuri. Pământurile acordate au fost insuficiente necesităților reale ale familiilor rurale. Din cauza despăgubirilor pe care urmau să le plătească, țăranii trebuiau să achite circa 32 % din veniturile anuale. Aplicarea legii s-a făcut cu numeroase abuzuri.

- **Argumentează necesitatea reformei agrare.**
- **Enumeră consecințele reformei agrare.**

Modernizarea sistemului judiciar s-a efectuat prin **reforma justiției**. Au fost înființate judecătoriale de plasă, tribunalele județene, curțile de apel, curțile de jurați și Curtea de Casație. A fost introdus principiul egalității tuturor în fața legii. Au fost adoptate mai multe coduri care au creat cadrul juridic necesar dezvoltării statului modern român. Codul civil, adoptat la 4 decembrie 1864, era o culegere unitară de norme juridice, întocmit după modelul Codului lui Napoleon din 1804. Codul penal includea, pentru prima dată, și infracțiunile de corupție, prevăzând pentru săvârșirea acestora condamnare, inclusiv și la închisoare pe viață. Codurile penal, civil și comercial au intrat în vigoare din anul 1865.

- **Describe procesul de modernizare a sistemului judiciar.**
- **Numește pedepsele prevăzute pentru cei învinuiți de corupție.**

PERSONALITATEA ISTORICĂ

Mihail Kogălniceanu (1817–1891)

A fost istoric, scriitor, ziarist, om politic, prim-ministru al României, ministru de externe, ministru de interne, ministru al lucrărilor publice etc. A avut un rol important în Revoluția de la 1848 și în lupta pentru Unirea Principatelor. A sprijinit activitatea reformatoare a domnitorului Al.I. Cuza.

- **Apreciază contribuția lui Mihail Kogălniceanu la Unirea Principatelor.**

DOCUMENT

„Art. 1. Sătenii clăcași (pontași) sunt și rămân deplini proprietari pe locurile supuse posesiunii (stăpânirii) lor, în întinderea ce se hotărăște prin legile în ființă. [...]: a) În județele de dincoace de Milcov (Țara Românească): 1) Pentru săteanul cu patru boi și o vacă: 11 pogoane. 2) Pentru săteanul cu doi boi și o vacă: 7 pogoane [și] 19 prăjini. 3) Pentru săteanul ce are o vacă sau toporaș: 4 pogoane și 15 prăjini.

b) În județele de dincolo de Milcov (Moldova): 1) Pentru săteanul cu patru boi și o vacă: 5 fălci [și] 40 prăjini. 2) Pentru săteanul cu doi boi și o vacă: 4 fălci. 3) Pentru săteanul ce are o vacă sau pălmaș: 2 fălci [și] 40 prăjini.

c) În județele de peste Prut (Basaabia): 1) Pentru săteanul cu patru boi și o vacă: 6 fălci [și] 30 prăjini. 2) Pentru săteanul cu doi boi și o vacă: 4 fălci [și] 30 prăjini. 3) Pentru săteanul ce are o vacă sau pălmaș: 2 fălci [și] 70 prăjini.”

Extras din *Legea rurală*

- **Compară suprafața loturilor primite de frunțași, mijlocași și pălmași în diferite regiuni.**

Universitatea din București

Azilul de Fete „Elena Doamna”

NOTE DE CĂLĂTORIE ÎN TIMP

„Tabăra de la Florești fu de o mare utilitate pentru redeșteptarea spiritului militar. Ostașii, văzându-se adunați pentru prima oară așa de mulți, începură a-și recunoaște și a-și da valoarea lor ostășească. Poporul român vede cu bucurie pe ai săi sub arme adunați și pe picior de a lupta. Tabăra de la Florești avea și rolul de a pune în atingere armatele surori spre a le contopi în același sistem de patriotism.”

Dimitrie Bolintineanu

- **Apreciază importanța constituirii taberei de la Florești.**

CURIOZITĂȚI

Mulți călugări greci, părăsind țara, luau cu ei obiecte de preț din mănăstiri. Prin lege, eliberarea pașapoartelor le-a fost condiționată, interzicându-le să scoată din țară bunurile de patrimoniu. Au fost salvate obiecte valoroase, multe dintre acestea fiind adunate în cadrul Muzeului de Antichități, instituit de A.I.I. Cuza prin decret domnesc în 1864.

- **Explică din ce motiv a fost condiționată eliberarea pașapoartelor pentru călugării greci.**

Reforma învățământului. Prin *Legea instrucțiunii publice*, adoptată la 25 noiembrie 1864, au fost stabilite trei niveluri de învățământ: primar, secundar și superior. Învățământul primar era obligatoriu și gratuit pentru toți copiii de ambele sexe, indiferent de categoria socială. Părinții ai căror copii nu erau înscriși sau care nu frecventau școala erau amendați. Legea stabilea o programă școlară unică. Învățământul primar era de patru ani, iar cel secundar (liceul) – de șapte ani.

În 1860, la Iași, a fost înființată prima universitate, care poartă numele domnitorului A.I.I. Cuza, iar în 1864 – Universitatea din București. Învățământul superior era de trei ani. La București au fost constituite Școala Națională de Arte Frumoase, sub conducerea lui Theodor Aman, și Școala Națională de Medicină Veterinară. Elena Cuza, soția domnitorului, a înființat Azilul de Fete. Au fost create Școala Militară din București, pentru instruirea ofițerilor, și Școala Copiilor de Trupă, pentru fiii în vârstă de 12 ani ai ofițerilor, subofițerilor sau soldaților în activitate. La Iași a fost înființată Școala Normală Militară „Sfântul Sava”.

În această perioadă s-a trecut de la alfabetul chirilic la cel latin.

- **Numește nivelurile de învățământ stabilite prin lege.**
- **Justifică necesitatea introducerii învățământului gratuit și obligatoriu.**

Reforma armatei a început prin constituirea, în aprilie 1859, a taberei militare comune de la Florești (lângă Ploiești), în care au fost instruiți împreună militari munteni și moldoveni. La 12 noiembrie 1859 a fost înființat Statul-Major General, iar în 1862 a fost format Ministerul de Război al Principatelor Unite. Comandant suprem al forțelor armate rămânea domnitorul. Prin *Legea pentru organizarea puterii armate în România*, adoptată la 27 noiembrie/9 decembrie 1864, a fost înființată Armata Națională Română, care avea menirea să apere integritatea statului de orice atac străin. Legea stabilea constituirea armatei țării din: *armata permanentă*, cu rezerva ei, *miliții*, formate din grăniceri și dorobanți, cu rezervele lor (erau incluși toți cetățenii români cu vârsta între 20 și 26 de ani), și *gloate*, care puteau fi mobilizate în situații excepționale. Gloatele cuprindeau toți bărbații apti de luptă cu vârsta peste 26 de ani. Potrivit legii din 1864, recrutarea se făcea prin conscripție, înrolări de bună voie și reangajări. De asemenea, a fost prevăzută organizarea jandarmeriei, a trupelor de administrație, intendenței și a serviciului sanitar.

Pentru înzestrarea armatei cu armament și echipament modern a fost dezvoltată industria națională de apărare (au fost înființate noi întreprinderi și au fost modernizate stabilimentele militare deja existente: Pirotehnia de la București, Pulberăria de la Lăculețe și cea de la Târgșor, Arsenalul Armatei din Dealul Spirii) și a fost importat armament, în special din Belgia și Franța. Din 1859 până în 1865 inclusiv, circa 25 % din bugetul anual a fost rezervat satisfacerii nevoilor armatei și modernizării acesteia. La încheierea domniei lui A.I.I. Cuza, armata permanentă era constituită din: infanterie, cavalerie, artilerie, geniu și flotilă. Domnitorul a lăsat o armată modernă, echipată și instruită.

- **Describe structura Armatei Naționale Române.**
- **Enumeră măsurile prevăzute de reforma armatei.**

Alte reforme și acțiuni modernizatoare. Prin reforma fiscală au fost instituite impozite personale cetățenești, în special cele funciare, plata acestora fiind obligatorie pentru toate categoriile de populație. A fost stabilit cursul monetar.

A fost organizat serviciul vamal. Pentru o mai bună dezvoltare economică au fost înființate Camera de Comerț și Școala de Poduri și Șosele, Mine și Arhitectură. Un rol aparte l-a avut promulgarea, în 1864, a *Legii pentru adoptarea Sistemului Metric de Măsuri și Greutăți în România*.

- **Estimează importanța promulgării *Legii pentru adoptarea Sistemului Metric de Măsuri și Greutăți în România* pentru statul român.**

TRECUT ȘI PREZENT

La 1/13 septembrie 1863, pe platoul Cotroceni, într-un cadru festiv, unităților militare românești le-au fost înmânate steaguri tricolore, cu deviza *Honor et Patria* (*Onoare și Patrie*). Adresându-se militarilor, domnitorul Al.I. Cuza a menționat: „Steagul e România. Acest pământ binecuvântat al patriei, stropit cu sângele străbunilor noștri și îmbelșugat cu sudorile muncitorului. El este familia, ogrorul fiecăruia, casa în care s-au născut părinții și unde se vor naște copiii voștri. Steagul este încă simbolul devotamentului, credinței, ordinii și al disciplinei ce reprezintă oastea. Steagul e totodată trecutul, prezentul și viitorul țării, întreaga istorie a României”.

Primul drapel de luptă al României, 1863

- **Explică semnificația culorilor drapelului.**
- **Comentează discursul domnitorului Al.I. Cuza.**
- **Privește tricolorul din imagine și identifică elemente comune cu drapelul de stat al României și cel al Republicii Moldova.**

ATELIERUL COMPETENȚELOR

➞ **METODA: Ciorchinele** (reprezentarea grafică a informației)

Algoritmul:

1. Scrierea sintagmei în mijlocul tablei/foii.
 2. Notarea tuturor cuvintelor și a ideilor legate de această sintagmă.
 3. Trasarea liniilor între cuvintele și ideile care au legătură.
 4. Organizarea finală a ciorchinului.
- **Reprezintă *Reformele lui Al.I. Cuza* prin metoda sus-menționată.**

➞ **APLIC**

- **Explică semnificația treptelor învățământului stabilite prin *Legea instrucțiunii publice* din 1864.**
- **Realizează fișa personalității lui Mihail Kogălniceanu în baza informațiilor din enciclopedii și dicționare.**
- **Argumentează afirmația: „*Amintirile din copilărie*” de Ion Creangă reflectă „*Legea instrucțiunii publice*” din 1864.**

➞ **ÎNVĂȚ SĂ COLABOREZ**

- **Prezintă, împreună cu colegul/colega de bancă, *Legea instrucțiunii publice* din 1864 prin prisma operei *Amintiri din copilărie* de Ion Creangă.**

➞ **CREEZ**

- **Elaborează un text argumentativ pe tema *Al.I. Cuza – un domnitor reformator*. Utilizează termeni din rubrica Vocabular.**

➞ **STUDIEZ ȘI REFLECTEZ**

„Claca este desființată pentru de-a pururea și de astăzi voi sunteți proprietari liberi pe locurile stăpânirii voastre.”

Al.I. Cuza

- **Explică termenul *clacă*.**
- **Describe schimbarea produsă de desființarea clăcii.**
- **Apreciază contribuția lui Al.I. Cuza la modernizarea statului român.**

Constituanta, 10 mai 1866, carte poștală de Theodor Aman

7. Instituirea monarhiei constituționale. Constituția din 1866

IDEI CARE INSPIRĂ

„Punând picioarele pe acest pământ, am și devenit român! [...] Ce-țățean azi, mâine, de va fi nevoie, soldat, eu voi împărtași cu dumneavoastră soarta cea bună ca și cea rea.”

Fragment din discursul
lui Carol I de Hohenzollern,
10 mai 1866

- **Identifică secvențe care demonstrează spiritul civic și cel patriotic al lui Carol I de Hohenzollern.**

TIMPUL ISTORIC

11 februarie

1866 – abdicarea
lui Al.I. Cuza

10 mai 1866 – alegerea lui Carol I de Hohenzollern domnitor al României

29 iunie 1866 – votarea Constituției României

6 iulie 1866 – votarea *Legii electorale*

VOCABULAR

Complot – înțelegere secretă a câtorva persoane care uneltesc o acțiune împotriva unei persoane, a unui stat etc.

Lege electorală – lege care reglementează sistemul după care se fac alegerile și modul în care se împart mandatele.

Monarhie – formă de guvernământ în care puterea supremă în stat aparține monarhului (rege, împărat, țar etc.) și se transmite, de obicei, ereditar.

Monarhie constituțională – formă de conducere a statului monarhic în care prerogativele monarhului sunt limitate prin constituție.

NOTE DE CĂLĂTORIE ÎN TIMP

„Să dea Dumnezeu să-i meargă țării mai bine fără mine, decât cu mine. Trăiască România!”

Alexandru Ioan Cuza, 11 februarie 1866

- **Describe contextul în care au fost rostite cuvintele din citatul de mai sus.**
- **Explică semnificația citatului.**

Locotenența Domnească și guvernul Ion Ghica, 1866

- **Exemplifică implicarea Locotenenței Domnești în procesele democratice din România modernă.**

Abdicarea lui Al.I. Cuza. Înfăptuirea reformelor și Constituția din 2 mai 1864, prin care domnitorului Al.I. Cuza i se acordau puteri sporite, au provocat nemulțumiri atât în interiorul țării, cât și în exterior. Împotriva domnitorului s-a creat o alianță, formată din conservatori și din liberali radicali, numită „monstruoasa coaliție”. Scopul acesteia a fost de a-l înlătura de la domnie pe Al.I. Cuza și de a aduce la tron un principe străin, conform deciziilor adunărilor ad-hoc din 1857. În noaptea de 10 spre 11 februarie 1866 Alexandru Ioan Cuza a fost forțat de complotiști să renunțe la tron și să părăsească țara până la sfârșitul zilei.

După abdicarea lui Al.I. Cuza a fost constituită Locotenența Domnească, formată din Lascăr Catargiu, care reprezenta Moldova și conservatorii, Nicolae Golescu, care reprezenta Țara Românească și liberalii, și colonelul Nicolae Haralambie, care reprezenta armata, și a fost numit un guvern provizoriu sub conducerea lui Ion Ghica. Marile Puteri, care recunoscuseră unirea Principatelor doar pe timpul domniei lui Al.I. Cuza, fiind iarăși puse în fața faptului împlinit, au convocat pe cheștiunea Principatelor o conferință, care s-a desfășurat la Paris (26 februarie-10 martie 1866). Puterile doreau anularea unirii.

- **Numește cauzele creării „monstruoasei coaliții”.**
- **Identifică o cauză a abdicării forțate a lui Al.I. Cuza.**
- **Demonstrează riscurile abdicării lui Al.I. Cuza.**

Carol de Hohenzollern – domnitor al Principatelor Unite. În conformitate cu ideile adunărilor ad-hoc din 1857, diplomații români au dus tratative pentru instaurarea unui prinț străin pe tronul României, văzută ca un garant al menținerii și consolidării statului național. La 19/31 martie 1866, Ion C. Brătianu a plecat la Düsseldorf, unde i-a făcut propunerea de a deveni domnitor prințului german Carol de Hohenzollern, care a acceptat. La 30 martie, Locotenența Domnească s-a adresat poporului printr-o proclamație, propunând candidatura prințului Carol de Hohenzollern la tronul României. Între 2 și 8 aprilie a fost organizat un plebiscit, înregistrându-se 685.869 de voturi pentru alegerea lui Carol, 224 de voturi contra și 12.837 de abțineri. Alegerile pentru Adunarea Constituantă au avut loc între 21 aprilie/2 mai și 1/13 mai 1866.

La 10 mai 1866 Carol a ajuns la București, în drumul său spre Dealul Mitropoliei fiind aclamat de mulțime. În cadrul Adunării Constituante, care a fost convocată, 109 deputați s-au pronunțat pentru alegerea prințului Carol, iar șase s-au abținut. Carol I de Hohenzollern a depus jurământul ca domnitor al Principatelor Unite Române în Palatul Mitropoliei, care era și sediul Adunării Constituante. Astfel, puterile garante au fost iarăși puse în fața faptului împlinit, fapt ce le-a provocat reacții negative. Imperiul Otoman a concentrat oastea la Dunăre, având intenția să ocupe Principatele. Carol I a protestat împotriva acestor acțiuni și a ordonat mobilizarea. Însă Marile Puteri au refuzat să intervină. La 11/23 octombrie 1866 Poarta Otomană l-a recunoscut pe Carol I domnitor al României.

- **Argumentează necesitatea instalării unui prinț străin pe tronul României.**
- **Demonstrează că alegerea lui Carol de Hohenzollern ca domnitor al României a constituit un exercițiu democratic.**

După instalarea sa pe tron, Carol I a numit un nou consiliu de miniștri, condus de Lascăr Catargiu, și a convocat Adunarea Constituantă în scopul elaborării și redactării unei noi constituții.

Constituția României, inspirată de Constituția Belgiei din 1831, a fost votată de Adunarea Legislativă la 29 iunie 1866 și a fost promulgată de Carol I la 1 iulie 1866. România, numele oficial al statului consfințit prin articolul 1 al Constituției, devenea o monarhie constituțională, în care șeful statului era domnitorul. Constituția era redactată pe baza principiului democratic al separării puterilor în stat. Conform Constituției, puterea legislativă era exercitată de domnitor și de Reprezentanța Națională, care era constituită din două camere (adunări): *Adunarea Deputaților* și *Senatul*. Legile puteau fi trimise spre adoptare domnitorului doar dacă au fost discutate și votate în ambele adunări. Puterea executivă era încredințată domnitorului, care avea o serie de atribuții: putea convoca și dizolva Adunarea Deputaților și Senatul, numea și revoca miniștri, era șeful suprem al armatei. Puterea judecătorească era exercitată de curți judecătorești și tribunale, instanța superioară era Curtea Supremă de Casație. Hotărârile se executau în numele domnitorului, el având și dreptul de amnistiere și grație.

Constituția consfințea o serie de drepturi și libertăți ale cetățeanului, precum libertatea individuală, libertatea conștiinței, a

Carol I Hohenzollern-Sigmaringen, domnitor al României din 10 mai 1866, apoi rege al României din 1881. În timpul domniei lui a fost adoptată prima Constituție a țării (1866). Ca urmare a Războiului de Independență (1877-1878), România a obținut independența deplină față de Imperiul Otoman. În timpul domniei, Carol I a redresat economia și a consolidat statalitatea română.

- **Estimează rolul lui Carol I în istoria modernă a României.**

DOCUMENT

„Despre drepturile Românilor

Art. 5. Românii se bucură de libertatea conștiinței, de libertatea învățământului, de libertatea presei, de libertatea întrunirilor. [...] Art. 7. În-sușirea de Român se dobândește, se conservă și se pierde potrivit regulilor statornice prin legile civile. Numai străinii de rituri creștine pot dobândi împământenirea. [...] Art. 10. Nu există în Stat nicio deosebire de clasă. Toți Românii sunt egali înaintea legii și datori a contribui fără deosebire la dările și sarcinile publice. [...] Art. 13. Libertatea individuală este garantată. [...] Art. 15. Domiciliul este neviolabil. [...] Art. 21. Libertatea conștiinței este absolută. Libertatea tuturor cultelor este garantată cât însă celebrațiunea lor nu aduce o atingere ordinii publice sau bunelor moravuri. Religia ortodoxă este religia dominantă în Statul Român.”

Constituția României, 1866

- **Describe schimbarea produsă în societatea românească datorită Art. 10 din Constituție.**
- **Apreciază caracterul democratic al Constituției României din 1866.**

Prima fotografie a domnitorului Carol I făcută în țară

„Jur de a fi credincios legilor țării, de a păzi religiunea românilor, precum și integritatea teritoriului ei și a domni ca domn constituțional.”

Jurământul depus de Carol I la 10 mai 1866

- **Explică sintagma *domn constituțional*.**
- **Comentează conținutul jurământului.**

Deputaților, corpul electoral a fost împărțit după cens în patru colegii: colegiul I – cei care aveau un venit de la 300 de galbeni în sus; colegiul II – cei cu un venit de la 100 la 300 de galbeni; colegiul III – cei care plăteau către stat o dare anuală de 80 de lei, precum și comercianții sau industriașii care plăteau un impozit de 80 de lei. De acest cens erau scutiți ofițerii în rezervă, profesorii și pensionarii statului. Primele trei colegii alegeau direct. Colegiul IV întrunea pe toți acei care nu se încadrau în categoriile enumerate mai sus și care plăteau o dare mai mică de 80 de lei. Membrii acestui colegiu votau indirect. Pentru a avea calitatea de alegător și a fi ales, un cetățean trebuia să aibă cel puțin 21 de ani și să fie român din naștere sau să-și fi obținut împământenirea (dobândire a drepturilor civile și politice de către străini pe teritoriul României).

În baza acestei legi electorale, primele alegeri pentru Adunarea Deputaților au avut loc la 29 octombrie/1 noiembrie, și pentru Senat la 3/5 noiembrie 1866.

- **Explică schimbările imediate și cele de durată în societatea românească prin aplicarea *Legii electorale* din 1866.**

întrunirilor, presei etc., egalitatea tuturor cetățenilor în fața legii, elimina cenzura etc.

Constituția din 1866 a avut o importanță deosebită:

- a fost un act de manifestare a independenței, fiind elaborată fără concurs străin și promulgată fără aprobarea externă a puterii suzerane otomane și garanția colectivă a celor șapte Mari Puteri;
- a stat la baza regimului monarhiei constituționale;
- a oferit cadrul juridic pentru evoluția statului român pe baze moderne și democratice.

- **Numește principiile care au stat la baza Constituției din 1866.**
- **Argumentează importanța adoptării Constituției pentru crearea statului național modern Românian.**
- **Demonstrează pe baza Constituției din 1866 că puterea monarhului a fost limitată, iar cea a poporului a crescut.**

Constituția din 1866 a fost completată de *Legea electorală*, votată de Adunarea Constituantă la 6 iulie 1866 și promulgată de domnitor la 28 iulie 1866. Votul era declarat secret, iar alegerea în Reprezentanța Națională se făcea pe bază de avere (cens). Pentru Adunarea

ATELIERUL COMPETENȚELOR

⇒ METODA: Cei cinci „De ce?”

- Descrie sfârșitul domniei lui Alexandru Ioan Cuza prin metoda *Cei cinci „De ce?”*:

1. De ce a fost formată „monstruoasa coaliție”?
2. De ce Al.I. Cuza a abdicat?
3. De ce a fost convocată Conferința de la Paris din 1866?
4. De ce Marile Puteri doreau anularea unirii?
5. De ce a fost luată decizia instalării unui prinț străin în Principate?

⇒ APLIC

- Realizează asocieri cu alți termeni, date, evenimente, personalități ale noțiunilor *monarhie* și *monarhie constituțională*.
- Elaborează un clustering la tema *Separarea puterilor în stat pe baza Constituției din 1866*.

⇒ ÎNVĂȚĂ SĂ COLABOREZ

- Elaborează, împreună cu colegul/colega de bancă, un dosar istoric la tema *Crearea statului național modern – fapt împlinit*.

⇒ CREEZ

- Redactează fișa personalității lui Carol I conform algoritmului: date personale, formare personală (studii), calități personale, realizări în calitate de conducător de stat, un termen/un simbol/un eveniment/un aforism ce poate fi asociat personalității menționate.

⇒ STUDIEZ ȘI REFLECTEZ

- Reflectează asupra poziției Marilor Puteri față de alegerea lui Carol I ca domnitor al Principatelor Unite.

Intrarea lui Garibaldi în Napoli la 7 septembrie 1860, tablou de Franz Wenzel Schwarz (fragment)

8. Unificarea Italiei

IDEI CARE INSPIRĂ

„De la Paris la Viena, de la Roma la Varșovia, ideea de democrație brăzdează pământul european, conduce și leagă gândurile națiunilor [...]. Viața omenirii aparține de-acum înainte, orice am face, credinței care spune: libertate, asociere, progresul tuturor prin efortul tuturor. [...] Credem, recapitulând, într-o orânduire socială care-l va avea pe Dumnezeu și legea lui în vârf, poporul, universalitatea cetățenilor liberi și egali, la temelie, progresul drept normă de urmat, asocierea ca mijloc, sacrificiul ca botez, curajul și virtutea drept sfătuitoari pe calea ce trebuie urmată.”

Giuseppe Mazzini, *Manifestul Comitetului Central Democratic European*, 1850

- **Describe societatea democratică în viziunea lui Giuseppe Mazzini.**
- **Menționează două caracteristici ale societății moderne prezentate în *Manifest*.**

TIMPUL ISTORIC

21 iulie 1858 – înțelegerea secretă dintre C. Cavour și Napoleon al III-lea

4 iunie 1859 – victoria forțelor franco-italiene în Bătălia de la Magenta

24 iunie 1859 – Bătălia de la Solferino

11 iulie 1859 – semnarea Tratatului dintre Napoleon al III-lea și Franz Joseph

martie 1860 – convocarea primului parlament italian la Torino

15 mai 1860 – Bătălia de la Calatafimi

1 octombrie 1860 – victoria lui Garibaldi în Bătălia de la Volturmo

17 martie 1861 – proclamarea lui Victor Emanuel al II-lea rege al Italiei

3 iulie 1866 – Bătălia de la Sadova

20 septembrie 1870 – intrarea armatei italiene în Roma

VOCABULAR

„**Mia**” lui **Gari-****baldi** – denumire dată armatei lui Garibaldi.

Risorgimento – denumirea epocii din istoria Italiei caracterizată prin lupta poporului italian pentru eliberarea națională și unificarea țării lor; denumirea este extinsă și asupra mișcării literare și ideologice a epocii.

Premisele și căile unificării Italiei. Unitatea de neam și de limbă, precum și trecutul istoric glorios comun au constituit principalele premise ale mișcării naționale italiene de unificare într-un singur stat, numită *Risorgimento*. Ocupația străină și reminiscențele feudale din statele italiene nemulțumeau masele largi ale populației. Încă în anii 1807-1810 în Regatul Napoli și în alte state italiene au apărut organizațiile secrete ale carbonarilor, ale căror scop era eliberarea și unificarea întregii Italii.

O altă organizație care a inspirat la luptă populația Italiei a fost societatea „Tânăra Italie”. Creatorul ei, Giuseppe Mazzini, a decis să se bazeze nu pe o mână de conspiratori izolați de mase, ci pe toate straturile societății italiene. Principalul sprijin al lui G. Mazzini l-au constituit burghezia liberală și orășenii săraci. În 1831, printr-o scrisoare deschisă, G. Mazzini l-a invitat pe regele Piemontului, Charles Albert, să conducă lupta pentru unificarea Italiei. Ulterior el a făcut

NOTE DE CĂLĂTORIE ÎN TIMP

„Suntem un popor numit din vremuri imemorabile popor italian [...], încadrat între granițele naturale [...], vorbind aceeași limbă [...], având aceleași moravuri, aceleași obiceiuri [...], mândri de cel mai glorios trecut politic, științific, artistic, care a fost cunoscut în istoria europeană. Nu avem drapel, niciun nume politic, niciun rang printre națiunile europene. Nu avem o capitală comună. Suntem împărțiți în opt state. Unul dintre aceste state [...] aparține Austriei.”

Giuseppe Mazzini, *Italia, Austria și Papa*

- **Precizează ce probleme naționale ale italienilor trebuiau rezolvate.**
- **Asociază citatului de mai sus termeni și noțiuni istorice studiate.**

Giuseppe Mazzini (1805-1872), om politic, revoluționar italian, a făcut parte din organizația secretă a carbonarilor. A fost arestat, apoi s-a aflat în exil și a fondat, la Marsilia, mișcarea patriotică „Tânăra Italie”. Lansând ideea creării unei federații mondiale republicane, a constituit, în Elveția, organizația „Tânăra Europă”. În 1848 s-a întors în Italia pentru a ajuta la guvernarea Republicii Romane (de scurtă durată). A întemeiat organizația „Prietenii Italiei” (1851) și a susținut revoltele din Milano, Mantua și Genova. Era adeptul unificării Italiei sub forma unei republici democratice și a dezaprobat noul Regat Unit al Italiei (1861).

Camillo Benso Cavour (1810-1861), prim-ministru al Piemontului (1852-1859, 1860-1861). A exploatat abil rivalitățile internaționale și mișcările revoluționare pentru a realiza unificarea Italiei sub Casa de Savoia.

- **Demonstrează argumentat că personalitățile sus-menționate au contribuit la unificarea statelor italiene.**

aceeași propunere Papei Pius al IX-lea și noului rege al Piemontului, Victor Emanuel al II-lea. Aceste apeluri au rămas fără răspuns. Societatea „Tânăra Italie” a organizat numeroase răscoale pe teritoriul Italiei, inspirând și acțiunile din cadrul Revoluției de la 1848-1849, care a contribuit la trezirea conștiinței naționale a italienilor, la consolidarea lor ca națiune. Deși Revoluția a fost înăbușită, reacția contrarevoluționarilor a consolidat italienii și i-a motivat să lupte pentru eliberarea de sub dominația străină, dar și pentru drepturi civile și politice. Cei mai mulți membri ai mișcării revoluționare doreau unificarea țării într-o republică italiană.

După Revoluția de la 1848-1849 Italia a rămas fragmentată în opt state. În toate, cu excepția Regatului Sardiniei (Piemontului), regimurile absolutiste au fost restabilite. Participanții la mișcarea revoluționară au fost persecutați. În Lombardia și Veneția, austriecii au stabilit un regim militar. La cererea Papei Pius al IX-lea, devenit dușman al mișcării naționale, trupele franceze au fost dislocate la Roma.

Consolidarea politică și economică a Piemontului a fost o premisă importantă a unificării Italiei. Regele Victor Emanuel al II-lea a susținut unificarea Italiei sub stăpânirea dinastiei de Savoia. În anii 50 ai sec. al XIX-lea ordinea constituțională și parlamentară din Piemont a fost întărită datorită activităților prim-ministrului Camillo Cavour, liderul liberalilor moderați, care a realizat reforme economice liberale. Au fost încheiate acorduri comerciale cu puterile europene, au fost reduse tarifele vamale, a fost impulsionată dezvoltarea industriei, construcția de căi ferate, drumuri, canale și a infrastructurii de irigare.

Viziunea lui C. Cavour referitor la unificarea Italiei prevedea îmbinarea a trei căi: cea diplomatică – prin încheierea acordurilor cu Prusia și Franța și prin negocieri cu statele din Italia Centrală; cea a războiului – prin războiul cu Austria și implicarea în conflictele dintre Prusia și Austria și dintre Franța și Prusia; și cea de-a treia cale – direcționarea mișcării revoluționare în folosul unificării Italiei în frunte cu dinastia de Savoia. Principalul obiectiv pe care și l-a trasat C. Cavour a fost expulzarea austriecilor din Lombardia și Veneția și includerea acestor regiuni, împreună cu Parma și Modena, în Piemont. Întrucât Piemontul nu avea puterea de a lupta singur cu Imperiul Habsburgic, C. Cavour considera că, pe lângă armată și bani, sunt necesari aliați puternici: Franța și Anglia. Pentru a stabili relații bune cu aceste state, în 1855 Piemontul s-a implicat în Războiul Crimeii, contra Rusiei, trimițând trupe cu un efectiv de 18.000 de oameni în Crimeea.

- **Numește premisele unificării Italiei.**
- **Describe căile unificării statelor italiene în viziunea lui C. Cavour.**

Războiul Franco-Italo-Austriac. La 21 iulie 1858, în stațiunea franceză Plombières, C. Cavour a încheiat un acord secret cu Napoleon al III-lea. El a promis că va întoarce Franței provinciile Savoia și Nisa, transferate Piemontului prin decizia Congresului de la Viena. Napoleon al III-lea a fost de acord să-i ajute pe piemontezi să-i alunge pe austrieci din Lombardia și Veneția.

Aflând despre acord, Austria a declarat război Piemontului (aprilie 1859). La începutul războiului, armata franco-piemonteză unită a provocat austriecilor o serie de înfrângeri grave.

Poporul italian era cuprins de entuziasm, sperând la îndeplinirea visului național – o țară unită. Numeroși voluntari s-au înrolat în batalioanele de pușcași alpini conduse de Garibaldi. La 4 iunie 1859 forțele unite ale francezilor și italienilor sub comanda personală a lui Napoleon al III-lea i-au învins pe austrieci în Bătălia de la Magenta și au intrat în Milano. La 24 iunie 1859 a avut loc a doua și ultima bătălie la Solferino, una dintre cele mai sângeroase din sec. al XIX-lea, în care austriecii au fost învinși. Deși părea că victoria este aproape, totuși Napoleon al III-lea nu dorea ca la granițele de sud-est ale Franței să apară o Italie puternică și unită. Din acest motiv, fără să-i anunțe pe aliații piemontezi, la 8 iulie 1859 el a încheiat un armistițiu cu Austria. Conform condițiilor Tratatului de pace din 11 iulie 1859, încheiat între Napoleon al III-lea și Franz Joseph la Villafranca, Austria a cedat Franței Lombardia, pe care Napoleon al III-lea a dat-o Piemontului, dar regiunea venețiană a rămas dominată de austrieci, cu toate că Napoleon al III-lea încă din prima zi a războiului a luat sub stăpânire franceză Savoia și Nisa. Italienii au fost revoltați de o asemenea trădare.

- **Numește prevederile acordului secret dintre C. Cavour și Napoleon al III-lea.**
- **Precizează obiectivele Piemontului și ale Franței. Explică de ce Franța nu a respectat în totalitate acordul.**

Unirea statelor din Italia Centrală cu Piemontul. Primele victorii asupra austriecilor au provocat o nouă ascensiune a patriotismului în statele italiene. Au izbucnit revolte la Toscana, Modena, Parma și în Statele Papale. Ducii dinastiei Habsburgilor au fugit la Viena. Aduările naționale din Toscana, Modena și Parma și-au anunțat aderarea la Piemont. Locuitorii din Romagna, partea principală a Statelor Papale, au cerut și ei acest lucru. Papa Pius al IX-lea, fiind susținut de mercenari elvețieni, a avut dificultăți în a respinge asaltul rebelilor. În martie 1860, la Torino, a fost convocat primul parlament italian, fiind consfințită constituirea Regatului Italiei de Nord.

- **Apreciază efectul războiului cu Austria asupra mișcărilor revoluționare ale statelor din Italia Centrală.**

Campania „Miei” lui Garibaldi. În aprilie 1860 trupele napolitane au înăbușit cu brutalitate revolta care a izbucnit în Sicilia. Garibaldi și peste o mie de voluntari care i s-au alăturat, îmbrăcați în cămăși roșii, s-au imbarcat pe două corăbii – *Piemonte* și *Lombardo* –, au părăsit portul genovez și s-au îndreptat spre Sicilia, pentru a-i ajuta pe răsculați. Acest detașament neînfricat a fost numit „Mia” lui Garibaldi, deși în el erau peste 1.200 de oameni.

Ajuns la Palermo, Garibaldi s-a proclamat dictator al insulei în numele lui Victor Emanuel al II-lea, regele Italiei. Mulțimi de voluntari, înarmați cu puști de vânătoare, sulite și săbii, s-au alăturat detașamentului său. Bătălia decisivă a avut loc la 15 mai 1860 în apropierea orașului Calatafimi, unde îi aștepta un detașament de 5.000 de oameni al regelui napolitan. Primul atac al napolitanilor, în pofida superiorității lor numerice semnificative, a fost respins. „Cămășile Roșii” au învins trupele napolitane din Sicilia și au debarcat pe continent la 19 august, înaintând rapid spre Napoli. Populația i-a întâmpinat entuziasmată. Regele a fugit din Napoli, iar la 7 septembrie, garibaldienii au intrat în

Giuseppe Garibaldi (1807-1882), patriot italian, inspirat de ideile lui G. Mazzini. Unul dintre liderii Revoluției de la 1848-1849 din Italia. După înăbușirea Revoluției a trăit în exil. În 1859 a condus o armată în războiul împotriva Austriei. În 1860, în fruntea „Cămășilor Roșii” („Mia” lui Garibaldi), a atacat Sicilia, apoi a debarcat pe peninsula, împreună cu peste 30.000 de luptători, și a cucerit Napoli. A predat tot sudul Italiei lui Victor Emanuel al II-lea.

- **Apreciază rolul lui Giuseppe Garibaldi în unificarea Italiei.**

DOCUMENT

„Austria este decisă să continue sistemul de opresiune și violență împotriva Italiei; eforturile diplomației sunt neputincioase în modificarea sistemului. Rezultă deci pentru Piemont consecințe neplăcute. Nu există decât două soluții: fie să ne împăcăm cu Austria și cu Papa, fie să ne pregătim să declarăm Austriei război în curând. [...] Dacă a doua ipoteză este cea mai bună, prietenii mei și cu mine nu ne vom teme să ne pregătim de un război cumplit, un război al morții.”

Fragment din declarația lui C. Cavour către lordul Clarendon, Congresul de la Paris, 1856

- **Numește căile unificării Italiei menționate în sursa de mai sus.**

Garibaldi și „Cămășile Roșii” în Bătălia de la Milazzo, pictură de F. Vittosi

- **Descoperă, în baza imaginii de mai sus, simbolul național al italienilor.**

Bătălia de la Calatafimi, tablou de Remigio Legat

- **Numește persoana care i-a condus pe răsculați în Bătălia de la Calatafimi.**
- **Precizează cauza confruntării.**
- **Exprimă-ți opinia cu privire la existența/inexistența altei soluții pentru răsculați.**

Inaugurarea Parlamentului italian, 1860, tablou de Pierre van Elven

- **Numește o cauză și o consecință a evenimentului prezentat în imaginea de mai sus.**

oraș. Trupele regelui au încercat să recâștige capitala, dar la 1 octombrie Garibaldi le-a învins complet în Bătălia de la Volturmo.

Curcile democratice, printre care și G. Mazzini, care s-au întors din exil, l-au sfătuit pe Garibaldi să-și păstreze puterile dictatoriale, să organizeze un marș spre Roma, să elibereze Statele Papale, Veneția și apoi să proclame în Italia o republică. Însă, Victor Emanuel al II-lea, îngrijorat de creșterea influenței lui Garibaldi, și-a trimis trupele în Regatul Neapolelui. Garibaldi a renunțat la puterile dictatoriale. La 21 octombrie 1860 a avut loc un plebiscit. Cu o majoritate covârșitoare de voturi, Victor Emanuel al II-lea a fost proclamat rege al Neapolelui. Regatul celor Două Sicilii a devenit parte a Regatului Sardiniei. Guvernul a desființat armata lui Garibaldi.

Una dintre strategiile de bază ale lui Camillo Cavour în procesul de unificare a fost organizarea de plebiscite în diverse regiuni ale Italiei, începând cu Neapole și Sicilia și extinzându-le apoi în Statele Papale. Scopul acestora era de a obține consimțământul populației pentru ideea de unificare sub conducerea lui Victor Emanuel al II-lea. Întrebarea-cheie formulată în cadrul acestor plebiscite era: „Italia una Vittorio Emanuele?” (în traducere liberă: „Ar trebui să fie Italia unită sub Victor Emanuel?”). Întrebarea reflecta esența și scopul unificării propuse. Rezultatele plebiscitelor au fost în mare parte favorabile unificării. La 17 martie 1861 Parlamentul l-a proclamat pe Victor Emanuel al II-lea rege al Italiei unite. Astfel s-a constituit Regatul Italiei, care avea 22 de milioane de locuitori.

Constituția Regatului Sardiniei, adoptată în 1848, a fost extinsă asupra tuturor teritoriilor incluse în Regatul Italian Unit. Regatul Italiei a devenit o monarhie constituțională cu un parlament bicameral. Dar, din cauza censului ridicat de avere pentru dreptul de vot, doar 2,5% din populație au putut participa la alegeri. Cu toate acestea, procesul de unificare a țării nu a fost finalizat. Regiunea venețiană era sub stăpânirea Austriei, iar la Roma a fost menținută puterea temporară a Papei, păzit de trupele lui Napoleon al III-lea.

- **Justifică hotărârea lui G. Garibaldi de a ceda regelui Piemontului, Victor Emanuel al II-lea, întâietatea în unificarea Italiei.**

Finalizarea unificării Italiei: Războiul Austro-Prusac și cel Franco-Prusac. În perioada 14 iunie-23 august 1866, conjunctura externă a fost favorabilă Italiei. După declanșarea războiului dintre Prusia și Austria, armata italiană a desfășurat operațiuni militare împotriva austrieșilor. În urma înfrângerii de la Sadova, la 3 iulie 1866, Austria a fost nevoită să cedeze Regatului Italian Veneția și regiunea venețiană.

La începutul lunii august 1870, în contextul războiului cu Prusia, împăratul francez Napoleon al III-lea a rechemat garnizoana franceză din Roma. Profitând de oportunitate, la 20 septembrie 1870 armata italiană a intrat în Orașul Etern. După armată a sosit și Victor Emanuel al II-lea. Roma a devenit capitala Regatului Italian Unit. Odată încheiată, unificarea Italiei a creat condiții pentru desfășurarea procesului de modernizare și de dezvoltare multilaterală a țării.

- **Enumeră cauzele implicării Italiei în Războiul Austro-Prusac și cel Franco-Prusac.**
- **Apreciază consecințele acestor războaie pentru Italia.**

SPAȚIUL ISTORIC

- Localizează pe hartă următoarele state: Regatul Piemontului, Regatul Neapolelui, Lombardia, Veneția, Toscana, Parma, Romagna și Statele Papale.
- Descrie implicarea lui Giuseppe Garibaldi în procesul unificării politice a Italiei utilizând semnele convenționale de pe hartă.

Legendă

- Regatul Sardiniei în anul 1859
- Acțiunile forțelor armate franco-piemonteze în Războiul Franco-Italo-Austriac (1859)
- Teritorii obținute de Regatul Sardiniei în 1859
- Teritorii cedate Franței de Regatul Sardiniei în 1860
- Campania „Miei” lui Garibaldi din 1860
- Acțiunile armatei piemonteze în 1860
- Regatul Italiei în anul 1861
- Campania lui Garibaldi din 1862
- Teritorii obținute de Regatul Italiei în 1866
- Campania lui Garibaldi din 1867
- Intervenția trupelor armate ale lui Napoleon al III-lea în 1867
- Teritorii unite la Regatul Italiei în 1870
- 1859 – Bătălii importante și anul desfășurării
- Hotarul Regatului Italiei în 1870

Unificarea Italiei

ATELIERUL COMPETENȚELOR

➤ METODA: PRES

Metoda PRES ajută elevii să își organizeze gândurile, să își exprime opinia și să își dezvolte abilitățile de argumentare. Constă în patru pași reprezentați de literele P, R, E, S: **P** – exprimă-ți punctul de vedere; **R** – fă un raționament, argumentează-ți opinia; **E** – oferă un exemplu pentru a clarifica punctul de vedere; **S** – fă un sumar, rezumă-ți punctul de vedere.

- Argumentează prin metoda PRES afirmația: *Unificarea Italiei a fost realizată prin îmbinarea diplomației, a revoluției și a războiului.*

➤ APLIC

- Elaborează un tabel cronologic cu titlul *Etapele unificării Italiei.*

Etapă	Evenimente	Consecințe

➤ STUDIEZ ȘI REFLECTEZ

- Estimează rolul burgheziei în trezirea conștiinței naționale a italienilor.
- Exprimă-ți atitudinea față de contribuția poporului italian la procesul unificării.

➤ ÎNVĂȚ SĂ COLABOREZ

- Realizați un poster de grup în tehnica *Graffiti* la unul dintre subiectele de mai jos utilizând informația din textul lecției și din surse documentare la temă.
 - Deșteptarea conștiinței naționale a italienilor;
 - Simbolurile unificării naționale;
 - Idealul politic – crearea statului unitar italian.

➤ CREEZ

- Elaborează dosarul istoric *Fondarea Regatului Italiei* conform următorului algoritm: forma de stat, forma de guvernare, documente ale democrației, personalități implicate, simbol național, harta Italiei unite, bibliografie.

Proclamarea Imperiului German în Sala Oglinzilor de la Palatul Versailles, 18 ianuarie 1871, pictură de Anton von Werner (fragment)

9. Unificarea Germaniei

IDEI CARE INSPIRĂ

„Unitatea Germaniei poate fi realizată doar prin unitatea spiritului german.”

Johann Gottlieb Fichte,
Discurs către națiunea germană, 1807

- **Identifică sensul sintagmei *spiritul german* evocat de autorul citatului.**

TIMPUL ISTORIC

1864 – războiul Prusiei și Austriei cu Danemarca

1866 – războiul dintre Prusia și Austria

1870-1871 – războiul dintre Franța și Prusia

18 ianuarie 1871 – proclamarea celui de-Al Doilea Reich German

VOCABULAR

Confederație – uniune de state sau de unități teritoriale autonome ori independente, având anumite organe centrale ale puterii de stat în comun (parlament, guvern, șef de stat etc.).

Reich – imperiu.

Uniune vamală – alianță dintre state care decid să elimine taxele vamale între ele și să stabilească tarife comune asupra bunurilor provenite din afara acestei uniuni.

Germania, pictură de Philipp Veit (expusă în Biserica „Sfântul Paul” din Frankfurt în timpul întrunirii Parlamentului în martie 1848)

- **Identifică în pictura de mai sus trei simboluri ale Germaniei.**

Premisele unificării Germaniei. Până la începutul anilor 60 ai sec. al XIX-lea germanii rămăneau singura națiune mare din Europa fără un stat național unitar. Teritoriile germane erau fragmentate în câteva zeci de state mari, medii și unele foarte mici. Fiecare dintre acestea avea propriul conducător și organe ale puterii de stat. Prin decizia Congresului de la Viena (1814-1815), în multe dintre aceste regiuni au fost introduse constituții moderate.

Încă de la Congresul de la Viena a fost făcută o încercare de a uni teritoriile germane. În Confederația Germană creată atunci au intrat 35 de monarhii și patru orașe libere. Austria domina în Confederație: reprezentantul său era președintele Adunării Federale (parlamentului) a uniunii, iar voturile erau distribuite astfel încât Austria avea întotdeauna o majoritate garantată. Importanța Confederației Germane pentru unitatea țării era mai degrabă simbolică decât reală, fiind o barieră împotriva posibilelor încercări ale Franței de a-și restabili dominația în Europa. Deciziile Adunării Federale nu aveau caracter obligatoriu. Totuși, Confederația Germană a contribuit la apropierea membrilor săi, în special în domeniul comerțului. În 1834, la inițiativa Prusiei, a fost creată Uniunea Vamală Germană, care a unit 18 state.

Dezvoltarea statelor germane era neuniformă. Cele mai puternice dintre ele, Prusia și Austria, erau țări agrare dezvoltate, cu o industrie în creștere. În orașele prusace a apărut o burghezie comercială și industrială puternică. În majoritatea statelor germane mici se mai păstrau unele prestații feudale. Uneori, conducătorii statelor administrau pământurile ca niște feudali medevali. Dar au existat și alte exemple în unele teritorii germane occidentale și centrale (Saxonia, Bavaria, Baden, Württemberg etc.), în care se dezvoltă sistemul capitalist. Până la mijlocul sec. al XIX-lea sistemul capitalist s-a consolidat semnificativ în teritoriile germane. În partea de vest se dezvoltă activ industria extractivă a cărbunelui și industria metalurgică, iar rețeaua de căi ferate, care conecta statele germane, creștea. În regiunile estice mulți nobili

își reorganizau gospodăriile într-un mod capitalist, țăranii fiind plătiți pentru munca prestată. Numărul țăranilor prosperi creștea constant.

În timpul Revoluției de la 1848-1849 în teritoriile germane s-au intensificat sentimentele patriotice și dorința de unificare națională. Parlamentul de la Frankfurt, care a funcționat în timpul Revoluției, avea doar o valoare simbolică. Dar convocarea și ardoarea cu care au avut loc alegerile arătau în mod convingător că ideea unificării Germaniei câștiga tot mai mulți susținători.

- **Enumără premisele unificării Germaniei.**
- **Numește cauzele dezvoltării neuniforme a statelor germane.**

Începutul unificării Germaniei. Unificarea Germaniei, la fel ca cea a Italiei, a început „de sus în jos”. În Germania acțiunile „celor de sus” au fost hotărâte și rapide. Până la începutul anilor 50 ai sec. al XIX-lea Uniunea Vamală, controlată de Prusia, s-a consolidat semnificativ. Austria, care doar formal făcea parte din această uniune, vedea, întemeiat, o amenințare la dominația sa în cadrul Confederației Germane. Relațiile austro-prusace deveneau tot mai tensionate.

Conștientizând că în cazul unui conflict între Prusia și Austria, Rusia nu ar susține austriecii, Prusia și-a asumat hotărât cursul unificării Germaniei sub propria autoritate. Principalul arhitect al unificării Germaniei a fost Otto von Bismarck.

- **Explică afirmația: *Unificarea Germaniei a început „de sus în jos”.***

Războiul cu Danemarca. În noiembrie 1863 regele Danemarcei a murit, iar Prusia și Austria au revendicat ducatele Schleswig și Holstein, încheind o alianță mutuală pentru a dobândi aceste teritorii. Între 1 februarie și 9 aprilie 1864 coaliția prusaco-austriacă a lansat o ofensivă împotriva Danemarcei. La 18 aprilie 1864, în Bătălia de la Dybbøl din Schleswig, forțele daneze au fost înfrânte. Conform Tratatului de la Viena, semnat la 29 iunie 1864, Danemarca a cedat teritoriile Schleswig, Holstein și Lauenburg Prusiei și Austriei. La 1 octombrie 1864, prin Tratatul de la Praga, a fost confirmat transferul teritoriilor. Războiul din 1864 a avut consecințe semnificative: teritoriile Schleswig și Holstein au fost împărțite între Prusia și Austria și au devenit parte din Confederația Germană de Nord (1866). După părăsirea Confederației de către Austria, regiunea Lauenburg a fost inclusă în regiunea Schleswig-Holstein, care a rămas sub controlul Prusiei. Astfel a fost consolidată puterea Prusiei și a fost deschisă calea pentru unificarea ulterioară a Germaniei sub conducerea prusacă.

- **Precizează contextul politic de alipire la Confederația Germană de Nord a regiunilor Schleswig și Holstein.**

Războiul dintre Prusia și Austria (1866). Constituirea Confederației Germane de Nord. Otto von Bismarck n-a renunțat la intenția de a înfrânge Austria și de a asigura hegemonia Prusiei în viitoarea Germanie unificată. Pe cale diplomatică, Bismarck a reușit să convină Rusia și alte mari puteri să nu se implice în posibilul conflict dintre Prusia și Austria. Italia chiar a promis să ofere asistență militară Prusiei în schimbul teritoriului venețian, care era încă în posesia austriecilor.

La 8 iunie 1866, trupele prusace au ocupat Schleswig-Holstein. În replică, Austria a declarat război Prusiei. Sub pretextul „apărării”, la 16 iunie armata prusacă a pătruns pe teritoriul austriac. Rezistența austriecilor a fost înfrântă în doar câteva zile. La 3 iulie 1866, în

„Prusia nu putea cu trupul său slab să poarte singură mult timp armura de care Germania avea nevoie pentru propria sa siguranță; trebuie ca toți germanii să contribuie la aceasta. Noi nu ne atingem scopul prin discursuri, societăți sau voturi majoritare. Nu este posibil să evităm o luptă care nu se va încheia decât prin fier și sânge. Pentru a ne asigura victoria în această luptă, deputații vor trebui să asigure regelui Prusiei cele mai mari cantități posibile de fier și sânge.”

Fragment din discursul lui Otto von Bismarck, 30 septembrie 1862

- **Identifică viziunea lui Bismarck cu privire la calea unificării Germaniei.**
- **Explică dacă acest discurs reflectă ideea de conștiință națională.**

PERSONALITATEA ISTORICĂ

Otto von Bismarck, om de stat german. În calitate de ministru-președinte și ministru de externe al Prusiei din 1862, Bismarck a fost forța motrice a unificării Germaniei. Fiind cancelar al Imperiului German (1871-1890), a consolidat poziția Germaniei ca putere europeană.

- **Apreciază rolul istoric al lui Otto von Bismarck în procesul de unificare a Germaniei.**

NOTE DE CĂLĂTORIE ÎN TIMP

„Noi trebuie să evităm să rănim grav Austria; trebuie să evităm să o lăsăm [...] cu o dorință de revanșă, trebuie să păstrăm posibilitatea de a deveni prieteni. Dacă Austria ar fi lovită cu duritate, ea ar deveni aliata Franței sau a oricărui alt oponent al nostru.”

Otto von Bismarck, *Scrisoare adresată lui Wilhelm I*

- **Evidențiază raționamentele care explică de ce Bismarck nu a continuat invazia Austriei.**

*Bătălia de la Sadova,
pictură de Georg Bleibtreu, 1869*

- **Numește statele implicate în confruntarea militară reprezentată în pictură.**
- **Describe consecințele acesteia pentru Austria.**

CURIOZITĂȚI

Bismarck a falsificat o scrisoare de la regele Wilhelm I al Prusiei către ambasadorul francez în Prusia, consemnând întâlnirea dintre ambasador și rege în stațiunea Ems. Scrisoarea era redactată într-un mod provocator, astfel încât să irite guvernul francez. Napoleon al III-lea a interpretat scrisoarea ca pe o insultă la adresa Franței și a declarat război Prusiei.

- **Exprimă-ți opinia: incidentul cu scrisoarea a fost cauza reală a Războiului Franco-Prusac sau doar un pretext?**

*Împăratul Napoleon al III-lea (stânga)
așezat lângă cancelarul Prusiei,
Otto von Bismarck, ținând sabia lui
Napoleon, cu care acesta a capitulat.
Sedan, 2 septembrie 1870*

- **Describe situația Franței în Războiul Franco-Prusac.**

apropierea localității Sadova (Königgrätz), aflată astăzi pe teritoriul Cehiei, forțele prusace comandate de Helmuth von Moltke au obținut victoria împotriva armatei austriece conduse de Franz Joseph I. Regele Prusiei, Wilhelm I, dorea să continue înaintarea spre Viena, dar Bismarck l-a convins să renunțe la această idee. El credea că este suficient să ceară retragerea Austriei din Confederația Germană și renunțarea acesteia la Schleswig-Holstein în favoarea Prusiei. La 26 iulie 1866 Prusia și Austria au semnat Armistițiul de la Nikolsburg, punând capăt ostilităților.

La 18 august 1866 a fost creată Confederația Germană de Nord, formată din 22 de state. Regele Prusiei a fost proclamat președinte al acesteia. La acea dată din Confederație nu au făcut parte Bavaria, Baden, Saxonia, Württemberg, Hessen-Darmstadt, deoarece se aflau în sfera intereselor Franței. Ulterior, între 13 august și 21 octombrie 1866, acestea s-au apropiat de Berlin semnând succesiv tratate secrete de alianță.

Tratatul de Pace dintre Prusia și Austria a fost semnat la Praga pe 23 august 1866. Austria a fost nevoită să accepte condițiile impuse de Prusia, inclusiv excluderea din Confederația Germană de Nord și recunoașterea influenței prusace în Germania. Prusia a devenit principalul actor în procesul de unificare a Germaniei. Un moment important în unificarea Germaniei a avut loc în ziua de 20 septembrie 1866, când Prusia a anexat Hanovra, Hessen-Kassel, Nassau, orașul liber Frankfurt pe Main, iar italienii au obținut Veneția. La 16 aprilie 1867 a fost adoptată Constituția Confederației Germane de Nord.

- **Identifică acțiunile diplomatice întreprinse de Otto von Bismarck în procesul de unificare a Germaniei.**
- **Apreciază consecințele Războiului Austro-Prusac pentru unificarea Germaniei.**

Războiul dintre Franța și Prusia (1870-1871). Rădăcinile războiului țin de tensiunile existente dintre Franța și Prusia în legătură cu problema succesiunii tronului spaniol. Candidatura prințului Leopold de Hohenzollern-Sigmaringen pentru tronul Spaniei a provocat îngrijorare în Franța, care se temea de consolidarea puterii germane prin această alianță. Regele prusac, Wilhelm I, dorind să amâne un conflict armat, a obținut retragerea pretențiilor lui Leopold la tronul spaniol. Napoleon al III-lea a crezut că Prusia se teme de război, în același timp dorea să folosească războiul pentru a-și consolida puterea. Bismarck a jucat abil pe nechibzuința împăratului francez, publicând în ziare informații ofensatoare la adresa Franței.

În iulie 1870 Franța a declarat război Prusiei. Însă armata franceză a întâmpinat dificultăți majore, iar campania a eșuat. La 1 septembrie 1870, în Bătălia de la Sedan, forțele prusace au învins decisiv armata franceză, iar Napoleon al III-lea a fost capturat. Prusia și Confederația Germană de Nord au continuat invazia în Franța, ocupând provinciile Alsacia și Lorena (partea de est), care au fost declarate de Otto von Bismarck teritoriu al tuturor germanilor.

La 18 ianuarie 1871, în Sala Oglinzilor din Palatul Versailles, Wilhelm I, rege al Prusiei (1861-1871), a fost încoronat ca împărat al Germaniei. Prin această acțiune se urmăreau două scopuri: 1) pecețuirea victoriei finale și demonstrarea superiorității față de Franța, deja ocupată, și 2) manifestarea întâietății Prusiei printre statele germane care nu doreau unificarea sub coordonarea dinastiei de Hohenzollern.

Tratatul de pace dintre Prusia și Franța a fost semnat la Frankfurt la 10 mai 1871, astfel punându-se bazele Imperiului German. În componența Imperiului au intrat toți membrii Confederației Germane de Nord, precum și Bavaria, și alte state din sudul Germaniei. De asemenea, în Imperiu au fost încorporate Alsacia și o parte din Lorena. Otto von Bismarck a devenit cancelar imperial, determinând politica externă și cea internă a Germaniei timp de 20 de ani. Formal, puterea legislativă era atribuită Reichstagului (Parlamentului), dar adoptarea legilor depindea de împărat și de consiliul său de alianță.

Războiul Franco-Prusac a avut un impact profund asupra politicii europene. A consolidat puterea și influența Germaniei și a deschis calea spre unificarea completă a acesteia sub conducerea prusacă. Totodată, a slăbit puterea și prestigiul Franței.

- Descrie contradicțiile dintre Franța și Prusia.
- Precizează consecințele războiului pentru Prusia și pentru Franța.

SPAȚIUL ISTORIC

- Identifică, în baza textului și a hărții, statele germane care au fost unificate pe cale diplomatică.
- Localizează pe hartă statele germane care au fost unificate ca urmare a războiului.

Unificarea Germaniei

Legendă	
 – Regatul Prusiei în 1864	
Înaintarea armatelor prusace în războaiele: → – cu Danemarca → – cu Austria → – cu Franța	
✕ 3.7.1866 – Bătălii importante	
 – Teritorii stăpânite în comun de Austria și Prusia și obținute ca urmare a războiului cu Danemarca	
 – Teritorii care au intrat în componența Prusiei după războiul cu Austria (1866)	
 – Hotarul Confederației Germane de Nord	
 – Alte state care au intrat în Confederația Germană de Nord și care nu făceau parte din Prusia	
 – Teritoriul statelor germane care au încheiat alianțe militare cu Prusia după înfrângerea Austriei (1866)	
 – Teritorii anexate la Prusia în rezultatul Războiului Franco-Prusac	
✕ – Tratatate de pace	
 – Hotarul Imperiului German (1871-1914)	

ATELIERUL COMPETENȚELOR

➡ **METODA: Tabelul conceptual.** Este o formă de reprezentare grafică a relațiilor și conexiunilor dintre diferite concepte sau idei și oferă un tablou general asupra unui subiect/domeniu specific. Acesta poate conține casete cu texte referitoare la cuvinte-cheie, categorii etc. care pot fi conectate prin săgeți sau alte semne convenționale ce reflectă conexiunea, interdependența sau impactul.

- Elaborează un tabel conceptual având ca subiect *Unificarea Germaniei „prin fier și sânge”*, care să includă următoarele rubrici: date; evenimente; consecințe.

➡ APLIC

- Compară procesul de unificare a Italiei cu cel de unificare a Germaniei utilizând diagrama Venn.

➡ CREEZ

- Descrie activitatea lui Otto von Bismarck printr-un cinquain.

➡ ÎNVĂȚ SĂ COLABOREZ

- Realizează, împreună cu colegul/colega de bancă, un interviu imaginar cu Otto von Bismarck, omul epocii, utilizând tehnica *Cei cinci „De ce?”*. Prezentați interviul în fața clasei.

➡ STUDIEZ ȘI REFLECTEZ

- Descrie procesul de unificare a Germaniei cu ajutorul următoarelor expresii: *unificare politică, unificare economică, unificare națională*.
- Justifică reușita modelului diplomatic al lui Otto von Bismarck în procesul unificării Germaniei.
- Rezumă în trei enunțuri impactul procesului de unificare asupra societății germane.

EVALUARE

I. APRECIEREA ROLULUI PERSONALITĂȚILOR ÎN ISTORIE

- Numește personalitățile din imaginile alăturate.
- Apreciază printr-un enunț rolul fiecărei personalități în constituirea și dezvoltarea statelor naționale moderne din Europa.

II. ANALIZA ȘI INTERPRETAREA SURSELOR ISTORICE

„În palatul lui Ludovic al XIV-lea, în acel vechi centru de putere ostilă care s-a luptat timp de secole să umilească Germania, a avut loc pe 18 ianuarie proclamarea solemnă a unui imperiu german. Sala Oglinzilor a fost scena unui act care a unit poporul german. Deși poporul german a fost reprezentat la ceremonie doar de armată, ochii întregii națiuni s-au întors recunoscători înspre locul unde regele Wilhelm a declarat că își asumă un titlu după care mulți au tânjit timp de 60 de ani. Destinul Germaniei este ca ea să-și întărească puterea prin cuceriri, prin promovarea culturii și a civilizației. Cum contele Bismarck citise proclamația regelui către națiunea germană, marele duce de Baden a înaintat un pas și l-a aclamat pe împărat. Uralele adunării au fost acoperite de orchestra care cânta imnul Germaniei.”

Relatare oficială publicată la Berlin, 24 ianuarie 1871

- Numește evenimentul relatat în sursă.
- Apreciază importanța evenimentului pentru Germania.
- Justifică alegerea de către germani a locului desfășurării ceremoniei.

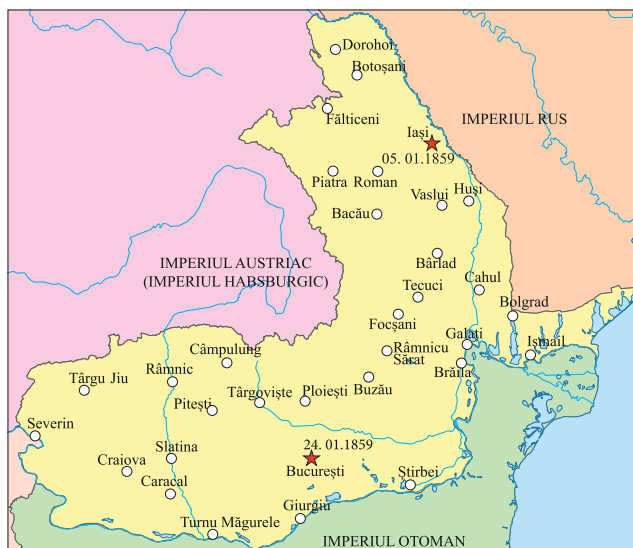
III. UTILIZAREA LIMBAJULUI ISTORIC

- Alcătuiește cu fiecare noțiune câte un enunț care să reflecte adevărul istoric: *adunare ad-hoc, convenție, independență, memorandum, mișcare națională, monarhie constituțională, națiune, partid politic, secularizare, tratat, unificare.*

IV. EXPLICAREA CAUZELOR ȘI EFECTELOR EVENIMENTELOR ȘI PROCESELOR ISTORICE

- Numește două cauze și două efecte ale *Unirii Principatelor Române*:

Cauze	Unirea Principatelor Române	Efecte
1. ...		1. ...
2. ...		2. ...

Principatele Unite ale Moldovei și Țării Românești (1859)

V. CUNOAȘTEREA ȘI ÎNȚELEGEREA TIMPULUI ȘI SPAȚIULUI ISTORIC

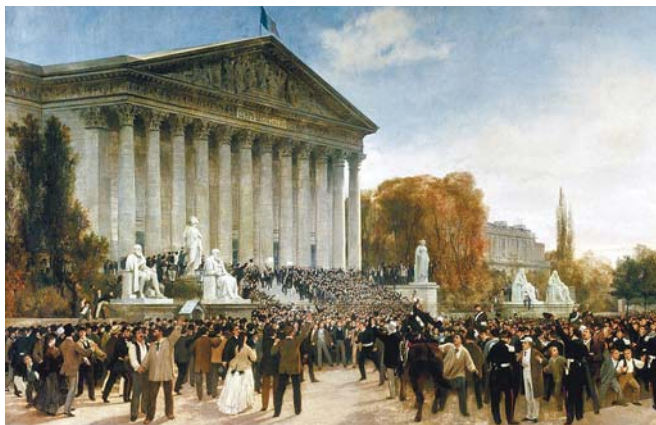
- Notează evenimentele referitoare la unificarea Italiei, Germaniei și Principatelor Române ce au avut loc în anii: 1859, 1860, 1864, 1866, 1870 și 1871.
- Numește, în baza hărții alăturate, Principatele Române care s-au unit în anul 1859.
- Precizează capitala noului stat.
- Enumeră teritoriile locuite de români care nu au intrat în componența statului național modern România.
- Elaborează un segment de axă cronologică ce ar reflecta procesul de constituire a României ca stat național modern.

Unitatea III

STATELE EUROPEI ÎNTRE ANII 1850 ȘI 1914

Regina Victoria deschide Marea Expoziție a Lucrărilor de Industrie a tuturor Națiunilor în Palatul de Cristal din Hyde Park, Londra, 1851, tablou de Joseph Nash

Abolirea Imperiului, 4 septembrie 1870, tablou de Jules Didier și Jacques Guiaud

În dimineața zilei de 9 ianuarie 1905 (la Poarta Narva), gravură de autor necunoscut

Ceremonia de nuntă a împăratului Franz Joseph I și a Elisabetei de Wittelsbach (Sisi), prințesă bavareză, 1854, tablou de pictor necunoscut

Conform Curriculumului, vei studia:

TEME

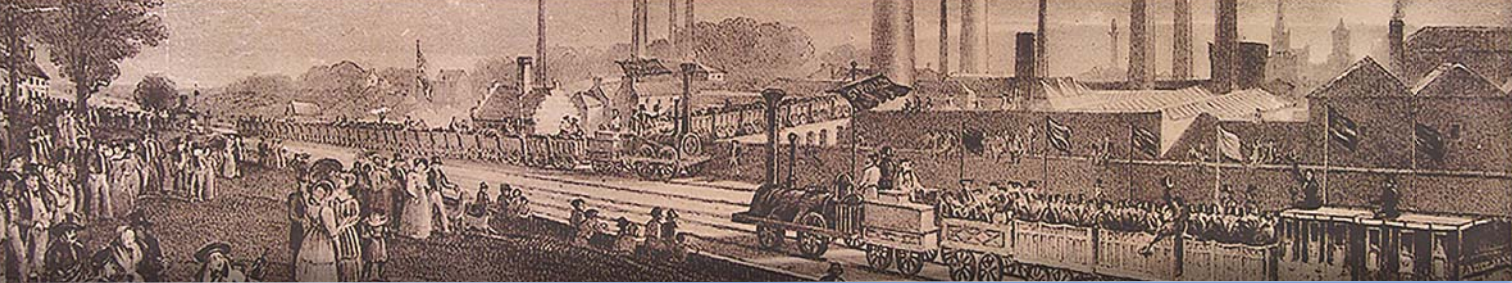
10. Civilizația industrială: caracterizare generală.
Capitalismul monopolist
11. Marea Britanie
12. Franța
13. Imperiul German
14. Imperiul Habsburgic
15. Imperiul Rus
16. Statele din Europa de Sud-Est
17. Doctrinile social-politice

PERSONALITĂȚI

Regina Victoria
Napoleon al III-lea
Franz Joseph I
Wilhelm I
Aleksandr al II-lea
John Stuart Mill
Pierre-Joseph Proudhon
Joseph de Maistre
Mihail Bakunin

NOȚIUNI

Anarhism
Capital
Concern
Conservatorism
Liberalism
Monopol
Socialism
Trust

Uzina Chimică St Rollox din Glasgow, al doilea cel mai dezvoltat oraș din Regatul Unit al Marii Britanii în sec. al XIX-lea

10. Civilizația industrială: caracterizare generală. Capitalismul monopolist

IDEI CARE INSPIRĂ

„Istoria e singurul laborator existent în care putem testa consecințele ideilor și rațiunii.”

Étienne Gilson

- **Numește termeni, noțiuni și date care ar reflecta ideea principală a citatului de mai sus.**

TIMPUL ISTORIC

1856 – W.H. Perkin a descoperit primul colorant sintetic

1856 – Henry Bessemer a inventat procedeul de producere industrială a oțelului

1859 – Edwin Drake a pus bazele industriei petroliere

1867 – A. Nobel a inventat dinamita

1876 – Al.G. Bell a inventat telefonul

1879 – Th. Edison a inventat becul cu incandescentă

1898 – Ferdinand von Zeppelin a creat dirijabilul ce îi poartă numele

1899 – prima transmisie telegrafică efectuată peste Canalul Mânecii

1903 – frații Wright au efectuat primul zbor cu un avion cu motor

VOCABULAR

Artizan – meșteșugar care lucrează obiecte de mică serie.

Capital – totalitatea bunurilor economice deținute de o persoană sau de un grup de persoane, care sunt utilizate în scopul producerii de bunuri și servicii destinate vânzării și obținerii de profit.

Capitalism – sistem economic bazat pe proprietatea privată asupra mijloacelor de producție și a capitalului, piața jucând rolul principal în determinarea raporturilor de schimb.

Concern – formă de monopol ce constă din unirea mai multor întreprinderi din diferite ramuri economice sub conducerea unui grup de mari capitaliști, în care întreprinderile își păstrează formal o anumită independență.

Monopol – drept exclusiv al cuiva de a dispune de ceva, de a efectua ceva; dominație într-un domeniu, într-una sau mai multe ramuri economice.

Recesiune – scădere a producției, reducere a investițiilor etc. în perioada apariției fenomenelor negative asemănătoare crizelor economice.

Sindicat – (aici) organizație monopolistă în cadrul căreia întreprinderile membre își mențin independența în ceea ce privește organizarea producției, dar renunță la independența comercială, efectuând desfacerea produselor și uneori achiziționarea materiilor prime printr-un oficiu comun.

Din a doua jumătate a sec. al XIX-lea și până în 1914 istoria statelor Europei Centrale și de Vest și a SUA a fost dominată de evoluția și consolidarea civilizației industriale. Cea de-a doua etapă a Revoluției Industriale, care s-a desfășurat în perioada anilor 1850-1914, s-a caracterizat printr-un proces de tranziție de la o societate agrară la una industrială, în care industria era ramura principală, predominantă de producție a societății.

Descoperiri, invenții și impactul acestora. Evoluția social-economică a avut loc paralel cu schimbările de ordin politic, provocate cu precădere de valul revoluționar al anului 1848. Apariția și evoluția civilizației industriale nu a fost uniformă. Primele țări în care aceasta a apărut și s-a dezvoltat au fost Marea Britanie și Statele Unite ale Americii. În alte părți ale lumii procesul a fost mult mai lent.

În cea de a doua jumătate a sec. al XIX-lea s-au înregistrat descoperiri științifice care au avut un impact major asupra ritmului Revoluției Industriale. În domeniul chimiei, în 1856, William Henry Perkin a descoperit

rit primul colorant sintetic de culoare mov – moveina. În 1861 Ernest Solvay, savant belgian, a descoperit un procedeu inovator în industria sticlei. O invenție notabilă, dar și cu urmări negative a fost inventarea, în 1867, a dinamitei de către Alfred Nobel.

Principalii piloni care au susținut evoluția civilizației industriale au fost mașinile și noile surse de combustibil și de electricitate. Mașinile cu abur erau tot mai multe și mai diversificate. Funcționau pe bază de cărbune, care a rămas o sursă importantă de combustibil. Însă s-a început și utilizarea altor forme de energie. În 1859 Edwin Drake a pus bazele noii industrii petoliere, construind o sondă la Titusville, în Pennsylvania. Cu timpul petrolul a început să fie folosit pe scară largă. Principala inovație însă a fost electricitatea, utilizată atât pentru a pune în funcțiune motoarele, cât și pentru a ilumina. Europeanii au fost cei care au făcut pasul hotărâtor în industria electricității: belgianul Zénobe Gramme a perfecționat, în 1869, primul generator electric de curent (dynam), iar francezii Aristide Bergès și Marcel Deprez au descoperit energia hidroelectrică și transformarea acesteia în energie electrică. Inventarea becului electric, în 1879, s-a datorat americanului Thomas Edison.

În domeniul comunicațiilor, Alexander Graham Bell a inventat telefonul, Samuel Morse – telegraful, iar Guglielmo Marconi – radioul. Prima transmisie telegrafică a fost efectuată peste Canalul Mânecii în 1899, apoi peste Atlantic – în 1901.

Datorită noilor invenții și descoperiri științifice a continuat să se dezvolte industria metalurgică. Descoperirile lui Henry Bessemer din 1856 și Pierre Martin, care a utilizat cuptorul cu gaz al lui Wilhelm von Siemens, au crescut semnificativ producerea oțelului, dând naștere epocii oțelului.

Domeniul metalurgic a impulsionează dezvoltarea rapidă a rețelei de transport. Dacă în 1840 lungimea căilor ferate în lume atingea 8.845 km, atunci în 1900 – 749.793 km, dintre care 273.590 km erau rețelele de căi ferate din Europa. În domeniul transportului maritim, navele erau în continuă modernizare, datorită folosirii motorului cu abur. În a doua jumătate a sec. al XIX-lea vasele cu abur le-au înlocuit totalmente pe cele cu pânză. Totodată, dacă în 1840 majoritatea vapoarelor erau construite din lemn, în 1898-1899 circa 99% din vapoare erau construite din oțel. În 1898 a apărut un nou tip de transport – cel aerian, grație lui Ferdinand von Zeppelin, care a construit dirijabilul rigid, cu structură metalică, numit Zepelin. În 1910 zepelelinele au început să transporte pasageri. În anul 1903 frații Wright (Orville și Wilbur) au realizat primul zbor cu un avion cu motor.

- **Enumeră noile domenii economice caracteristice statelor industrializate.**
- **Demonstrează că invențiile tehnico-științifice au schimbat modul de viață al oamenilor.**

Civilizația industrială. Societatea industrială se caracterizează și printr-o creștere demografică impunătoare, impulsionată de schimbările radicale din agricultură. Între anii 1800 și 1900 populația Europei a crescut de două ori, între 1870 și 1914 numărul acesteia ridicându-se de la 300 la 450 de milioane de oameni. Totodată s-a înregistrat fenomenul migrației de la sat la oraș. În perioada 1870-1914 populația

ISTORIA ÎN CIFRE

Producția de cărbune, 1870-1913, mii tone

Stat/anul	1870	1900	1913
Anglia	110	115	287
SUA	29,5	240,8	508,9
Germania	37,9	149,8	277,3
Franța	15,8	33,4	40,8

- **Explică diferența dintre evoluția economică a statelor enumerate în tabel.**
- **Precizează cauzele rămânării în urmă a Franței și Angliei.**

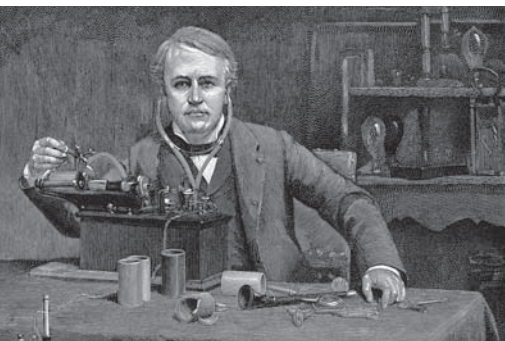
Zepelin

TRECUT ȘI PREZENT

Electricitatea a intrat pentru prima dată în casele oamenilor la sfârșitul sec. al XIX-lea. Prima sursă publică de electricitate din Regatul Unit a fost generată în Godalming, Surrey, cu ajutorul unei mori de apă. Primele lămpi electrice de iluminat stradal din lume au fost instalate la Londra în 1878. Primul bec electric cu incandescență a fost creat în anul 1879 de Thomas Edison. În același timp Joseph Swan a inventat un bec incandescent cu alt fel de filament. Împreună cu Th. Edison, el a creat o companie unde a produs prima lampă cu incandescență utilizată la iluminarea străzilor din New York în septembrie 1882.

- **Numește sursele energetice folosite în prezent.**
- **Apreciază rolul energiei electrice în dezvoltarea societății.**

Th. Edison (1847-1931)
în fața fonografului său, 1910

NOTE DE CĂLĂTORIE ÎN TIMP

„«Ce minunat e la oraș! Câtă tristețe și sărăcie la țară!» Asta auzi din gura țăranilor care vin să vadă orașul în zilele de sărbătoare. Ei nu știu că, dacă satul e sărac, orașul, cu toată splendoarea lui, e, poate, mai mizerabil. Puțini oameni fac de altminteri această deosebire. Priviți duminica la porțile orașului aceste două mulțimi ce merg în sens invers, muncitorul – la țară, țăranul – spre oraș. Între aceste două fluxuri, ce par analoage, diferența e mare. Cel al țăranilor nu e o simplă plimbare; ei admiră tot ce văd la oraș, își doresc totul, ar rămâne aici – de-ar putea. Să-i lăsăm, așadar, să privească. Odată plecat, la țară nu te mai întorci. Niciodată. Cei ce vin ca servitori și iau parte la cele mai multe dintre distracțiile stăpânilor nici nu se mai gândesc să revină la viața de lipsuri. Cei ce devin muncitori în fabrici ar vrea să se întoarcă la ogor, dar nu mai pot face acest lucru; în scurtă vreme, își ies din fire, incapabili să îndure munca istovitoare, schimbările rapide de cald și rece: munca în aer liber i-ar ucide [...]”

Istoria Europei, coordonatori:
J. Carpentier și F. Lebrun,
Humanitas, 2006, p. 314-315

- **Identifică ideea de bază expusă în sursa de mai sus.**
- **Describe viziunea unui țăran asupra orașului industrializat.**

Londrei a crescut de la cinci la șapte milioane de persoane, iar Parisul și Berlinul prin 1914 aveau respectiv trei și două milioane de locuitori. Au avut loc schimbări și în domeniul vieții cotidiene.

În același timp au survenit și transformări de ordin social. S-a modificat structura societății. În țările dezvoltate economic burghezia a devenit una dintre principalele categorii sociale, deținătoare a puterii economice, iar prin aceasta și a puterii de intervenție în domeniul politic. Alături de burghezie s-a format clasa muncitorilor salariați, care lucrau la marile fabrici și uzine producătoare de mărfuri de larg consum. În marile centre urbane a apărut o categorie socială nouă, cea a muncitorilor necalificați, fără studii și cu un venit financiar foarte mic – proletariatul, adică plebea orășenească. Proletariatul era total dependent de patronul uzinei și salariul mizer achitat pentru munca prestată.

Societatea se caracteriza prin apariția producției în masă, automatizarea și mecanizarea forței de muncă, dezvoltarea constantă a piețelor și a serviciilor pentru populație. S-a format o societate civilă în care nivelul de trai al oamenilor a crescut, s-a dezvoltat cultura, educația și știința. Necesitatea de cadre calificate a dus la formarea unui sistem educațional ce urma să înlăture analfabetismul. Totodată, pe lângă partea pozitivă, legată de modernizarea vieții prin exploatarea noilor descoperiri științifice venite să ridice nivelul de viață, s-a înregistrat și creșterea tot mai evidentă a diferenței dintre elitele burgheze și marea masă a populației.

- **Enumeră schimbările de ordin social produse ca urmare a industrializării.**
- **Prezintă trei argumente în favoarea constituirii unei societăți industriale.**

Capitalismul monopolist. Sub presiunea crizelor economice, care se repetau și aveau caracter mondial, au scăzut prețurile, au falimentat multe întreprinderi industriale, a crescut numărul de șomeri, dar a avut loc trecerea treptată de la capitalismul liberal la cel monopolist, organizațiile monopoliste îmbogățindu-se.

Țările capitaliste avansate, mai ales cele din Europa Occidentală și America de Nord, au cunoscut o intensă dezvoltare economică. În domeniul bancar, Anglia a fost prima care a autorizat, în 1830, constituirea băncilor ca societăți pe acțiuni (*Joint-Stock Banks*). După 1850 în Franța și Germania au început să funcționeze *bănci cu capitaluri proprii*, care controlau direct întreprinderile industriale și comerciale, și *bănci cu depozit*, ce supravegheau sectorul persoanelor private. Banca centrală din fiecare stat gestiona emisiunea monedei naționale. În a doua jumătate a sec. al XIX-lea, în principalele țări industrializate s-au constituit puternice organisme bancare, care au avut un rol tot mai determinant în economia capitalistă. Marile bănci, *Big Five*: *National and Provincial*, *Westminster*, *Midlands*, *Lloyds*, *Barclays* din Anglia, *Comptoir d'Escompte* din Franța sau *Deutsche Bank*, *Diskonto*, *Dresdner Bank* din Germania, au angajat capitalurile proprii sau pe cele ale depunătorilor în împrumuturi pe termen lung în sectoarele cele mai dinamice ale economiei, implicându-se în investiții în întreprinderi la mari distanțe, astfel constituind una dintre bazele imperialismului european.

S-au constituit mari unități economice care legau puterea industrială cu cea bancară: conerne, syndicate, trusturi. În Franța, unde concentrarea de capital era relativ modestă, în 1914 existau circa zece societăți care și-au împărțit ramura siderurgică, nouă – cea a petrolului și cinci – cea a chimiei. În Germania fenomenul a fost mai evident odată cu crearea unor întreprinderi gigantice, numite *conerne*. De exemplu, Concernul Krupp din metalurgie, cu 80.000 de muncitori, controla o mare parte din ramurile legate de acest sector (minerit, siderurgie, construcții de mașini etc.). Pe de altă parte, marile întreprinderi din aceeași ramură încheiau între ele acorduri de *cartel*, o formă de monopol în care se semna o convenție, stabilind prețuri de vânzare unice și regiuni geografice de desfacere a mărfii pentru eliminarea concurenței și obținerea profitului cât mai mare. În 1914 în Germania existau în jur de 350 de asemenea întreprinderi, care controlau extracția de cărbune și siderurgia. Exemplul Europei a fost preluat și de SUA.

Libera concurență, proprie capitalismului liberal, nu mai funcționa în capitalismul monopolist. În scopul asigurării piețelor de desfacere pentru marile întreprinderi, statele pe diferite căi au favorizat atât cuceririle coloniale, cât și pătrunderea capitalurilor naționale în țările slab dezvoltate economic, începând o înverșunată luptă pentru împărțirea lumii.

- **Numește două caracteristici ale capitalismului monopolist.**
- **Exemplifică schimbările produse în economia statelor în cadrul capitalismului monopolist.**

ATELIERUL COMPETENȚELOR

➞ METODA: Buzz-groups

Clasa se împarte în echipe de cinci persoane. Echipele primesc un subiect de discutat. În timp de 5-7 minute fiecare echipă discută asupra subiectului și notează ideile principale. Echipa deleghează un raportor pentru prezentarea ideilor. Ideile expuse se compară.

- **Prezentați Capitalismul monopolist utilizând metoda sus-menționată.**

➞ APLIC

- **Elaborează un clustering la tema Invențiile și aplicarea acestora în activitatea cotidiană.**

➞ STUDIEZ ȘI REFLECTEZ

- **Exprimă-ți opinia: au fost utilizate invențiile științifice în conflicte militare?**
- **Demonstrează impactul Revoluției Industriale asupra modului de gândire în societatea modernă.**

➞ ÎNVĂȚ SĂ COLABOREZ

- **Alcătuiește, împreună cu colegul/colega de bancă, un enunț despre inovațiile tehnice de la intersecția sec. XIX și XX cu ajutorul alfabetului Morse.**

➞ CREEZ

- **Redactează un text argumentativ cu titlul Consecințele Revoluției Industriale asupra societăților moderne.**

CURIOZITĂȚI

- Mesajul SOS – un semn transmis cu ajutorul codului Morse și folosit în caz de pericol pe mare – a devenit standard la nivel mondial în 1906.
- Codul Morse, sau alfabetul Morse, este o metodă de transmitere a informației cu ajutorul unor secvențe standard de semne scurte (puncte) și semne lungi (linii). Informația poate fi transmisă cu ușurință prin diverse metode: vizuale (închiderea și aprinderea unei lanterne sau a becului dintr-o încăpăre; semnalizarea cu o oglindă, lama unui cuțit sau orice obiect care reflectă lumina solară; ridicarea și coborârea unei bucați de material de culoare stridentă care a fost legată de un băț); sonore (fluier, claxon, bătăi într-un obiect metalic).

A . -	M - -	Y - - - -
B - - . .	N - .	Z - - . .
C - . - .	O - - -	1 . - - - -
D - . .	P . - . .	2 . . - - -
E .	Q - . - -	3 . . . - -
F	R . - .	4 -
G - - .	S . . .	5
H	T -	6 -
I . .	U . . -	7 - - . . .
J . - - -	V	8 - - - . .
K - . - .	W - - . -	9 - - - . .
L	X - . - -	0 - - - - -

- **Apreciază importanța semnalului SOS în cazul unui naufragiu.**
- **Scrie numele și prenumele tău folosind codul Morse.**

Femei care lucrează ca operatoare la Bell Telephone Company Exchange din Montreal, Quebec, Canada (circa 1895)

Diversitatea etnoculturală, dar și bogăția florei și faunei ale Imperiului Britanic.
Harta Imperiului Britanic în 1886 (fragment)

11. Marea Britanie

IDEI CARE INSPIRĂ

„Educația accesibilă și extinderea dreptului la învățământ au jucat un rol important în progresul Angliei în această perioadă. Acestea au contribuit la creșterea alfabetizării, la dezvoltarea competențelor și la crearea unei forțe de muncă mai calificate.”

Fritz K. Ringer, *Education and Society in Modern Europe* [Educație și societate în Europa modernă] (Indiana University Press, 1979)

- **Explică legătura dintre extinderea dreptului la educație și progresul societății.**

TIMPUL ISTORIC

1851 – a avut loc Marea Expoziție a Lucrărilor de Industrie a Tuturor Națiunilor

1867 – reforma electorală

1884 – adoptarea *Legii electorale*

1899-1902 – Războiul Anglo-Bur

1904 – încheierea alianței cu Franța

1906 – formarea Partidului Laburist

1907 – încheierea alianței cu Rusia

1910 – formarea dominionului Uniunea Sud-Africană

1911 – reforma parlamentară

VOCABULAR

Al Doilea Război al Opiului (1856-1860) – conflict în care Imperiul Britanic și Al Doilea Imperiu Francez au luptat împotriva Chinei pentru legalizarea comerțului cu opiu, deschiderea Chinei pentru negustorii britanici și exceptarea mărfurilor importate de la plata taxelor interne de tranzit.

Antanta Cordială – o serie de acorduri semnate la 8 aprilie 1904 între Marea Britanie și Franța, care au stat la baza blocului militar-politic Antanta.

Buri – populație în Africa de Sud constituită din urmașii coloniștilor europeni, în special olandezi, stabiliți aici în sec. al XVII-lea.

Dominion – denumire dată, începând cu a doua jumătate a sec. al XIX-lea, unor posesiuni engleze care se bucurau de o anumită independență (Canada, Australia, Noua Zeelandă, Uniunea Sud-Africană).

Imperialism – tendința unui stat dezvoltat de a-și extinde influența politică, economică, culturală asupra altor state mai puțin dezvoltate, impunându-le propriile legi.

Liberalism economic – libertatea comerțului, libera concurență, libera circulație a mărfurilor și a capitalurilor.

Sufragiu – sistem de votare (după modalitatea exercitării dreptului de vot și extinderea lui).

Șipai (sepoy) – soldat indigen din armata colonială britanică din India.

Trade-union – sindicat (în Marea Britanie) care grupează muncitorii din aceeași ramură de activitate.

PERSONALITATEA ISTORICĂ

Regina Victoria (1837-1901)

Perioada domniei reginei Victoria este cunoscută și ca *perioada victoriană*, în care au fost efectuate reforme importante, iar Marea Britanie a ajuns la apogeul puterii sale maritime și coloniale.

În a doua jumătate a sec. al XIX-lea Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord era în fruntea statelor dezvoltate din punct de vedere economic. Bazându-se pe prosperitatea provenită din „industrie și imperiu”, Marea Britanie și-a asigurat stabilitatea internă și dominația pe plan internațional pentru o perioadă îndelungată, fiind supranumită „atelierul, bancherul și cărașul lumii”.

Viața politică internă. Marea Britanie era o monarhie constituțională, în care puterea executivă era atribuită guvernului. Suveranii britanici, regina Victoria (1837-1901), Eduard al VII-lea (1901-1910) și George al V-lea (1910-1936), întrușipând unitatea națiunii, au numit prim-miniștri care guvernau sprijinindu-se pe majoritatea membrilor aleși ai Camerei Comunelor. Camera Lorzilor, ai cărei membri erau numiți, era Camera Superioară a Parlamentului britanic.

Scena politică a Marii Britanii era dominată de două partide – Whig și Tory. Fiind necesare anumite restructurări dictate de schimbările sociale, în deceniul al șaselea al sec. al XIX-lea William Gladstone (1809-1898) a transformat Partidul Whig în Partidul Liberal, iar Benjamin Disraeli (1804-1881) i-a reunit pe cei din Tory în Partidul Conservator. Pentru o majoritate parlamentară, partidele aveau nevoie de sprijinul cetățenilor exprimat prin voturi. Din aceste considerente, ambele formațiuni politice și-au îndreptat eforturile în direcția reformelor electorale, pentru extinderea dreptului de vot. Reforma electorală din 1867 prevedea acordarea dreptului de vot tuturor bărbaților care dețineau o casă sau care închiriau o locuință la oraș. Această reformă a dus la dublarea numărului de cetățeni cu drept de vot. O nouă lege electorală a fost promulgată de liberali în 1884. Legea prevedea sufragiul universal pentru bărbații care aveau vârsta de 21 de ani și un cens de avere de la zece lire sterline. Deși au constituit un pas important spre democratizarea societății britanice, totuși aceste legi electorale au lăsat nerezolvată una dintre problemele esențiale – dreptul la vot al femeilor.

În 1883 pe scena politică a Angliei a apărut Societatea Fabian, constituită de un grup de intelectuali simpatizanți ai clasei muncitoare. Aceștia au înaintat ideea formării unui partid al muncitorilor, care să sprijine cauza egalității sociale. Paralel a luat avânt și mișcarea muncitorească sindicalistă. În acest sens au fost organizate și legiferaute trade-unionurile. În 1906 aceste forțe s-au unit formând Partidul Laburist, care promova cauza clasei muncitoare și opta pentru realizarea reformelor sociale. În 1908, fiind susținut de către liberali, Partidul Laburist a obținut introducerea zilei de muncă de opt ore pentru mineri, pensionarea la vârsta de 70 de ani, iar ulterior și asigurarea muncitorilor pe motiv de boală.

Problema Irlandei a generat o serie de reformări de ordin politic, ce au dus la apariția Partidului Popular Irlandez. Astfel, la începutul sec. XX, scena politică a Marii Britanii era compusă din patru partide: Conservator, Liberal, Laburist și Irlandez.

O schimbare la nivelul structurii și conducerii de stat a avut loc ca urmare a reformei parlamentare din 1911. La inițiativa Camerei Comunelor a fost acceptată abolirea puterii lorzilor de a bloca legile bugetului, lăsându-li-se numai puterea de a tergiversa adoptarea legilor. Camera Lorzilor a acceptat măsura consfințită prin această reformă.

- **Describe două caracteristici ale vieții politice interne a Marii Britanii.**
- **Argumentează necesitatea reformelor democratice în societatea engleză.**

Dezvoltarea economică. În perioada dintre mijlocul sec. al XIX-lea și anul 1914, din punct de vedere economic, Marea Britanie a reprezentat una dintre principalele puteri ale lumii. Hegemonia în dezvoltarea economică era determinată de mai mulți factori: Revoluția Industrială și implementarea rezultatelor acesteia în economie; stabilitatea politică; sporul demografic; materia primă suficientă și piața de desfacere care erau asigurate de colonii. S-a intensificat procesul de urbanizare a populației. Dacă la mijlocul sec. al XIX-lea raportul dintre populația urbană și cea rurală era de aproximativ 50%

Inscripția: „Un imperiu în care soarele nu apune niciodată”. Pe cunună, toate stemele coloniilor britanice: Australia, Canada, India, Fiji etc.

- **Explică semnificația inscripției: Un imperiu în care soarele nu apune niciodată.**

TRECUT ȘI PREZENT

În orașele engleze, datorită invențiilor tehnice și științifice, casele au crescut în înălțime, a fost instalat iluminatul public, a fost construit sistemul de canalizare, se efectua curățarea/salubritizarea străzilor, au apărut primele panouri publicitare. Între anii 1886 și 1894 la Londra a fost construit Tower Bridge, un pod peste Tamisa, cu o lungime de 244 m. Orașele aveau diverse statute: centre urbane mari, orașe continentale și orașe-porturi (cosmopolite).

- **Enumeră realizările moderne care au schimbat aspectul Londrei la sfârșitul sec. al XIX-lea.**
- **Identifică realizările păstrate până în prezent.**

Pavilionul britanic la Marea Expoziție Industrială din 1851, tablou de Joseph Nash

Fiind fidelă economiei liberale, în anul 1851 Marea Britanie deținea 50 % din producția mondială de fontă, 70 % – de oțel, 60 % – de cărbune, în 1860 – 25 % din comerțul industrial, iar în 1870 cota-parte a acesteia în economia mondială constituia 32 %. În această perioadă Marea Britanie prelucra 80 % din producția globală de bumbac. Pentru promovarea producției fabricate la nivel local și internațional, în 1851, la Londra, în Hyde Park, cu susținerea familiei regale, a fost organizată prima expoziție universală din istorie – *The Great Exhibition of the Works of Industry of all Nations (Marea Expoziție a Lucrărilor de Industrie a Tuturor Națiunilor)*.

Marea Britanie ocupa primul loc după lungimea căilor ferate din Europa.

Eforturile economice erau susținute de sectorul financiar-bancar. Marile bănci din Londra, *Big Five: National and Provincial, Westminster, Midlands, Lloyds, Barclays*, instituții cu influențe puternice atât pe piața internă, cât și pe cea internațională, își investeau capitalurile în sectoarele cele mai dinamice și profitabile ale economiei. Însă, din cauza crizelor din 1879, 1883 și a concurenței accentuate din partea Franței, Germaniei și SUA, prin 1914 Anglia a pierdut întâietatea.

- Enumeră trei caracteristici ale evoluției economice a Marii Britanii.
- Argumentează tendințele de modernizare a economiei engleze.

Politica externă. În prima jumătate a sec. al XIX-lea Anglia s-a ținut la distanță de Sfânta Alianță și a sprijinit noile mișcări naționale europene, înăbușind însă opoziția irlandeză față de uniune. Dar, pentru o slăbire a tendinței expansioniste exercitate de Imperiul Rus asupra Imperiului Otoman, Anglia și-a modificat poziția.

Răscoala Șipailor, sau Rebeliunea Indiană, din 1857-1859 a fost cauzată de impunerea controlului britanic direct asupra unei jumătăți din teritoriul Indiei. Revolta a izbucnit din cauza zvonului că noile puști aveau cartușe unse cu grăsime de porc sau de vacă, fapt ce era incompatibil cu convingerile religioase musulmane și hinduse ale șipailor. Răscoala a fost crunt înăbușită.

- Numește cauzele revoltei indienilor împotriva cotropitorilor.

la 50 %, atunci prin 1880 trei din patru britanici locuiau la oraș. În agricultură au fost introduse noi metode de producție și munca salariată. Agricultură Angliei, chiar dacă și-a micșorat cota parte din produsul intern brut (15-20 %), totuși asigura necesitățile alimentare ale țării.

Progresul industrial al Angliei se datora:

- revoluției agrare, deoarece numeroși țărani rămași fără pământ au plecat în orașe, angajându-se la întreprinderi;
- bogăției resurselor energetice, mai ales celor carbonifere;
- exploatării intense a zăcămintelor de cărbune, de minereu de fier, de cupru etc.;
- implementării metodelor inovative;
- dispariției epidemiilor, îmbunătățirii situației sanitare etc.

Ea a îmbinat ajutorul pentru popoarele creștine din Balcani cu susținerea Imperiului Otoman împotriva Rusiei. Astfel Anglia a ajuns în conflict cu Imperiul Rus, situația culminând cu Războiul Crimeii (1853-1856), iar mai târziu – cu amenințarea cu un război între cele două Mari Puteri în problema orientală (1878) și cu înaintarea Rusiei dinspre Afganistan spre India (1884-1885), fapt ce periclita interesele Marii Britanii în acea zonă.

Marea Britanie a fost semnatară *convențiilor de la Haga din 1899 și 1907*, urmărindu-și propriul interes, și anume problema dezarmării și limitării armamentului. Această poziție a fost contestată de Germania și alte state, care vedeau în aceste inițiative încercarea de menținere a supremației flotei engleze.

La inițiativa regelui Eduard al VII-lea, în 1904 a fost încheiat un tratat cu Franța, care a aplanat conflictele dintre aceste state, îndeosebi cu privire la zonele de influență de pe continentul african. În același sens, în 1907 a fost încheiat un tratat cu Rusia, care pune capăt rivalității englezo-ruse și stabilea raporturile dintre acestea în Asia. Tratatul respectiv au avut ca rezultat formarea Antantei (bloc politico-militar constituit din Marea Britanie, Franța și Rusia), care trebuia să contracareze Tripla Alianță (constituită din Germania, Austro-Ungharia și Italia).

- **Describe specificul relațiilor externe ale Marii Britanii cu statele europene.**

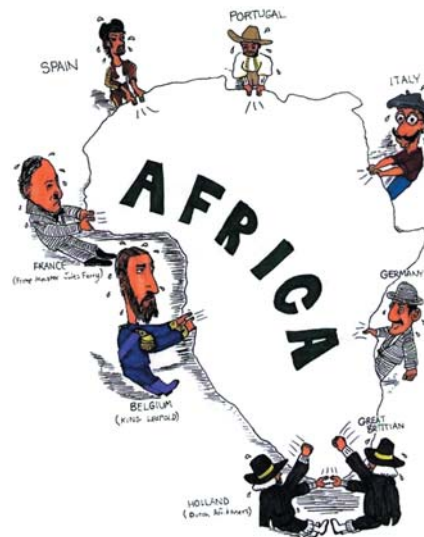
Politica colonială. Între 1850 și 1914 Imperiul Britanic era la apogeul întinderii teritoriale datorită coloniilor sale. După modul de administrare a acestora, coloniile se împărțeau în: colonii supuse direct metropolei, colonii aflate sub protectoratul Marii Britanii și dominioane. După ce a reușit în prima jumătate a sec. al XIX-lea să supună India, Marea Britanie și-a continuat expansiunea în China, a cucerit Singapore și alte teritorii din Oceanul Pacific. În 1876 regina Victoria a fost declarată împărăteasa Indiilor.

Trecând prin cel de-Al Doilea Război al Opiului (1856-1860) și prin Rebeliunea Indiană (1857-1859), care s-a încheiat cu desființarea Companiei Indiilor de Est și instaurarea administrării directe de către guvernul britanic, Marea Britanie s-a orientat spre Africa. Regatul Unit a stabilit controlul asupra Canalului Suez (1875) și a ocupat Egiptul (1882). Odată cu începutul împărțirii coloniale a Africii, Anglia și-a asigurat teritorii coloniale mari și a impulsionat fenomenul cunoscut ca *Lupta pentru Africa* (*Scramble for Africa*) a celor șapte puteri vest-europene în timpul unei epoci cunoscute sub numele de „Noul Imperialism”. Însă, spre sfârșitul sec. al XIX-lea, imperiul colonial britanic a pierdut poziția sa în fața noilor puteri industriale (Germania și SUA), văzându-se izolat din punct de vedere politic în timpul Războiului Anglo-Bur din 1899-1902. Ca urmare a acestui război, Anglia a ocupat republicile Transvaal și Orange.

În 1910 a fost creată Uniunea Sud-Africană, ca dominion britanic, în componența căreia intrau provinciile Colonia Capului și Natal, precum și fostele republici bure Transvaal și Orange.

La începutul Primului Război Mondial, în 1914, imperiul colonial britanic avea o suprafață de aproximativ 33.000.000 km² și o populație de circa 400.000.000 de oameni.

- **Menționează trei caracteristici ale politicii coloniale engleze extraeuropene.**

- **Asociază o noțiune cu problema reflectată în caricatura lui David Bainbridge.**

ATELIERUL COMPETENȚELOR

➤ **METODA: GPP – gândește/perechi/prezintă**

Este o tehnică de participare în discuții și de formulare în pereche cu colegul/colega de bancă a unei păreri/ atitudini/soluții etc. Participanții primesc o sarcină/un subiect/o problemă/un eveniment de studiat. Fiecare își formulează în scris opinia personală, face notițe pe caiet: descrie o experiență, o situație în raport cu problema studiată/subiectul studiat. Fiecare elev îi expune colegului/colegei ce cunoaște despre problema discutată/subiectul discutat. Se analizează în pereche ambele păreri/soluții/experiențe. Se formulează o concluzie, o alocuțiune în pereche cu colegul/colega, care se prezintă în fața clasei.

- **Prezintă conform tehnicii GPP: a) evoluția Londrei în perioada victoriană; b) domnia reginei Victoria.**

➤ **APLIC**

- **Completează un tabel cronologic la tema *Reforme cu caracter democratic în Marea Britanie*.**

Anul	Reforma	Prevederi/schimbări

➤ **STUDIEZ ȘI REFLECTEZ**

- **Comentează afirmația: *Imperiul Britanic este expresia politicii imperialiste*.**
- **Appreciază politica internă a Marii Britanii în domeniul economic.**

➤ **ÎNVĂȚ SĂ COLABOREZ**

- **Documentează-te și elaborează, în echipă, un poster publicitar al Marii Expoziții a Lucrărilor de Industrie a tuturor Națiunilor din 1851 de la Londra.**

➤ **CREEZ**

- **Realizează o schemă la tema *Formele de dependență politică a teritoriilor cucerite de englezi*.**

Abolirea Imperiului, 4 septembrie 1870, tablou de Jules Didier și Jacques Guiaud (fragment)

12. Franța

IDEI CARE INSPIRĂ

„Unde este Franța, acolo este patria.”

Léon Gambetta,
Discursuri și cereri politice

- **Explică afirmația de mai sus.**

TIMPUL ISTORIC

2 decembrie 1852 – proclamarea celui de-Al Doilea Imperiu Francez

1854 – intrarea Franței, alături de Marea Britanie, în războiul contra Imperiului Rus

1862-1867 – campania franceză în Mexic

19 iulie 1870-10 mai 1871 – Războiul Franco- Prusac

18 martie-28 mai 1871 – Comuna din Paris

1875 – instaurarea oficială a celei de-A Treia Republici Franceze

VOCABULAR

Comuna din Paris – nume dat guvernului instaurat la 18 martie 1871 de către populația pariziană răsculată din cauza înfrângerii Franței în Războiul Franco-Prusac.

Imperiu – stat monarhic, creat prin politica externă expansionistă, condus de un împărat.

Monarhie autoritară – formă de guvernare în frunte cu un monarh, care este principalul factor al puterii executive și emite decrete cu putere de lege.

Prefect – demnitar care conducea o prefectură (unitate administrativă).

Stat național – stat care coincide teritorial și demografic cu națiunea; stat în care majoritatea cetățenilor împărtășesc o identitate națională comună (limbă, cultură, religie, tradiții și istorie).

Veto – drept excepțional al unei persoane, al unui stat de a se opune adoptării unei propuneri sau unei hotărâri.

PERSONALITATEA ISTORICĂ

Charles-Louis-Napoléon Bonaparte, Napoleon al III-lea (1808-1873), a fost primul președinte al celei de-A Doua Republici Franceze în 1848. Ca urmare a loviturii de stat din 1852 a devenit al doilea împărat al francezilor, sub numele Napoleon al III-lea.

- **Appreciază impactul guvernării lui Napoleon al III-lea asupra istoriei Franței.**

Viața politică a celui de-Al Doilea Imperiu Francez. După proclamarea la 2 decembrie 1852 a celui de-Al Doilea Imperiu Francez și a lui Napoleon al III-lea împărat, Franța a continuat să dețină rolul de hegemon în politica Europei. Constituția din 1852, pe de o parte, a legiferat principiile Revoluției din 1789, iar, pe de alta, a instaurat regimul autoritar al împăratului. Împăratul era singurul deținător al inițiativei legislative și avea dreptul să dispună de buget fără autorizarea Parlamentului. Pentru a avea o susținere la nivel local, împăratul numea direct prefectii. Deși puterea legislativă era exercitată de trei corpuri legiuitoare, autoritatea acestora era limitată: Consiliul de Stat discuta proiectele de legi, introducea modificări, discuta bugetul; Corpul Legislativ, ales prin sufragiu universal, și Senatul, membrii căruia erau numiți pe viață de împărat, votau legile. Acestea însă nu puteau controla activitatea executivului, adică a miniștrilor, care erau în legătură directă cu monarhul. Drept de vot aveau toți bărbații cu vârsta de la 21 de ani, cu condiția locuirii în același loc timp de șase ani. Nu aveau drept de vot femeile și servitorii.

Poliția suprime orice opoziție. Presa și învățământul erau atent supravegheate, iar ziarele, editurile, repertoriul teatrelor erau cenzurate. Sistemul instaurat excludea existența partidelor politice. Napoleon al III-lea se sprijinea în cârmuirea țării pe un cerc restrâns de persoane devotate.

După 1860 împăratul și-a modificat politica internă, restabilind o parte din atribuțiile Parlamentului, cum ar fi votarea bugetului sau discutarea liberă a proiectelor de legi, fără intervenții guvernamentale.

La sfârșitul anului 1869 împăratul, presat de numeroase dificultăți și eșecuri, pierzând controlul politic, a fost obligat să renunțe la exercita-

rea puterii personale. Schimbările ce au fost efectuate au transformat Franța într-o *monarhie parlamentară*. Miniștrii urmau a fi aleși din rândurile majorității parlamentare, inițiativa legislativă era împărțită între guvern și parlament. Pentru a detensiona situația, în fruntea guvernului a fost numit unul dintre liderii opoziției – Émile Ollivier.

- **Identifică principala problemă a societății franceze la mijlocul sec. al XIX-lea.**
- **Enumeră modificările realizate în politica internă a Franței.**

Prăbușirea Imperiului și instituirea celei de-A Treia Republici.

La 19 iulie 1870, fără a fi pregătită, Franța a declarat război Prusiei. După o serie de înfrângeri, armata franceză, în frunte cu împăratul, a capitulat la Sedan în septembrie 1870. Aflând despre capitulare, parizienii s-au răsculat sub lozincă: „Vrem Republică și apărarea patriei”. Sub presiunea populară, deputații republicani, în frunte cu Léon Gambetta, au anunțat detronarea lui Napoleon al III-lea și abolirea regimului celui de-Al Doilea Imperiu, fiind proclamată Republica. A fost instaurat *Guvernul de Apărare Națională*, care a reluat războiul împotriva Prusiei. Tratatul de pace preliminar, confirmat apoi prin cel din 10 mai 1871, impunea Franței să cedeze noului Imperiu German Alsacia și o parte din Lorena, precum și plata unor despăgubiri considerabile.

Parizienii s-au răsculat din nou. Drept rezultat, la 18 martie 1871 a fost proclamată „Comuna din Paris”. Adolphe Thiers, șeful guvernului provizoriu, și Adunarea Națională au ripostat printr-un atac armat asupra capitalei. Au urmat lupte crâncene, ce s-au soldat cu mii de morți și condamnați și cu zdrobirea Comunei din Paris la 28 mai 1871. În 1873 A. Thiers a fost destituit și în fruntea guvernului a fost numit generalul Patrice de Mac-Mahon, un monarhist convins.

În 1875 a fost adoptată Constituția și a fost proclamată cea de-A Treia Republică Franceză. Constituția instituia un parlament bicameral, numit *Adunarea Națională*, care avea putere legislativă. Camera Deputaților reprezenta un element conservator, de echilibru și era aleasă prin sufragiu universal. Senatul era constituit din 75 de membri numiți de președinte și 225 de membri aleși. Președintele avea un mandat de șapte ani, era ales de Adunare și avea atribuții limitate: desemna miniștrii, promulga legi, avea drept de inițiativă legislativă, drept de veto etc. Guvernul, puterea executivă, se supunea doar Parlamentului. Un asemenea regim politic a primit denumirea de „guvernământ al Adunării”.

Una dintre cele mai importante măsuri adoptate în această perioadă a fost reorganizarea învățământului pe o bază laică, ceea ce a contribuit în mod decisiv la triumful unui regim politic modern în Franța, la crearea unei societăți burgheze egalitariste și democratice.

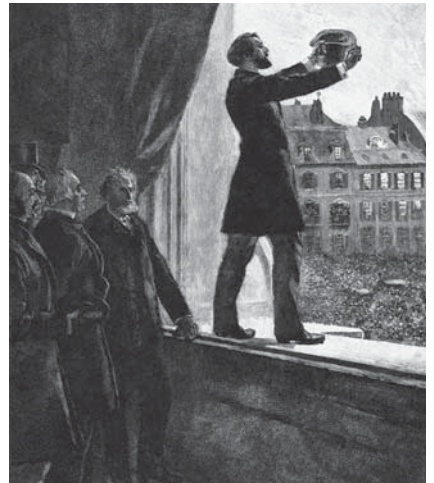
Deoarece exista o multitudine de partide, prim-miniștrii francezi rareori au reușit să mențină o coaliție și să câștige majoritatea în legislativ. Drept rezultat, în cea de-A Treia Republică Franceză au avut loc frecvente căderi de guvern, miniștrii fiind înlocuiți cu cabinete sprijinite de diferite coaliții (între 1900 și 1914 s-au succedat 13 guverne). Din acest punct de vedere, sistemul de guvernare francez s-a deosebit radical de cel englez din aceeași perioadă.

- **Enumeră cauzele căderii Imperiului Francez.**
- **Demonstrează că în 1875 în Franța au învins ideile democratice.**

Comuna din Paris, 18 martie 1871

- **Numește două cauze care au dus la revolta parizienilor.**

Léon Gambetta proclamând Republica la Primăria Parisului, 4 septembrie 1870

- **Apreciază importanța evenimentului prezentat în imaginea de mai sus.**

TRECUT ȘI PREZENT

O școală din timpul celei de-A Treia Republici Franceze

- **Identifică două asemănări și două deosebiri dintre școala actuală de la noi și cea prezentată în imaginea de mai sus.**

CURIOZITĂȚI

Turnul Eiffel din Paris a fost conceput de către Émile Nouguier, Maurice Koechlin și Stephen Sauvestre, angajați la *Eiffel și Co*, și realizat de inginerul Gustave Eiffel. Este o construcție faimoasă pe schelet de oțel ce măsoară 324 m înălțime. Structura a fost construită între anii 1887 și 1889. Aceasta urma să servească drept arc de intrare la Expoziția Universală (1889), un târg mondial dedicat centenarului Revoluției Franceze. A fost inaugurat la 31 martie 1889. Publicul a întâmpinat cu multă reticență această construcție, considerând-o inestetică.

Astăzi Turnul Eiffel este considerat un simbol al orașului și una dintre cele mai faimoase construcții de artă arhitecturală din lume. Turnul a fost vizitat de 300.000.000 de persoane de la inaugurarea sa în 1889, eveniment sărbătorit cu mult fast la 28 septembrie 2017.

- **Precizează dacă faimoasa construcție descrisă mai sus reprezintă o inovație tehnică.**
- **Exprimă-ți opinia: de ce astăzi Turnul Eiffel este considerat simbolul Parisului?**

ISTORIA ÎN CIFRE

Indicii dezvoltării industriale în Franța, 1870-1913, mii tone

Domeniu/an	1870	1900	1913
Extracția de cărbune	15,8	33,4	40,8
Producția de fontă	1,2	2,7	5,2
Producția de oțel	0,13	1,6	4,7

- **Identifică o caracteristică a evoluției economice a Franței în baza datelor din tabel.**
- **Asociază informației din tabel două noțiuni studiate.**

Dezvoltarea economică. Perioada 1850-1914 s-a caracterizat printr-o puternică dezvoltare economică de tip modern. Pentru a corespunde cerințelor timpului și pentru a-și crește popularitatea, Napoleon al III-lea a acordat o atenție deosebită reconstrucției Parisului conform principiilor moderne. Datorită activității baronului Georges-Eugène Haussmann, arhitect, capitala Franței a devenit unul dintre cele mai strălucite orașe ale Europei.

În anii 50-60 ai sec. al XIX-lea Revoluția Industrială în Franța s-a încheiat. S-a dezvoltat considerabil infrastructura și producția industrială. Lungimea căilor ferate a fost în continuă creștere, fiind de 3.500 km în 1850, 18.000 km în 1870 și de 39.500 km în 1917. Franța și-a constituit încă din 1851 propriul sistem de comunicații telegrafice, ajungând în 1873 la 80.000 km. Între 1859 și 1869 o companie franceză a construit Canalul Suez, fiind impulsionat comerțul maritim.

Între 1850 și 1870 producția de cărbune și fontă s-a triplat. Acest fapt a permis ca 40% din producția franceză de locomotive să fie exportată. Între 1850 și 1860 s-au diversificat echipamentele de mașini cu abur, ulterior au apărut centre specializate în construcția de mașini. S-au dezvoltat industria textilă, cea alimentară, cea chimică și producția de hârtie (pentru cărți, reviste, documente administrative și ambalaje). După pierderea Alsaciei și Lorenei în 1871 și plata despăgubirilor, dezvoltarea economică a încetinit. În 1873 Franța a achitat datoriile.

La sfârșitul sec. al XIX-lea s-a dezvoltat industria constructoare de mașini, a apărut, de exemplu, compania *Renault*. Au apărut și ramuri noi – producerea fontei și a oțelului, a crescut producția de aluminiu, s-a dezvoltat ramura electrotehnică. În 1910, conform cotei-părți în producția industrială, Franța se situa după SUA, Germania și Marea Britanie. Dintre organizațiile monopoliste s-au remarcat *Schneider* și *Wendel* în industria metalurgică și *Saint-Gobain* în industria chimică.

A luat amploare activitatea bancară reprezentată de *Comptoir d'Escompte* din Paris (1848), *Société Générale* (1864), *Banque de Paris* (1859) sau *Credit Lyonnais* (1863). Aceste instituții bancare în frunte cu *Banca Franceză* controlau peste 70% din activitatea financiară a Franței. A crescut semnificativ rolul bursei, care, prin stabilirea raportului dintre cerere și ofertă, direcționa capitalurile financiare spre cele mai profitabile ramuri ale economiei. S-a intensificat atât comerțul intern, cât și cel extern, îndeosebi cu coloniile. În 1860 Franța deținea locul doi în lume în ceea ce privește comerțul mondial.

Agricultura a cunoscut o dezvoltare accelerată abia la sfârșitul sec. al XIX-lea, suprafața terenurilor agricole crescând cu 10%. Au fost introduse pe scară largă mecanizarea și îngrășămintele minerale, fapt ce a dus la creșterea producției, au fost mărite suprafețele cultivate cu cereale, dar și cu viță-de-vie, tutun, cânepă etc. Însă ramura creșterii animalelor nu era dezvoltată.

- **Numește două caracteristici ale evoluției economiei Franței.**
- **Prezintă argumente că în Franța se dezvoltă o economie industrializată.**

Politica externă. Scopul constant al întregii politici externe a lui Napoleon al III-lea era distrugerea tratatelor din 1815 și dominarea în Europa. Împăratul visa la un echilibru european asigurat de un sistem de congrese, care ar permite să rezolve problemele între diverse popoare pe cale pașnică.

În 1854 Franța s-a aliat cu Anglia împotriva Imperiului Rus în Războiul Crimeii. Victoria franco-britanică în acel război și organizarea la Paris a unei conferințe europene, care era menită să pună capăt conflictului, a întărit poziția Franței. În 1859, în Războiul Franco-Italo-Austriac, a luptat pentru a recupera Nisa și Savoia. Până în anul 1866 a susținut și eforturile Prusiei de unificare a Germaniei. După Compromisul de la Osborne, din august 1857, Napoleon al III-lea, susținut de regina Victoria a Angliei, precum și de regii Prusiei, Rusiei și Sardiniei, a anulat primele alegeri din Principatele Române. Au avut loc noi alegeri, astfel încât la 22 septembrie 1857 s-a constituit Divanul Ad-Hoc al Moldovei, care era favorabil unirii, iar la 30 septembrie al aceluiași an – și cel al Țării Românești.

În afara lumii europene, a avut o serie de succese, extinzându-și posesiunile coloniale în Africa și Asia. A cucerit Noua Caledonie în 1873, a dus războaie împotriva Chinei în 1857-1860, a început expansiunea în Japonia. Însă armata franceză a suferit înfrângere în timpul Campaniei în Mexic din 1862-1867.

În Războiul Franco-Prusac din 1870-1871 Franța a suferit înfrângere și a pierdut Alsacia și Lorena.

Lupta tot mai acerbă pentru noi teritorii și colonii, pe de o parte, și creșterea ponderii politice, economice și militare a Germaniei, pe de alta, au împins Franța în căutarea de noi aliați. În acest context, Războiul Ruso-Turc din 1877-1878, încheiat cu Pacea de la Berlin, defavoriza și mai mult Franța. Situația Franței s-a complicat în anul 1882, când s-a constituit Tripla Alianță, care reunea Imperiul German, Austro-Ungaria și Italia, îndreptată împotriva Franței. Drept răspuns, Franța și-a retras pretențiile majore față de Imperiul Rus, încheind, în 1893, un tratat mutual de ajutor reciproc în caz de război cu Germania. În 1904, ca urmare a unor negocieri dificile, au fost aplanate diferendele coloniale franco-engleze. A fost încheiat tratatul anglo-francez numit *Antanta Cordială* și s-a constituit blocul militar-politic Antanta. Acordul franco-englez i-a permis Franței să-și intensifice pretențiile sale în Maroc, fapt ce a dus, în 1905-1906 și 1911, la crize în relațiile franco-germane, aplanate pe cale diplomatică. Situația de la începutul sec. XX a determinat o amplificare a cursei înarmărilor.

- **Menționează succesele în politica externă a Franței.**
- **Precizează cauzele insucceselor politicii externe a Franței.**

Linia de foc (Bătălia de la Mars-la-Tour, 16 august 1870),

tablou de Pierre-Georges Jeanniot

- **Numește două consecințe ale Războiului Franco-Prusac (1870-1871).**

ATELIERUL COMPETENȚELOR

➤ METODA: Schema

Este o metodă eficientă de organizare a informațiilor într-un mod clar și concis. În contextul studiului istoriei, schema poate fi utilă pentru a evidenția relațiile cauză-efect, succesiunea evenimentelor și alte aspecte importante.

➤ APLIC

- **Elaborează o schemă a separării puterilor în cea de-A Treia Republică Franceză în baza Constituției din 1875.**

➤ STUDIEZ ȘI REFLECTEZ

- **Exprimă-ți opinia în diverse situații:**
 - dacă ai interpreta rolul unui monarh francez din 1875, de ce te-ai opune adoptării unei Constituții?
 - dacă ai interpreta rolul unui muncitor salariat, de ce ai lupta în cadrul Comunei din Paris?
 - dacă ai interpreta rolul unui burghez, de ce ai cere abolirea monarhiei absolutiste?
- **Expune-ți opinia: poate fi justificată poziția de superioritate a coloniștilor europeni și de discriminare a populațiilor colonizate?**

➤ ÎNVĂȚ SĂ COLABOREZ

- **Completează, împreună cu colegul/colega de bancă, un tabel cronologic extins la tema *Politica externă expansionistă a Imperiului Francez*.**

Data	Evenimentul	Consecințele

➤ CREEZ

- **Întocmește dosarul istoric *Fondarea celei de-A Treia Republici Franceze* după următorul algoritm: forma de stat, forma de guvernare, documente ale democrației, personalități implicate, simboluri naționale, harta statului, bibliografie.**

Congresul de la Berlin din 1878, pictură de Anton von Werner (fragment)

13. Imperiul German

IDEI CARE INSPIRĂ

„Politicianul se gândește la următoarele alegeri, omul de stat – la următoarele generații.”

Otto von Bismarck

- Comentează afirmația de mai sus.

TIMPUL ISTORIC

18 martie 1871 – proclamarea Imperiului German

aprilie 1871 – adoptarea Constituției

1873 – formarea Uniunii (Alianței) celor Trei Împărați

1882 – crearea Triplei Alianțe

VOCABULAR

Doctrină – totalitatea principiilor unui sistem politic, științific, religios.

Federație – uniune a mai multor state autonome (care își păstrează propria organizare) în cadrul unui stat unitar, cu un guvern central și cu organe de stat comune.

luncher – mare proprietar de pământ provenit din nobilimea militară germană.

Militarism – consolidarea puterii militare.

Protecționism – politică economică de protejare și de promovare a unor activități economice naționale, prin măsuri de îngrădire a puterii concurenților externi pe piața internă (prin aplicarea unui regim vamal cu tarife ridicate la mărfurile de import, prin restricții valutare etc.).

PERSONALITATEA ISTORICĂ

Wilhelm I, împăratul celui de-Al Doilea Reich German (1871-1888)

- Explică rolul împăratului în Imperiul German.

Din momentul creării Imperiului German, în Parlament dominau reprezentanții Partidului Conservator, care reflectau interesele iuncherilor, marilor industriași și ale bancherilor. Oponenții conservatorilor,

La 18 martie 1871 a fost proclamat Imperiul German, iar împărat german a devenit regele Wilhelm I al Prusiei. În 1871 a fost adoptată **Constituția Imperiului German**, conform căreia Germania devenea un imperiu condus de regele Prusiei, fapt ce-i asigura Prusiei rolul de hegemon. În 1871-1914 Imperiul German a fost o federație formată din 25 de state (22 de monarhii și trei republici (orașe libere)) care își păstrau suveranitatea, parlamentele și guvernele lor. Legile Imperiului aveau prioritate față de legile regionale.

Împăratul și cancelarul constituiau puterea executivă. Împăratul promulga legi, emitea ordine, avea drept de veto, avea drepturi largi în domeniul relațiilor externe, conducea forțele armate, avea dreptul de a declara război și putea convoca Parlamentul. Împăratul numea și revoca toți oficialii executivi, inclusiv cancelarul. Parlamentul țării, care era puterea legislativă, era bicameral: *Bundesratul* (Consiliul Federal) – Camera Superioară și *Reichstagul* – Camera Inferioară. Bundesratul, ales prin vot general, era format din reprezentanți ai tuturor monarhiilor și orașelor libere, iar președinte al Bundesratului era cancelarul. Femeile și militarii n-aveau dreptul la vot. Bundesratul sancționa legile elaborate de Reichstag. Bundesratul, conform Constituției, era și cea mai înaltă instanță judecătorească. Reichstagul, deși avea dreptul la inițiativă legislativă, totuși avea puteri limitate. Era ales prin vot universal de către toți bărbații cu vârsta peste 25 de ani.

membrii Partidului Liberal, apărau și interesele industriașilor. Ambele partide au susținut guvernul. În opoziție cu guvernul se afla Partidul Social-Democrat, creat în 1875, care a avut o reprezentare semnificativă în Parlament și exprima interesele clasei muncitoare și ale micilor proprietari, și Partidul Catolic, creat în 1881.

- **Numește principalele partide politice din Imperiul German.**
- **Describe organizarea politică a Imperiului German conform Constituției din 1871.**

- **Enumeră atribuțiile împăratului.**

Politica internă (1871-1914). În timpul guvernării cancelarului Otto von Bismarck, obiectivul principal a fost asigurarea centralizării puterii în imperiu prin eliminarea drepturilor autonome ale monarhiilor și ale Bisericii Catolice. În acest scop, el a întreprins o serie de măsuri: a înfăptuit unificarea monetară, fiind introdusă moneda, a instituit banca unică – *Reichsbank*, a fost instituit un sistem judiciar unificat, fiind adoptate codurile civil și penal, au fost realizate reformele administrativă, militară (armată de 400.000 de oameni) și a învățământului.

Politica îndreptată împotriva influenței Bisericii Catolice a fost numită *Kulturkampf* – lupta pentru cultură. În acest sens a fost adoptată o lege conform căreia clerul a fost privat de dreptul de a supraveghea școlile primare, călugării iezuiți au fost expulzați din țară și a fost rechemată ambasada Germaniei de la Vatican. Statul a introdus instituția căsătoriei civile și a evidenței de stat a nașterilor și deceselor.

În 1878, după două atentate teroriste asupra împăratului, la propunerea cancelarului Bismarck a fost adoptată *Legea excepțională împotriva socialismului*, care interzicea activitățile organizațiilor socialiste și ale ziarelor muncitorești. Însă, pentru a aplana tensiunile sociale, au fost adoptate câteva legi:

- în 1884 – Legea privind asigurarea lucrătorilor împotriva accidentelor la locul de muncă și asigurarea de boală;
- în 1889 – Legea privind acordarea pensiilor pentru limită de vârstă (de la 70 de ani) și în caz de pierdere a capacității de muncă;
- în 1891 – Legea privind ziua de lucru de 11 ore și interzicerea muncii copiilor sub 13 ani. La mijlocul anilor 90 ai sec. al XIX-lea Germania a devenit un stat cu cea mai avansată legislație socială. Politica internă a lui Bismarck s-a bazat pe *militarism*.

După urcarea pe tronul Germaniei a lui Wilhelm al II-lea, în 1888, relațiile acestuia cu cancelarul s-au deteriorat. În 1890 Otto von Bismarck a demisionat.

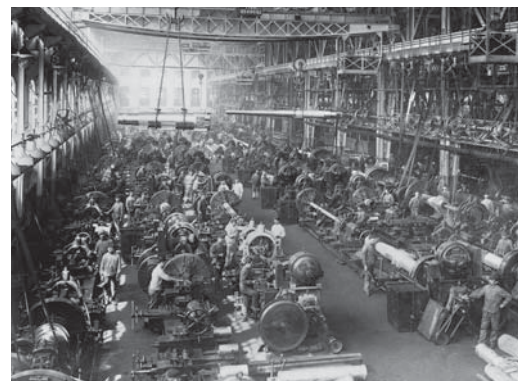
Wilhelm al II-lea s-a concentrat pe consolidarea armatei, iar militarismul a devenit doctrina guvernamentală. În 1913 cheltuielile militare se ridicau la 50% din buget. Flota germană a ajuns a doua ca mărime și putere după cea engleză. Împăratul a reprimat mișcările politico-sociale: grevele muncitorilor și manifestările guvernamentale.

- **Identifică obiectivul cancelarului Otto von Bismarck în domeniul politicii interne.**
- **Justifică necesitatea adoptării reformelor.**
- **Demonstrează că Imperiul German a dus o politică de militarizare.**

Caricatură cu referire la Kulturkampf, Bismarck și Papa

- **Explică esența politicii Kulturkampf.**
- **Exemplifică schimbările efectuate în cadrul acestei reforme.**
- **Apreciază impactul reformei asupra familiei.**

Concernul Krupp

NOTE DE CĂLĂTORIE ÎN TIMP

„La moartea tatălui său, în 1827, Alfred Krupp [...] devine singurul posesor al unei întreprinderi care, anul trecut, a furnizat Prusiei mai mult de cincizeci de mii de tone de oțel, din care o treime a fost utilizată la fabricarea tunurilor. [...] Când este vorba de a turna o piesă ca aceea pe care am văzut-o, cântărind șaisprezece tone și necesitând concursul a patru sute de oameni, muncitorii desemnați se adună rapid și-și ocupă fiecare postul său cu o precizie militară.”

The Times, 1866

- **Explică ce este un concern.**
- **Numește una dintre direcțiile de activitate a Concernului Krupp.**
- **Describe, utilizând sursa, metodele de lucru.**
- **Precizează o consecință a constituirii monopolurilor.**

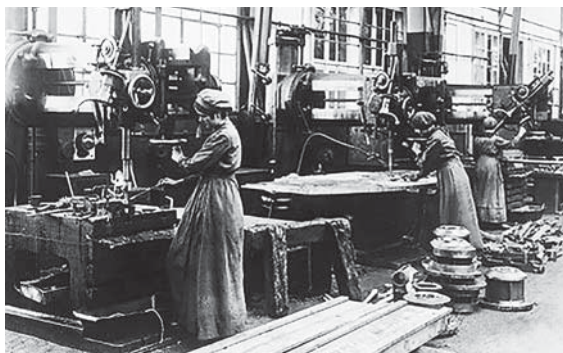
Dezvoltarea socioeconomică. După unificarea Germaniei au apărut condiții pentru o dezvoltare economică prosperă, aceasta fiind facilitată de:

- finalizarea Revoluției Industriale și noile descoperiri în știință și tehnologie, formarea unei piețe unice germane;
- politica protecționismului;
- contribuția de război în sumă de cinci miliarde de franci plătită de Franța în 1873;
- alipirea Alsaciei și Lorenei, regiuni bogate în minereu de fier și cărbune etc.

Comenzile guvernamentale, subvențiile, construcția uzinelor din contul statului au avut un rol major în crearea industriei grele. Industria a fost construită pe cea mai nouă bază tehnică, ce a asigurat o calitate înaltă a mărfurilor. O dezvoltare accelerată au cunoscut industriile chimică, electrotehnică, de prelucrare a metalelor și constructoare de mașini. Un ritm rapid de dezvoltare s-a manifestat în mai multe regiuni: Renania, Ruhr, Berlin, Silezia. Treptat, mărfurile germane de înaltă calitate și ieftine au cucerit piața mondială. S-a lărgit rețeaua de căi ferate de la 21.471 km în 1871 la 49.878 km în 1900. Numărul muncitorilor a crescut de trei ori.

Economia în gospodăriile moșierești (a iuncherilor) a trecut treptat, într-un mod evolutiv, la producția capitalistă de mărfuri. În acest domeniu statul controla introducerea utilajelor modernizate, promovarea rațională a asolamentelor, lărgirea suprafețelor agricole, folosirea îngrășămintelor. Acest fapt a permis modernizarea agriculturii. O parte dintre țăranii care s-au ruinat au devenit argați, alții au plecat să muncească în orașe, sporind populația urbană.

La sfârșitul sec. al XIX-lea în Germania, ca și în alte țări industriale, au apărut monopolurile; în 1914 acestea fiind 600 la număr. Cele mai cunoscute monopoluri au fost: Concernul Krupp (producerea armelor,

Femei care lucrează la linia de producție a unei uzine a Concernului Krupp (circa 1914)

locomotivelor, șinelor), Cartelul Turnătoriei de Fier din Renania-Westfalia, Sindicatul Cărbunelui din Renania-Westfalia, Societatea Siemens-Halske etc. Marii industriași erau deseori membri de conducere ai băncilor, iar bancherii – în conducerea uzinelor, astfel capitalul bancar se contopea cu cel industrial și se transforma în capital financiar. Opt bănci controlau 85 % din capitalul financiar.

La sfârșitul sec. al XIX-lea, după producția industrială, Germania a ajuns pe primul loc în Europa și pe locul doi în lume, iar în ceea ce privește ritmul de dezvoltare economică, a depășit Marea Britanie și a ajuns din urmă SUA.

- **Enumeră ramurile economice care s-au dezvoltat în Imperiul German în anii 1871-1914.**
- **Demonstrează prin două exemple dezvoltarea economică rapidă a Germaniei.**

Politica externă. După unificarea Germaniei, scopurile politicii externe erau: consolidarea poziției în Europa, prin crearea unei coaliții politico-militare îndreptate împotriva Franței, și formarea imperiului colonial. În acest scop, în 1873 a fost constituită *Uniunea celor Trei Împărați*, care includea Imperiul German, Imperiul Rus și cel Austro-Ungar, din cauza căreia Franța a rămas izolată. Bismarck a reușit să formeze și blocul politico-militar *Tripla Alianță*, din care făceau parte Germania, Austro-Ungaria (1879) și Italia (1882).

În Europa, succesul lui Bismarck a fost marcat și prin întărirea influenței germane asupra afacerilor balcanice la Congresul de la Berlin din 1878, la care au participat Imperiul Rus, Imperiul Austro-Ungar, Franța, Marea Britanie, Italia și Imperiul Otoman.

SPAȚIUL ISTORIC

Coloniile Imperiului German

- **Localizează, în baza textului lecției și a hărții, teritoriile cucerite de Imperiul German.**

- **Precizează scopurile politicii externe a Germaniei.**

Problema colonială. Ca bază ideologică a expansiunii coloniale a servit doctrina pangermanismului, care susținea că germanii ar trebui să domine toate națiunile și cerea aplicarea unei noi politici de forță în raport cu alte state, crearea unei armate și a unei flote puternice și pregătirea de un război pentru împărțirea lumii. Planurile de expansiune germană includeau capturarea coloniilor engleze și franceze și a regiunilor de graniță ale Franței, extinderea spre vest, expansiunea spre est și pătrunderea în Orientul Mijlociu.

Din anii 80 ai sec. al XIX-lea cancelarul Otto von Bismarck a început să acorde mai multă atenție cuceririi coloniale. În 1884 Germania a stabilit protectoratul asupra unor teritorii din Namibia, Togo și Camerun, după care dominația a fost extinsă în Tanzania și Tanganyika. Germanii au luat sub control unele părți din Noua Guinee, Arhipelagul Bismarck, Insulele Solomon și Marshall. Astfel s-a constituit imperiul colonial german.

După demisionarea lui Otto von Bismarck, expansiunea colonială a Germaniei s-a intensificat, noul cancelar, Bernhard von Bülow (1900-1909), exprimând interesele cercurilor industriale, financiare și militare germane. El a expus încă în 1897 intențiile Imperiului German: „Cerem și noi un loc sub soare”.

- **Numește principalele prevederi ale doctrinei pangermanismului.**
- **Menționează cuceririle coloniale ale Germaniei de la intersecția sec. XIX și XX.**

DOCUMENT

„Acele vremuri în care un german ceda pământul unuia dintre vecinii săi, marea – altuia, și mulțumindu-se cu cerul, unde domnește teoria pură, acele zile au trecut. Considerăm că una dintre cele mai importante sarcini ale noastre este încurajarea și dezvoltarea intereselor transportului nostru maritim, comerțului nostru și industriei noastre anume în Asia de Est. [...] Trebuie să cerem ca misionarul german, antreprenorul german, mărfurile germane, drapelul german și nava germană să fie la fel de respectate în China ca și cele aparținând altor state. În sfârșit, suntem gata să ținem cont de interesele celorlalte mari puteri în Asia de Est, cu convingerea fermă că propriile noastre interese vor primi atenția cuvenită. Într-un cuvânt: nu vrem să lăsăm pe nimeni în umbră, dar cerem și noi un loc sub soare.”

Fragment din discursul prințului von Bülow, secretar de stat pentru afacerile externe, în Reichstag, 6 decembrie 1897

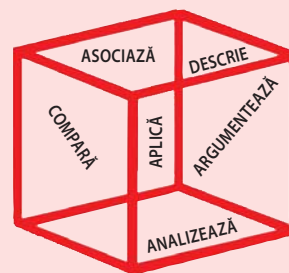
- **Identifică, în baza sursei, scopurile Imperiului German.**
- **Explică afirmația: „Cerem și noi un loc sub soare”.**

ATELIERUL COMPETENȚELOR

➔ METODA: Cubul

Pe fiecare dintre fețele unui cub se scrie câte un verb: *Describe, Compară, Asociază, Analizează, Aplică, Argumentează*. Poate fi aplicată individual sau în echipe. Se rostogolește cubul și se răspunde la sarcina formulată cronometrând timpul.

- **Prezintă politica internă a cancelarului Otto von Bismarck utilizând metoda sus-menționată.**

➔ APLIC

- **Asociază termenului *Kulturkampf* date, noțiuni, probleme ale societății germane.**
- **Compară guvernarea lui Bismarck cu cea a altor prim-miniștri din Europa.**
- **Describe statul german utilizând termenul *federație*.**

➔ STUDIEZ ȘI REFLECTEZ

- **Demonstrează că la mijlocul anilor 90 ai sec. al XIX-lea Germania avea o legislație socială avansată.**
- **Analizează motivele dezvoltării rapide a economiei germane.**

➔ ÎNVĂȚ SĂ COLABOREZ

- **Realizează, împreună cu colegul/colega de bancă, o prezentare despre istoria unui concern sau trust german.**

➔ CREEZ

- **Elaborează fișa personalității împăratului Wilhelm al II-lea.**

Încoronarea lui Franz Joseph I și a Elisabetei ca rege și regină ai Ungariei, 8 iunie 1867, tablou de Edmund Tull (fragment)

14. Imperiul Habsburgic

IDEI CARE INSPIRĂ

„Libertatea nu poate exista fără conceptul de ordine.”

Klemens von Metternich, cancelarul Imperiului Habsburgic

- **Exprimă-ți opinia cu privire la afirmația de mai sus.**

TIMPUL ISTORIC

31 decembrie

1851 – abrogarea Constituției

28 iunie 1867 – constituirea Imperiului Austro-Ungar

21 decembrie

1867 – aprobarea Constituției Imperiului Austro-Ungar

VOCABULAR

Comitat – unitate administrativ-teritorială, în unele țări, condusă de un comite.

Concordat – tratat încheiat de papă cu diferite state, pentru stabilirea statutului și privilegiilor Bisericii Romano-Catolice în respectivele state.

Curie – corp electoral în Imperiul Habsburgic.

Landtag – organ reprezentativ al unei unități administrative-teritoriale, al unui land.

Monarhie dualistă – o formă de guvernare, caracteristică perioadelor de tranziție de la societățile tradiționale la cele industriale, care îmbină elemente ale unei monarhii și ale unei forme parlamentare de guvernare. Spre deosebire de monarhia parlamentară, o monarhie dualistă păstrează prioritatea în luarea deciziilor pentru monarh, acesta având drept de veto.

Protectorat – formă de dependență politică a unui stat față de altul în virtutea unei convenții conform căreia statul protector conduce politica externă a statului protejat, acesta păstrându-și autonomia internă.

Reichsrat – denumire dată parlamentului bicameral din Imperiul Austro-Ungar.

PERSONALITATEA ISTORICĂ

Împăratul Franz Joseph I
(1848–1916)

CURIOZITĂȚI

În Camera Lorzilor, pe lângă membrii ereditari, împăratul habsburgic putea numi membri pe viață (precum au fost Mitropolitul Andrei Sheptytsky și scriitorul Vasily Stefanik).

Imperiul Austro-Ungar era numit „imperiu mozaic”, deoarece nicio etnie nu forma măcar ¼ din populație.

În Imperiul Habsburgic Revoluția de la 1848-1849 s-a încheiat cu victoria adepților vechii ordini și ai absolutismului. Politica promovată de împăratul Franz Joseph I (1848-1916) a fost numită *neoabsolutism*, fiind caracterizată de adaptarea la noile realități capitaliste. Baza socială a acestui regim îl forma alianța dintre marea burghezie cu aristocrația și monarhia. Deși rămânea în vigoare Constituția din 1849, totuși Parlamentul și landtagurile provinciale nu funcționau.

La 31 decembrie 1851 Constituția a fost abrogată, iar puterea absolută, nelimitată a împăratului a fost restabilită. În același timp a fost restabilită poziția Bisericii Catolice. În 1855 împăratul Franz Joseph I a semnat un concordat cu Vaticanul. Guvernul și-a asumat plata compensației pentru desetina bisericească anulată de Revoluție. Biserica a dobândit și dreptul de a controla predarea religiei în toate instituțiile de învățământ, inclusiv în universități. În țară era o cenzură dură. În 1853 a fost realizată reforma agrară, fiind desființată iobăgia și având loc împroprietărirea țăranilor.

Imperiul Habsburgic, multinațional, s-a confruntat cu mișcarea de eliberare națională a popoarelor din componența lui, care luptau pentru autonomie, independență și introducerea limbii materne în școală. Înfrân-

gerea Austriei în războiul cu Franța și Sardinia în 1859 a provocat în Imperiu o criză internă severă. Au început proteste antiguvernamentale în masă, evidențiindu-se cele din Ungaria. Împăratul a fost nevoit să facă unele concesii. La 20 octombrie 1860 a fost publicată *Diploma imperială din octombrie*, care a restaurat autonomia regiunilor și a extins drepturile landtagurilor regionale, în primul rând ale Adunării maghiare (Dieta), care a primit chiar dreptul de inițiativă legislativă. În Ungaria a fost restabilit sistemul comitatului, iar limba maghiară a fost declarată oficială pe teritoriul maghiar. La 26 februarie 1861 *Diploma imperială din octombrie* a fost modificată în spiritul centralizării: drepturile landtagurilor regionale au fost reduse semnificativ, iar puterea Reichsratului imperial a fost extinsă. *Adunarea de Stat a Ungariei* a refuzat să aprobe schimbările și s-a abținut de a-și trimite reprezentanții în Parlamentul imperial. Împăratului i-a fost adresată o petiție prin care se cerea restaurarea Constituției din 1849. Dar acesta a respins petiția și la 22 august 1861 a dizolvat Adunarea de Stat. În Ungaria a fost introdusă starea de urgență, extinsă apoi și în alte regiuni ale Imperiului. În 1863 deputații cehi și polonezi au părăsit Parlamentul imperial, anihilându-i activitatea. Încercările de reformă au eșuat. În 1866 Habsburgii au fost înfrânți în războiul cu Prusia.

- **Explică schimbările de ordin politic din Imperiul Habsburgic după 1861.**
- **Formulează cauzele mișcărilor de eliberare națională ale popoarelor din Imperiul Habsburgic.**

Imperiul Austro-Ungar. Sub presiunea circumstanțelor politice, la 28 iunie 1867 Imperiul Habsburgic a fost transformat într-o monarhie dualistă și numit Imperiul Austro-Ungar. La 21 decembrie 1867 împăratul Franz Joseph I a aprobat Acordul Austro-Ungar și Constituția. În fruntea Imperiului Austro-Ungar se afla împăratul austriac din dinastia Habsburgilor, care avea în același timp titlul de rege al Ungariei. Împăratul avea dreptul de a emite legi, de a aproba componența guvernului și era comandantul-șef al armatei austro-ungare. Fiecare țară avea propriul parlament – Reichsrat în Austria și Dieta în Ungaria. Comune erau ministerele de afaceri externe, de apărare și finanțe. Astfel, Ungaria a primit autonomie politică și administrativă. Autoritatea Dietei ungare se extindea asupra Ungariei, Transilvaniei, teritoriului Slovaciei de astăzi, Croației și Slavoniei, și a unor teritorii sârbe, formând o regiune numită neoficial *Transleithania* („Țara de dincolo de Leitha [afluent al Dunării]”), iar sub autoritatea Curții de la Viena se aflau Austria, Bucovina, Boemia, Moravia, Galiția, Carniola (astăzi, Slovenia), Istria și Dalmația, numindu-se și *Cisleithania* („Țara de dincoace de Leitha”).

Reichsratul – un parlament bicameral – era constituit din Camera Lorzilor, cu membri ereditari, și Camera Deputaților, cu membri aleși. Sufragiul era limitat de censul de avere și de vârstă și de sistemul curial. Constituția proclama libertăți politice, precum libertatea presei și a uniunilor.

În 1873 au fost introduse alegeri directe în toate curiile, cu excepția celor rurale. În 1882 censul de avere pentru curiile urbane și rurale a fost redus de la 10 la 5 guldeni de impozit direct anual, astfel numărul alegătorilor a crescut semnificativ. Totuși, guvernul a refuzat să introducă votul universal.

ISTORIA ÎN CIFRE

Populația Imperiului Austro-Ungar

Naționalitate	Nr. mil.	%
Germani (austrieci)	12	23,4
Unguri	10	19,6
Cehi	6,4	12,5
Polonezi	5	9,7
Sârbi și croați	4,4	8,5
Rusini	4	7,8
Români	3,2	6,3
Slovaci	2	3,8
Sloveni	1,3	2,4
Italiani	0,7	1,5
Alții	2,3	4,5
În total	51,4	100

- **Demonstrează în baza tabelului de mai sus că Imperiul Austro-Ungar era multietnic.**

DOCUMENT

„8. Unul dintre mijloacele apărării comune și unite, decurgând din *Pragmatica sancțiune*, este conducerea corespunzătoare a afacerilor externe. Această conducere corespunzătoare presupune comunitatea de vederi în afacerile externe, care privesc împreună toate țările aflate sub dominația Majestății Sale [...]. 9. Un alt mijloc al apărării comune îl reprezintă armata și măsurile referitoare la aceasta [...]. 16. Parlamentul maghiar recunoaște finanțele ca domeniu de interes comun [...]. Țările coroanei maghiare pe de o parte, iar pe de altă parte țările și provinciile Majestății Sale să fie privite ca două părți separate, cu drepturi egale depline.”

Pactul dualist, 1867

- **Numește părțile Imperiului dualist.**
- **Prezintă domeniile de interes comun ale Imperiului Austro-Ungar.**

Harta etnolingvistică a Austro-Ungariei, 1910

TRECUT ȘI PREZENT

Uzinele Škoda, Boemia (Cehia)

Václav Klement, de 26 de ani, și-a procurat de la o înreprindere germană o bicicletă care se defecta des. Tânărul a depus o plângere, dar aceasta n-a fost acceptată, deoarece nu era scrisă în limba germană. Nemulțumit de derularea evenimentelor, în parteneriat cu mecanicul Václav Laurin, Klement a înființat în decembrie 1895 o companie de reparație a vehiculelor cu două roți, numită *Laurin & Klement*. Din anul 1896 au început să producă biciclete sub marca *Slavia*, foarte calitative și care erau solicitate pe piață. Producția s-a extins și în 1897 ei au construit o uzină. În 1899 întreprinderea *Laurin & Klement* a început să producă și motociclete, iar la intersecția sec. XIX și XX – automobile. Primul automobil de model Voiturette A, produs în 1905, a avut un mare succes comercial. În 1925 Concernul *Škoda* a cumpărat întreprinderea *Laurin & Klement* și a continuat producția automobilelor sub brandul *Škoda*.

- Precizează motivația lui Klement de a produce biciclete.
- Exprimă-ți opinia cu privire la succesul evoluției companiei create de Václav Klement.

În Imperiu era promovată politica de germanizare și maghiarizare, fapt ce a dus la intensificarea mișcărilor de eliberare națională, însoțite și de revendicări sociale. Popoarele din Imperiu se pronunțau pentru limba națională și școala în limba maternă, cereau egalitate în drepturi cu austrieii și ungurii. Însă regimul autoritar a dus o politică de combatere a mișcărilor naționale.

- Descrie esența monarhiei dualiste.
- Demonstrează că în Imperiul Austro-Ungar se ducea o politică de asuprire a popoarelor.

Dezvoltarea economică era neuniformă, reieșind din specificul regiunilor. Astfel, Austria, Boemia și Moravia erau mai dezvoltate industrial, iar Ungaria – agricol. Politica economică a regimului lui Franz Joseph I corespundea intereselor dezvoltării capitaliste ale marii burghezii austro-germane și ale marilor proprietari de pământ. Ca urmare a reformei agrare și a desființării iobăgiei, în jumătatea austriacă a Imperiului moșierilor li se plătea o sumă de răscumpărare de 17 ori mai mare ca venitul anual din dările desființate. O parte semnificativă a acestor sume a fost utilizată la modernizarea gospodăriilor, pentru a le transforma în mari moșii capitaliste. Totodată, țăranii au fost lipsiți de părți din parcelele pe care le cultivaseră anterior, precum și de dreptul de folosință a pădurilor și a pajiștilor care fuseseră comunale. În multe provincii ale Imperiului, nobilii au păstrat terenuri vaste, de obicei cele mai fertile și mai profitabile. Astfel, în Ungaria moșierii dețineau jumătate din terenurile agricole, iar în Austria – circa 29%. În a doua jumătate a sec. al XIX-lea cele mai importante schimbări în agricultură, care au ridicat-o la un nivel calitativ nou, au fost: trecerea la rotația culturilor și utilizarea agregatelor modernizate, inclusiv a motoarelor cu abur.

Transformările capitaliste în mediul rural, eliminarea frontierei vamale dintre Austria și Ungaria și a restricțiilor care împiedicau comerțul exterior, acordarea dreptului companiilor de căi ferate și maritime de a cumpăra terenuri, mine, precum și alte măsuri au stimulat renașterea vieții economice și au contribuit la o extindere semnificativă a pieței interne. Un rol deosebit de important a avut-o construcția căilor ferate, lungimea cărora până la sfârșitul anilor 60 ai sec. al XIX-lea ajunsese la 6.000 km. S-au dezvoltat intens industria alimentară, industria minieră, producția de cărbune și de minereu de fier. În mine, mecanismele hidraulice și forța de muncă animală au fost înlocuite cu mașini. La mijlocul anilor 60 ai sec. al XIX-lea la întreprinderile industriale funcționau aproximativ 3.000 de mașini cu abur. S-a dezvoltat sistemul bancar. La intersecția sec. XIX și XX au început să se constituie monopolurile, printre care se remarcă Škoda.

Un rol deosebit de important în dezvoltarea economică l-a avut sistemul de învățământ, în care guvernele de după 1867 investeau sume mari.

- Enumeră schimbările care au stimulat renașterea vieții economice în Imperiul Austro-Ungar.
- Descrie două caracteristici ale dezvoltării economice a Imperiului Austro-Ungar.

Politica externă. Intervenția austriacă în Principatele Române în timpul Războiului Crimeii (1853-1856) a distrus alianța cu Imperiul Rus, iar refuzul de a participa activ la război a depărtat de ea Franța. Războiul Austro-Italiano-Francez (1859) a dus la înfrângerea armatei austriece în Bătălia de la Solferino, la pierderea Lombardiei și la formarea unui regat italian puternic. Relațiile cu Prusia s-au deteriorat din cauza competiției austro-prusace din cadrul Confederației Germane în problema unirii Germaniei.

În Războiul Franco-Prusac (1870-1871), Imperiul Austro-Ungar a păstrat neutralitatea. În 1873 Imperiul Austro-Ungar a aderat la Alianța celor Trei Împărați, o alianță politică ce avea un caracter defensiv între Aleksandr al II-lea (țarul Rusiei), Franz Joseph I (împărat al Austriei și rege al Ungariei) și Wilhelm I (împărat al Germaniei).

Promovând o politică expansionistă în Balcani, în 1878 trupele austro-ungare au ocupat Bosnia și Herțegovina, instaurându-și protectoratul, fapt ce a dus la înrăutățirea relațiilor cu Imperiul Rus. La 7 octombrie 1879 a fost încheiată alianța politico-militară dintre Imperiul Austro-Ungar și Imperiul German. În 1882 Italia a aderat la această alianță, completând astfel crearea blocului militar-politic – Tripla Alianță, îndreptată împotriva Franței și a Imperiului Rus.

La 5 octombrie 1908 Imperiul Austro-Ungar a anexat Bosnia și Herțegovina, fapt ce a intensificat mișcarea de eliberare națională.

- Identifică obiectivele Imperiului Austro-Ungar în politica externă.
- Argumentează că Imperiul Austro-Ungar ducea o politică expansionistă.

Criza bosniacă din 1908-1909 pe coperta revistei franceze *Le Petit Journal* (Ferdinand I declară independența Bulgariei, împăratul Franz Joseph I anexează Bosnia și Herțegovina, sultanul Abdul Hamid al II-lea privește enervat).

- Precizează problema politică reflectată în imaginea de mai sus.

ATELIERUL COMPETENȚELOR

➞ **METODA: Discuția de confruntare orientată** presupune un schimb de informații, opinii și idei asupra unui subiect, de obicei, între două echipe. Fiecare echipă va căuta cât mai multe argumente pentru a-și susține opinia. Profesorul/profesoara va dirija discuția.

- Organizați o discuție de confruntare la subiectul *Crearea Imperiului Austro-Ungar a avut doar efecte pozitive*.

➞ APLIC

- Explică termenul *neoabsolutism* în baza textului temei.
- Asociază noțiuni, personalități, date cu sintagma *Imperiul Austro-Ungar*.

➞ STUDIEZ ȘI REFLECTEZ

- Exprimă-ți opinia: de ce doar trei domenii menționate în pactul dualist erau de interes comun?
- Justifică intensificarea mișcării naționale în Imperiul Austro-Ungar.

➞ ÎNVĂȚ SĂ COLABOREZ

- Elaborează, împreună cu colegul/colega de bancă, un clustering pe tema *Crearea Imperiului Austro-Ungar (1867)* menționând forma de guvernare, precum și regiunile numite Cisleithania și Transleithania.

➞ CREEZ

- Redactează fișa personalității lui Franz Joseph I conform următorului algoritm: perioada domniei, calități personale, acțiuni în politica internă și în cea externă.

Balul de la Adunarea Nobiliară din Sankt-Petersburg de la 23 februarie 1913, tablou de D.N. Kardovski (fragment)

15. Imperiul Rus

IDEI CARE INSPIRĂ

„Libertatea nu este ușoară, așa cum cred dușmanii săi care o defăimează, libertatea este dificilă, este o povară grea. Iar oamenii renunță ușor la libertate pentru a le fi mai ușor [...] Totul în viața omului trebuie să treacă prin libertate, prin proba libertății, prin respingerea ispitelor libertății. [...] Omul este un sclav pentru că libertatea este dificilă, sclavia însă este ușoară.”

Nikolai Berdiaev

- Comentează părerea lui N. Berdiaev despre libertate.
- Exprimă-ți opinia: de ce libertatea e dificilă?

TIMPUL ISTORIC

1853-1856 – Războiul Crimeii

19 februarie 1861 – semnarea Manifestului de abolire a iobăgiei în Rusia

1863-1864 – răscoala polonezilor, răscoalele belarușilor și lituanienilor

1864 – reforma zemstvelor, reforma judiciară

1870 – reforma administrației urbane

1874 – reforma militară

martie 1881 – asasinarea țarului Aleksandr al II-lea

1905-1907 – Revoluția Burgheză din Rusia

VOCABULAR

Autocrație – formă de guvernare în care întreaga putere a statului e concentrată în mâna unei singure persoane.

Duma de Stat – adunare legislativă constituită în 1905 în Imperiul Rus.

Dumă orășenească – adunare reprezentativă locală constituită în Rusia țaristă ca urmare a reformei administrației urbane.

Ideologie – totalitatea ideilor și concepțiilor filosofice, morale, religioase etc. care reflectă interesele unei categorii sociale.

Pogrom – masacrare a unui grup național minoritar sau rasial, organizată de elemente ultranaționaliste, șovine.

PERSONALITATEA ISTORICĂ

Aleksandr al II-lea, țar al Imperiului Rus (1855-1881)

- Caracterizează perioada domniei lui Aleksandr al II-lea.

Dardanele și astfel să deschidă accesul la Marea Mediterană pentru navele sale, dar și să ia sub control țările din Europa de Est și Peninsula Balcanică, Rusia a declanșat **Războiul Crimeii (1853-1856)**. Expansiunii Imperiului Rus s-au opus Franța și Anglia, care au susținut Imperiul Otoman. Înfrângerea Rusiei în război a scos în evidență înapoierea ei militară, economică și tehnologică, fapt ce a determinat inițierea unui program complex de modernizare și reformă a societății ruse. După moartea lui Nikolai I, în 1855, pe tron a urcat fiul său, Aleksandr al II-lea (1855-1881). El a conștientizat necesitatea transformărilor pentru atenuarea mișcărilor sociale din Imperiu.

- Identifică problemele de ordin intern ale Imperiului Rus.
- Apreciază impactul Războiului Crimeii asupra politicii interne a Rusiei.

Premisele reformelor. Imperiul Rus a fost o monarhie absolută. În timpul domniei dinastiei Romanovilor devenise cel mai mare stat din lume. În a doua jumătate a sec. al XIX-lea, cu o populație de circa 75.000.000 de locuitori, era un imperiu multinațional, alcătuit din aproximativ 200 de etnii. Majoritatea populației o constituiau velicorușii (rușii mari). Începând cu sec. al XVIII-lea, conducătorii Rusiei au adoptat o politică de rusificare pentru a promova unitatea în Imperiu. Ideologia oficială a Imperiului se baza pe teoria unității ortodoxiei, a autocrației și a poporului. Cea mai mare parte a clasei conducătoare se opunea oricăror schimbări și transformări care i-ar fi afectat interesele. Autocrația se consolida prin promovarea unei politici externe expansioniste, concentrând resurse umane și materiale interne uriașe.

Dorind să-și realizeze obiectivul de a controla strâmtoarea Bosfor și

Reforma agrară. Pentru rezolvarea problemei țăărănești a fost creat Comitetul principal pentru „ameliorarea situației țăărănilor”. La 19 februarie 1861, Aleksandr al II-lea a semnat *Manifestul de abolire a iobăgiei în Rusia*. Țărăanii au obținut libertatea personală și pământ, însă trebuiau să-și îndeplinească temporar obligațiile feudale anterioare: să plătească dijma și să presteze claca în folosul moșierului. Cu timpul, țăărănul putea răscumpăra lotul său de pământ. Reforma a dus la eliberarea din șerbie și împroprietărirea a 23 de milioane de țăărăni. Aleksandr al II-lea a fost numit „țărăul eliberator”. Totuși, pământurile cele mai bune au rămas în posesia moșierilor. Astfel, reforma a fost realizată în primul rând în interesul statului și al moșierilor. Țărăanii au fost dezamăgiți, iar un val de revolte și răscoale țăărănești a străbătut Rusia. Autoritățile au reprimat cu cruzime aceste tulburări.

● **Identifică avantajele și dezavantajele reformei agrare pentru țăărăni.**

Reforme din anii 1864-1870. *Reforma administrației locale.* După abolirea șerbiei autoritățile au format organe de autogovernare locală. În 1864 a fost efectuată *reforma zemstvelor*. În centrele județene și guberniale au fost create zemstve, sau adunări de zemstvă. Acestea erau formate din organe de conducere – adunările de zemstvă județene sau guberniale – și organe executive – administrațiile județene sau guvernamentale. Atât membrii zemstvelor, cât și funcționarii erau aleși din rândul marilor proprietari de pământ, al deținătorilor de proprietăți în orașe și al reprezentanților obștilor satești. În zemstve predominau dvorenii proprietari de pământ. Adunările de zemstvă se ocupau în principal de organizarea și întreținerea comunicațiilor, poștei, școlilor, spitalelor etc.

Reforma orășenească. În 1870 a avut loc reforma administrației urbane, constituindu-se dumele orășenești eligibile pentru un mandat de patru ani. La alegeri puteau participa doar proprietarii de imobile din orașe. Cei care nu plăteau impozitul urban – muncitori, intelectuali și funcționari – nu aveau dreptul să participe la alegeri. Duma alegea primarul și administrația locală (consiliile). Asemenea zemstvelor, organele de autogovernare locală se ocupau doar de problemele economice și sociale.

Reforma judiciară din 1864 a fost cea mai consecventă și de succes. Aceasta a proclamat independența instanței de judecată față de administrație (adică un judecător putea fi suspendat numai de instanță) și libertatea judecătorilor. Vechile instanțe ale stărilor au fost desființate. S-au constituit *judecătorii generale* (de coroană), care se ocupau de cazuri penale complicate și de cele civile mai importante, și *judecătorii de pace* (în orașe și județe), care se ocupau de cazuri civile. Investigarea preliminară era realizată de anchetatori judiciari, care nu erau subordonați poliției. Instanța era considerată nediscriminatorie, adică unică și egală pentru toate categoriile sociale. În timpul judecării unui caz, procurorul învinuia acuzatul, iar avocatul îl apăra. Decizia finală asupra cazului era luată de către jurații din toate stările, inclusiv țăărăni, care erau aleși prin tragere la sorți. Decizia juraților era obligatorie pentru judecător.

Reforma militară. Înfrângerea în Războiul Crimeii a arătat că forțele armate rusești erau slab dezvoltate din punct de vedere militar și tehnic. Reforma militară în Rusia a fost efectuată prin aplicarea unui șir de măsuri. În 1874 recrutările au fost înlocuite cu serviciul militar obligatoriu pentru toți bărbații cu vârsta peste 21 de ani, fără a ține cont de apartenența la starea socială, durata serviciului în trupele terestre fiind de șase ani, în marină – de șapte ani. În armată au fost interzise pedepsele corporale. Au fost înființate noi școli militare, iar reprezentanții diferitelor categorii sociale au obținut posibilitatea de a avansa în serviciu.

„Iobăgia țăărănilor așezați pe pământurile marilor proprietari, ca și a slugilor de curte, se desființează pentru totdeauna prin dispoziția decretată prin prezentul Regulament și prin celelalte regulamente și legi emise odată cu acesta. [...]”

3. Proprietarii, păstrându-și dreptul de proprietate asupra tuturor pământurilor care le aparțin, pun în mod obligatoriu la dispoziția țăărănilor, în folosința veșnică a acestora, casa și lotul dimprejurul ei; și pe deasupra, spre a li se asigura existența și spre a-și putea îndeplini obligațiile față de stat și proprietar, [le mai pun la dispoziție] și o parte din pământul arabil și din alte bunuri, care se statornicește pe baza celor decretate prin «Regulamentele speciale». [...] 17. Țărăanii eliberați din dependență [...] alcătuiesc, din punct de vedere economic, comunități satești, iar pentru mai buna administrare și judecată se unesc în voloste. În fiecare comunitate satească și în fiecare voloste conducerea treburilor obștești se încredințează obștii locuitorilor și aleșilor săi pe baza celor prevăzute în Regulamentul respectiv.”

Fragment din *Regulamentul general cu privire la țăărăanii eliberați din dependența iobăgească*, 1861

- **Identifică schimbările menționate în Regulament ce vizează țăărănii din Imperiul Rus.**
- **Enumeră drepturile și obligațiile țăărănilor.**

Lecție în școala de zemstvă

Aleksandr al III-lea, țar al Imperiului Rus (1881-1894)

PERSONALITATEA ISTORICĂ

Piotr Arkadievici Stolâpin (1862-1911), om politic rus, proprietar funciar. A fost numit ministru de interne în 1904 și președinte al Consiliului de Miniștri în 1906. După Revoluția din 1905 a reprimat dur inițiativele socialiste și s-a folosit de nemulțumirea populației pentru a organiza pogromurile antievreiești. Prin reformele agrare din 1906 și 1910-1911 a încurajat mica proprietate agrară, permițând țăranilor să se debaraseze de comunitățile agricole, și a dat astfel un impuls deosebit producției agricole. A fost combătut atât de nobilime, pentru reformele sale, cât și de mișcările socialiste, pentru măsurile represive pe care le luase. La 1 septembrie 1911 a fost asasinat la Teatrul de Operă din Kiev.

- **Precizează schimbările produse ca urmare a reformelor lui Stolâpin.**
- **Enumeră categoriile sociale care nu erau de acord cu reformele lui Stolâpin.**

Au fost introduse noi modele de arme. Toate acestea au contribuit la întărirea capacității de luptă a armatei ruse.

Reformele în domeniul învățământului și educației. Aleksandr al II-lea a îmbunătățit semnificativ sistemul de învățământ. Universitățile au primit o largă autonomie. Reprezentanții tuturor categoriilor sociale și religiilor formal aveau drepturi egale de acces la învățământul mediu. Rețeaua școlilor populare a fost extinsă. Controlul cenzurii asupra activității editoriale a fost relaxat. Problemele politice și sociale puteau fi discutate liber în paginile publicațiilor periodice. Cu toate că reformele din anii 1860-1870 au fost limitate și incomplete, acestea au avut un impact pozitiv, creând condiții pentru dezvoltarea relațiilor capitaliste în țară.

- **Enumeră trei schimbări de ordin sociopolitic care au avut loc ca urmare a reformelor realizate în Imperiul Rus.**
- **Apreciază importanța fiecărei reforme implementate în Rusia.**

Politica lui Aleksandr al III-lea. Era marilor reforme s-a încheiat în martie 1881, când un grup de revoluționari conspiratori l-au asasinat pe Aleksandr al II-lea. Drept răspuns la asasinatul tatălui său, Aleksandr al III-lea (1881-1894) a emis un manifest pentru consolidarea autocrației. Noul țar a acordat puteri largite Poliției Secrete, a re-instaurat cenzura strictă și a exilat răsculații în Siberia. De asemenea, a întreprins o serie de acțiuni care au împiedicat dezvoltarea culturii popoarelor indigene non-ruse din Imperiu. Țarul a insistat asupra unei singure limbi – rusa și a unei singure biserici – Biserica Ortodoxă Rusă. Măsurile autorității țariste au primit denumirea de „contrareformă”. Deoarece mulți evrei erau implicați în mișcările revoluționare, atentatele la viața unor demnitari de stat au fost folosite drept pretext pentru a îndrepta violența împotriva lor, evreii fiind considerați responsabili în mod colectiv pentru crimele săvârșite și alte infracțiuni. În aprilie 1903 în numeroase orașe din Imperiul Rus, inclusiv la Chișinău, au avut loc pogromuri antievreiești. Numeroase persoane au fost omorâte, rănite, le-au fost distruse proprietățile, iar ca urmare a acestor evenimente, mulți au emigrat.

- **Explică esența contrareformei lui Aleksandr al III-lea.**

Politica externă. Drept rezultat al Războiului Crimeii, Rusia a pierdut capacitatea de a duce o politică externă activă în Balcani și Orientul Mijlociu. În anii 70 ai sec. al XIX-lea, ca urmare a susținerii de către Rusia a mișcării de eliberare din Bulgaria, Bosnia și Herțegovina, care făceau parte din Imperiul Otoman, s-a declanșat Războiul Ruso-Turc din 1877-1878. Armata rusă a învins trupele turcești și a ajuns aproape de Istanbul. Conform tratatului de pace, Serbia și România au obținut independența completă, iar Bulgaria – autonomia. După Războiul Ruso-Turc, relațiile dintre Rusia și Franța au început să devină mai cordiale. În 1893 cele două țări au încheiat o alianță militară, astfel fiind puse bazele Antantei.

În anii 60 ai sec. al XIX-lea trupele rusești s-au îndreptat spre Asia Centrală. În 1864 a fost capturat Șâmkentul, iar în 1865 – Tașkentul. A fost formată Gubernia Turkestanului. În 1868 Rusia a anexat Hanatul Kokand și Emiratul Buhara și a cucerit Samarkandul. În 1873 a fost anexat Hanatul Hiva, iar în 1884-1885 – Kushka. În acest fel anexarea întregii Asii Centrale s-a încheiat. Teritoriile alipite au fost

rapid colonizate, au fost construite fabrici de prelucrare a bumbacului și căi ferate.

- **Numește direcțiile de expansiune a Imperiului Rus.**
- **Precizează cauzele expansiunii teritoriale a Imperiului Rus.**

Mișcările politice. În a doua jumătate a sec. al XIX-lea s-au activizat mișcările naționale ale popoarelor asuprite. În anii 1863-1864 a avut loc răscoala polonezilor, reprimată cu cruzime, dar care a influențat și răscoalele belarușilor și lituanienilor, care au fost înăbușite, iar zeci de mii de oameni au fost supuși represiunilor, fiind exilați sau deportați în Siberia. Reformele burgheze din anii 60-70 ai sec. al XIX-lea au generat o creștere rapidă a sentimentelor revoluționare. Populiștii considerau reformele drept măsuri insuficiente și chiar o înșelare a populației. Ei vedeau revoluția drept calea cea mai realistă pentru atingerea scopurilor. După asasinarea lui Aleksandr al II-lea în 1881, populismul revoluționar a fost înăbușit. Mișcarea liberală a intrat și ea în declin. Mișcarea conservatoare a devenit cea mai populară în Rusia, deoarece a stat la baza politicii de stat. Ideologii ei credeau că adoptarea modelelor occidentale nu va duce la nimic bun și pledau pentru păstrarea originalității căii istorice a Rusiei, care, în opinia lor, se baza pe ideea de ortodoxie, autocrație și naționalism. Conservatorii au ocupat pozițiile de conducere în societate și în stat.

- **Numește principalele curente politice din Imperiul Țarist.**
- **Describe viziunea reprezentanților acestor curente asupra evoluției Imperiului Rus.**

Revoluția din 1905-1907. La începutul sec. XX, în contextul înrăutățirii situației politice interne, cercurile conducătoare din Rusia considerau că un război mic, dar victorios ar consolida regimul țarist. De aceea guvernul rus a declanșat războiul cu Japonia. Însă Războiul Ruso-Japonez din 1904-1905 s-a soldat cu înfrângerea Rusiei.

În ianuarie 1905, la Sankt-Petersburg, a avut loc o demonstrație pașnică a muncitorilor, care doreau să prezinte o petiție cu revendicările lor împăratului Nikolai al II-lea. Însă demonstrația a fost reprimată prin folosirea armelor. Aceste evenimente tragice au provocat indignare în societate și au servit drept imbold pentru Revoluția Burghezo-Democratică din 1905-1907, care, deși a suferit înfrângere, a avut unele rezultate pozitive. Manifestul imperial din 17 octombrie 1905 a consfințit principalele drepturi și libertăți democratice. În Rusia a fost creat un organism reprezentativ – un parlament – Duma de Stat. Noul prim-ministru, P. Stolâpin, a implementat un șir de reforme menite să calmeze spiritul revoluționar. Țăranii au fost eliberați de plata răscumpărărilor. Muncitorii au obținut dreptul de a înființa sindicate, iar ziua de lucru a fost redusă la zece ore. Investitorii francezi, mulțumiți de măsurile ferme ale guvernului, au acordat noi împrumuturi Rusiei, fapt ce a contribuit la o creștere economică rapidă începând cu anul 1906. Astfel, Revoluția Burghezo-Democratică din 1905-1907 a activizat în mod semnificativ viața sociopolitică din Rusia.

Țarul Nikolai al II-lea (1894-1917) n-a acceptat puterea relativă a Dumei de Stat și n-a cedat din atribuțiile sale. Primele două dume au fost dizolvate, iar prin legea electorală în 1907 Duma de Stat devenea un organism guvernamental, care practic îndeplinea în întregime voiața împăratului. Nici țarul, nici categoriile superioare ale societății nu

STUDIU DE CAZ

Situația teritoriilor poloneze în Imperiul Rus

O parte dintre teritoriile populate de polonezi au fost anexate de Imperiul Rus ca urmare a celei de-a treia împărțiri a Poloniei (1795). Regatul Poloniei a avut pentru perioade scurte autonomie. În a doua jumătate a sec. al XIX-lea asupra polonezilor a fost aplicat un regim de opresiune și asimilare culturală. Limba poloneză a fost restricționată în școli, administrație și justiție, iar instituțiile naționale poloneze au fost suprimate. În același timp, Rusia a încurajat colonizarea regiunilor poloneze de către populația rusă, încercând să slăbească și mai mult elementul polonez. Cu toate acestea, spiritul de rezistență și dorința de independență nu au fost niciodată stinse complet în rândul polonezilor. În 1863 nemulțumirile față de politica rusificării și asimilării culturale, precum și de restricțiile impuse de Rusia asupra limbii poloneze, educației și instituțiilor poloneze au provocat o răscoală. Revolta a început în regiunea Vilnius și s-a răspândit rapid în întreaga Polonie. Răsculații polonezi au format un guvern național provizoriu și s-au angajat în lupte împotriva armatei ruse. La 23 ianuarie 1863 a fost proclamată independența. Rusia a înăbușit răscoala și a intensificat represiunea în Polonia, lichidând orice formă de opoziție și marginalizând cultura poloneză. Răscoala din 1863 a avut un impact semnificativ asupra conștiinței naționale poloneze și a consolidat dorința de independență și de libertate.

După: Norman Davies, *God's Playground: A History of Poland*, Oxford University Press, 2012;
Adam Zamoyski, *Poland: A History*, Hippocrene Books, 2012

- **Identifică trei caracteristici ale politicii guvernamentale a Imperiului Rus în teritoriile locuite de polonezi.**

au sprijinit cu adevărat reformele lui P. Stolâpin. Pentru ei reformele erau doar un pas necesar, impus, pentru a calma masele populare și a întrerupe revoltele revoluționare.

Investițiile de capital străin au fost utilizate în principal pentru reconstrucția armatei și a flotei, fiind direcționate spre dezvoltarea înarmării. După înfrângerea suferită în războiul cu Japonia, Rusia și-a intensificat activitatea în Balcani, fapt ce a afectat interesele Austriei și a stârnit nemulțumirea Germaniei.

● **Explică de ce în Rusia nu au avut loc transformări democratice reale.**

● **Precizează schimbările produse în Imperiul Rus ca urmare a implementării reformelor lui Stolâpin.**

În a doua jumătate a sec. al XIX-lea **economia Rusiei** se caracteriza atât prin dezvoltarea relațiilor capitaliste, cât și prin păstrarea reminiscentelor feudale. Economia evolua într-un ritm accelerat și se încheia formarea pieței unice ruse. La sfârșitul sec. al XIX-lea a avut loc Revoluția Industrială și s-a început procesul de industrializare. Construcția activă a căilor ferate a constituit un factor de creștere a economiei țării. Numărul întreprinderilor industriale și al lucrătorilor angajați în ele se mărea. Deși formarea ramurilor industriale în diverse regiuni avea loc în mod diferit, totuși ritmul de industrializare era ridicat. Între anii 1860 și 1900 producția industrială a crescut de șapte ori. Odată cu dezvoltarea industriei s-au păstrat și forme de producție mici, meșteșugărești și chiar patriarhale. Se menținea intervenția activă a statului, care era principalul factor al dezvoltării capitalismului în Rusia.

Industrializarea Rusiei la răscrucea secolelor s-a realizat pe seama satului. Exportul de cereale aducea jumătate din veniturile totale obținute din exportul de cereale alimentare, furajare, dar și al altor tipuri de nu-
treț. În agricultură s-au păstrat tehnica rudimentară și metodele vechi de cultivare a pământului, de aceea productivitatea gospodăriilor agricole tradiționale țărănești era scăzută.

Ritmul creșterii economice a părții europene a Rusiei în perioada 1900-1913 era aproape de 5 % pe an.

SPAȚIUL ISTORIC

- Enumeră teritoriile care au fost afectate de politica expansionistă a Imperiului Rus în sec. XVIII-XIX.
- Descrie contextul în care Imperiul Rus a cucerit teritoriul din stânga Prutului ce aparținea Principatului Moldovei.

Extinderea Imperiului Rus

ATELIERUL COMPETENȚELOR

➔ **METODA: Relația cauză-efect** stabilește conexiunea dintre acțiuni și consecințe: cauzele sunt elementele care determină un eveniment sau un fenomen istoric, în timp ce efectele sunt rezultatele acestora. Uneori, un efect poate acționa în calitate de cauză pentru alte evenimente, generând astfel un lanț de interacțiuni.

➔ APLIC

- Numește două cauze și două efecte ale evenimentului.

Cauze	Revoluția Rusă din 1905-1907	Efecte
1. ...		1. ...
2. ...		2. ...

➔ ÎNVĂȚĂ SĂ COLABOREZ

- Realizează un interviu imaginar cu o persoană din Imperiul Rus de la începutul sec. XX (la alegere): țăran, țar, ministru sau dvorean conform următorului algoritm: categoria socială din care face parte; privilegiile/obligății, probleme cu care se confruntă; impactul reformelor asupra acesteia.

➔ CREEZ

- Scrie o petiție adresată țarului din numele țăranilor șerbi.

➔ STUDIEZ ȘI REFLECTEZ

- Menționează factorii care încetineau ritmul dezvoltării Rusiei în perioada 1850-1914.
- Justifică importanța reformelor modernizatoare din Imperiul Rus.

Țarul Ferdinand, prim-ministrul Aleksandăr Malinov, membri ai guvernului și generali la declararea independenței Bulgariei, Târnovo, 5 octombrie 1908

16. Statele din Europa de Sud-Est

IDEI CARE INSPIRĂ

„Secolul al XIX-lea în Balcani a fost marcat atât de inovație, inclusiv apariția și consolidarea culturilor naționale și crearea statelor naționale independente, cât și de continuitate, în special în condițiile rurale în care trăia majoritatea locuitorilor peninsulei. În această perioadă, regiunea a devenit o zonă specifică și problematică atât în mintea europenilor occidentali [...], cât și printre elitele locale, care au luptat să alinieze realitatea balcanică la modele politice de stil european.”

Andrew Baruch Wachtel,
The Balkans in World History
[Balcanii în istoria lumii]

- **Menționează trăsăturile specifice ale țărilor Peninsulei Balcanice în sec. al XIX-lea.**

TIMPUL ISTORIC

1863-1913 – domnia lui George I în Grecia

1867 – retragerea trupelor turcești de pe teritoriul Serbiei

1877-1878 – Războiul Ruso-Turc, război de eliberare națională, sau de independență, pentru unele state balcanice

19 februarie/3 martie 1878 – semnarea Tratatului de la San Stefano

13 iulie 1878 – semnarea Tratatului de la Berlin

5 octombrie 1908 – proclamarea celui de-Al Treilea Țarat Bulgar

28 noiembrie 1912 – proclamarea independenței Albaniei

VOCABULAR

Revoluția Junilor Turci (1908) – revoluție din Imperiul Otoman condusă de organizația „Comitetul Unității și Progresului”, care avea scopul detronării sultanului Abdul Hamid al II-lea și restabilirea Constituției.

State balcanice – țări situate geografic în Peninsula Balcanică.

Teocrație ortodoxă – sistem de guvernare în care conducerea statului și autoritatea religioasă sunt puternic interconectate, iar Biserica Ortodoxă are un rol semnificativ în guvernare.

La începutul anilor 50 ai sec. al XIX-lea majoritatea țărilor din Europa de Sud-Est se aflau sub dominația Imperiului Otoman. Principatele Române (Moldova și Țara Românească), Serbia și Muntenegru erau sub suzeranitate otomană. Muntenegru se bucura de o independență mai mare, Principatele Române și Serbia aveau doar un grad de autonomie internă. Bosnia și Herțegovina, Albania, Macedonia și Bulgaria erau teritorii controlate direct de Imperiul Otoman. Deși Grecia obținuse independența în 1830, cea mai mare parte a teritoriilor populate de greci era sub ocupație otomană. În toate aceste țări, inclusiv sub influența Revoluției de la 1848, au luat amploare mișcările de eliberare națională și de constituire a statelor naționale. În a doua jumătate a sec. al XIX-lea în Balcani au început să apară contradicții interetnice, determinate nu numai de conflictul dintre popoarele subjugate și autoritățile otomane, ci și de rivalitatea dintre popoare.

Principatul Serbiei nu avea suveranitate deplină, mulți sârbi trăiau în afara teritoriului său. După 1833 una dintre cele mai importante sarcini interne ale Serbiei a fost crearea instituțiilor statale și a unui regim politic stabil. Politica externă era determinată de obiectivele de obținere a independenței și de extindere a

SPAȚIUL ISTORIC

Legendă

- Hotarul Imperiului Otoman împreună cu statele dependente în 1877
- Teritoriul Imperiului Otoman după Congresul de la Berlin (1878)

- **Citește harta cu ajutorul legendei.**

Milan Obrenović,
principe (1868-1882),
rege (1882-1889) al Serbiei

DOCUMENT

„Art. 2. Poarta recunoaște independența Muntenegrului. [...]”

Art. 3. Serbia este recunoscută independentă....

Art. 6. Bulgaria va constitui un cnezat autonom, care va plăti triburi, cu guvernare creștină și miliție națională.”

Tratatul de la San Stefano,
19 februarie/3 martie 1878

- **Precizează consecințele Războiului Ruso-Turc din anii 1877-1878 pentru statele balcanice.**

Întoarcerea refugiaților muntenegreni în satul lor natal, tablou de Jaroslav Čermák, 1877

- **Describe sentimentele și emoțiile pe care ți le trezește imaginea de mai sus.**
- **Asociază imaginea cu evenimentele corespunzătoare studiate la temă.**
- **Formulează o consecință a războiului de independență pentru populația Muntenegrului.**

teritoriului principatului. Pe fundalul luptei pentru putere între cele două dinastii, Karageorgevici și Obrenovici, în 1844 a fost formulat programul de creare a Marii Serbii. În procesul implementării programului s-a dus o luptă diplomatică pentru extinderea autonomiei, a fost creată și consolidată armata sârbă. În 1866 Serbia a devenit inițiatoarea creării unei alianțe antiotomane a statelor balcanice, dar asasinarea prințului Mihail Obrenovici, în 1868, a distrus planurile de pregătire a unui război balcanic de eliberare națională. Însă, în 1867, Serbia a reușit să obțină retragerea trupelor otomane de pe teritoriul său. În iunie 1876 Serbia a declanșat războiul împotriva Imperiului Otoman, dar forțele erau inegale. Prin Tratatul de la Berlin din 13 iulie 1878, Serbia a fost recunoscută ca stat independent. De asemenea, aceasta și-a extins teritoriul: a primit patru districte noi în sud, dar speranțele de a alipi Bosnia și Kosovo nu s-au împlinit.

Principele, iar din 1882 rege, Milan Obrenovici în acea perioadă și-a orientat politica spre Austro-Ungaria. În 1885 sârbii, nemulțumiți de unirea Rumeliei de Est cu Bulgaria, au declanșat un război împotriva acesteia și au fost înfrânți. Austro-Ungaria a salvat Serbia de la dezastru. În 1888 în Regat a fost adoptată noua Constituție și au fost promovate reforme libere. După încercarea regelui Alexandru Obrenovici de a introduce o nouă Constituție pentru a consolida regimul absolutist, au avut loc proteste. În 1903 dinastia Obrenovicilor a fost înlăturată de la tron. Crearea Ligii Balcanice, în 1912, a reînviat speranțele sârbilor de extindere teritorială. Acestea s-au împlinit parțial ca urmare a războaielor balcanice.

- **Numește cauzele luptei de eliberare națională a sârbilor.**
- **Menționează schimbările survenite pentru statul sârb ca urmare a Tratatului de la Berlin din 1878.**

Muntenegru nu a recunoscut autoritatea turcilor, deși, din punct de vedere juridic, făcea parte din Imperiul Otoman. Relieful muntos a contribuit în mare măsură la menținerea independenței muntenegrenilor. Campaniile de pedepsire și jafurile turcilor, care încercau să subjuge această regiune, nu au avut succes deplin. În sec. al XIX-lea în cnezatul Muntenegru a fost menținut un regim politic unic – teocrația ortodoxă. Abia în anul 1852 cneazul Danilo a renunțat la rangul bisericesc. Sub domnia lui Nikola I (1860-1918) a continuat politica de modernizare a țării. În 1875-1878 Muntenegru a dus un război împotriva Imperiului Otoman, mai întâi în alianță cu Serbia, iar apoi – cu Imperiul Rus. Victoria în război i-a oferit Muntenegrului independența statală și extinderi teritoriale importante, cu ieșire la Marea Adriatică. În 1905 a fost adoptată noua Constituție și au fost create două partide politice. În 1910 cneazul Nikola s-a proclamat rege, Muntenegru devenind regat. În perioada războaielor balcanice Regatul Muntenegrului a încercat să-și extindă teritoriul, obținând o parte din sangeacul Novi Pazar.

- **Prezintă contextul în care s-a format statul modern Muntenegru.**
- **Describe lupta muntenegrenilor pentru libertate.**

În 1830 **Regatul Greciei** a devenit primul stat național suveran din Peninsula Balcanică. Teritoriul său era restrâns la Peloponez, o parte din Grecia Centrală și arhipelagul Cicladelor. Trei sferturi din greci au

rămas în afara statului grec sub ocupația otomană. Un obiectiv major al noului stat a devenit lupta pentru extinderea teritoriului. În 1844 în Parlamentul Greciei a fost prezentat un program de constituire a Greciei Mari.

Însă problema recuperării teritoriilor a rămas nerezolvată, fapt ce a constituit unul dintre motivele detronării regelui Otto I în 1862. Noul rege, reprezentantul Casei Regale Daneze, George I de Glücksburg, a recuperat Insulele Ionice, aceasta fiind prima extindere teritorială în anii de independență. Domnia lui George I (1863-1913) a fost de succes pentru Grecia: în economie a fost o perioadă de creștere, a apărut industria națională, au fost construite primele căi ferate, prin Istmul Corint a fost săpat un canal. În 1864 a fost adoptată noua Constituție, care proclama dreptul general la vot și libertăți democratice. A fost constituit un parlament unicameral. În 1896 la Atena au avut loc primele Jocuri Olimpice moderne.

Realizarea principală a acestei domnii a fost extinderea semnificativă a teritoriului țării. Încercarea de a recupera Creta, în timpul revoltelor din insulă din 1866-1868, a eșuat. Însă, în timpul Războiului Ruso-Turc din 1877-1878, înaintarea armatei ruse a determinat o creștere atât de puternică a patriotismului în Grecia, încât regele George I s-a hotărât să trimită trupe în Tesalia. Deși grecii nu au luptat în realitate, Congresul de la Berlin a decis să le ofere Tesalia și o parte din Epir, pe care Grecia le-a primit abia în 1881. În Războiul Greco-Turc din 1897 grecii au suferit înfrângere. În 1898 Creta a obținut autonomia în cadrul Imperiului Otoman și în 1908 s-a unit de facto cu Grecia (de jure, în 1913).

Odată cu creșterea economică, la începutul sec. XX, a devenit posibilă reforma armatei și a marinei, fapt ce a dus la constituirea forțelor armate grecești capabile de luptă. În perioada 1904-1908 a avut loc un adevărat război partizan între bulgari, sârbi, greci și turci, care a pregătit terenul pentru o serie de conflicte armate interetnice în Balcani.

- **Identifică etapele de luptă a grecilor pentru libertate și unitatea națională.**
- **Precizează cauza luptei antiotomane a grecilor.**
- **Numește schimbările teritoriale ale statului grec survenite ca urmare a deciziei Congresului de la Berlin.**

Mișcarea de eliberare națională a bulgarilor s-a manifestat mai târziu. Începând cu anii 60 ai sec. al XIX-lea, organizațiile politice au înlocuit trupele haiducești, cu scopul coordonării acțiunilor acestor trupe. În 1869 la București a fost creat Comitetul Revoluționar Central Bulgar. Paralel, organizația revoluționară internă acționa pe teritoriul Bulgariei. La începutul anilor 70 ai sec. al XIX-lea organizațiile revoluționare bulgare s-au unit și și-au propus să pregătească o revoltă de eliberare a pământurilor locuite de bulgari.

Revoltele din anii 1875-1876 au fost reprimare brutal de armata otomană, fapt ce a constituit una dintre cauzele Războiului Ruso-Turc din 1877-1878. Unul dintre cele mai importante rezultate ale războiului a fost reînființarea statului bulgar: partea de nord a Bulgariei a devenit un principat autonom, iar Rumelia de Est a obținut statutul de provincie autonomă în cadrul Imperiului Otoman. În 1879 în Principatul

PERSONALITATEA ISTORICĂ

George I,
rege al Greciei (1863-1913)

Parlamentul grec în anii 80 ai sec. al XIX-lea, cu premierul Charilaos Trikoupis stând la tribună, pictură de N. Orlov, 1930

DOCUMENT

„Art.1. Bulgaria va constitui un principat autonom și tributar sub suzeranitatea imperială a Majestății Sale sultanul. Aceasta va avea un guvern creștin și o miliție națională. [...] Art. 26. Independența Muntenegrului este recunoscută de Poartă și de către toți cei din Înaltele Părți Contractante. [...] Art. 34. Înaltele Părți Contractante recunosc independența Principatului Serbiei în condițiile stabilite în articolul următor. [...] Art. 43. Înaltele Părți Contractante recunosc independența României [...]”

Tratatul de la Berlin, 1878

- **Identifică statutul obținut de Bulgaria și de Serbia conform Tratatului de la Berlin.**

Ferdinand I, cneaz (prinț regent, 1887-1908), țar al Bulgariei (1908-1918)

Bulgariei a fost adoptată Constituția, care prevedea monarhia constituțională ereditară și garanta cetățenilor libertățile democratice fundamentale, inclusiv dreptul de vot universal pentru bărbați. La tron a ajuns prințul Alexander von Battenberg, care a devenit cneaz al Bulgariei.

Mișcarea revoluționară bulgară a organizat o revoltă în Rumelia de Est sub sloganul unirii cu Bulgaria, care s-a încheiat cu unirea celor două părți ale Bulgariei în 1885. În 1886, ca urmare a unei conspirații militare, Alexander von Battenberg a fost detronat. Pe tron a urcat Ferdinand de Saxa-Coburg-Gotha. Guvernele de la interferența sec. XIX și XX s-au eliberat treptat de restricțiile economice impuse Bulgariei de Congresul de la Berlin, au promovat o politică externă independentă față de Poartă. Profitând de evenimentele Revoluției Junilor Turci (1908), la 5 octombrie 1908, Ferdinand I a proclamat independența de jure a Bulgariei față de Imperiul Otoman și s-a autoproclamat țar. Astfel a fost creat Al Treilea Țarat Bulgar, care aspira la hegemonie în Balcani.

● Enumeră factorii care au determinat evoluția Bulgariei de la o regiune cucerită de Imperiul Otoman la un stat independent.

Mișcarea națională albaneză, a cărei dezvoltare întârziată a fost legată de diviziunea confesională (musulmani, catolici, ortodocși) și etnoculturală (prezența a două subgrupuri etnice), a intrat în faza luptei armate după Revoluția Junilor Turci. În perioada 1909-1912 în regiunile populate de albanezi au avut loc revolte, care însă au fost înăbușite de otomani. Organizațiile albaneze din țară și din diasporă au cerut autonomie. În condițiile invaziei teritoriilor Albaniei de către trupele Greciei, Serbiei și Muntenegrului, la 28 noiembrie 1912, la Vlorë (Avlona), a fost proclamată independența Albaniei.

● Explică de ce mișcarea de eliberare națională a albanezilor s-a manifestat mai târziu decât a celorlalte popoare din Europa de Sud-Est.

La începutul sec. XX harta politică a Balcanilor a luat o nouă formă completă. Imperiul Otoman și-a pierdut aproape toate provinciile europene. În locul lor s-au format state naționale independente: Serbia, Grecia, Bulgaria, România, Albania. Acestea au adoptat, imediat sau treptat, ca formă de guvernare monarhia constituțională. În Serbia au rivalizat două dinastii locale, în celelalte țări au condus descendenți ai caselor germane.

ATELIERUL COMPETENȚELOR

⇒ METODA: Pagini de jurnal sau atelierul de scriere

Algoritmul:

- se enumeră patru subiecte din temă care trezesc interesul elevilor și care pot fi explorate în cadrul atelierului de scriere;
- elevii, grupați în perechi, se interviează reciproc asupra subiectelor;

- Elaborează o pagină de jurnal la tema *Evoluția unei țări balcanice la interferența sec. XIX și XX*.

- profesorul formulează anumite cerințe;
- elevii, ghidându-se de cerințele enunțate de profesor și de ideile proprii, elaborează un text *manu propria*.

⇒ APLIC

- Completează un tabel conceptual cu subiectul *Lupta pentru independența națională în Balcani*.

Data	Statul	Tratatul încheiat	Consecințele	Forma de guvernare

⇒ ÎNVĂȚ SĂ COLABOREZ

- Realizează, împreună cu colegul/colega de bancă, un clustering la tema *Crearea statelor naționale independente în Balcani: 1850-1912* menționând anii, statele create și personalitățile implicate.

⇒ STUDIEZ ȘI REFLECTEZ

- Meditează asupra sorții popoarelor din Peninsula Balcanică sub dominația otomană.
- Justifică necesitatea creării statelor balcanice independente.

⇒ CREEZ

- Elaborează fișa unei personalități care a avut un rol important în lupta pentru libertate și independență în Balcani.

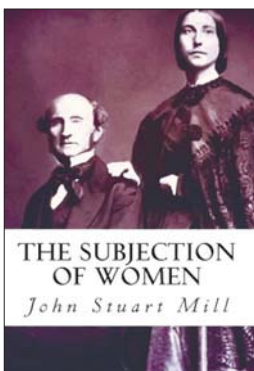
William Gladstone prezintă proiectul de lege cu privire la autonomia locală în Camera Comunelor, 1886

17. Doctrinile social-politice

IDEI CARE INSPIRĂ

„Principiul care reglementează relațiile sociale existente între cele două sexe – subordonaarea legală a femeii față de bărbat – este în sine greșit și acum una dintre principalele piedici în calea progresului uman; acesta ar trebui înlocuit cu un principiu de perfectă egalitate, care să nu admită putere sau privilegii de o parte sau dezavantaje de cealaltă parte.”

John Stuart Mill, *The Subjection of Women*
[Supunerea femeii], 1869

- **Identifică problema social-politică menționată de autor în citatul de mai sus.**
- **Explică dreptul fundamental al omului la care se referă autorul.**

VOCABULAR

Antreprenoriat – procesul de inițiere, dezvoltare și administrare a unei afaceri sau a unei activități cu scopul de a obține profit.

Conservatorism – ideologie care acceptă cu prudență schimbarea instituțiilor tradiționale (religie, proprietate, familie) și preferă dezvoltarea treptată în locul schimbărilor bruște.

Doctrină social-politică – ansamblu de idei și de principii despre cum ar trebui să fie organizată și să funcționeze o societate, despre valorile și obiectivele pe care ar trebui să le urmărească.

Ideologie – totalitate a ideilor și concepțiilor care reflectă interesele unei clase sau pătri sociale și care servesc la consolidarea sau la schimbarea relațiilor sociale existente.

Liberalism – doctrină politică și economică bazată pe ideea dreptului individului la egalitate, proprietate, libertate de expresie și acțiune, care proclamă principiul neintervenției statului în economie, existența economiei de piață etc.

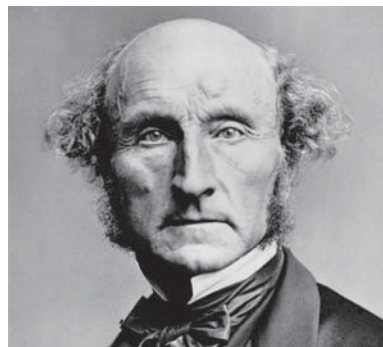
Socialism – ideologie politică și economică ce promovează proprietatea comună, eliminarea inegalităților sociale și economice prin redistribuirea resurselor și prin asigurarea unei justiții sociale mai mari.

Ca urmare a proceselor de modernizare au apărut noi idei referitoare la drepturile naturale ale omului, organizarea politică și cea economică a societății. Ideile individuale au fost generalizate, transformându-se în ideologii care reflectau interesele diferitelor grupuri sociale. Spre deosebire de perioadele anterioare, doctrinele social-politice constituite în sec. XVIII-XIX aveau un caracter practic pronunțat, motivând oamenii direct spre acțiune politică. Teoreticienii fondatori ai doctrinelor vorbeau despre cum era societatea contemporană lor și cum ar fi trebuit să fie în mod ideal, oferind, de asemenea, măsuri concrete pentru a depăși diferența dintre aceste două stări. În sec. al XIX-lea, în Europa Occidentală s-au conturat trei doctrine social-politice principale: liberalismul, conservatorismul și socialismul.

- **Explică sensul sintagmei doctrină social-politică.**

Potrivit **liberalismului**, societatea este compusă din indivizi care se nasc egali și acționează în funcție de propriul lor interes. Omul are libertatea de a lucra sau nu, de a se îmbogăți sau de a suferi. Trebuie doar

PERSONALITATEA ISTORICĂ

John Stuart Mill (1806-1873), filosof britanic, unul dintre cei mai influenți gânditori liberali ai sec. al XIX-lea

DOCUMENT

„Trebuie ca cetățeanul să aibă garanții împotriva violenței individuale și împotriva oricărui act arbitrar al puterii. Este ceea ce se cheamă libertatea individuală [...]. Trebuie ca toți să schimbe păreri și să ajungă la o gândire comună, ceea ce se cheamă opinie publică și asta nu e posibil decât prin presă. Trebuie deci ca presa să fie liberă, dar când zic libertate, nu zic nesanționabil [...]. Nu trebuie ca [guvernul] să poată dicta lucrurile și să-și impună voința în alegeri [...]. Când acești aleși sunt aici mandatarii opiniei publice, ei trebuie să se bucure de o libertate completă; trebuie ca ei să poată întreprinde un control util asupra tuturor actelor puterii.”

Adolphe Thiers, *Liberalismul*, fragment din discursul din 11 ianuarie 1864

- **Identifică schimbările sociale și politice prevăzute de doctrina expusă în sursă.**

NOTE DE CĂLĂTORIE ÎN TIMP

„Egalitate și libertate pentru toți? Dar nu-mai proprietarul este cu adevărat liber și poate să-i reprezinte pe alții. Electorul cu 300 de franci îl reprezintă perfect pe electorul cu 200, cu 100 de franci. El nu-l exclude, el îl reprezintă, îl protejează, îl acoperă, el apără aceleași interese [...]. Din punctul meu de vedere, sunt dușmanul hotărât al votului universal. Eu îl văd ca pe ruina democrației și a libertății.”

François Guizot, *Conservatorismul*, fragment din discursul în Camera Deputaților din 15 februarie 1842

- **Explică de ce conservatorii erau împotriva votului universal.**

PERSONALITATEA ISTORICĂ

Joseph de Maistre (1753-1821),
filosof și diplomat francez, promotor
al ideilor conservatoare

eliminate obstacolele din calea inițiativei personale și oferită libertatea concurenței în toate domeniile.

În economie, liberalii au susținut libertatea antreprenoriatului și renunțarea la orice intervenție a statului în afacerile private. Conform economistului scoțian Adam Smith, singurul regulator al economiei trebuia să fie „mâna invizibilă” a pieței – legea cererii și ofertei.

În politică, liberalii au apărut drepturile individului, considerând că este permis tot ceea ce nu este interzis de lege. Principalul inamic al liberalilor a fost statul absolutist. Constituția, în opinia liberalilor, trebuia să asigure tuturor libertățile civile personale (a cuvântului, a conștiinței etc.), precum și controlul asupra puterii prin intermediul parlamentului și aplicarea principiului separației puterilor (legislativă, executivă și judecătorească). Teoretic, liberalii au cerut libertatea completă a personalității umane în toate domeniile, acceptând doar o singură restricție. Principalul teoretician al liberalismului european, englezul John Stuart Mill (1806-1873), în eseu *Despre libertate*, a formulat ideea că oamenii ar trebui să se bucure de deplina libertate individuală, iar aceasta ar putea fi limitată doar atunci când persoana produce sau amenință să producă daune altora.

Cu toate acestea, liberalii propuneau acordarea dreptului de vot nu tuturor oamenilor, ci doar celor suficient de înstăriți și educați. Ei considerau că doar astfel de oameni sunt cu adevărat independenți, au cunoștințe și sunt interesați de bunăstarea statului. Benjamin Constant (1767-1830) a afirmat că doar proprietatea îl face pe om capabil să utilizeze drepturile politice. Liberalii și democrații, care, de asemenea, erau susținători ai libertăților publice și individuale, se deosebeau prin atitudinea față de vot: democrații militau pentru dreptul de vot general.

Odată cu extinderea dreptului de vot a devenit necesară lărgirea bazei sociale. Pentru a atrage de partea lor masele largi, era important să răspundă la întrebările care le interesau, în special la „chestiunea muncitorească”. La începutul sec. XX a apărut „noul liberalism”, care a afirmat necesitatea intervenției statului în economie și relațiile sociale. Guvernele liberale, care au venit la putere în multe țări, au încercat să implementeze reforme menite să îmbunătățească situația muncitorilor și protecția socială. Partidul Liberal a avut un impact important asupra vieții politice în Marea Britanie, fiind la guvernare. Printre cei mai cunoscuți liberali britanici s-a numărat William Gladstone, conducător al Partidului Liberal și prim-ministrul Marii Britanii (1868-1874, 1880-1885, 1886 și 1892-1894).

- **Identifică trei caracteristici definitorii ale liberalismului.**
- **Describe schimbările produse în gândirea liberalilor spre începutul sec. al XX-lea.**

Conservatorismul este o doctrină care a apărut ca răspuns la liberalism. Conservatorii, precum gânditorul francez

Joseph de Maistre (1753-1821), au avut concepții complet diferite de cele ale liberalilor despre om și societate. Liberalii susțineau că omul este o ființă rațională, activă, capabilă să-și conducă propriul destin, iar libertatea este esențială. Conservatorii considerau că omul, prin natura sa, este slab și păcătos și că nu va putea să profite de libertate. Ei opuneau libertății principiul ordinii și importanța tradiției, adică ceea ce a fost testat de experiența multor generații.

Liberalii puneau pe primul plan succesul personal, iar conservatorii îl numeau egoism. Liberalii glorificau concurența, iar conservatorii considerau că aceasta distruge relațiile dintre oameni. În opinia lor, în căutarea profitului personal, oamenii încălcau normele morale, iar cel puternic nu ținea cont de cel slab.

Conservatorismul nu a fost o doctrină unitară. Unii conservatori erau reacționari, aceștia doreau păstrarea ordinii din trecut și se opuneau schimbărilor. Alții au susținut deviza lui Edmund Burke (1729-1797), fondatorul conservatorismului englez: „A reforma păstrând”. Ei intenționau să mențină bazele structurii politico-sociale existente, dar erau dispuși să le reformeze în funcție de cerințele timpului. Conservatorii se opuneau ideii unei schimbări fundamentale în structura societății și erau adversari ai revoluțiilor. Asemenea liberalismului, conservatorismul s-a adaptat la schimbările vremurilor, în special la democratizare și la „chestiunea muncitorească”. Extinderea dreptului de vot în a doua jumătate a secolului al XIX-lea a dus la lupta organizațiilor conservatoare pentru votul alegătorilor. Schimbările radicale din societate, dar și apărarea valorilor tradiționale, cum ar fi religia și familia, au atras un număr mai mare de oameni către conservatori, în special pe cei care doreau să-și păstreze poziția actuală sau să revină la „bunele vremuri”, printre ei fiind țărani, meșteșugari și o parte a burgheziei. Lider al Partidului Conservator englez a fost Benjamin Disraeli, care a ocupat funcția de prim-ministru în anii 1868, 1874-1880.

- **Numește două caracteristici pozitive ale conservatorismului.**
- **Argumentează viziunea conservatorilor asupra dezvoltării societății.**

Socialismul. Socialiștii au considerat problema drepturilor muncitorilor ca fiind centrală. În opinia lor, o mică clasă de capitaliști exploata majoritatea populației țării. În timp ce liberalii au abordat „libertatea” ca pe o moștenire a Revoluției Franceze din 1789, exprimată în celebrul slogan „Libertate, egalitate, fraternitate”, socialiștii au pus accentul pe „egalitate”. Aceștia își doreau o societate cu justiție socială, în care nu există bogați și săraci.

Socialismul timpuriu a avut cea mai mare dezvoltare în Franța. Charles Fourier (1772-1837) a propus organizarea unor asociații de producție numite „falange”, în care muncitorii și țăranii ar fi contribuit cu munca lor, burghezia – cu capitalul lor, iar oamenii de știință și artiștii – cu talentele. Veniturile generale trebuiau să fie distribuite astfel încât să reducă inegalitatea de avere. Conte Henri de Saint-Simon (1760-1825) își lega speranțele de Revoluția Industrială și susținea că societatea ar trebui să funcționeze ca un „sistem industrial” în beneficiul întregii populații. Saint-Simon a promovat ideea muncii obligatorii pentru toți și a criticat veniturile care nu proveneau din

PERSONALITATEA ISTORICĂ

Robert Owen (1771-1858), industriaș, filantrop britanic, unul dintre fondatorii socialismului utopic

Pierre-Joseph Proudhon (1809-1865), economist, sociolog francez, teoretician al socialismului

DOCUMENT

„Noi vrem ca minele, canalele, căile ferate să fie remise asociațiilor muncitorești, care să lucreze sub propria responsabilitate. Noi vrem ca aceste asociații să fie o vastă federație de companii reunite în legătura comună a republicii democratice și sociale. [...] Există mutualitate, de fapt, când, într-o industrie, toți lucrătorii, în loc să muncească pentru un antreprenor care îi plătește și păstrează produsul muncii lor, ar lucra unii pentru alții și ar concura astfel la un produs comun al cărui beneficiu l-ar împărți. Lucrătorul ar fi coproprietarul întreprinderii.”

P.-J. Proudhon, *Socialismul*, fragment din discursul împotriva proprietății, considerată „un furt”

- **Describe viziunea socialiștilor asupra evoluției societății moderne.**
- **Explică de ce ei erau împotriva dreptului la proprietate.**

Clara Zetkin (1857-1933),
lideră socialistă și feministă germană,
susținătoare activă a drepturilor
femeilor și una dintre inițiatoarele
Zilei Internaționale a Femeii

A organizat prima conferință internațională a femeilor împotriva Primului Război Mondial (Berna, 1915); în 1919 s-a alăturat Partidului Comunist din Germania, devenind membru al comitetului central al partidului și activând în Reichstag din 1920.

Mihail Aleksandrovici Bakunin
(1814-1876), revoluționar rus, activist
și teoretician al mișcării anarhiste

DOCUMENT

„Oamenii educați – «civilizați», cum Fourier îi numea cu dispreț – tremură la gândul unei societăți viitoare fără judecători, poliție sau închisori. [...]”

Dacă putem să hoinărim fără frică pe străzile Parisului, plin de polițiști, dar mai ales pe drumurile de țară unde rar întâlnești pe cineva, oare poliției îi datorăm această siguranță? Sau lipsei de răufăcători care să ne fure și să ne ucidă? [...] Nu, vorbesc despre cel ce se teme pentru viața sa și nu pentru punga umplută cu galbeni obținuți prin mijloace mârșave. Sunt temerile lor fondate?”

P. Kropotkin, *Anarhia, filosofia sa și idealul său*

- **Explică modul în care trebuia să se dezvolte o societate în viziunea anarhiștilor.**

muncă, considerându-le parazitare. Atât Fourier, cât și Saint-Simon au acceptat menținerea proprietății private în cadrul sistemelor sociale pe care le-au propus.

Unul dintre cei mai importanți reprezentanți ai socialismului timpuriu a fost și englezul Robert Owen (1771-1858), care, în contrast cu ceilalți, vedea rădăcina problemelor în proprietatea privată.

- **Explică viziunea socialiștilor asupra societății.**
- **Describe modul în care socialiștii își propuneau să construiască o societate egală.**

Un curent ideologic strâns legat de socialism a fost **anarhismul** (din greaca veche – „absență a statului”). Unii anarhiști au susținut revoluția ca mijloc de schimbare, în timp ce alții au promovat transformările pașnice. Ceea ce îi unea pe toți anarhiștii era respingerea categorică a oricărei forme de violență asupra individului. Prin urmare, anarhiștii pledau pentru eliminarea exploatării omului de către om și erau împotriva existenței oricărei puteri de stat.

Unul dintre fondatorii anarhismului a fost francezul Pierre-Joseph Proudhon (1809-1865). El a propus o restructurare a economiei viitorului bazată pe un schimb reciproc avantajos și fără utilizarea banilor. Proudhon propunea crearea unor cooperative și asociații ale micilor producători pentru realizarea în comun a procesului de producție și a celui de schimb. În plan politic, el susținea înlocuirea centralizării puterii cu o federație a acestor asociații, construită pe principiul autogovernării. Gânditorii ruși Mihail Bakunin (1814-1876) și Piotr Kropotkin (1842-1921) au avut o influență semnificativă asupra dezvoltării ulterioare a anarhismului. Ambii au promovat ideea unei societăți fără guvern, în care puterea ar aparține direct comunităților și indivizilor. Bakunin a fost cunoscut pentru opoziția sa față de autoritatea statului și a promovat revoluția socială ca mijloc de schimbare. Kropotkin a dezvoltat conceptul de „ajutor reciproc” și a susținut o societate bazată pe cooperare și solidaritate în loc de competiție și ierarhie.

- **Expune esența anarhismului.**
- **Prezintă argumente pro și contra ideilor anarhismului.**

Marxismul. În etapele inițiale ale dezvoltării socialismului, primii gânditori socialiști au urmărit să promoveze schimbarea prin metode pașnice și convingere, respingând violența ca mijloc de atingere a scopurilor lor. Totuși, în cea de-a doua etapă a evoluției acestei ideologii, asociată cu numele lui Karl Marx (1818-1883) și Friedrich Engels (1820-1895), s-a adoptat o abordare diferită. Marx și Engels au criticat socialiștii timpurii, considerând că viziunile lor despre societatea viitorului erau utopice și imaginare. Ei au propus propria „analiză științifică” a legilor dezvoltării sociale, care, în opinia lor, inevitabil ar duce la socialism. Marxismul a fost o variantă revoluționară a socialismului care a acceptat violența ca mijloc de schimbare. Marx și Engels au dezvoltat o doctrină a luptei de clasă, susținând că fiecare epocă în istoria omenirii este marcată de lupta dintre clase. Burghezia, clasa progresistă a epocii capitaliste, a contribuit la o dezvoltare economică fără precedent prin industrializare, creând condițiile pentru trecerea la următoarea etapă istorică – societatea comunistă.

Conform teoriei lui Marx, trecerea de la o epocă la alta se realizează, de obicei, prin revoluții. El a susținut că înlocuirea burgheziei trebuie să vină ca urmare a revoluțiilor proletare (socialiste), realizându-se astfel trecerea la comunism. În Europa, în baza ideilor marxiste, au apărut partide social-democrate. Unul dintre cele mai notabile succese a fost obținut de Partidul Social-Democrat al Muncii din Rusia, care, în 1917, a preluat puterea în Imperiul Rus, marcând astfel începutul unui experiment socialist major.

- **Numește forța motrice a progresului în viziunea marxiștilor.**
- **Enumerează două căi ale evoluției sociale în concepția marxiștilor.**

Naționalismul. În sec. al XIX-lea în Europa și în alte părți ale lumii s-a dezvoltat puternic ideologia naționalistă. Naționalismul se referă la sentimentul puternic de apartenență și loialitate față de propria națiune, promovând ideea că națiunile ar trebui să aibă autonomie și să-și urmărească propriile interese și aspirații.

Naționalismul din sec. al XIX-lea a fost puternic influențat de schimbările sociale și politice ale vremii. În această perioadă multe națiuni au căutat să-și câștige independența față de imperiile coloniale sau de alte puteri străine. Un exemplu important al ideologiei naționaliste din sec. al XIX-lea a fost mișcarea de independență a popoarelor din Europa Centrală și de Est. State precum Italia, Germania, România și Grecia și-au dorit să-și câștige independența și să-și consolideze identitatea națională. Aceste mișcări au fost susținute de intelectuali și lideri politici care au promovat ideea că fiecare națiune merită să aibă propriul stat suveran.

Unele mișcări naționale și lideri naționaliști au promovat intoleranța față de alte națiuni sau grupuri etnice, alimentând conflicte și tensiuni sociale. De asemenea, conceptul de națiune și cel de granițe naționale au fost adesea subiecte de dispută și conflict, în special în regiunile multietnice.

- **Menționează un efect pozitiv și unul negativ al ideologiilor naționaliste.**

DOCUMENT

„Noi suntem un popor de douăzeci și unu-douăzeci și două de milioane de oameni desemnați din timpuri imemorabile sub același nume, acela de popor italian, îngrădit între limitele naturale cele mai precise pe care Dumnezeu le-a trasat vreodată, [...] vorbind aceeași limbă, având aceleași credințe, obiceiuri, tradiții [...] mândri de cel mai glorios trecut politic, științific, artistic care a fost cunoscut de istoria europeană.”

Giuseppe Mazzini,
Naționalismul, 1845

- **Selectează din sursă idei specifice naționalismului.**

ATELIERUL COMPETENȚELOR

➔ METODA: SINELG

- **Citește textul lecției cu atenție și marchează pasajele cu următoarele semne convenționale:**

„✓” – atunci când informația este deja cunoscută;
 „–” – atunci când informația este în contradicție cu ceea ce știi;
 „+” – atunci când informația este nouă;

„?” – atunci când informația îți este neclară și dorești explicații suplimentare.

- **Fă câte două notițe pentru fiecare semn într-un tabel. Discută cu colegii de clasă pe marginea informațiilor notate.**

✓ – știam	– – știam altfel	+ – nou	? – de lămurit
-----------	------------------	---------	----------------

➔ APLIC

- **Completează tabelul.**

Doctrine social-politice din sec. al XIX-lea și reprezentanții acestora

Doctrina	Reprezentanți	Ideii de bază

➔ ÎNVĂȚ SĂ COLABOREZ

- **Formați câteva echipe. Discutați în echipă cu privire la avantajele și dezavantajele unei ideologii (la alegere).**

➔ CREEZ

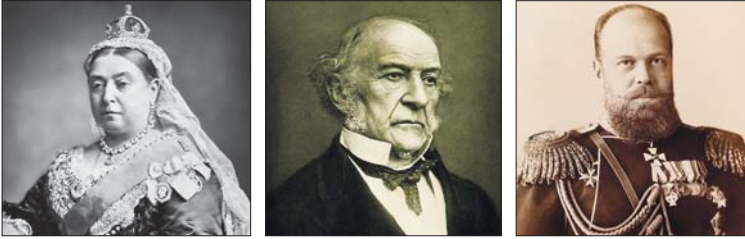
- **Elaborează un dosar istoric pe tema *Aspecte ale ideologiilor social-politice* după următorul algoritm: ideologia, liderii și ideile principale.**

➔ STUDIEZ ȘI REFLECTEZ

- **Identifică idei ale doctrinelor social-politice studiate în viața politică din Republica Moldova.**
- **Notează ideile caracteristice fiecărei ideologii pe care le consideri periculoase pentru societatea contemporană.**

EVALUARE

I. APRECIEREA ROLULUI PERSONALITĂȚILOR ÎN ISTORIE

- Numește personalitățile din imaginile alăturate.
- Apreciază rolul fiecărei personalități în dezvoltarea propriei țări.

II. ANALIZA ȘI INTERPRETAREA SURSELOR ISTORICE

„[...] Prima formă de colonizare este cea care oferă un azil și de lucru surplusului de populație din țările sărace sau din cele cu o populație numeroasă. Dar există o altă formă de colonizare, cea care se adaptează popoarelor care au fie un excedent de capital, fie un excedent de produse. Coloniile sunt pentru țările bogate un plasament de capital dintre cele mai avantajoase. [...] Problema colonială este pentru țările destinate chiar puterea industriei lor la un mare export, chiar problema debușeelor. [...] Este de ajuns ca legătura colonială să existe între patria-mamă care produce și coloniile pe care ea le-a fondat, pentru ca dominația economică să însoțească pe cea politică. [...] Spun că politica colonială a Franței [...] s-a inspirat dintr-un adevăr [...] de a ști că o flotă ca a noastră nu se poate lipsi de suprafața mărilor, de adăposturi solide, de apărare, de centre de aprovizionare. [...] Rasele superioare au un drept în raport cu cele inferioare.”

Jules Ferry despre imperialismul francez, 28 iulie 1885

- Identifică două schimbări de ordin politic produse în teritoriile cucerite de europeni și transformate în colonii.
- Descrie două schimbări de ordin economic pentru statele europene ca urmare a cuceririi de noi teritorii.
- Precizează atitudinea europenilor față de populațiile supuse din colonii.

III. UTILIZAREA LIMBAJULUI ISTORIC

- Formulează câte un enunț care să conțină un adevăr istoric cu fiecare termen/expresie ce urmează: *capitalism, imperialism, independență, mișcare națională, monarhie constituțională, monopol, națiune, partid politic*.

IV. EXPLICAREA CAUZELOR ȘI EFECTELOR EVENIMENTELOR ȘI PROCESELOR ISTORICE

- Numește două cauze și două efecte ale mișcării de eliberare a bulgarilor.

Cauze	Mișcarea de eliberare a bulgarilor	Efecte
1. ...		1. ...
2. ...		2. ...

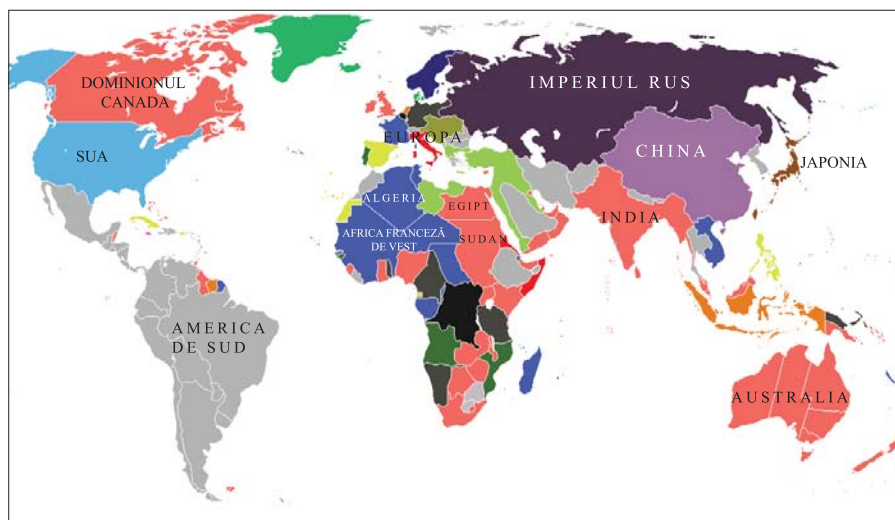
V. CUNOAȘTEREA ȘI ÎNȚELEGEREA SPAȚIULUI ȘI TIMPULUI ISTORIC

- Citește harta cu ajutorul semnelor convenționale și intitulează-o.
- Identifică pe hartă două imperii coloniale menționând metropolele și coloniile acestora.

Imperiul/metropolă	Colonie	Forma de dependență

Legendă

- Imperiul Britanic
- Imperiul Olandez
- Imperiul Francez
- Imperiul German
- Imperiul Otoman
- Imperiul Portughez
- Imperiul Spaniol

Unitatea IV

STATELE EXTRAEUROPENE ÎN PERIOADA ANILOR 1850-1914

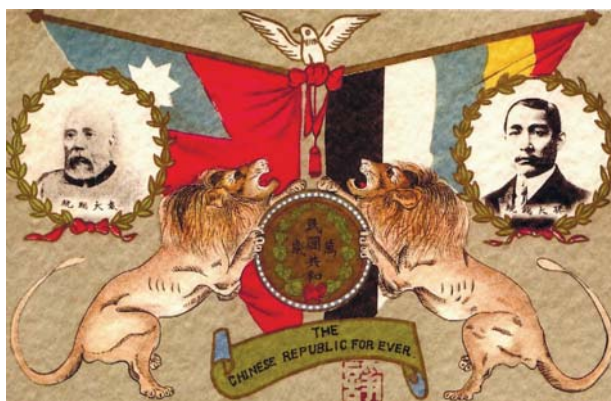
Președintele Abraham Lincoln vizitează trupele armatei Uniunii la City Point, Virginia, 1865, litografie de Gustav Bartsch

Răscoala Șipailor, litografie după un desen de Jean-Pierre Granger

Promulgarea Constituției Meiji, xilogravură de Toyohara Chikanobu

Afîș de comemorare a președintelui permanent al Republicii Chineze Yuan Shikai și a președintelui provizoriu al Republicii Sun Yat-sen. Inscripția „Republica Chineză pentru totdeauna” este o traducere neconvențională în engleză a expresiei „Trăiască Republica”

Conform Curriculumului, vei studia:

TEME

- 18. Statele Unite ale Americii
- 19. Japonia
- 20. China și India
- 21. Țările Americii Latine și ale Africii

PERSONALITĂȚI

Abraham Lincoln
Mutsuhito, împăratul
Japoniei

NOȚIUNI

Război civil
Secesiune
Segregație

Infanteria Voluntaria din Massachusetts, o infanterie afro-americană din armata Uniunii, atacă Fortul Wagner, 18 iulie 1863, litografie de Kurtz & Allison Publishers, 1890 (fragment)

18. Statele Unite ale Americii

IDEI CARE INSPIRĂ

„Cei care refuză libertatea altora nu merită să fie liberi ei înșiși.”

Abraham Lincoln

- Comentează afirmația.
- Explică de ce este importantă respectarea libertății persoanei.

TIMPUL ISTORIC

1861-1865 – Războiul Civil

1 ianuarie 1863 – adoptarea Proclamației emancipării oamenilor de culoare

9 aprilie 1865 – capitularea armatei Confederației din Sud

VOCABULAR

Aclu – unitate de măsură pentru suprafețe de teren egală cu aproximativ 4.047 m².

Expansionism – atitudine prin care se urmărește extinderea politică și economică asupra unui teritoriu străin; politică de expansiune.

Război civil – luptă armată între două sau mai multe grupări politice dintr-un stat pentru schimbarea sau menținerea ordinii politice.

Secesiune – acțiune de separare a unui grup de persoane față de o colectivitate căreia îi aparține ori a unui stat sau a unui grup de state față de o federație sau de o confederație.

Segregație – politică de discriminare rasială constând în separarea persoanelor de origini sau rase diferite din interiorul aceleiași țări.

Sclavi pe plantații de bumbac

Sclavi pe plantații de cartofi, SUA

- Scrie o afirmație în baza imaginilor de mai sus.
- Descrie viața unui sclav de culoare de pe plantație.

La mijlocul sec. al XIX-lea SUA se confruntau cu două probleme grave: a sclaviei și a populației băștinașe (amerindienii). Între Nordul și Sudul Statelor Unite existau contradicții politice, economice și sociale acute, care au dus la scindarea țării. În statele nordice, populate în mare parte de întreprinzători, era garantată libertatea personală pentru toți și predomină tendința creării unui stat capitalist cu un guvern centralizat puternic, s-a dezvoltat industria, au fost construite căi ferate etc. Statele din Nord optau pentru menținerea integrității federației SUA și instaurarea democrației în Sud.

În statele din Sud trăiau, în majoritate, plantatorii, descendenți bogați ai aristocrației europene, care dețineau vaste terenuri agricole, la prelucrarea cărora era folosită munca sclavilor. Prin 1860 existau circa patru milioane de sclavi, exploatați până la extenuare, în mare parte la plantațiile de bumbac. Sclavia împiedica dezvoltarea economică de tip capitalist în statele agrare din Sud.

Dorința statelor sudice era de a-și crea propriul stat. Drept urmare, șapte state sclavagiste din Sud și-au anunțat secesiunea de Statele Unite, constituind Confederația Statelor din Sud în frunte cu plantatorul Jefferson Davis, cu capitala în orașul Richmond. La ele au aderat mai târziu alte patru state.

- Identifică diferențele de ordin politic și economic dintre statele din Nordul și cele din Sudul SUA.

Războiul Civil (1861-1865), numit și *Războiul Nordului și Sudului* sau *Război de Secesiune*, a fost un conflict sângeros, dar esențial în istoria SUA.

La alegerile prezidențiale din 1860 a câștigat candidatul republican Abraham Lincoln, adept al abolirii sclaviei. Învăștirea lui Lincoln a coincis cu izbucnirea Războiului Civil în 1861, când forțele Confederației Statelor din Sud au atacat Fortul Sumter. Președintele Lincoln s-a străduțit să aplaneze conflictul, dar încercările sale au eșuat. În prima etapă a Războiului, bătăliile erau adesea câștigate de armata Confederației din Sud, deși aceasta era inferioară ca număr și mai prost echipată.

La 1 ianuarie 1863 a fost adoptată *Proclamația emancipării oamenilor de culoare*, fiind dezrobiți 3,5 milioane de sclavi. Acest fapt a permis înrolarea afro-americanilor în armata federală, completând-o cu circa 200.000 de persoane. Concomitent au fost luate măsuri menite să revigoreze economia: în 1862 a fost adoptată legea agrară, care garanta loturi de 1.650 de acri fără plată, în 1863 – o taxă vamală protecționistă, a fost introdusă o monedă unică și un sistem bancar unic.

După numirea generalului Ulysses Simpson Grant drept comandant suprem al armatei federale în 1864 și ca urmare a aplicării planurilor de război, armata Confederației din Sud a fost zdrobită și la 9 aprilie 1865 a capitulat. Războiul, încheiat cu victoria Nordului, s-a soldat cu peste 600.000 de morți și cu devastarea economiei. În cursul Războiului Civil, pentru informare și prezentarea evenimentelor, au fost folosite telegraful, ziarele și fotografia.

- **Explică noțiunea război de secesiune.**
- **Apreciază importanța adoptării *Proclamației emancipării oamenilor de culoare*.**

După Războiul Civil autoritățile SUA s-au confruntat cu multe provocări. Guvernul trebuia să înlăture fostele autorități din Sud, precum și să schimbe radical legile, obiceiurile etc. Procesul de restructurare din perioada 1865-1877 a fost numit *Reconstrucția Sudului*. Președintele SUA, Andrew Johnson (1865-1869), a optat pentru reconstrucție fără persecuții. Reconstrucția urma să fie organizată de 11 generali din armata Nordului, plasați în fruntea statelor din Sud. În 1867 au fost alese organele puterii de stat și adoptate constituții democratice. În timpul Reconstrucției au fost adoptate legi importante, cum ar fi drepturile civile pentru populația de culoare și abolirea sclaviei – amendamentele 13, 14 și 15 ale Constituției SUA. Printre membrii Camerei Reprezentanților nou-alese s-au regăsit 16 persoane afro-americane. Însă reformele n-au fost destul de consecvente, astfel că situația populației de culoare nu s-a schimbat radical. Ei lucrau la fabrici și uzine, iar șomerii afro-americani, fiind declarați vagabonzi, erau urmăriți judiciar. Congresul american a introdus regimul de segregare – discriminare rasială, astfel că în unele dintre state persoanele de culoare nu puteau merge în transport cu albi, iar copiii lor nu puteau învăța în aceeași școală cu cei albi.

Susținătorii sclaviei au protestat activ împotriva schimbărilor. În SUA au apărut organizații care au promovat ideea de superioritate a rasei albe. Una dintre organizațiile rasiste care s-a remarcat prin acțiuni destul de crude a fost Ku Klux Klan.

- **Explică sintagma *Reconstrucția Sudului*.**
- **Describe contextul apariției organizațiilor rasiste.**

- **Describe imaginea de mai sus.**
- **Identifică evenimentul reprezentat în imagine.**
- **Enumeră consecințele Războiului.**

PERSONALITATEA ISTORICĂ

Abraham Lincoln

A fost al șaisprezecelea președinte al SUA (1861-aprilie 1865). A condus Statele Unite în timpul Războiului Civil, a abolit sclavia, a întărit guvernul federal și a modernizat economia. A fost asasinat de un fanatic confederat la 14 aprilie 1865 în timpul unui spectacol.

- **Apreciază rolul lui Abraham Lincoln în istoria SUA.**

CURIOZITĂȚI

Harriet Tubman – luptătoare împotriva sclaviei și pentru reformele sociale în Statele Unite. După ce a fugit din sclavie, ea a organizat 13 misiuni, salvând aproximativ 70 de persoane înrobite, inclusiv familia și prietenii ei. A susținut o rețea de activiști anti-sclavie cunoscută sub numele *Underground Railroad* (*Căile Ferate Subterane*). În timpul Războiului Civil a fost cercetaș în armata federală. A fost și activistă a mișcării pentru dreptul femeilor la vot.

- **Exprimă-ți opinia cu privire la activitatea Harrietei Tubman.**

Relația cu amerindienii

Prin decretul din 1830, emis de președintele SUA Andrew Jackson, populațiile băștinașe trebuiau înlăturate de pe teritoriile tradiționale „pe cale diplomatică sau prin forță”, adică

prin cumpărarea de la amerindieni a terenurilor aurifere sau strămutarea silită a acestora în zonele vestice ale țării. Președintele Martin van Buren a inițiat o serie de intervenții armate împotriva indienilor Cherokee, care s-au soldat cu 45.000 de deportați și peste 4.000 de victime. Aceeași politică era dusă și față de alte triburi indiene. Coloniștii, susținuți de armată, alungau băștinașii din prerie, întemeindu-și ferme, paralel exterminând bizonii. Acest fapt a dus la conflicte, deoarece bizonii constituiau o sursă de existență importantă pentru indieni. Carnea o utilizau în alimentație, din coarne și oase făceau linguri, cuțite etc., din piei confecționau corturi.

În 1876-1877 a avut loc ultimul conflict major între albi și indieni – *Războiul pentru Black Hills*. Printre succesele populației indigene a fost Bătălia de pe râul Little Big Horn din 1876, unde liderul tribului, Big Bull, a învins un detașament de 600 de americani. La 29 decembrie 1890 armata americană a omorât majoritatea indienilor Sioux, iar cadavrele acestora au fost lăsate să zacă timp de două zile în zăpadă, tristul eveniment fiind numit masacrul indienilor Sioux, sau Bătălia de la Wounded Knee. Indienii au fost obligați să trăiască în rezervații.

- **Numește printr-un termen problema identificată în sursă.**
- **Demonstrează că americanii duceau o politică colonială față de amerindieni.**

Viața politică în SUA a fost dominată de două partide: Partidul Republican și Partidul Democrat. O perioadă importantă a fost cea a președinției republicanului Theodore Roosevelt (1901-1909), care a realizat o serie de măsuri esențiale, precum reforme de ocrotire a bogățiilor naturale ale țării (zăcăminte, păduri și ape); a promovat o politică protecționistă în economie prin mărirea taxelor la mărfurile străine; a introdus controlul sanitar al produselor etc. În ajunul Primului Război Mondial, în 1912, președinte a fost ales Th. Woodrow Wilson, care a micșorat tarifele vamale, fapt ce a dus la micșorarea prețurilor, a reformat sistemul bancar, a introdus un impozit progresiv pe venit.

În anii 60 ai sec. al XIX-lea statele Kansas, Virginia de Vest, Nevada și Nebraska au devenit parte a SUA. În 1867 Statele Unite au cumpărat Alaska de la Imperiul Rus, în 1876 a apărut statul Colorado. În 1889 în componența SUA au intrat Washington, Montana, Dakota de Nord și Dakota de Sud, iar în anii 90 ai sec. al XIX-lea – Idaho, Wyoming și Utah.

- **Describe două aspecte ale vieții politice a SUA.**
- **Elaborează un tabel cronologic menționând expansiunea SUA pe teritoriul Americii de Nord.**

Dezvoltarea economică. Statele Unite ale Americii au cunoscut un avânt economic care a fost favorizat de câțiva factori:

- *Victoria statelor nordice în Războiul Civil*, ce a dus la abolirea sclaviei, consolidarea relațiilor capitaliste și a păstrat integritatea teritorială.
- *Explozia demografică.* În perioada 1871-1913 populația SUA a crescut rapid – de la 39,8 milioane la 96,5 milioane de oameni, în special datorită fluxului de migranți din Europa, acesta reprezentând 55 % din creștere. Imigranții s-au angajat la muncă în fabricile și întreprinderile antreprenorilor miliardari: Carnegie, Vanderbilt, Morgan și Rockefeller.
- *Susținerea modernizării tehnice atât în industrie (mecanizarea producției), cât și în agricultură (aparitia tractoarelor, cultivatele etc.).*
- *Existența materiei prime (petrol, cărbune, bumbac etc.) și a suprafețelor agricole mari.*
- *Dezvoltarea căilor de transport.* În 1860 în Statele Unite a fost construită o cale ferată transcontinentală, care a făcut legătura dintre coastele oceanelor Pacific și Atlantic.
- *Dezvoltarea învățământului, utilizarea rezultatelor descoperirilor științifice și a invențiilor, precum telefonul etc.* În 1890 a început „era progresului”, care a inclus activitatea clasei de mijloc și punerea în aplicare a reformelor sociale și politice.

Până în 1900 economia SUA a devenit prima economie din lume. Statele Unite ocupau primul loc în lume după volumul producției industriale, după înzestrarea tehnică și productivitatea muncii.

Rolul principal în industrie l-au avut marile întreprinderi, care, deși reprezentau 2,2 % din numărul total de întreprinderi, produceau jumătate din producția industrială. Întreprinderile mari adesea formau trusturi, care monopolizau producția bunurilor de bază. Printre cele mai influente erau trustul petrolier Rockefeller (producea 90 % din produsele petroliere) și trustul metalurgic Morgan (topea 66 % din oțel). În 1900 existau 440 de trusturi industriale și de transport. Totodată, trusturile și cartelurile au limitat concurența antreprenorilor și comercianților prin impunerea unor prețuri de monopol. În 1890

Congresul american a adoptat o lege antitrust, numită *Legea Sherman*, potrivit căreia orice persoană sau organizație care aducea prejudicii proprietății altei persoane sau organizații era amendată sau supusă urmăririi penale. Legea a interzis restricțiile privind producția și comerțul, dar nu a împiedicat consolidarea trusturilor. Alături de trusturi a existat un număr semnificativ de întreprinderi mici și mijlocii. Concurența liberă dintre acestea a determinat dinamismul economiei americane. În 1886 a fost creată Federația Americană a Muncii.

Agricultura americană era dominată de fermele familiale. Înzestrarea tehnică a acestora depășea nivelul țărilor europene. Statele Unite s-au clasat pe primul loc în lume după producția cerealelor, cărnii și a bumbacului. SUA au devenit principalul furnizor de produse agricole în Europa.

- **Enumeră factorii care au favorizat evoluția economică a SUA.**
- **Justifică necesitatea adoptării *Legii Sherman*.**

În **politica externă a SUA** au fost remarcate două tendințe: izolaționismul și expansionismul. Adepții izolaționismului, în principal republicani, susțineau neamestecul în politica statelor europene, bazându-se pe „doctrina Monroe” din 1823 care afirma: „America pentru americani”. Adepții expansionismului considerau că SUA trebuie să intervină în lupta pentru supremația pe mare, creând o flotă puternică, să construiască baze noi pe insulele oceanelor Pacific și Atlantic și să-și creeze colonii.

În 1898, Statele Unite au învins în război Spania, care înăbușea revoltele din Cuba. Conform tratatului de pace, Cuba a fost declarată independentă, SUA și-au stabilit controlul asupra insulelor Puerto Rico, în Marea Caraibelor, Filipine, Guam, iar mai târziu Samoa și Hawaii, în Oceanul Pacific. Politica expansionistă dusă de președintele Th. Roosevelt s-a manifestat în relațiile cu Cuba și Columbia. În 1902 SUA au impus Cubei un amendament constituțional, interzicându-i să încheie tratate cu alte state fără acordul SUA și prevăzându-se crearea bazelor militare americane în Cuba, fiind trimise trupe acolo. În 1903 SUA au oferit Columbiei un proiect pentru construirea unui canal peste Istmul Panama, dar Columbia l-a respins. În acea situație, SUA i-au susținut pe separatiștii panamezi, care au votat Republica Panama. Drept rezultat, a fost construit un canal lung de 81 km. Președintele SUA William Taft a promovat „diplomația dolarului”, potrivit căreia interesele americane erau economice și se manifestau la nivel mondial – o politică de expansiune economică deghizată.

- **Prezintă direcțiile politicii externe a SUA.**
- **Explică sensul expresiei *diplomația dolarului*.**
- **Estimează rezultatele politicii externe a SUA la intersecția sec. XIX și XX.**

Președintele Roosevelt intimidează Columbia pentru a achiziționa Zona Canalului Panama, caricatură politică din 1903

- **Argumentează, în baza imaginii de mai sus, semnificația construcției Canalului Panama pentru SUA.**

ATELIERUL COMPETENȚELOR

➞ METODA: Harta conceptuală

- Realizează harta conceptuală a Războiului Civil.

➞ APLIC

- Descrie consecințele Războiului de Secesiune asupra domeniilor politic, economic și social.
- Demonstrează că după Războiul Civil a avut loc o îmbunătățire a situației populației de culoare.

➞ ÎNVĂȚĂ SĂ COLABOREZ

- Realizează, împreună cu colegul/colega de bancă, un interviu imaginar cu Abraham Lincoln despre problemele societății americane în anii 1861-1865.

➞ CREEZ

- Confectionează din materiale disponibile unul dintre simbolurile amerindienilor.

➞ STUDIEZ ȘI REFLECTEZ

- Amintește-ți conținutul cărții *Coliba unchiului Tom* de Harriet Beecher Stowe.
- Descrie în cinci enunțuri realități din viața sclavilor.
- Explică schimbarea produsă în viața unui sclav ca urmare a adoptării *Proclamației de emancipare a oamenilor de culoare*.
- Exprimă-ți atitudinea față de segregarea oamenilor de culoare și a amerindienilor de către autoritățile americane.

Promulgarea Constituției la Noul Palat Imperial (1889), xilogravură de Adachi Ginkō (fragment)

19. Japonia

IDEI CARE INSPIRĂ

„[...] • discutarea publică a «tuturor problemelor»;
• participarea tuturor claselor la administrarea țării;
• libertatea tuturor persoanelor de a-și alege ocupația preferată;
• abandonarea «vechilor obiceiuri rele din trecut»;
• înmagazinarea de cunoștințe din lumea întreagă menite să întărească patria.”

Promisiunile din
Jurământul-Cartă, 1868

- **Describe contextul în care au fost adoptate promisiunile din sursa de mai sus.**
- **Enumeră schimbările propuse conform Cartei.**

TIMPUL ISTORIC

1853-1854 – vizitele lui Matthew Perry în Japonia

martie 1854 – semnarea Tratatului de la Kanagawa

1867 – transmiterea puterii în mâinile împăratului Japoniei

1868 – desființarea Shogunatului lui Tokugawa

1868 – adoptarea Constituției

1869 – stabilirea capitalei la Tokio

1877 – răscoala samurailor

11 februarie 1889 – adoptarea noii Constituții a Japoniei

1894-1895 – Primul Război Chino-Japonez

1902 – semnarea Tratatului anglo-japonez

10 februarie 1904 – Japonia a declarat război Imperiului Rus

1910 – Japonia și-a declarat oficial protectoratul asupra Coreei

VOCABULAR

Inflație – fenomen specific perioadelor de criză economică, constând în devalorizarea banilor de hârtie aflați în circulație ca urmare fie a emiterii unei mase bănești peste nevoile reale ale circulației, fie a reducerii volumului producției și circulației mărfurilor, fapt care duce la scăderea puterii de cumpărare a banilor.

Mikado – titlu purtat de împăratul Japoniei.

Samurai – membru al castei privilegiate feudalo-militare din Japonia, înainte de 1867.

Shogun – titlu purtat de conducătorii militari japonezi între 1192 și 1867, care, sub autoritatea nominală a împăratului, au deținut efectiv puterea.

Țara Soarelui Răsare – denumire sub care este cunoscută Japonia.

PERSONALITATEA ISTORICĂ

Împăratul Meiji, Mutsuhito (1867-1912)

- **Describe împrejurările în care Mutsuhito a devenit împărat al Japoniei.**

Situația internă. La mijlocul sec. al XIX-lea Japonia, ca și celelalte state din Asia, era încă un stat feudal, o monarhie în frunte cu un împărat (mikado), dar în care rolul principal îl aveau shogunii. Însă acțiunile interne de restaurare a instituției împăratului prin subminarea puterii shogunatului și ieșirea din izolare au adus schimbări majore.

În 1867, ca urmare a unor răscoale și a presiunilor din partea samurailor care reprezentau regiunile din sud-vest, shogunul a renunțat la putere în favoarea împăratului Mutsuhito în vârstă de 15 ani. În 1868 a fost desființat Shogunatul lui Tokugawa. În istoria Japoniei a început o nouă perioadă, numită Perioada Meiji, epoca reformelor, cunoscută și ca „guvernarea luminată”. Împăratul era consultat de sfetnici, rolul principal revenindu-i lui Itō Hirobumi. La câteva luni după venirea la putere, împăratul și sfetnicii săi au depus *Jurământul-Cartă*. În același an a fost adoptată Constituția Meiji, care stipula necesitatea unei adunări naționale, a votului public și a unui mare consiliu de stat. A fost abandonată tradiția capitalelor duble, în 1869 împăratul stabilindu-se la Tokio (fostul oraș Edo), unde se afla și Marele Consiliu.

În anii următori, în scopul modernizării Japoniei și al diminuării vechiului regim, guvernarea a promulgat reforme noi. În 1869 au început să fie implementate reformele instituționale. Prin reforma administrativă puterea locală a fost acordată funcționarilor de stat, astfel fiind anulată puterea shogunilor. Prin reforma militară a fost stabilit serviciul militar obligatoriu, iar samurailor au fost lipsiți de privilegii. Prin reforma agrară (1871), care a permis vânzarea-cumpărarea terenurilor agricole, s-a nuanțat stratificarea socială, s-au pus bazele dezvoltării capitalismului în agricultură. Totodată au fost anulate drepturile daimyo (mari feudali), a fost proclamată libertatea comerțului și antreprenoriatului. În 1871 a fost reorganizat sistemul monetar național bazat pe yen, iar în 1873 a fost introdus impozitul funciar. A fost înființată și reforma judiciară. Dar aceste reforme au provocat nemulțumirea samurailor. Cea mai gravă expresie de nemulțumire a reprezentat-o Revolta Satsuma, sau Seinan (Războiul de Sud-Vest). În fruntea răscoalei s-a plasat una dintre cele mai proeminente figuri ale noii guvernări, un cunoscut samurai – Saigō Takamori. În septembrie 1877 rebeliunea a fost înfrântă, iar conducătorii ei s-au sinucis.

Sub impulsul reformelor evoluau atât sectoarele economic și cultural-educational, cât și cel politic. În anii 70 ai sec. al XIX-lea în Japonia a apărut una dintre primele mișcări politice – „Mișcarea pentru libertate și drepturile omului”. În 1881 a fost înființat primul partid – Partidul Liberal, iar peste un an a fost constituit Partidul Reformei Constituționale. Sub presiunea mișcărilor sociale, la 11 februarie 1889 a fost promulgată Constituția, prima din afara lumii occidentale. Constituția prevedea un parlament bicameral, în care Camera Superioară era constituită din persoane numite de împărat, iar Camera Reprezentanților era eligibilă. Dreptul de vot era condiționat de un cens înalt. Împăratul era declarat persoană sfântă și avea cele mai largi prerogative în conducerea statului.

Primele alegeri pentru Parlament au fost la 1 iulie 1890, acesta întruindu-se la 25 noiembrie.

Grație eforturilor interne ale segmentului progresist al categoriei sociale înstărite, dar și datorită adaptării principalelor realizări occidentale în domeniul economic, militar, social și politic la cerințele interne, la interferența sec. XIX și XX Japonia a devenit principala putere din zonă, capabilă să concureze cu Marile Puteri ale timpului.

- **Enumeră reformele adoptate de împăratul Mutsuhito.**
- **Describe schimbările de ordin sociopolitic care au avut loc ca urmare a adoptării Constituției japoneze.**

Evoluția economică. La mijlocul sec. al XIX-lea trei pătrimi din pământ erau deținute de *daimyo*, care întrețineau detașamentele de samurai. 90% din populația țării o formau țăranii, care plăteau feudalilor diferite dări și impozite. Cu toată opoziția samurailor, Japonia a renunțat la politica de izolare internațională și s-a angajat în cursa modernizărilor și occidentalizării.

Japonia a profitat de Revoluția Industrială și a utilizat tehnologii, în timp ce alte state au realizat această revoluție mai mult de un veac. Spre deosebire de acestea, în Japonia industrializarea și modernizarea economică au fost efectuate prin intervenția nemijlocită a statului, printr-o politică dirijată sau planificată. Inițiativa antrepren-

„Să știți, voi, supușii Noștri,
Că Strămoșii Noștri Imperiali au
fondat Imperiul Nostru pe o bază
largă și atotdurabilă și că au inculcat
adânc și statornic virtutea.

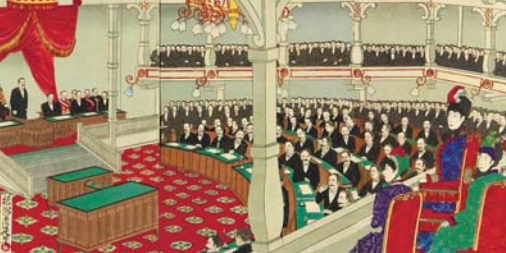
Supușii Noștri, uniți perpetuu
în loialitate și devoțiune filială, au
ilustrat frumusețea acestei atitudini
din generație în generație. Ea face
gloria caracterului fundamental al
Imperiului Nostru și în ea constă
sursa educației Noastre. Voi, supușii
Noștri, purtați-vă filial față de pă-
rinții voștri, iubitori față de frații și
surorile voastre, fiți înțelegători ca
soți și soții, ca adevărații prieteni, și
purtați-vă modest și cu moderație;
bunăvoința voastră să îi cuprindă
pe toți; învățați bine și cultivați ar-
tele, astfel dezvoltând facultățile in-
telectuale și perfecționând puterile
morale; în plus, promovați binele
public și interesele comune; respec-
tați Constituția întotdeauna și su-
puneți-vă legilor; în caz de nevoie,
dăruiți-vă Statului plini de curaj; și
astfel păstrați și apărați prosperita-
tea Tronului Nostru Imperial, deo-
potrivă cu cerul și pământul.

Astfel nu numai că veți fi supușii
Noștri buni și credincioși, dar veți
face ilustre cele mai bune tradiții ale
strămoșilor voștri.

Calea prezentată aici este în-
tr-adevăr învățătura transmisă de
Strămoșii Noștri Imperiali pentru a
fi păstrată întocmai de Descenden-
ții Lor și de către supuși, infailibilă
în toate epocile și valabilă în toate
locurile. Este dorința Noastră să o
păstrăm cu pioșenie în inimă, la fel
ca și voi, supușii Noștri, pentru ca să
ajungem toți la aceeași virtute.”

*Edictul împăratului cu referire
la educație, 1890*

- **Reflectează asupra cerințelor educaționale evocate de împăratul japonez, făcând referire la valorile morale.**

Reuniune parlamentară (1890),
xilografură de Toyohara Chikanobu

- **Precizează contextul în care a avut loc acest eveniment.**
- **Apreciază importanța evenimentului pentru evoluția politică a Japoniei.**

Matthew Perry la o întâlnire cu înalți
funcționari imperiali japonezi
la Yokohama, Japonia, 1853,
litografie americană, 1856

NOTE DE CĂLĂTORIE ÎN TIMP

„Priviți la Japonia [...] încearcă să-și forțeze drumul printre puterile mondiale [...]. Este ca broasca ce se străduiește să devină la fel de mare precum vaca. Desigur că în curând va crăpa. Această strădanie ne afectează pe tine și pe mine, și pe oricine altcineva.

Din cauza presiunii competiției cu Occidentul, japonezii nu mai au timp să se relaxeze [...]. Nu-i de mirare că toți sunt nervoși [...]. Nu se gândesc la nimic altceva decât la ei înșiși și la nevoile lor imediate.

Uitați-vă oriunde în Japonia și nu veți găsi niciun colțișor luminat de speranță. Peste tot este numai întuneric.”

Sore Kara, 1909

- **Explică scepticismul autorului cu privire la evoluția societății japoneze.**

norială a aparținut fie statului, fie samurailor de rang inferior. Cei mai cunoscuți antreprenori din perioada Japoniei Meiji au fost Iwasaki Yatarō (1835-1885), fondatorul Mitsubishi, și Shibusawa Eiichi (1840-1931), fondatorul țesătoriei Osaka.

În anii 70 ai sec. al XIX-lea 100% din căile ferate aparțineau statului, iar în 1895 – 75% dintre acestea erau concentrate în sectorul privat.

Între 1877 și 1880 Țara Soarelui Răsare s-a confruntat cu o inflație majoră, statul fiind nevoit să vândă o parte dintre industriile nestategice. O atenție sporită a fost acordată sistemului financiar, în 1882 a fost fondată banca centrală – Banca Japoniei. Sistemul educațional a fost organizat astfel încât să satisfacă cerințele pieței muncii. Rezultate semnificative au fost obținute în industria textilă și cea energetică.

În 1880 producția textilă constituia 25% din producția industrială niponă, iar la începutul sec. XX – 40%. În domeniul energetic au fost fondate companii mixte, utilizându-se tehnologiile din exterior. Astfel, Compania Toshiba era alcătuită din două companii japoneze, Tokio Electric și Shibaura Electric, și una americană, General Electric.

Ca urmare a acestor schimbări s-a modificat balanța importului și exportului. La sfârșitul epocii Meiji peste 50% din importuri o constituiau materiile prime, iar peste 90% din exporturi – produsele industriale. Acest fapt arată că Japonia a devenit o țară producătoare de bunuri.

- **Menționează particularitățile industrializării economiei Japoniei.**
- **Describe evoluția economică a Japoniei.**

Politica externă. Unul dintre evenimentele care au influențat puternic societatea japoneză, modificând esențial viziunea cu referire la politica ușilor închise, a fost vizita comandantului american de escadră Matthew Perry (1794-1858) din iulie 1853. În scrisoarea președintelui american către împărat se solicita un tratament mai binevoitor pentru naufragiați și încheierea unui tratat cu privire la deschiderea porturilor pentru navele Statelor Unite în scopul aprovizionării acestora cu mâncare și combustibil și pentru comerț. În februarie 1854 M. Perry a revenit cu o flotă de nouă nave, shogunatul fiind obligat să accepte tratatul. Prin *Tratatul de la Kanagawa* din martie 1854, Japonia a renunțat la politica sa izolaționistă, subminând totodată și instituția shogunatului. Au urmat tratate similare cu alte puteri: cu Anglia în 1854, cu Rusia în 1855, apoi, la scurt timp, cu Franța și Olanda, fiecare dintre aceste țări primind clauza națiunii celei mai favorizate. Într-o perioadă scurtă după aceasta a urmat ruina mai multor unități de producere nipone, produsele cărora nu puteau să concureze cu cele venite de peste hotare. Ca urmare, societatea japoneză s-a împărțit în două tabere. Una milita pentru păstrarea vechilor tradiții și înlăturarea tuturor străinilor, cea de a doua – pentru modernizarea Japoniei, fapt ce ar fi creat o concurență sănătoasă cu statele vestice.

După încheierea tratatelor comerciale cu o serie de state, pe plan extern, un rol însemnat a avut-o Misiunea Iwakura: între anii 1871 și 1873 o serie de oameni de stat din Japonia au călătorit în SUA și Europa Occidentală. Membrii misiunii au fost impresionați de modernizarea industrială observată, iar experiența turneului le-a oferit un impuls puternic pentru a iniția modernizarea în Japonia.

În anii 90 ai sec. al XIX-lea Japonia, fiind principala forță din Asia, urzea planuri expansioniste. În vara anului 1894 regele Coreei a cerut Chinei sprijin militar pentru a reprimă o rebeliune. Cu ajutorul Chinei și al Japoniei, rebeliunea a fost înăbușită în scurt timp, însă aceste două state au refuzat să-și retragă trupele. Tensiunile apărute au dus la Războiul Chino-Japonez, declanșat la 1 august 1894. Ca urmare a confruntărilor navale, în noiembrie a fost cucerit Port Arthur din Manciuria, iar în februarie 1895 flota chineză a fost înfrântă definitiv. Două luni mai târziu a fost încheiat *Tratatul de la Shimonoseki*, prin care China a cedat Japoniei teritorii în Coreea, precum și Taiwanul, și Peninsula Liaotung (Liaodong) din Manciuria de Sud și a fost obligată să plătească despăgubiri de război. Astfel a fost făcut primul pas spre constituirea unui imperiu japonez, dar și spre confruntarea cu Imperiul Rus, care avea interesele sale în zonă. Din cauza eforturilor diplomatice ale Rusiei, asupra Japoniei au fost făcute presiuni din partea Franței și Germaniei. Astfel, la doar o săptămână de la încheierea tratatului, Japonia a părăsit Peninsula Liaotung.

În 1902 a fost semnat Tratatul anglo-japonez, primul pact militar încheiat pe picior de egalitate între o națiune vestică și una ne-vestică. La 10 februarie 1904, asigurându-se de sprijinul occidental, Japonia a declarat război Rusiei. Evoluția acțiunilor militare era favorabilă Japoniei. Ca urmare a revoltei interne din Rusia și a distrugerii florei ruse din Strâmtoarea Tsushima, țarul a fost nevoit să semneze, în septembrie 1905, Tratatul Portsmouth. Japonia a ieșit învingătoare, extinzându-și zonele de influență: a ocupat orașul Port Arthur, sudul insulei Sahalin și deținea calea ferată din Manciuria de Sud. În 1910 Japonia și-a declarat oficial protectoratul asupra Coreei și a transformat-o în colonie, continuându-și astfel politica expansionistă.

- **Describe contextul în care Japonia a renunțat la politica de izolare.**
- **Enumeră consecințele războaielor purtate de Japonia la începutul sec. XX.**

SPAȚIUL ISTORIC

Japonia

- Povestește, cu ajutorul semnelor convenționale, despre politica expansionistă a Japoniei.

ATELIERUL COMPETENȚELOR

➤ METODA: Cadranlele

- Prezintă Japonia în Era Meiji conform metodei sus-menționate. *Echipa I* – evoluția economică a Japoniei, *echipa II* – evoluția politicii interne, *echipa III* – caracteristicile societății, *echipa IV* – realizarea unui dialog cu guvernarea Meiji despre succese și insuccese.

➤ APLIC

- Explică urmările Tratatului de la Kanagawa pentru evoluția politică a Japoniei în Epoca Modernă.
- Demonstrează caracterul modernizator al reformelor adoptate în Perioada Meiji.

➤ STUDIEZ ȘI REFLECTEZ

- Precizează schimbările survenite în viața politică și socială a Japoniei ca urmare a promulgării Constituției din 1889.
- Estimează impactul Erei Meiji asupra evoluției Țării Soarelui Răsare.

➤ ÎNVĂȚ SĂ COLABOREZ

- Elaborează, împreună cu colegul/colega de bancă, un articol de ziar pe tema Japonia – imperiu colonial.

➤ CREEZ

- Realizează un dosar istoric pe tema Progresul japonez în Era Meiji.

O scenă a Răscoalei Taipinilor, 1850-1864, pictură de Wu Youru, 1886 (fragment)

20. China și India

IDEI CARE INSPIRĂ

„[...] Dar în ultimul timp a fost adoptat un nou sistem de guvernare pentru India. Dacă vechiul principiu [...] consta în respectul pentru această națiune (față de legi, tradiții, religie n.a.), noul sistem pare a fi opusul total și poate fi considerat distrugător pentru această națiune. Totul în India s-a schimbat. Legile și obiceiurile, organizațiile politice, formele de proprietate, religia poporului – toate acestea în India fie au fost schimbate, fie s-a încercat să le schimbe, fie populația suspectează că guvernul nostru are astfel de intenții [...]”

Extras din discursul
lui Disraeli în Parlament

- **Identifică în discursul politicianului englez cauzele nemulțumirii indienilor.**

TIMPUL ISTORIC

1840-1842 – Primul Război al Opiului

1850-1964 – Răscoala Taipinilor

1856-1860 – Al Doilea Război al Opiului

1857-1859 – Răscoala Șipailor în India

1858 – preluarea de către guvernul britanic a conducerii directe asupra Indiei

1877 – încoronarea reginei Victoria a Marii Britanii în calitate de împărăteasă a Indiei

1885 – înființarea Congresului Național Indian (CNI)

1899-1901 – Răscoala Boxerilor

1911-1912 – Revoluția Xinhai (Hsin-hai)

1 ianuarie 1912 – proclamarea Republicii Chineze

VOCABULAR

Indigo – colorant albastru-închis, extras din frunzele mai multor plante tropicale sau obținut sintetic și folosit pentru vopsirea lânii și a bumbacului.

Sikh – adept al sikhismului.

Sikhism – sectă hinduistă influențată de islamism.

Șipai (sepoy) – soldat indian recrutat în cadrul armatei coloniale britanice.

Taipini – membri ai mișcării anticoloniale și antifeudale de la mijlocul sec. al XIX-lea din China.

Împărțirea Chinei, caricatură politică

- **Precizează dacă această caricatură reflectă realitatea istorică.**
- **Exprimă-ți opinia referitor la mesajul transmis de caricatură.**

China. La începutul sec. al XIX-lea China avea un teritoriu extins ce includea Indochina, Mongolia, Tibet, o parte din Asia Centrală și Coreea. Începând cu anul 1644, în China domnea dinastia Qing originară din Manciuria, numită și dinastia Manciuriană, care a constituit Imperiul Manciurian. Din cauza celor două războaie ale opiumului (anglo-chineze, 1840-1842, 1856-1860), China a fost obligată să permită prezența mărfurilor și întreprinderilor imperiilor coloniale. Criza Imperiului a început odată cu creșterea importului de opiu în China, devalorizarea monedei de aramă chineze și exportul argintului în Europa. Această criză a dus la slăbirea puterii împăratului și la sărăcirea populației, generând creșterea tensiunii sociale. În anii 40-70 ai sec. al XIX-lea, China a fost afectată de numeroase revolte țărănești, cea mai extinsă dintre acestea fiind **Răscoala Taipinilor**. Ideile taipinilor au fost introduse în China de către misionarii creștini. În 1850 revoltele țărănești izolate din valea fluviului Yangtze au evoluat într-o revoltă masivă. Trupele guvernamentale s-au alăturat răsculaților pentru o perioadă, iar în 1853 rebelii au capturat vechea capitală a Chinei, Nanjing. Taipinii au înființat propriul lor stat – *Taiping (Regatul Ceres)*

al Marii Păci), urmărind principiul distribuției egale a bunurilor materiale și anularea dreptului de proprietate asupra terenurilor. Îngrijorați de creșterea amploarei răzcoalei, țările europene au decis să se implice în conflict. Trupele engleze și franceze au obținut un șir de victorii, iar în 1864 trupele chineze guvernamentale au luat cu asalt orașul Nanjing, provocând moartea a circa 100.000 de locuitori. Mișcarea taipinilor a fost înăbușită. Dinastia conducătoare a Chinei a fost determinată de diplomații englezi, francezi și americani să semneze noi tratate comerciale inegale ce ofereau și mai multe drepturi comerciale în China pentru colonialiști: deschiderea tuturor porturilor mari chineze pentru comerțul extern, crearea consulatelor comerciale.

În anii 90 ai sec. al XIX-lea Japonia, Rusia și Germania s-au alăturat colonizării Chinei. Statul chinez a început să se dezintegreze rapid și a fost împărțit în sfere de influență între Marile Puteri.

- **Numește cauzele Răzcoalei Taipinilor în China.**
- **Describe contextul în care teritoriul Chinei s-a transformat în zone de influență europeană.**

Umiliți de pierderea puterii, mulți chinezi au cerut reforme radicale. Printre cei care voiau schimbări era și tânărul împărat al Chinei, Guangxu. În iunie 1898 el a introdus măsuri pentru modernizarea Chinei: reforma militară și a aparatului de stat, reorganizarea sistemului educațional și consolidarea economiei. Majoritatea oficialilor Qing au considerat aceste inovații drept amenințări la adresa puterii lor, astfel că, în urma unei lovituri de stat, la 21 septembrie 1898, la putere a fost readusă împărăteasa văduvă Cixi. Aceasta a ordonat arestarea lui Guangxu și anularea reformelor lui.

Chinezii săraci erau nemulțumiți. Ei protestau împotriva acordării privilegiilor străinilor și pătrunderii acestora în țară și se pronunțau contra convertirii lor la creștinism. Punctul culminant al mișcării anticoloniale a fost răzcoala organizată de membrii societății Yihetuan, numiți boxerii, deoarece practicau boxul. În 1899 trupele boxerilor s-au adunat în apropierea Beijingului. Împărăteasa Cixi și-a exprimat sprijinul pentru boxerii, dar nu i-a susținut militar. Rebelilor li s-a permis să intre în Beijing, unde au comis masacre în misiunile diplomatice europene. Violența s-a extins în întreaga Chină. În august 1900 o forță multinațională, compusă din trupe engleze, franceze și americane de 19.000 de soldați, a mărsăluit spre Beijing și i-a învins pe boxerii. Ostilitățile s-au încheiat în 1901 cu un protocol prin care China trebuia să plătească daune la 11 state. În pofida eșecului Răzcoalei Boxerilor, în China a apărut un puternic sentiment de naționalism. Poporul chinez a conștientizat necesitatea luptei anticoloniale.

- **Enumeră cauzele declanșării Răzcoalei Boxerilor în China.**
- **Precizează schimbarea produsă în societatea chineză după înăbușirea Răzcoalei Boxerilor.**

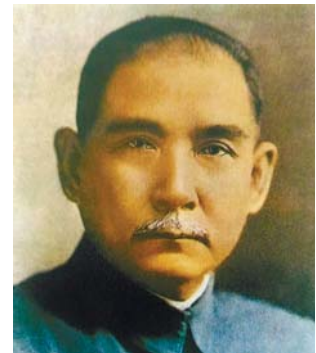
Revoluția Xinhai (Hsin-hai). În vara anului 1905, la Tokio (Japonia), cercurile revoluționare chineze de orientare democratică și naționalistă s-au unit în „Alianța Revoluționară” sub conducerea lui Sun Yat-sen. Sub amenințarea revoluției, împărăteasa Cixi a acceptat să pună în aplicare unele reforme: abolirea sclaviei, eliminarea diferențelor de clasă și a privilegiilor nobililor, crearea unei armate după

Împărăteasa Cixi a domnit alături de împăratul Xianfeng (1850-1861), a fost împărăteasă văduvă și regent (1861-1908)

- **Argumentează de ce împărăteasa Cixi dorea păstrarea monarhiei feudale.**

PERSONALITATEA ISTORICĂ

Sun Yat-sen (1866-1925), om politic chinez considerat părintele statului modern chinez. După o tentativă eșuată de răsturnare a dinastiei Qing, în anii 1895-1911 a fost în exil. În această perioadă a emis cele *Trei principii ale poporului*: naționalism, republică democratică și bunăstarea poporului. A înființat o societate revoluționară, care a devenit nucleul Guomindangului (partid naționalist). A avut un rol vital în Revoluția din 1911, ca urmare a căreia dinastia Qing a fost răsturnată. A fost ales președinte provizoriu (1911), însă, din cauza opoziției membrilor conservatori ai guvernului, în 1912 a demisionat și a stabilit un guvern separatist la Guangzhou.

- **Identifică scopurile majore ale luptei lui Sun Yat-sen cu monarhia chineză.**

Trezirea Asiei

În a doua jumătate a sec. al XIX-lea China, Persia (Iran) și Turcia au devenit semicolonii ale Marilor Puteri europene. Conștienți de înapoierea lor economică, conducătorii din Asia au încercat să implementeze reforme, însă acestea n-au avut rezultatele scontate, iar țările lor au devenit dependente de imperiile coloniale. Sărăcirea populației, incapacitatea elitelor locale de a opune rezistență dominației străine au dus la declanșarea mișcărilor revoluționare de eliberare națională. Această etapă de luptă pentru dezvoltare și eliberare națională a fost numită *Trezirea Asiei*, fiind marcată de evenimente precum *Revoluția Iraniană din 1905-1911*, în care populația s-a ridicat împotriva monarhiei absolute și a influenței străine, *Revoluția Junilor Turci din 1908*, care a dus la prăbușirea Imperiului Otoman și la instaurarea republicii în Turcia, *Revoluția Xinhai din 1911-1912* în China, care a dus la prăbușirea dinastiei Qing și instaurarea Republicii Chineze, *Răscoala Șipailor din 1857-1859* și mișcarea națională din India.

- **Explică sensul expresiei *Trezirea Asiei*.**
- **Justifică utilizarea sintagmei *Trezirea Asiei* în raport cu mișcarea de eliberare națională a popoarelor asiatice.**

ținută. Deși revoluția nu a rezolvat problemele fundamentale ale Chinei, ea a eliminat unul dintre principalele obstacole în calea modernizării țării – dinastia Qing (Manchu).

- **Numește principală realizare a *Revoluției Xinhai*.**

India. Pătrunderea englezilor în India a început în sec. al XVII-lea, când Compania Britanică a Indiilor de Est a înființat posturi de comerț la Bombay, Madras și Calcutta. Până în 1707 Imperiul Mogul s-a dezintegrat în numeroase state mici, conduse de conducători locali (maharajah). În 1757 Compania Britanică a Indiilor de Est a învins forțele indiene aliate cu cele franceze. Din acel moment și până în 1858 Compania Britanică a Indiilor de Est a devenit puterea dominantă în India. Compania guverna India cu puține interferențe din partea guvernului britanic, având propria sa armată condusă de ofițeri britanici și completată cu soldați indieni numiți șipai.

Revoluția Industrială a transformat Marea Britanie în atelierul lumii, iar India a devenit un mare furnizor de materii prime, în primul rând de produse agricole cultivate pe plantații (ceai, cafea, bumbac și iută, mirodenii, indigo etc.), dar și opiu. Britanicii trimiteau opiul în China și îl schimbau pe ceai, pe care apoi îl vindeau în Anglia. Cantitatea materiilor prime exportate din India creștea continuu datorită utilizării noilor

model european, abolirea torturii, crearea de organe consultative la nivelul provinciilor, reforma monetară și financiară, interzicerea consumului de opiu, organizarea partidelor politice, reformarea sistemului de învățământ, inclusiv europenizarea acestuia. Reformele au marcat începutul modernizării în China. Totuși, societatea tradițională nu a acceptat schimbările și s-a opus acestora. După moartea împăratei Cixi în 1908, reformele au fost oprite.

În octombrie 1911 în Wuchang a izbucnit o revoltă, care s-a extins rapid în alte orașe. Participanții la revoltă au declarat independența față de Beijing și dinastia Qing. Autoritățile imperiale l-au numit pe generalul Yuan Shikai președinte al Consiliului Imperial și prim-ministru. A fost emis un proiect de constituție recunoscut de monarhie, dar revolta a continuat să se extindă. La 2 decembrie 1911 trupele revoluționare au intrat în Nanjing, iar Imperiul Mancurian a început să se destrame. La 1 ianuarie 1912, în timpul conferinței delegaților provinciilor revoluționare de la Nanjing, a fost proclamată Republica Chineză, iar președinte interimar a fost ales Sun Yat-sen.

Cu toate acestea, elita de conducere a căutat să-și mențină puterea, iar pe 12 februarie 1912 Yuan Shikai a forțat-o pe mama împăratului Pu Yi, care avea doar șase ani, să semneze în numele acestuia actul de abdicare. În aceste condiții, Sun Yat-sen a renunțat la președinție în favoarea lui Yuan Shikai. În martie 1912 la Nanjing a fost adoptată Constituția Republicii Chineze, iar capitala a fost mutată la Beijing.

După proclamarea republicii, lupta pentru putere nu a încetat. Yuan Shikai a încercat să restaureze monarhia. În august 1912 „Uniunea Națională”, creată de Sun Yat-sen și alte organizații, a format Partidul Naționalist Guomindang. În noul Parlament ales, care a început să funcționeze în aprilie 1913 pe baza unei noi Constituții, Guomindangul a obținut o reprezentare semnificativă și s-a opus lui Yuan Shikai. În țară a izbucnit din nou revolta, iar cele șapte provincii din Sud, unde Guomindangul era puternic, s-au separat de Beijing. A început un război civil între Sud și Nord, soldat cu înfrângerea forțelor Sudului. Yuan Shikai a dizolvat Parlamentul și a devenit un dictator absolut, creând condiții pentru restaurarea monarhiei. Însă, în iunie 1916, dictatorul a renunțat la intențiile sale, iar republica a fost men-

mașini, extinderii permanente a suprafețelor cultivate și folosirii forței de muncă ieftine a indienilor. India, cu circa 300 de milioane de locuitori, era, de asemenea, o importantă piață de desfacere a mărfurilor fabricate în Marea Britanie, aducând venituri mari metropolei. Din aceste motive, India era considerată „Perla Coroanei Britanice”, fiind cea mai valoroasă dintre toate coloniile britanice.

India a beneficiat, dar în același timp a avut și de suferit din cauza colonialismului britanic. Britanicii dețineau o mare parte din puterea politică și economică în India. Ei au impus restricții care au împiedicat economia indiană să funcționeze independent: solicitau Indiei să producă doar materii prime și să cumpere bunuri produse în Anglia; au restricționat industriile deținute de indieni, cum ar fi industria textilelor de bumbac; au pus accentul pe culturile orientate spre export, fapt ce a redus producția de alimente, provocând foamete în ultimul deceniu al sec. al XIX-lea; au exploatat resursele naturale ale Indiei și populația în diverse moduri (antrenarea la munci slab plătite, vânzarea mărfurilor scumpe, monopoluri la produse etc.).

Printre influențele pozitive ale colonizării Indiei a fost construirea celei de-a treia rețele de căi ferate din lume. Pe căile ferate materiile prime din interior erau transportate spre porturi, iar produsele finite – înapoi. Căile ferate au permis Indiei să dezvolte o economie modernă și au consolidat unitatea economică a țării, interconectând regiunile mai îndepărtate. Pe lângă căile ferate, o rețea modernă de drumuri, linii telefonice și telegrafice, baraje, poduri și canale de irigație au permis Indiei să se modernizeze. Sănătatea publică și igiena s-au îmbunătățit. Au fost înființate școli și colegii, iar alfabetizarea a crescut. Britanicii au adoptat oficial o politică de neamestec în privința religiei și a obiceiurilor sociale indiene. De asemenea, trupele britanice au curățat India Centrală de războinici și au pus capăt războaielor dintre conducătorii locali care se confruntau între ei.

- **Describe dependența economică a Indiei de Marea Britanie.**
- **Enumeră schimbările modernizatoare care au avut loc în India.**

Răscoala Șipailor. Până în 1850 britanicii controlau cea mai mare parte a teritoriului Indiei. Exploatarea economică străină a țării, frica de a fi convertiți la creștinism, rasismul constant exprimat de britanici au cauzat nemulțumirea indienilor. În 1857 a apărut pretextul pentru declanșarea răscoalei: răspândirea veștii că ambalajul cartușelor pentru puștile Enfield era uns cu grăsime de vită și de porc, iar pentru a folosi cartușele, soldații trebuiau să rupă capetele cu dinții, i-a indignat pe șipai, deoarece hindușii consideră vaca animal sacru, iar musulmanii nu consumă carne de porc.

Soldații care au demonstrat nesupunere au fost arestați. A doua zi, pe 10 mai 1857, șipaii s-au răsculat, îndreptându-se spre Delhi, unde li s-au alăturat soldații indieni staționați acolo, și au capturat orașul. De la Delhi revolta s-a extins în nordul și centrul Indiei. Au avut loc lupte feroce. Guvernul britanic a trimis trupe în ajutorul Companiei Indiilor de Est să înăbușe răscoala. Din cauza unei conduceri slabe și a divizării serioase dintre hinduși și musulmani, indienii nu s-au putut uni împotriva britanicilor. Răscoala a marcat un punct de cotitură în istoria Indiei. Drept rezultat al răscoalei, în 1858 guvernul britanic a preluat conducerea directă asupra Indiei.

În anul 1877 regina Victoria a Marii Britanii a fost încoronată împărăteasă a Indiei, prinții locali obținând astfel statutul de vasali. La începutul anilor 80 ai sec. al XIX-lea ziarele erau publicate în majoritatea limbilor vorbite în India, iar drepturile autorităților locale au fost extinse. În subordinea viceregelui Indiei, care o reprezenta pe împărăteasă, și a guvernatorilor provinciilor au fost create consilii consultative formate din

*Asaltul orașului Delhi și capturarea
Porții Cashmere de către șipai,
14 septembrie 1857*

- **Raportează imaginea de mai sus la termenul șipai.**
- **Alcătuiește un enunț cu termenul șipai în baza imaginii.**

PERSONALITATEA ISTORICĂ

În 1853, după moartea maharajului de Jhansi, Raja Gangadhar Rao Newalkar, soția lui, **Rani Lakshmi Bai**, a preluat conducerea statului Jhansi ca regent al fiului lor adoptiv, dar Compania Indiilor de Est nu a recunoscut succesiunea lui și a declarat anexarea principatului. Atunci când în India a izbucnit Răscoala Șipailor, Rani Lakshmi Bai și-a mobilizat armata și a condus personal trupele în bătălie, devenind lider al răscoalei de eliberare și simbol al curajului și rezistenței în fața dominației străine.

- **Identifică o particularitate a politicii coloniale în India ce a nemulțumit-o pe Rani Lakshmi Bai.**
- **Numește cauzele ce au determinat-o să lupte pentru libertatea Indiei.**

PERSONALITATEA ISTORICĂ

Bal Gangadhar Tilak (1856-1920), unul dintre liderii mișcării de eliberare națională a Indiei.

- **Apreciază rolul lui Bal Gangadhar Tilak în mișcarea de eliberare națională indiană.**

Prima sesiune a Congresului Național Indian (CNI), Bombay, 28-31 decembrie 1885

- **Estimează importanța convocării Congresului Național Indian.**

nobilimea și burghezia locală. Tribunalele indiene au fost autorizate să judece cazurile englezilor cu condiția ca jurații să fie europeni. În anul 1885 a fost înființat primul partid politic național – Congresul Național Indian (CNI), care urmărea să reprezinte interesele tuturor popoarelor care trăiau în India. La început cererile CNI erau moderate și includeau dorința de a proteja țara de importurile străine, de a extinde accesul indienilor la educație superioară, serviciul militar și administrația publică.

În CNI s-a constituit o aripă revoluționară condusă de Bal Gangadhar Tilak. Conform opiniei lui Tilak, CNI trebuia să obțină îndeplinirea cererilor sale prin luptă. Susținătorii săi au reușit să organizeze tulburări în masă pe motive religioase în mai multe centre industriale importante. În 1907 Tilak și susținătorii săi au fost excluși din CNI. Totuși, autoritățile britanice au acordat atenție situației dificile a muncitorilor din India. În anul 1911 a fost adoptată o lege care stabilea durata zilei de lucru de 12 ore, interzicea folosirea muncii copiilor sub vârsta de nouă ani, iar ziua de lucru pentru copiii sub 14 ani era limitată la șapte ore. În lupta pentru reforme, CNI a adoptat tactica dezvoltată de Mohandas Gandhi, care presupunea desfășurarea campaniilor de nesupunere civilă. Participanții refuzau să colaboreze cu autoritățile coloniale, boicotau bunurile englezești, organizau marșuri pașnice etc. În același timp, utilizarea violenței era complet respinsă. În deceniile următoare principalul mijloc de luptă al CNI pentru independența țării a devenit metoda rezistenței nonviolente.

- **Numește modalitățile de exploatare a Indiei de către Imperiul Britanic.**
- **Menționează nemulțumirile populației indigene din India față de autoritățile coloniale britanice.**
- **Prezintă consecințele Răscoalei Șipailor.**

ATELIERUL COMPETENȚELOR

⇒ **METODA: Discuția de confruntare** este utilizată pentru a examina perspectivele opuse asupra aceleiași probleme. Se formează două echipe și fiecare dintre acestea trebuie să prezinte cât mai multe argumente pentru a susține teza pe care o promovează. Mai târziu are loc o sesiune plenară (comună) în care sunt prezentate și argumentate ambele puncte de vedere.

- **Se formează două echipe. Tema discuției de confruntare – Colonizarea Asiei de către europeni.**
- **Echipa I: Consecințele negative ale exploatării Asiei de către colonizatorii europeni.**
- **Echipa II: Impactul pozitiv al colonizării asupra evoluției civilizațiilor asiatice.**

⇒ APLIC

- **Compară metodele de luptă împotriva coloniștilor în China și India.**
- **Apreciază eforturile lui Sun Yat-sen de a democratiza China.**

⇒ STUDIEZ ȘI REFLECTEZ

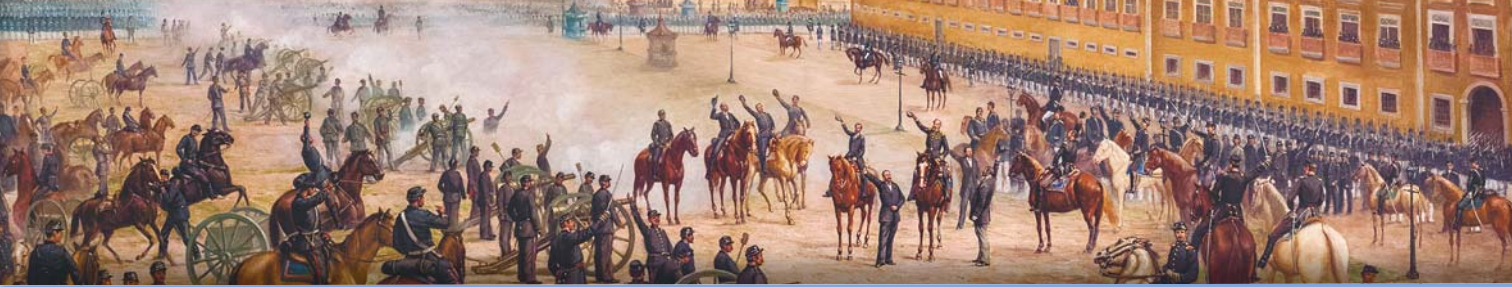
- **Formulează două concluzii privind situația Indiei și a Chinei la intersecția sec. XIX și XX.**
- **Apreciază importanța mișcării pentru eliberare națională și democrație în China și India.**

⇒ ÎNVĂȚ SĂ COLABOREZ

- **Elaborează, împreună cu colegul/colega de bancă, tabelul conceptual *Lupta societății chineze (sau indiene, la alegere) pentru democrație* conform următorului algoritm: data, evenimentul, personalitatea, schimbarea produsă.**

⇒ CREEZ

- **Redactează un text coerent din 9-10 enunțuri referitor la mișcările de eliberare națională din China și India cu titlul *Trezirea Asiei*.**

Proclamarea Republicii Brazilia, tablou de Benedito Calixto, 1893 (fragment)

21. Țările Americii Latine și ale Africii

IDEI CARE INSPIRĂ

„Democrația înseamnă școli.”

Domingo Faustino Sarmiento

- Argumentează afirmația de mai sus.

TIMPUL ISTORIC

mai 1823 – proclamarea Republicii Mexic

1829-1852 – dictatura lui J. Manuel de Rosas în Argentina

1847 – constituirea Republicii Liberia

1853 – abolirea sclaviei în Brazilia

1882 – ocuparea Egiptului de către Marea Britanie

15 noiembrie 1889 – proclamarea Republicii Statele Unite ale Braziliei

VOCABULAR

Buri – populație în Africa de Sud constituită din urmașii coloniștilor europeni, în special olandezi, stabiliți acolo în sec. al XVII-lea.

Colonizare – transformarea în colonie a unui teritoriu sau a unei țări.

Dictatură militară – formă de guvernare în care puterea supremă aparține conducătorului de stat din mediul militar.

Metis – descendent provenit din căsătoriile a doi indivizi de rase diferite.

Mișcare aboliționistă – mișcare pentru desființarea sclaviei.

Copii în Războiul din Paraguay

- Exprimă-ți opinia cu privire la participarea copiilor la război.

Caracterizare generală. În sec. al XIX-lea mai multe țări din America Latină și-au câștigat independența, printre acestea fiind Venezuela (1811), Argentina (1816), Chile (1818), Columbia (1819), Peru (1821), Mexic (1821), Ecuador (1830) etc. Aproape în toate statele latino-americane, cu excepția Braziliei, până în 1889, a fost instituită republica. În sec. al XIX-lea statele latino-americane s-au luptat adesea între ele, încercând să-și extindă teritoriile. Cel mai sângeros a fost Războiul din Paraguay (1864-1870), în care au murit cel puțin 300 de mii din 520 de mii de locuitori ai Paraguayului; țara a pierdut aproximativ jumătate din toate teritoriile sale și a fost ocupată de trupele braziliene timp de șase ani. Au existat și conflicte interne, care au dus la apariția unor noi state independente. De exemplu, în 1838-1840 Federația Provinciilor Unite ale Americii Centrale s-a dezintegrat în mai multe state independente. Din punct de vedere economic, statele din America Latină erau în urma celor europene și a SUA. Economia lor se baza pe agricultură și exportul de materii prime (Brazilia – cafea, Venezuela – petrol, Cuba – zahăr). Țările din America Latină au fost preocupate și de o altă problemă gravă – cea a sclaviei.

- Enumeră două caracteristici ale evoluției statelor din America Latină în sec. al XIX-lea.

- Descrie consecințele Războiului din Paraguay.

Brazilia. La 7 septembrie 1822 Dom Pedro, sub presiunea mișcării de eliberare, a proclamat independența Braziliei, iar în luna următoare a fost încoronat împărat sub numele de Pedro I. Monarhia a durat

Prima pagină din „Diário Popular” din 16 noiembrie 1889, care anunța proclamarea republicii

- **Precizează denumirea statului creat în baza sursei de mai sus și a textului temei.**
- **Describe o problemă socială a statului creat.**

PERSONALITATEA ISTORICĂ

Antônio Frederico de Castro Alves (1847-1871)

- **Identifică rolul personalității din imaginea de mai sus în lupta abolitionistă din Brazilia.**

Guadalupe Victoria, primul președinte al Mexicului (1824-1829)

- **Redactează fișa personalității lui Guadalupe Victoria.**

până în 1889. Guvernul lui Pedro al II-lea, împărat din 1840, a urmat o politică agresivă față de vecinii săi: a intervenit în conflictele interne din Argentina și Uruguay și în 1864-1870 a condus acțiunea militară a celor trei puteri (Argentina și Uruguay erau în alianță cu Brazilia) împotriva Paraguayului. În 1889, sub presiunea armatei, împăratul Pedro al II-lea a abdicat, iar la 15 noiembrie 1889 a fost proclamată republica – Statele Unite ale Braziliei. În 1892 președinte al Braziliei a fost ales mareșalul Deodoro da Fonseca. Mareșalul a dizolvat imediat Congresul Național și a refuzat să organizeze alegeri anticipate. În acest context i s-a cerut să renunțe la putere. Noul președinte al Braziliei, Peixoto, la fel a refuzat să organizeze alegeri parlamentare.

În pofida interzicerii comerțului cu sclavi și a unor măsuri de limitare și de înlăturare a sclaviei, pe la 1850 sclavii de culoare alcătuiau 1/3 din populația Braziliei. Mișcarea abolitionistă s-a extins și s-a întărit, din rândurile sale făcând parte personalități naționale proeminente, precum poetul național Antônio Frederico de Castro Alves. În 1871 a fost adoptată legea ce prevedea ca toți copiii de sclavi născuți în acea perioadă să devină liberi. Câțiva ani mai târziu, o altă lege prevedea ca toți sclavii care împliniseră vârsta de 60 de ani să fie eliberați. Legea privind abolirea sclaviei a fost adoptată în Brazilia în 1888.

Brazilia era o țară agrară, cu plantații lucrate de sclavi. Se cultivau cafeaua, bumbacul, trestia-de-zahăr, tutunul. În sec. al XIX-lea Brazilia a furnizat pieței mondiale până la 2/3 din toată cafeaua. De la mijlocul sec. al XIX-lea s-a accelerat dezvoltarea industrială și au apărut primele fabrici. Se dezvoltau industria vinicolă, a tutunului, textilă etc., iar datorită zăcămintelor de fier, cărbune, aur – industria extractivă și cea metalurgică. La sfârșitul sec. al XIX-lea multe țări din America Latină, inclusiv Brazilia, au fost cuprinse de „febra cauciucului”. Extracția acestei importante materii prime a devenit baza economiei multor țări din America Latină.

- **Describe caracteristicile dezvoltării economice a Braziliei.**
- **Justifică importanța abolirii sclaviei.**

Mexic. La 28 septembrie 1821 a fost proclamată independența Mexicului, iar în mai 1822 Iturbide a fost declarat împărat sub numele de Agustin I, acesta însă a domnit doar un an. În mai 1823 a fost proclamată republica. La 4 octombrie 1824 Congresul a adoptat Constituția Statelor Unite Mexicane, care a abolit taxa de vot și a proclamat egalitatea tuturor cetățenilor. Categoriile sociale nu mai erau stabilite după rasă, dar erau împărțite în clase: de afaceri, ecleziastică, a funcționarilor și clasa populară (includea indieni, muncitori și fermieri). Era instituită separarea puterilor în stat: executivă, legislativă și judiciară. José Miguel Ramón Adauto Fernández y Félix, mai cunoscut sub numele de Guadalupe Victoria, a devenit primul președinte al Mexicului.

După Războiul de Independență, Mexicul a intrat într-o lungă perioadă de luptă între partidele politice. Partidul Conservator a plecat pentru păstrarea privilegiilor feudale ale bisericii și armatei, iar Partidul Liberal a susținut o serie de reforme politice și economice progresive, precum interzicerea sclaviei și importului de sclavi în țară. În 1833 practic a fost instaurată dictatura generalului Antonio López Santa Ana (președinte oficial în 1833-1835, 1841-1844, 1846-1847, 1853-1855).

Lupta politică internă îndelungată a slăbit Mexicul, fapt de care au profitat SUA. În 1846 Mexicul a fost atras în război cu SUA (1846-1848) și ca urmare a acestuia, în temeiul Tratatului de la Guadalupe Hidalgo, a pierdut mai mult de jumătate din teritoriul său, inclusiv Texasul, Noua Spanie, California Superioară și cea Inferioară, Tamaulipasul etc. Nemulțumirea față de situație a dus la Revoluția din 1855, în frunte cu liberalii, care au înfăptuit reforma agrară și au elaborat noua Constituție ce proclama votul universal și interzicea sclavia. Politica reformatoare a dus la a doua intervenție franceză în Mexic (1861-1867), Franța fiind susținută de Marea Britanie și Spania. Napoleon al III-lea a desființat Republica Mexic și a instaurat cel de-Al Doilea Imperiu Mexican. Ca urmare a luptei de independență, în 1867 republica a fost restabilită.

După lovitură de stat din 1876, Mexicul a fost condus de președintele Porfirio Díaz, care a instaurat o dictatură militară. Dictatura a fost susținută de elementele conservatoare ale societății: latifundiarilor, cler și militari. Politica agrară a lui Díaz a contribuit la concentrarea terenurilor în mâna proprietarilor de pământ și a companiilor străine și a provocat pierderea pământului de către micii proprietari și comunitățile indiene. Prelungirea repetată a mandatului lui Porfirio Díaz a dus la apariția unei mișcări împotriva lui. În 1910 oponenții lui Díaz s-au răzvrătit, declanșând Revoluția Mexicană din 1910-1917. Înaintarea armatelor rebele spre Mexico City în 1911 l-a pus pe fugă pe Porfirio Díaz, care a părăsit țara. În Mexic au fost organizate alegeri prezidențiale libere, care au fost câștigate de Francisco Madero. Cu toate acestea, Revoluția nu s-a încheiat. Din 1911 până în 1917 puterea în țară a fost preluată de diferite grupări, atât revoluționare, cât și contrarevoluționare.

Din punct de vedere economic s-au dezvoltat industriile metalurgică, extractivă, petrolieră, dar cu implicarea capitalului străin. 90 % din populația rurală era constituită din amerindieni și mețiși, însă pământurile aparțineau marilor moșieri și companiilor străine. Păstrarea rămășițelor feudale, dominația capitalului străin și slăbiciunea industriei naționale au determinat trăsăturile caracteristice în dezvoltarea capitalismului în Mexic.

- **Describe lupta pentru democrație în Mexic.**
- **Enumeră cauzele instaurării dictaturii militare a lui Porfirio Díaz.**
- **Argumentează că integritatea teritorială a Mexicului a suferit din cauza expansionismului SUA.**

După obținerea independenței în 1816, **Argentina** s-a confruntat cu aceleași probleme ca și alte țări din America Latină. Rivalitatea dintre Buenos Aires și provincii a durat până la sfârșitul anilor 70 ai sec. al XIX-lea, fapt ce a întârziat formarea unui stat centralizat. A existat și o luptă între liberali și conservatori. Între 1821 și 1823 Bernardino Rivadavia, ministrul afacerilor interne și externe, a efectuat o serie de reforme liberale care au contribuit la dezvoltarea capitalismului. În 1829 liderul conservator Juan Manuel de Rosas a instaurat o dictatură care a durat până în 1852. Însuși dictatorul a reprezentat interesele *rancherilor*, celor mai mari crescători de vite din provincia Buenos Aires. Juan Manuel de Rosas s-a bucurat de sprijin în special după ce

Intervenția anglo-franco-spaniolă în Mexic, 1862, desen după litografia lui Constantino Escalante

- **Explică ce reprezintă imaginea de mai sus.**
- **Describe evenimentul cu ajutorul textului de bază.**

F. Madero și ofițerii statului-major, Palatul Național din Mexic, 1911

- **Precizează, cu ajutorul textului și al imaginii, evenimentul în care a fost implicat Francisco Madero.**

Argentina, 1890

ISTORIA ÎN CIFRE

Populația Argentinei

Perioada	Nr. de locuitori
Începutul sec. al XIX-lea	600.000
1869	1.877.000
1900	4.000.000
1914	7.885.000

- **Numește o cauză a creșterii numărului populației.**

Lungimea căilor ferate în Argentina

Anul	km
1880	2.500
1890	9.400
1900	16.600
1907	22.000
1914	33.500

- **Demonstrează, în baza tabelului și a textului lecției, că în Argentina avea loc un proces de modernizare.**

- **Describe procesul de modernizare politică și economică a Argentinei.**
- **Argumentează că și în Argentina a existat problema exterminării populației băștinașe.**

Africa în anii 1850-1914. Mai multe țări europene doreau să-și însușească pământurile continentului african, fiind atrase de bogățiile extraordinare ale acestuia, de materia primă și de forța de muncă ieftină. În sec. al XIX-lea teritoriul Africii a fost împărțit între mai multe țări europene.

În anii 30 ai sec. al XIX-lea Algeria a intrat treptat sub influența francezilor, iar din acel moment a început strămutarea și oprirea populației indigene. Treptat, Franța și-a stabilit influența în nord-vestul Africii, în Africa Ecuatorială și insula Madagascar. În Africa de Nord cea mai bogată țară era Egiptul, condus de

Canalul Suez, sfârșitul sec. al XIX-lea

- **Formulează o concluzie cu privire la importanța economică a Canalului Suez.**

a cucerit mai multe teritorii în cadrul Campaniei Deșertului din 1833 care a fost îndreptată împotriva indienilor nomazi. El i-a nimicit pe indienii pampas, a eliminat oponenții politici, a contribuit la intensificarea comerțului extern și la construcția de căi ferate.

Constituția din 1853 a consolidat structura federală a țării, aceasta fiind condusă de un președinte ales pe șase ani și de un parlament bicameral, și a proclamat libertățile politice de bază. Procesul de modernizare în Argentina a început în anii 60-70 ai sec. al XIX-lea, sub președinția lui Bartolomé Mitre (1862-1868), Domingo Faustino Sarmiento (1868-1874) și Nicolás Avellaneda (1874-1880), care au acordat o mare atenție educației, au realizat o serie de reforme importante menite să dezvolte economia, au pus accent pe dezvoltarea sistemului de transport și atragerea pe scară largă a imigranților europeni în țară, datorită cărora a crescut numărul populației Argentinei, au creat Banca Națională în 1872, au adoptat codul civil.

În a doua jumătate a sec. al XIX-lea dezvoltarea economică a Argentinei s-a accelerat. S-a dezvoltat agricultura, a luat amploare creșterea oilor și au început să fie introduse metode genetice pentru îmbunătățirea rasei animalelor. Numărul micilor proprietari și arendatori a crescut. Argentina a devenit un furnizor major de cereale și de carne pe piața mondială. Au fost construite căi ferate și autostrăzi, porturi (Buenos Aires, Santa Fe, Rosario etc.). În 1871 a avut loc prima expoziție agricolă și industrială. În 1895 Argentina avea peste 24 de mii de întreprinderi industriale în care lucrau 175 de mii de muncitori. Au fost construite fabrici de zahăr, vin și spirt. S-au dezvoltat industria extractivă și cea de prelucrare a metalelor. Procesul de dezvoltare a capitalismului în Argentina a avut loc în prezența a doi factori nefavorabili: rolul mare al proprietarilor de pământ în viața politică și economică a țării și pătrunderea sporită a capitalului englez.

În 1869, sub controlul acesteia, a fost construit Canalul Suez. În 1881 în Egipt a avut loc o lovitură de stat și militarii i-au expulzat pe străini, dar în 1882 Marea Britanie a cucerit Egiptul. La sfârșitul sec. al XIX-lea Tunisia și Marocul au intrat sub controlul francez. Toată Africa de Nord, în afară de Tripoli, era dominată de Franța și de Marea Britanie.

Marea Britanie a preluat Nigeria, coastele de vest și de est, Egiptul, Sudanul, Somalia și Colonia Capului. În 1899 britanicii au început un război cu burii. La baza acestei confruntări au fost depozitele de diamante. În 1902 Războiul Anglo-Bur s-a încheiat cu victoria englezilor și ocuparea republicilor burilor. Ulterior, prin unirea acestor republici cu Colonia Capului, s-a format Uniunea Sud-Africană.

Portugalia s-a stabilit în Angola și Mozambic. Marocul și Sahara de Vest au fost colonizate de Spania. Germania controla Togo, Came-

runul și alte teritorii din sud-estul și sud-vestul Africii, iar Italia a pus stăpânire pe Eritreea și Libia. Belgia a dobândit terenuri în Valea Congo. Periodic colonizatorii se confruntau cu răscoale ale populației indigene. În Sudanul de Vest triburile băștinașe au opus rezistență colonizatorilor francezi în anii 50 ai sec. al XIX-lea, în Sudanul de Est – împotriva colonizatorilor englezi în anii 80-90 ai aceluiași secol, în Namibia – împotriva Germaniei.

Doar Abisinia (Etiopia) și Liberia au reușit să-și mențină independența. În 1847 a fost constituită noua Republică Liberia, întemeiată pe valorile americane și europene. Conducătorii Liberiei au reușit să-și apere independența politică, dar din punct de vedere economic depindeau de Europa și de SUA.

În Abisinia a fost menținut sistemul sclavagist. La mijlocul sec. al XIX-lea fiul feudalului Kassa, cu ajutorul susținătorilor și al armatei, a unit principatele fragmentate. În 1855 el a devenit împăratul Tewodros al II-lea, care treptat a interzis comerțul cu sclavi, a redus taxele și a stabilit legături utile cu europenii. Dar Marea Britanie nu a fost mulțumită și a susținut rebelii, care au organizat o lovitură de stat. Însă populația locală s-a revoltat și i-a alungat pe englezi.

Colonizarea țărilor africane a avut pentru acestea atât consecințe negative, precum exploatarea materiilor prime și a populației indigene, cât și pozitive, de exemplu, conexiunea cu civilizația europeană.

- **Numește cauzele colonizării Africii.**
- **Describe cum erau oprite populațiile indigene de către colonizatori.**

SPAȚIUL ISTORIC

Africa în anul 1914

- **Enumeră statele care au participat la împărțirea Africii.**
- **Precizează câte o consecință de ordin politic și teritorial a colonizării Africii.**

ATELIERUL COMPETENȚELOR

➔ METODA: Diagrama cauză-efect

- Completează diagrama cauză-efect la tema *Colonizarea Africii*.

➔ ÎNVĂȚ SĂ COLABOREZ

- Realizează, cu colegul/colega de bancă, un album digital cu titlul *Colonizarea Africii la intersecția sec. XIX și XX*.

➔ APLIC

- Compară dezvoltarea economică a statelor din America Latină.
- Argumentează că sclavia oamenilor de culoare a fost o consecință a colonialismului.

➔ CREEZ

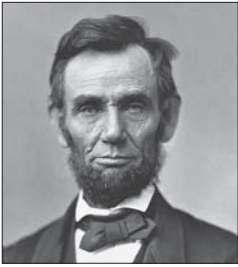
- Elaborează fișa personalității lui Antônio Frederico de Castro Alves conform următorului algoritm: formarea personală (studii, ocupații); rolul, implicarea în cadrul mișcării aboliționiste; creații, realizări etc.

➔ STUDIEZ ȘI REFLECTEZ

- Prezintă argumente că în țările din America Latină populația a luptat pentru menținerea integrității teritoriale.
- Estimează impactul negativ al împărțirii Africii între statele europene.
- Reflectează asupra vieții unui copil de culoare din Brazilia sau din Africa în sec. al XIX-lea.

EVALUARE

I. APRECIEREA ROLULUI PERSONALITĂȚILOR ÎN ISTORIE

- Numește personalitățile din imaginile alăturate.
- Apreciază rolul fiecărei personalități în istoria statului în care a activat.

II. ANALIZA ȘI INTERPRETAREA SURSELOR ISTORICE

„Până în 1890 Japonia avea o marină și o armată moderne și o bază industrială în plină dezvoltare pentru a le susține. Vapoarele cu abur japoneze câștigaseră o poziție importantă în comerțul din Asia de Est, iar comercianții săi câștigaseră o cotă în creștere pe piața chineză. Exporturile către Occident includeau acum mătase și ceai, unde eficiența și controlul calității japoneze capturaseră o mare parte din piața față de o China mai dezorganizată. În 1894 Marea Britanie a fost de acord să renunțe la clauzele inegale ale vechiului tratat până în 1899, iar alte națiuni au urmat curând exemplul.”

Rhoads Murphey, Kristin Stapleton, *A History of Asia [O istorie a Asiei]*

- Identifică două consecințe economice ale Revoluției Meiji.
- Argumentează, cu exemple din sursă, că statutul internațional al Japoniei s-a schimbat datorită reformelor realizate.

III. UTILIZAREA LIMBAJULUI ISTORIC

- Formulează câte un enunț care să reflecte un adevăr istoric cu noțiunile: *război civil, secesiune, Epoca Meiji, reforme, colonizare, Revoluția Boxerilor, aboliționism*.

IV. EXPLICAREA CAUZELOR ȘI EFECTELOR EVENIMENTELOR ȘI PROCESELOR ISTORICE

- Numește două cauze și două efecte:

Cauze	Războiul Civil din SUA	Efecte
1. ...		1. ...
2. ...		2. ...

V. CUNOAȘTEREA ȘI ÎNȚELEGEREA SPAȚIULUI ȘI TIMPULUI ISTORIC

- Descrie așezarea geografică a Indiei, Chinei și Japoniei.
- Apreciază dimensiunile posesiunilor engleze în Asia de Sud-Est.
- Exprimă-ți opinia privind politicile expansioniste ale unor state europene în sec. al XIX-lea.

India și China la intersecția sec. XIX și XX

Unitatea V

PRINCIPATELE ROMÂNE/ROMÂNIA ȘI TERITORIILE ROMÂNEȘTI AFLATE SUB DOMINAȚIE STRĂINĂ (1850-1914)

Calea ferată București-Galați

*Războiul de Independență al României,
desen de epocă, autor necunoscut*

*Vedere asupra orașului Chișinău: Porțile Sfinte, Palatul
Mitropolitan, bulevardul central al orașului*

*Cernăuți: piața centrală și clădirea Primăriei,
interferența sec. XIX și XX*

Conform Curriculumului, vei studia:

TEME

- 22. Viața social-economică și politică în România
- 23. Războiul de Independență al României
- 24. Reformele țariste în Basarabia
- 25. Mișcarea națională în Basarabia
- 26. Mișcarea națională a românilor din Transilvania și Bucovina

PERSONALITĂȚI

Bogdan Petriceicu Hasdeu
Carol I
Alexie Mateevici
Andrei Țaguna
Eudoxiu Hurmuzachi

NOȚIUNI

Convenție
Independență
Mișcare națională

Iași, circa 1900, fotografie din arhiva personală a lui Florin Țugu

22. Viața social-economică și politică în România

IDEI CARE INSPIRĂ

„Viitorul României stă în munca ei spre a trage din avuțiile imense ce le posedă. Interesul vă este de a deveni un stat puternic la Marea Neagră [...] deveniți dar de acum un element de producție, deveniți un element de civilizațiune, de ordine, și prin aceasta veți ajunge a domina Peninsula Balcanică.”

Otto von Bismarck, cancelarul Germaniei, 1883

- Numește scopurile pe care urma să le atingă România în opinia lui Otto von Bismarck.
- Explică afirmația de mai sus.

TIMPUL ISTORIC

- 1866** – adoptarea Constituției României
- 1875** – constituirea Partidului Liberal
- 1881** – constituirea Partidului Conservator
- 1881** – modificarea Constituției din 1866
- 1881** – proclamarea Regatului României
- 1884** – reforma electorală
- 1907** – Răscoala Țărănească

VOCABULAR

Siloz – magazie modernă în care se făcea depozitarea și selecționarea produselor agricole.

Șeptel – totalitatea animalelor domestice sau numai a celor de o anumită specie dintr-o țară, regiune sau gospodărie.

Țărani români la muncă

Păstori români

- Identifică ramura economică prezentată în imaginile de mai sus.
- Menționează importanța acestora în viața cotidiană a românilor.

Din punctul de vedere al **dezvoltării socioeconomice**, anii 1850-1914 au constituit o perioadă de progres și de modernizare. Unirea Principatelor Române, reformele aplicate de A.I.I. Cuza, cucerirea independenței de stat și valorificarea progreselor tehnico-științifice din țările avansate au impulsionează dezvoltarea economică a României. Însă, spre deosebire de țările din vestul Europei, societatea românească avea o economie predominant agrară.

Agricultura a dominat viața economică a țării, fapt susținut atât de procentul populației ocupate – 80 %, cât și de produsul intern și de export. În a doua jumătate a sec. al XIX-lea producția agricolă a înregistrat o creștere spectaculoasă. Producția totală de cereale a crescut de la 1.667.000 de tone în perioada 1862-1866 la 6.145.000 de tone între 1911 și 1915. Însă această creștere nu s-a datorat modernizării agriculturii, dar s-a realizat prin extinderea suprafețelor cultivate – de la 2.154.000 de hectare în 1862 la 6.390.000 de hectare în 1914. Au crescut suprafețele cultivate cu plante industriale (sfeclă de zahăr, tutun etc.), datorită dezvoltării sectorului industrial de prelucrare (industria alimentară etc.). Creșterea suprafețelor cultivate și reducerea pășunilor au influențat negativ domeniul creșterii animalelor. A avut loc o scădere a șeptelului și reducerea producției de carne și de produse lactate.

- Descrie caracteristicile evoluției agricole în teritoriile românești.
- Numește cauzele ce au generat scăderea producției animaliere.

Dezvoltarea industrială. În 1850-1914 s-au dezvoltat atât ramurile care se bazau pe materii prime agricole, industria alimentară și cea textilă, cât și cele de prelucrare a lemnului, a hârtiei, a petrolului. În 1886, prin adoptarea primului tarif general protecționist, modificat în 1891 și 1893, a fost implementată o politică economică protecționistă menită să protejeze pia-

ța internă de pătrunderea mărfurilor străine. În 1887 a fost adoptată legea intitulată *Măsuri generale pentru a veni în ajutorul industriei naționale*, reînnoită în 1912. Conform acesteia se acordau înlesniri pe o perioadă de 15 ani celor ce înființau întreprinderi mari. La sfârșitul sec. al XIX-lea a crescut numărul întreprinderilor care se bucurau de avantajele legilor de încurajare a industriei. Industria metalurgică s-a dezvoltat după anul 1900. În 1913 România ocupa locul al treilea în lume la producția de petrol.

Un rol important l-au avut investițiile industriale ale capitalului străin. Pătrunderea capitalului străin în economia românească a fost motivată de necesitățile impuse de modernizare, care solicitau mari sume de bani. Capitalul străin s-a impus în majoritatea ramurilor industriale, dar în special în industria petrolului. În 1914 societatea petrolieră „Steaua Română”, cu capital german, dădea 29,22% din producția de petrol a României. Societatea *Astra Română*, cu capital anglo-olandez, era filiala marelui trust petrolier *Royal Dutch Shell*, *Societatea Româno-Americană*, cu capital american, era filiala trustului *Standard Oil*. Au funcționat atât bănci cu capital străin (Marmorosch Blank, cu interese în industria românească (fabricile *Letea Bacău*, *Chitila*, *Steaua Română* etc.)), cât și Banca Generală Română.

- **Numește ramurile industriale dezvoltate.**
- **Demonstrează necesitatea adoptării politicii protecționiste.**
- **Precizează cauzele pătrunderii capitalului străin în industrie.**

Comerțul. La 28 iunie 1881 a fost adoptată *Legea asupra magazinelor generale – docuri*, conform căreia în porturile Constanța, Brăila și Galați au fost înființate silozuri. Au apărut burse cerealiere la Galați, Brăila, Constanța (1881). În magazinele de la țară se găsea o gamă largă de mărfuri: textile, încălțăminte, produse alimentare, petrol etc. A luat amploare reclama comercială prin intermediul ziarelor. Se organizau târguri anuale și săptămânale; expoziții naționale comerciale: la Iași în 1865 și la București în 1904. La începutul sec. XX o extindere considerabilă au căpătat-o societățile anonime, formă de organizare a activității comerciale, și societățile pe acțiuni. Prin 1914 funcționau 60 de societăți anonime comerciale. Au fost create camerele de comerț și industrie.

Din 1863 până în 1896 comerțul exterior al României a sporit cu peste 200%. În exportul României predominau produsele agricole (cerealele, aproximativ 70-80%, și legumele), lemnul și petrolul. Cele mai multe mărfuri erau exportate în Marea Britanie, Belgia, Imperiul Austro-Ungar etc. În același timp, România importa produse industriale și materii prime destinate industriei românești (metal și mașini), ce constituiau 79% din întregul import, dar și alte mărfuri. În 1914, 48% din importuri reprezentau mașinile și utilajele, materiile prime, produsele textile. Cele mai multe produse erau importate din Imperiul Austro-Ungar și Imperiul German.

Finanțe și bănci. În Principatele Române, până la unire, circulau circa 70-80 de monede, provenind din diferite țări, leul fiind utilizat drept monedă de calcul. Problema monedei naționale a fost rezolvată în aprilie 1867, când a fost promulgată *Legea pentru înființarea unui nou sistem monetar și pentru fabricarea monedelor naționale*, potrivit căreia moneda națională se numea *leu*. În 1880 a fost înființată Banca Națională a României (BNR), care deținea monopolul emisiunii monetare. BNR a creat agenții în mai multe orașe și a impulsat înființarea băncilor comerciale.

- **Enumeră mărfurile de export ale României la intersecția sec. XIX și XX.**
- **Demonstrează necesitatea adoptării legii din aprilie 1867 cu privire la moneda națională.**

O modernizare și perfecționare continuă au cunoscut-o **transporturile** și **comunicațiile**, care au contribuit la dezvoltarea pieței interne și a celei externe. Prima linie de cale ferată, București-Giurgiu, a început să fie construită la 1 septembrie 1865, de compania engleză John Trevor Barkley, fiind deschisă la 26 august 1869. Linia de cale ferată Pitești-București-Galați-Roman a fost dată în exploatare la 13 septembrie 1872. În Moldova, linia Gara Suceava (Burdujeni)-Roman, cu lungimea de 102,5 km, a fost deschisă la 3/15 decembrie 1869. În 1880 a fost fondată compania Căile Ferate Române. În 1915 în Regatul României erau 3.500 km de cale ferată.

Cereale (tone)	Anii	
	1862- 1866	1911- 1915
grâu	532.000	2,2 mil.
porumb	830.000	2,8 mil.
orz	175.000	558.000
ovăz	26.600	412.000
secară	50.000	87.700

- **Determină, în baza tabelului de mai sus, care erau cele mai cultivate culturi agricole.**
- **Explică dominația agriculturii în economia României.**

În 1871 *Societatea Anonimă Română de Tramvaie*, cu capital englez și belgian, a obținut autorizația de a instala, pe unele străzi, linii de fier, pe care să circule primele tramvaie trase de cai. La București primul tramvai tras de cai, cu vagon de culoare galbenă, a fost lansat în 1872, plimbându-i pe bucureșteni pe actuala Calea Victoriei și pe Calea Moșilor. Prețul unui bilet pentru o stație era de 15 bani stând așezat și 10 în picioare. Tramvaiul 1 avea o capacitate de până la 25 de călători. În vagoane nu erau acceptate persoanele murdare. În decembrie 1894 a fost lansat tramvaiul electric, cu vagon de culoare verde, purta numărul 14 și traversa Bucureștiul de la est la vest.

- Descrie mijlocul modern de transport apărut la București.
- Numește alte mijloace de călătorie din sec. al XIX-lea.
- Compară mijloacele de transport public și prețul biletului de călătorie de la sfârșitul sec. al XIX-lea cu cele actuale.

În orașe s-a dezvoltat transportul de pasageri: au apărut tramvaiele. S-a dezvoltat și rețeaua de șosele. Totodată a evoluat navigația fluvială și cea maritimă. Au fost reorganizate și modernizate porturile Brăila, Galați, Giurgiu, Turnu Severin, Calafat. La sfârșitul sec. al XIX-lea au fost înființate două societăți: Navigația Fluvială Română și Serviciul Maritim Român.

A apărut transportul aerian. Primul avion în România a fost construit în 1910. În acest domeniu s-au remarcat Traian Vuia, Henri Coandă și Aurel Vlaicu. După 1878 a fost reorganizată și modernizată poșta, a crescut numărul oficiilor poștale și de telegraf.

- Menționează tipurile de transport care s-au dezvoltat în România.
- Explică necesitatea creșterii numărului de oficii poștale și de telegraf.

Schimbările în economie au dus și la **transformări sociale**. Reforma agrară din 1864 a deschis calea relațiilor capitaliste în agricultură. A avut loc diferențierea țăranimii: a crescut numărul de muncitori agricoli și al țăranilor înstăriți. Treptat, marea proprietate funciară s-a transformat în gospodărie de tip capitalist. La începutul sec. XX, 7.790 de moșieri cu proprietăți de peste 50 ha dețineau în total 50,8 % din pământ, iar 920.939 de țărani cu proprietăți de până la 10 ha dețineau 34,18 % din pământ. Munca pe proprietățile moșierești era reglementată prin învoieli agricole – un contract prin care țăranul obținea în arendă un lot suplimentar de pământ, pe care se obliga să-l plătească fie în bani, fie în produse, fie prin muncă. Între 50 și 75 % din pământul deținut de moșieri era arendat unor mari arendași. Se formau asociații de arendași, trusturi de arendași, care dețineau suprafețe impresionante de pământ. Cel mai cunoscut a fost trustul lui Fischer, cu 250.000 ha arendate în Moldova.

Însă în 1887 și 1907 au avut loc revolte țăranesti, cauzate de lipsa de pământ și de foamete. Guvernele au fost obligate să ia măsuri de îmbunătățire a situației țăranilor. În decembrie 1907 a fost adoptată *Legea învoielilor agricole*, prin care a fost stabilit nivelul minimal al salariului agricol, prețul maximal al arende și acordarea de credite. Însă problema agrară n-a fost rezolvată. În 1908 a fost înființată Casa Rurală, o instituție menită să sprijine cumpărarea pământului de către țărani.

Dezvoltarea industrială a dus la evoluția orașelor, creșterea populației acestora, consolidarea categoriilor sociale moderne: muncitori și burghezia industrială, apariția industriașilor și bancherilor. A crescut rolul politic al burgheziei industriale. S-au dezvoltat diverse forme ale mișcării muncitorești. Numărul negustorilor a crescut considerabil. Având rolul de centre regionale de schimb, mai multe așezări, precum Târgu Jiu, Pitești, Câmpulung, Buzău etc., au devenit orașe importante.

- Prezintă trei transformări sociale din viața românilor de la intersecția sec. XIX și XX.
- Explică relația de cauzalitate dintre reforma agrară și Casa Rurală.

Viața politică în România. După abdicarea lui Al.I. Cuza și promulgarea Constituției (1866) și până în 1871 s-a înregistrat o perioadă de instabilitate guvernamentală, succedându-se 10 guverne. În lupta politică s-au confruntat liberalii și conservatorii, care au guvernat alternativ, au optat pentru respectarea libertăților democratice înscrise

În Constituția din 1866 și s-au preocupat de adoptarea măsurilor privind consolidarea statului național român, iar în prima etapă – spre obținerea independenței. Liberalii se împărțeau în *liberalii radicali*, în frunte cu Ion C. Brătianu și Constantin A. Rosetti, și *liberalii moderați*, în frunte cu Ion Ghica, M. Kogălniceanu ș.a. Guvernul liberal din anii 1867-1868 a adoptat un șir de măsuri de revigorare a economiei României, precum legea referitoare la noul sistem monetar, construcția de șosele etc., de organizare a forțelor armate, a susținut mișcarea de emancipare a românilor de peste hotare și mișcarea națională din Balcani. În 1875 a fost înființat Partidul Liberal, în frunte cu Ion C. Brătianu. După o criză internă, legată de mișcările antidinastice, guvernul liberal a fost înlocuit cu cel conservator, liderul cărora era Dimitrie Ghica. În 1881 a fost înființat Partidul Conservator, condus de Lascăr Catargiu, apoi de Gheorghe Grigore Cantacuzino. Crearea celor două partide a demonstrat caracterul pluralist, democratic al regimului politic. Partidul Liberal reprezenta interesele marii burghezii, opta pentru dezvoltarea economică, promovând politica „prin noi înșine”, adică cu forțe proprii, și crearea unei societăți de tip occidental. Partidul Conservator reprezenta interesele marilor proprietari funciari și opta pentru dezvoltarea economică realizată prin politica „ușilor deschise”, adică prin atragerea capitalului străin. În perioadele guvernelor liberale (1876-1888), (1895-1899) (1901-1904):

- s-a obținut independența României și recunoașterea ei internațională;
- a fost reglementată problema succesiunii la tron;
- a fost constituit și recunoscut internațional Regatul României;
- a fost modificată Constituția din 1866. În 1884 a fost redus numărul colegiilor electorale la trei, însă a fost menținut votul censitar;
- au fost adoptate legi care au contribuit la modernizarea societății: privind responsabilitatea ministerială (1878), organizarea comunelor (1878; 1882), a armatei (1878; 1883), a învățământului (1878; 1883), *Legea meseriilor* (1902) și *Legea băncilor populare și a Casei lor Centrale* (1903);
- a fost susținută mișcarea memorandistă și mișcările de eliberare națională din Balcani.

Guvernarea conservatoare, în alianță cu reprezentanții societății culturale *Junimea*, (1888-1895), (1899-1901):

- a contribuit la adoptarea legilor privind problema agrară, bogățiile naturale, statutul clerului;
- s-a confruntat cu necesitatea unor noi împrumuturi externe;
- a modernizat portul Constanța;
- s-a confruntat cu revolte țărănești (1887-1888, 1907).

În 1908 de la Partidul Conservator s-a desprins o fracțiune, care a constituit Partidul Conservator-Democrat în frunte cu Take Ionescu, însă acesta n-a reușit să se impună în viața politică.

● Caracterizează viața politică în România.

● Descrie activitatea celor două partide.

Regatul României. După obținerea independenței României și recunoașterea acesteia, unul dintre obiective a fost proclamarea regatului. Un prim pas a fost făcut la 9/21 septembrie 1878, când, prin decizia Consiliului de Miniștri, domnitorul Carol I a luat titlul de Alteță Regală. Noul titlu a fost recunoscut de Austro-Ungaria, Marea Britanie, Franța, Germania, Italia și Rusia. A urmat vizita prim-ministrului Ion C. Brătianu în Germania în martie 1880, în cadrul căreia el a abordat problema regatului, idee susținută de cancelarul Bismarck. Apoi a fost obținut acceptul Vienei. Următorul pas a fost adoptarea legii prin care era reglementată succesiunea la tron (decembrie 1880). Prin art. 83 din Constituție se prevedea că, în absența unui moștenitor direct, succesiunea

PERSONALITATEA ISTORICĂ

Ion C. Brătianu (1821-1891)

Lascăr Catargiu (1823-1899)

- **Apreciază eforturile personalităților din imaginile de mai sus în evoluția politică a României.**

DOCUMENT

„Spre a corespunde unei vechi dorințe a Națiunii, Spre a întări în țară stabilitatea și ordinea și a da o garanție mai mult, că dinastia trăiește în România în aceleași condițiuni ca și în celelalte State ale Europei și că prin urmare ea inspiră aceeași încredere, Camera Deputaților, în puterea dreptului de Suveranitate a Națiunii, Proclamă de Rege al României pe Alteța Sa Regală Principele Carol I.”

Moțiune propusă de generalul D. Lecca, 1878. În: *Memoriile regelui Carol I al României*

- **Explică schimbarea statutului lui Carol I în baza sursei de mai sus.**

- **Datează evenimentul din imaginea alăturată.**
- **Apreciază simbolismul celor două române.**

NOTE DE CĂLĂTORIE ÎN TIMP

„Cu acest moment începe o foaie nouă în cartea vieții poporului nostru român, sfârșindu-se astfel o perioadă plină de lupte și osteneți, dar bogată în eforturi bărbătești și în fapte eroice. [...] De cincisprezece ani Mă înconjoară iubirea și încrederea poporului; această iubire și încredere Mi-au îmbunătățit zilele mele, întărindu-Mă și împlinindu-Mă la zile grele.”

Fragment din discursul principelui Carol la semnarea legii privind constituirea Regatului României

- **Identifică evenimentul la care face referință sursa.**
- **Explică sentimentele care l-au copleșit pe principele Carol.**

ii revenea celui mai vârstnic dintre frații domnitorului sau descendenților săi. Deoarece frații domnitorului au refuzat, calitatea de prinț moștenitor a fost acceptată de nepotul de frate, Ferdinand.

După disputele interne privind modul de oficializare a regatului, în martie 1881 lui Carol i s-a adus la cunoștință dorința guvernului de a proclama România ca regat la 8/20 aprilie 1881, ziua de naștere a domnitorului. Dar, ca urmare a dezbatărilor din Adunarea Deputaților la 13/25 martie, a fost acceptată în unanimitate proclamarea imediată a Regatului, depunându-se proiectul de lege care prevedea: „Articolul I. România ia titlul de Regat. Domnitorul ei, Carol I, ia pentru sine și pentru moștenitorii săi titlul de rege al României. Articolul II. Moștenitorul tronului va purta titlul de principe regal”. Regatul României a fost recunoscut internațional. În ziua de 10/22 mai 1881 a avut loc ceremonia încoronării regelui Carol I la Mitropolie. Proclamarea Regatului întărea statutul internațional al României.

- **Demonstrează importanța reglementării problemei succesiunii la tron.**
- **Justifică necesitatea proclamării Regatului României.**

ATELIERUL COMPETENȚELOR

➔ METODA: Descrierea sursei vizuale

- Identifică tipul sursei (tablou, fotografie, timbru etc.).
- Descrie informația prezentată de aceasta.
- Numește autorul/țara/perioada la care se face referință (dacă este posibil).
- Estimează valoarea sursei cu referire la studiul evenimentelor/proceselor/fenomenelor din istoria modernă.
- Reflectează despre scopul sursei (de a prezenta un politician; de a indica realizări economice, culturale; de a prezenta un anumit eveniment politic sau unul cotidian etc.).
- Examinează anturajul, obiectele, personajele și conchide ce realități prezintă acestea.
- Coroborează (confirmă) informația prezentată în sursa respectivă cu cea din alte surse (documente, scrisori, jurnale, acte etc.).
- Exprimă-ți punctul de vedere cu referire la sursă.
- **Analizează o sursă vizuală din temă conform algoritmului de mai sus.**

➔ APLIC

- **Completează tabelul *Evoluția vieții economice în Regatul României în perioada 1850-1914*.**

Agricultură	Industrie	Comerț	Transport

- **Prezintă caracteristici ale evoluției sociale în statul român modern.**

➔ ÎNVĂȚ SĂ COLABOREZ

- **Realizează, folosind diagrama Venn, o analiză comparativă pe tema *Evoluția economică a României în raport cu alte state la intersecția sec. XIX și XX*.**

➔ CREEZ

- **Elaborează un text coerent pe tema *Partidul Liberal și cel Conservator – viziuni de dezvoltare a României moderne*.**

➔ STUDIEZ ȘI REFLECTEZ

- **Precizează trăsăturile specifice ale vieții politice din România la intersecția sec. XIX și XX.**
- **Apreciază importanța constituirii Regatului României ca formă de stat.**

Atacul de la Smârdan, tablou de Nicolae Grigorescu (fragment)

23. Războiul de Independență al României

IDEI CARE INSPIRĂ

„[...] Voim să fim independenți, pentru că voim să trăim viața noastră proprie, pentru că nu voim să mai pătimim pentru greșelile altora [...]”

Mihail Kogălniceanu

- **Describe contextul în care Mihail Kogălniceanu a spus aceste cuvinte.**
- **Comentează afirmația.**

TIMPUL ISTORIC

4 aprilie 1877 – semnarea Convenției româno-ruse

12/24 aprilie 1877 – Imperiul Rus a declarat război Imperiului Otoman

9 mai 1877 – adoptarea moțiunii de independență a României de Adunarea Deputaților

10 mai 1877 – semnarea Declarației de independență a României de către domnitorul Carol I

19 februarie/3 martie 1878 – semnarea Tratatului de la San Stefano

1/13 iunie-1/13 iulie 1878 – Congresul de la Berlin

VOCABULAR

Beligeranță – stare de război.

Convenție – înțelegere, acord între două sau mai multe state, instituții sau persoane cu privire la anumite probleme sau la anumite obiective.

Identitate – ansamblu de date prin care se identifică o persoană; asemănare, similitudine.

Inviolabilitate teritorială – teritoriu care nu poate fi încălcat.

Sub domnia lui Carol I, România a continuat procesul de modernizare a țării început pe timpul lui Al.I. Cuza. Însă obținerea independenței față de puterea suzerană turcească a rămas una dintre principalele probleme.

Condițiile externe favorabile afirmării independenței față de Imperiul Otoman au apărut în 1875, odată cu redeschiderea problemei orientale prin Criza Balcanică. Revoltele din Bosnia și Herțegovina, Muntenegru, Serbia și Bulgaria împotriva Imperiului Otoman au fost susținute de România, pe teritoriul căreia se constituiau detașamente de luptători. Imperiul Rus susținea mișcarea antiotomană din Balcani, argumentându-și protectoratul prin identitatea slavo-ortodoxă comună. România a văzut în implicarea Rusiei în conflict un prilej de a-și îndeplini propriul scop.

Convenția româno-rusă a fost semnată la 4/16 aprilie 1877. Prin această convenție România permitea armatei ruse să treacă pe teritoriul ei, pentru a ajunge la sud de Dunăre, îi asigura posibilitatea de a folosi drumurile și căile ferate, serviciile poștei, telegraful. Trupele ruse aveau dreptul de a cumpăra produse alimentare, furaje etc., fără a achita taxe vamale. Totodată, armata română trebuia să fie concentrată în Oltenia, în vederea desfășurării operațiilor militare împotriva Imperiului Otoman. Rusia se angaja să apere integritatea teritorială a României, să respecte drepturile statului român conform tratatelor, să suporte cheltuielile de transport și de aprovizionare a armatei.

- **Enumeră prevederile Convenției româno-ruse pentru fiecare parte semnatară.**
- **Justifică semnarea Convenției româno-ruse de către România.**

NOTE DE CĂLĂTORIE ÎN TIMP

„În stare de rezbel [război], cu legăturile rupte, ce suntem? Suntem independenți; suntem națiune de sine stătătoare. Avem domn de sine stătător. [...] Așa dară, d-lor deputați, nu am cea mai mică îndoială și frică de a declara în fața Reprezentațiunii Naționale că noi suntem o națiune liberă și independentă [...]. Noi trebuie să dovedim că avem conștiința misiunii noastre, trebuie să dovedim că suntem în stare să facem și noi sacrificii pentru ca să păstrăm această țară și drepturile ei pentru copiii noștri, și această misiune în momentele de față este încredințată fraților și fiilor noștri care mor la hotare.”

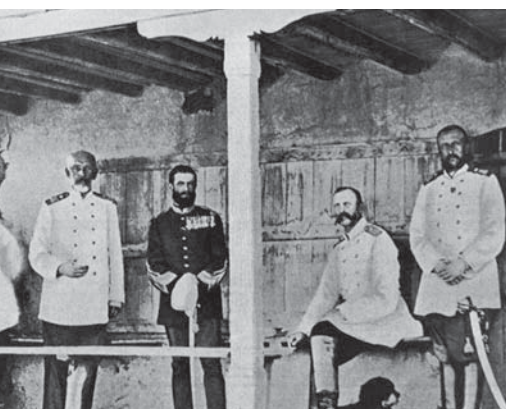
Fragment din discursul lui
Mihail Kogălniceanu

- **Identifică evenimentul descris în sursă.**
- **Explică poziția lui Mihail Kogălniceanu.**

Proclamarea Declarației de independență a României

- Enumeră o schimbare de ordin politic din Declarația de independență a României.

Domnitorul Carol I (în negru) alături de țarul Aleksandr al II-lea (așezat) și marele duce Nikolai (primul din dreapta), Plevna, octombrie 1877

Carol I pe câmpul de luptă la Plevna

- Explică mesajul imaginii raportându-te la impactul pe care l-a avut asupra moralului ostașilor români prezența regelui pe câmpul de luptă.

Adoptarea Declarației de independență a României. La 12/24 aprilie 1877 Imperiul Rus a declarat război Imperiului Otoman și armata rusă, cu un efectiv de 260.000 de soldați și 802 tunuri, a trecut Prutul. În conformitate cu prevederile Convenției româno-ruse, armata rusă a trecut spre Dunăre și a început operațiunile militare pe teritoriul Imperiului Otoman, dar a fost oprită de armata turcă la Plevna.

Între timp, România a hotărât mobilizarea generală a armatei. Pentru a preîntâmpina posibilitatea unei invazii, armata română și-a desfășurat trupele în punctele-cheie de-a lungul Dunării. Drept consecință a acțiunilor României, Poarta a expulzat diplomații români, a sechestrat navele românești și a bombardat orașele Brăila, Calafat și Reni. Ca răspuns România a bombardat Vidinul, ajungând la o stare de război cu Imperiul Otoman.

România a profitat de începutul Războiului Ruso-Turc pentru a-și îndeplini obiectivul. La 16/28 aprilie 1877 Adunarea Deputaților a ratificat Convenția româno-rusă, apoi, în ziua următoare, Convenția a fost ratificată și de Senat. La 9 mai 1877 Parlamentul a fost convocat în ședință extraordinară, la care s-a constatat starea de război cu Imperiul Otoman. Mihail Kogălniceanu, ministrul de externe, a declarat România o națiune de sine stătătoare. Având deplina susținere a poporului, ambele camere ale Parlamentului au adoptat *Declarația* prin care România a fost proclamată independentă. La 10 mai 1877 domnitorul Carol I a semnat *Declarația de independență a României*. Drept urmare, guvernul român a hotărât ca suma de 914.000 de lei, care era tributul datorat Imperiului Otoman, să fie vărsată în bugetul armatei.

- Descrie contextul adoptării *Declarației de independență*.
- Numește o cauză și o consecință a adoptării *Declarației de independență a României*.

Armata română în operațiuni militare. Deși armata turcă avea 186.000 de ostași, dotați cu 210 tunuri, și era numeric inferioară armatei ruse, aceasta dispunea de fortificații impunătoare. Armata rusă a fost înfrântă la Stara Zagora și a suferit eșec în cucerirea fortificațiilor de la Plevna. La 19/31 iulie arhiducele Nikolai, comandantul suprem al armatei ruse, a solicitat ajutor din partea armatei române. Guvernul român a decis să sprijine armata rusă. Armata română, cu un efectiv de 52.000 de soldați și 108 tunuri, a trecut Dunărea în august 1877. Sub conducerea domnitorului României, Carol I, la 30 august/11 septembrie 1877 forțele româno-ruse au cucerit reduta Grivița I, apoi românii au cucerit cetatea Rahova la 9/21 noiembrie. La 28 noiembrie/10 decembrie au încercuit Plevna, punct strategic important în apărarea turcă. Osman Pașa, comandantul trupelor turce, a încercat să străpungă încercuirea, însă a eșuat, astfel că a fost nevoit să se predea.

Alături de armata română și cea rusă, în bătăliile de la Rahova, Vidin, Smârdan și Belogradcik au luptat voluntari sârbi, bulgari și muntenegreni. După căderea Plevnei, trupele române au asediat Vidinul, iar armata rusă s-a îndreptat spre Stambul (Constantinopol), cucerind Plovdivul (Filipopol) și Edirne (Adrianopol).

- Enumeră bătăliile la care a participat armata română.
- Precizează care a fost contribuția armatei române la obținerea victoriei asupra Imperiului Otoman.

Constrâns de Marea Britanie, Imperiul Rus a acceptat armistițiul cerut de Imperiul Otoman. Armata rusă a renunțat la ocuparea Constantinopolului. Însă delegația României n-a fost admisă la negocieri, motivându-se că încă nu i-a fost recunoscută independența. În același timp, guvernul Imperiului Rus a anunțat guvernul României că pretinde la cele trei județe din sudul Basarabiei care fuseseră retrocedate României prin Tratatul de pace de la Paris din 1856.

La 19 februarie/3 martie 1878 între Imperiul Rus și Imperiul Otoman a fost semnat **Tratatul de la San Stefano**. Printre alte prevederi, prin articolul 5 al Tratatului Imperiul Otoman a recunoscut independența României. În articolul 19 se stipula cedarea celor trei județe ale Basarabiei de Sud Imperiului Rus, iar România primea „drept compensație” partea de nord a Dobrogei. Bulgariei, aflată sub protecția Rusiei, i-a revenit și o mare parte din Dobrogea (până aproape de Constanța). Deoarece erau nemulțumite de întărirea poziției Rusiei în Balcani, celelalte puteri europene au insistat asupra organizării unui congres.

- Demonstrează că Imperiul Rus a încălcat prevederile Convenției româno-ruse.

La **Congresul de la Berlin (1/13 iunie-1/13 iulie 1878)** România a fost reprezentată de Mihail Kogălniceanu și Ion C. Brătianu, care doar au putut prezenta poziția țării, deoarece România nu a fost admisă ca parte beligerantă.

Prin *Tratatul de la Berlin* (1878) s-a consfințit independența deplină a României, Serbiei și Muntenegrului, însă granițele Bulgariei, stabilite la San Stefano, au fost modificate. României i s-a restabilit stăpânirea asupra Dobrogei (cu Delta Dunării și Insula Șerpilor). Portul Constanța avea asigurat accesul direct la Marea Neagră. Însă România a pierdut în favoarea Imperiului Rus județele din sudul Basarabiei (Cahul, Bolgrad și Ismail).

În Războiul pentru Independență, până la semnarea armistițiului cu Poarta, pe câmpul de luptă au căzut circa 10.000 de români, iar contribuția financiară a României a fost de 100 de milioane de lei din bugetul de stat, 10 milioane din donații, plus alimente și haine donate armatei.

- Apreciază importanța Congresului de la Berlin pentru România.

PERSONALITATEA ISTORICĂ

Valter Mărăcineanu la Grivița, desen de Oscar Obedeianu

Nicolae Valter Mărăcineanu (1840-1877), căpitan în armata română, căzut eroic la reduta Grivița în atacul din 30 august 1877, în timp ce înfîgea pe parapetul redutei drapelul Regimentului 8 linie.

- Precizează motivul participării armatei române în Războiul Ruso-Turc.
- Descrie sentimentele românilor participanți la Războiul de Independență.

DOCUMENT

„Art.2. Poarta recunoaște independența Muntenegrului [...]. Art.3. Serbia este recunoscută independentă [...]. Art.5. Poarta recunoaște independența României, care-și va înainta drepturile la recompensă, care va fi determinată de ambele părți [...]. Art.6. Bulgaria va constitui un cnezat autonom, care va plăti tribute, cu guvernare creștină și miliție națională.”

Tratatul de la San Stefano,
19 februarie/3 martie 1878

- Numește statele care au obținut independența.
- Explică importanța semnării Tratatului de la San Stefano pentru statele balcanice.

„Art. 43. Înaltele părți contractante recunosc independența României [...]. Art. 45. Principatul României retrocedează M.S. Împăratului Rusiei porțiunea teritoriului Basarabiei despărțită de Rusia în urma Tratatului de la Paris din 1856 [...]. Art. 46. Insulele formând Delta Dunării, precum și Insula Șerpilor, sangeacul Tulcei, cuprinzând districtele Chilia, Sulina, Mahmudia, Isaccea, Tulcea, Măcin, Babadag, Hârșova, Kiustenge, Constanța, Medgidia sunt întrupate cu România. Principatul mai primește afară de aceasta ținutul situat la sudul Dobrogei până la o linie având ca punct de plecare răsăritul Silistrei și ajungând până la Marea Neagră la sudul Mangaliei.”

Tratatul de la Berlin, 1878

- Descrie schimbările teritoriale ale României conform prevederilor Tratatului de la Berlin.

Războiul de Independență al României

Legendă

✂ – Convenția româno-rusă din 4/16 aprilie 1877

Concentrări de trupe:
 ■■■ – ruse; ■■■ – române; ■■■ – otomane

Direcții ale atacurilor armatelor:
 — ruse; — române; — otomane; — a escadreie engleze

✕ 1877 – Bătălii importante, anii

○ Plevna – Oraș asediat

— Hotarul Imperiului Otoman în 1877

✂ – Tratatul de pace de la San Stefano

■ – Sudul Basarabiei reanexat de Rusia în 1878

■ – Dobrogea alipită României

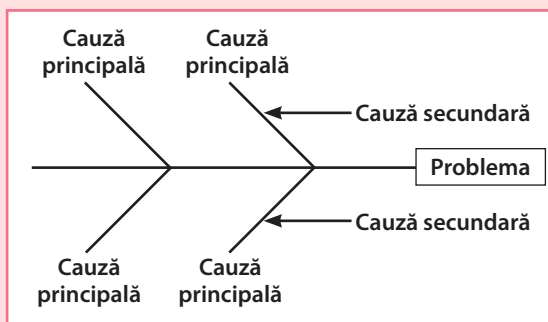
■ – Teritoriul Deltei Dunării cedat României împreună cu Dobrogea în schimbul pierderii sudului Basarabiei în favoarea Rusiei

- Localizează pe hartă teritoriile pierdute de România în conformitate cu Tratatul de la Berlin din 1878.

ATELIERUL COMPETENȚELOR

➔ METODA: FISHBONE (scheletul de pește)

- Formulează problema și notează-o într-un chenar în partea dreaptă a diagramei.
- Notează cauzele principale, în dreptul cărora vor putea fi listate alte cauze posibile.
- Discută cu colegul/colega de bancă despre fiecare cauză principală și găsiți cauze secundare.
- Descoperă cât mai multe cauze și notează-le în dreptul ramificațiilor principale. Poți face acest lucru punând o serie de întrebări care încep cu *De ce*.

➔ APLIC

- Explică noțiunea *Declarația de independență*.
- Completează un tabel cronologic în care să inserezi principalele evenimente ale *Războiului de Independență*.

➔ ÎNVĂȚ SĂ COLABOREZ

- Aplică metoda *Fishbone*, lucrând împreună cu colegul/colega de bancă, la tema *Cauzele Războiului de Independență al României*.

➔ CREEZ

- Realizează un poster cu titlul *Jertfa românilor pe altarul independenței*.

➔ STUDIEZ ȘI REFLECTEZ

- Analizează *Convenția româno-rusă* după următorul algoritm: cauza semnării, scopuri, locul semnării, obligațiile României, obligațiile Imperiului Rus și importanța acesteia.
- Exprimă-ți opinia: a fost justificat Războiul de Independență dus de România?

Școala Reală, sfârșitul sec. al XIX-lea, carte poștală (astăzi, unul dintre blocurile Universității de Stat din Moldova, str. Aleksandr Pușkin colț cu str. Mihail Kogălniceanu)

24. Reformele țariste în Basarabia

IDEI CARE INSPIRĂ

„Marele reforme sociale din anii 1860-1865, atrăgând în viața obștească un mare număr de intelectuali ruși, care puneau interesul general mai presus decât cel personal, duc la înființarea unei asociații denumite «Comitetul Tovărășiiilor Agricole și Industriale de Împrumut și Economie» care încă de la începutul activității ei a îmbrățișat ideea cooperăției. Crezul acestei asociații era că numai solidaritatea și respectarea principiilor cooperatiste vor putea salva situația mizerabilă a țăranilor și muncitorilor ruși.”

Ștefan Ciobanu, *Basarabia. Monografie*

- **Identifică o problemă importantă în societatea rusă, dar și în Basarabia.**

TIMPUL ISTORIC

19 februarie 1861 – abolirea șerbiei în Imperiul Rus

1 ianuarie 1864 – adoptarea Regulamentului despre instituțiile zemstvei guberniale și județene

14 iulie 1868 – adoptarea Regulamentului privind relațiile agrare ale țăranilor din regiunea Basarabia

8 aprilie 1869 – începutul reformelor judiciare în Basarabia

23 decembrie 1869 – adoptarea Regulamentului de împrumut a țăranilor de stat

22 august 1870 – instituirea comisiei pentru reforma agrară

14 iunie 1871 – adoptarea Regulamentului de împrumut a coloniștilor

28 octombrie 1873 – adoptarea Decretului privind transformarea Basarabiei în gubernie

1 ianuarie 1874 – adoptarea Decretului privind reforma militară

VOCABULAR

A aservi – a supune un grup social, un popor, o țară unor interese străine sau unei clase dominante.

Desetină – măsură agrară rusească egală cu 1,09 ha.

Electiv – bazat pe alegeri.

Șerbie/iobăgie – condiție de dependență personală a țăranilor față de stăpânul lor.

Țărani de stat – categorie socială din sec. al XVIII-lea – prima jumătate a sec. al XIX-lea din Imperiul Rus.

Înfrângerea în Războiul Crimeii a demonstrat subrezenia societății ruse. Împăratul Rusiei, Aleksandr al II-lea, a conștientizat că pentru a înregistra progrese sunt necesare reforme în diferite domenii. Reformele îndeplinite erau orientate spre o liberalizare a societății ruse. Basarabia, care era situată la periferia Imperiului Rus, dar își păstrase specificul său, a fost inclusă în procesele desfășurate în Imperiu, dar cu întârziere și, în unele cazuri, cu efecte minime. O situație diferită era în trei județe din sudul Basarabiei, care, după Congresul de Pace de la Paris (1856), au revenit în componența Principatului Moldovei și ulterior a României, participând, de rând cu celelalte teritorii românești, la reformele modernizatoare inițiate de către domnitorul Al.I. Cuza.

„Hărțile geografice ale Rusiei”, joc educațional pentru copii reprezentând regiunile Imperiului Rus în 1856

Inscripții. Sus: *Clima este prielnică.*

În stânga: *Stema guberniei.*

În dreapta: *Populația regiunii este formată din moldoveni, ruși, greci, bulgari, sârbi, armeni, tătari, evrei, țigani și coloniști germani.*

În centru: *Regiunea Basarabia.*

În partea de jos: *Marea Neagră; râurile Bâc, Nistru, Dunărea și Prut. În gubernie sunt 792.000 de suflete de ambele sexe.*

- **Describe atitudinea Imperiului Rus față de teritoriul și populația Basarabiei.**
- **Interpretează sensul imaginii în raport cu jocul pentru care a fost creată.**

Țărance din Basarabia torcând lână
(sfârșitul sec. al XIX-lea)

Copii și adulți la culesul fructelor în
satul Speia, județul Bender, 1910

● Numește ocupațiile secundare ale populației din Basarabia în Epoca Modernă.

Cu toate neajunsurile sale, reforma agrară din Basarabia din anii 70 ai sec. al XIX-lea a dus la schimbarea structurii proprietății funciare. La începutul sec. XX, 51,2% din suprafața arabilă se afla în posesia micilor proprietari, un indiciu al modernizării societății. După reformă s-a modificat structura socială a populației rurale, care era constituită din boierime și trei categorii de țărani – înstăriți, mijlocași și săraci. Repartizarea neuniformă a loturilor de pământ, abuzurile din partea autorităților țariste și a boierimii locale au dus la declanșarea nemulțumirilor țărănești. Țăranii au adoptat mai multe forme de nesupunere: refuzul de a încheia contracte cu moșierii, ocuparea fără autorizație a loturilor moșierești, revolte etc.

● Explică necesitatea reformei agrare în Basarabia

● Menționează specificul împroprietăririi țăranilor în Basarabia.

Modernizarea sistemului administrativ din Rusia s-a făcut în conformitate cu *Regulamentul despre instituțiile zemstvei guberniale și județene*, care a fost pus în aplicare de la 1 ianuarie 1864. În Basarabia, instituția zemstvei, nouă unitate administrativă, a fost introdusă începând cu anul 1869 și a funcționat la nivel gubernial și județean. Mai întâi zemstvele au fost organizate la Hotin, Iași, Soroca, Orhei, Chișinău, Bender (Tighina), Akkerman (Cetatea Albă), iar după 1878 – la Ismail. Zemstvele erau instituții electivă, constituite în baza censului funciar, fiind reprezentate de marii proprietari funciari. În Basarabia membri ai zemstvei guberniale puteau deveni proprietarii care dețineau între 200 și 300 de desetine de pământ, în funcție de zona geografică. Astfel, zemstva gubernială era alcătuită din circa 77% de proprietari funciari (moșieri), 2% – clerici și 21% – țărani și orășeni.

Zemstvele se ocupau de rezolvarea problemelor administrative, de întreținerea instituțiilor de stat, de asistența socială, de învățământ, de asistența medicală și cea veterinară etc., fără a avea implicații de ordin

Reforma agrară. Cea mai stringentă reformă, ce urma să fie efectuată în Imperiul Rus, era cea legată de abolirea șerbiei și împroprietărirea țăranilor. Prin legea din 19 februarie 1861 Aleksandr al II-lea a decretat desființarea șerbiei.

Începutul realizării reformei agrare în Basarabia a fost pus de *Regulamentul privind relațiile agrare ale țăranilor din regiunea Basarabia* din 14 iulie 1868. La baza acestui regulament au stat principiile legii din 1861, dar cu respectarea particularităților locale. Deoarece în Basarabia nu erau țărani iobagi, vecinia (starea de dependență a țăranului) în Moldova fiind anulată încă în anul 1749, abolirea șerbiei s-a răsfrânt asupra unui procent foarte mic al populației (1,17%) – 11.681 de persoane: romii (țigani) care aveau statutul de robi, țăranii ruși aserviți, aduși în Basarabia de către moșierii ruși care au primit în regiune proprietăți, și coloniștii.

Probleme majore au apărut în legătură cu împroprietărirea țăranilor. Mărimea loturilor a variat în funcție de fertilitatea solului și așezarea geografică. Țăranilor împroprietăriți le-au revenit loturi care variau între 7,39 desetine în nord și 13 desetine de pământ în sud. Împroprietărirea țăranilor se efectua prin răscumpărare. Au fost împroprietăriți țăranii care locuiau pe pământurile moșierilor și ale mănăstirilor. Însă, în cadrul fiecărei localități, loturile erau egale, indiferent de numărul membrilor din familie, iar pământul putea fi transmis prin moștenire doar după ce era răscumpărat.

Împroprietărirea țăranilor de stat a fost înfăptuită în conformitate cu *Regulamentul din 23 decembrie 1869*, fiind împroprietărite 13.547 de familii, care au primit 250.000 de desetine de pământ arabil. Coloniștii au devenit proprietari în baza *Regulamentului din 14 iunie 1871*. Spre deosebire de alte categorii sociale, ei au primit terenuri mai mari, dar la un preț mai mic de răscumpărare, astfel administrația imperială încercând să-și lărgască baza socială.

politic. Zemstvele se autofinanțau, astfel că întreținerea zemstvei guberniale și a celor județene se efectua din impozitele plătite de instituțiile industrial-comerciale locale și din taxele pe proprietățile mobile și imobile.

Odată cu reforma zemstvelor, la 22 august 1870 în Basarabia a fost instituită *Comisia pentru introducerea reformei municipale*, ce urma să fie efectuată inițial în capitala provinciei, iar apoi în restul orașelor. Conform *Regulamentului urban*, în orașe trebuiau să fie create Duma și Consiliul orășenesc, ca organe electivă alese de orășeni. Dumei îi revenea funcția deliberativă (de a adopta hotărâri), iar Consiliului – cea executivă. Prima Dumă orășenească a fost creată în martie 1871 la Chișinău. Criteriul după care se efectuau alegerile în Dumă și Consiliu era cel al mărimii impozitelor plătite, astfel încât și aici nobilimea și-a asigurat majoritatea. Duma și Consiliul rezolvau chestiuni locale: amenajarea orașelor, soluționarea problemelor instituțiilor medicale și de învățământ (supravegheau învățământul public), susținerea comerțului și a industriei locale, asigurarea măsurilor de protecție antiincendiară etc. În obligațiile Dumei intra întreținerea poliției, a echipelor de pompieri, a închisorilor și construcțiilor militare din oraș.

- **Identifică posibilitatea populației din Basarabia de a ocupa funcții în instituțiile de stat și cele administrative.**
- **Numește diferențele dintre reforma administrativă din Principatele Române și cea din Basarabia.**

În același timp cu reforma administrației locale s-a înfăptuit și **reforma judecătorească**. În Basarabia *Legea reformei judiciare* a fost aprobată la 8 aprilie 1869. Conform acestei legi, vechile instanțe judiciare au fost lichidate și a fost instituită judecata de circumscripție de categoria a doua. La 20 decembrie 1869 au fost inaugurate judecătoria de circumscripție și celelalte instanțe prevăzute de noul regulament. A fost proclamat principiul egalității cetățenilor în fața legii. Procesele penale se desfășurau cu prezența juraților, care stabileau vinovăția, a procurorului, care susținea acuzarea, și a avocatului, care apăra învinuitul.

Alte reforme. Prin *reforma sistemului educațional* s-a încercat mutarea accentului pe segmentul laic. Însă, odată cu numirea lui C.P. Pobedonostev în funcția de ober-procuror al Sfântului Sinod în 1884, Biserica Ortodoxă și-a reluat rolul de instituție principală în sistemul educațional.

Prin *reforma militară* din 1 ianuarie 1874, serviciul militar de șase ani a devenit obligatoriu pentru toată populația masculină, iar basarabenii erau recrutați, ca și în restul guberniilor, în armata permanentă și în unitățile miliției populare. Au fost interzise pedepsele corporale în armată.

Reformele întreprinse de către împăratul Aleksandr al II-lea în Imperiul Rus și în Basarabia, ca parte a Imperiului, nu și-au atins scopurile. Având un caracter duplicitar, acestea urmăreau modernizarea societății, dar fără lezarea drepturilor categoriilor sociale privilegiate. Principala problemă – cea socială – nu a fost rezolvată, din această cauză la începutul sec. XX au izbucnit revolte. Partea pozitivă a reformelor a fost modernizarea instituțiilor societății, care a contribuit la dezvoltarea relațiilor capitaliste.

- **Enumeră reformele adoptate și realizate în Basarabia.**
- **Precizează schimbările pozitive ale reformelor.**
- **Compară reforma învățământului public în Principate cu cea realizată în Basarabia.**

„Județul Ismail, care a fost încorporat din nou în Imperiul Rus în anul 1878, după războiul cu Turcia, are o poziție absolut deosebită în cadrul Basarabiei [...]. În județul Ismail nu existau nici instituții ale nobilimii, nici zemstve, nici administrații de plasă și rurale, conduse de căpitani de zemstvă. Aici a fost păstrată structura comunală românească. Fiecare localitate, fie ea rurală sau urbană, forma o comună separată, care îi cuprindea pe toți proprietarii funciari și pe toți locuitorii acestor localități, fără deosebiri bazate pe proprietate, clasă etc. Organul executiv al comunei era primarul, asistat de un consiliu comunal compus din 12 persoane, care decidea asupra tuturor chestiunilor legate de autogovernare și îndeplinea aceleași îndatoriri și obligații generale de stat ca și cele care sunt delegate, în Rusia, instituțiilor locale. Guvernatorul intervenea destul de rar în chestiunile legate de administrația locală a județului Ismail [...]. Așa a și rămas județul Ismail, până în prezent, o excepție în structura județeană a Imperiului Rus.”

C. Д. Урусов, *Записки губернатора: Кишинёв, 1903-1904 гг.*
[S.D. Urusov, *Însemnările unui guvernator: Chișinău, 1903-1904*, Chișinău, Litera, 2004, p. 206-207]

- **Menționează cauzele unei administrări diferite a județului Ismail în cadrul Basarabiei.**
- **Precizează specificul autogovernării în județul Ismail.**

Nikolai Ignatievici Șebeko, general rus, guvernator al Basarabiei (1871-1879)

CURIOZITĂȚI

În problema redenumirii regiunii Basarabia, unul dintre proiecte propunea ca, luându-se drept exemplu guberniile din interiorul Rusiei, care purtau numele orașului de reședință, pe viitor Basarabia să se numească Gubernia Chișinău. Însă această idee n-a fost acceptată.

Catedrala și Clopotnița din Chișinău, mijlocul sec. al XIX-lea

- **Explică proveniența denumirii Basarabia.**
- **Exprimă-ți opinia cu privire la redenumirea regiunii Basarabia în gubernie.**

Transformarea Basarabiei în gubernie. Teritoriul dintre Prut și Nistru, începând cu anul 1812, a cunoscut o perioadă de mai multe decenii de autonomie. La începutul anilor 60 ai sec. al XIX-lea, ca urmare a Unirii Principatelor Române, dar și a insurecției poloneze din 1863, pentru prima dată a fost emisă ideea transformării regiunii Basarabia în gubernie. Inițiativa a venit de la Ivan Velio, guvernatorul civil interimar al Basarabiei, numit în această funcție în decembrie 1862. Însă ideea a fost amânată, prioritară fiind încheierea reformelor deja inițiate. Problema a fost reluată la 4 noiembrie 1868, când funcționarii administrației țariste au solicitat abolirea Consiliului regional al Basarabiei, care, după părerea lor, nu mai avea niciun rol în administrarea regiunii. La 3 noiembrie 1869, guvernatorul Basarabiei a prezentat instanțelor superioare demersul „Cu privire la redenumirea regiunii Basarabia în gubernie”, care prevedea modificarea administrării spațiului pruto-nistean. După discuțiile în Consiliul de Stat, la 28 octombrie 1873 împăratul Aleksandr al II-lea a aprobat desființarea Consiliului regional al Basarabiei și redenumirea regiunii Basarabia în gubernie. În felul acesta, politica imperială de unificare administrativă a fost definitivată, în 1873 Basarabia a fost încadrată irevocabil în sistemul administrativ al Imperiului Rus, pierzând orice specific și devenind o simplă gubernie rusă condusă după legile imperiale ruse, adică o colonie.

ATELIERUL COMPETENȚELOR

⇒ METODA: Revizuirea termenilor-cheie

- Studiază un text științific sau istoric în baza unei liste de termeni-cheie. Definește termenii cu ajutorul dicționarului. Apoi explică-i prin intermediul textului studiat.
- Alcătuește în baza termenilor studiați un plan de idei al temei. Prezintă-l în fața clasei.

⇒ APLIC

- Realizează o analiză comparativă cu ajutorul diagramei Venn a subiectului *Reforma agrară în Principate și în Basarabia*.

⇒ ÎNVĂȚ SĂ COLABOREZ

- Redactează, împreună cu colegul/colega de bancă, o pagină de jurnal, *Basarabia și efectul reformelor țariste*, utilizând metoda *Agenda cu notițe paralele*.

⇒ STUDIEZ ȘI REFLECTEZ

- Explică de ce învățământul public din Basarabia era pe ultimul loc între toate guberniile rusești.

⇒ CREEZ

- Elaborează un text reflexiv pe una dintre teme (la alegere): *Viața unui țăran român după reforma agrară; Încălcarea dreptului Basarabiei la autonomie în 1873*.

Абонаменте ын Басарабіяши Рус.

Пе 5 лунь 1 руб. 70 коп.
 Пе 4 лунь 1 руб. 35 коп.
 Пе 3 лунь 1 руб. — коп.
 Пе 2 лунь — руб. 75 коп.
 Пе 0 лунь — руб. 40 коп.

BASARABIA

(BASARABIA)

Абонаменте ын стрелнатате:

Пе 5 лунь 3 руб. 40 коп.
 Пе 4 лунь 2 руб. 70 коп.
 Пе 3 лунь 2 руб. — коп.
 Пе 2 лунь 1 руб. 50 коп.
 Пе 0 лунь — руб. 80 коп.

Frontispiciul ziarului „Basarabia”, 11 octombrie 1906

25. Mișcarea națională în Basarabia

IDEI CARE INSPIRĂ

„Locuitori din Basarabia, venim printre voi ca domn și ca părinte, ca să vă aducem bucurie și vindecarea rănilor de ați pățit până acum. [...] Patria noastră a intrat pe o cale de îmbunătățiri care se vor revărsa asupra tuturor fiilor ei, fără osebire.”

Fragment din *Proclamație către locuitorii din Basarabia* a lui A.I. Cuza

- **Precizează contextul în care A.I. Cuza s-a adresat românilor din Basarabia.**

TIMPUL ISTORIC

1848 – demersurile lui Alexandru Mișcenco și Achim Popov de a publica ziarul *Românul*

1857 – începutul procesului de întemeiere a școlilor în sudul Basarabiei

3 noiembrie 1864 – înființarea Episcopiei Dunării de Jos

1899 – crearea „Pământeniei Basarabene” din Dorpat

9 iulie 1905 – publicarea manifestului *Către moldovenii din Basarabia*

1908 – înființarea societății „Deșteptarea”

1908 – apariția revistei *Luminătorul*

VOCABULAR

Congres eparhial – adunare a reprezentanților preoșimii din cadrul unei eparhii.

Grevă – încetare voluntară și colectivă a lucrului de către salariați pentru a obține satisfacerea unor revendicări (economice, sociale, politice).

Românofil – persoană care are o simpatie deosebită pentru România și pentru poporul român.

Surghiun – deportare, exil.

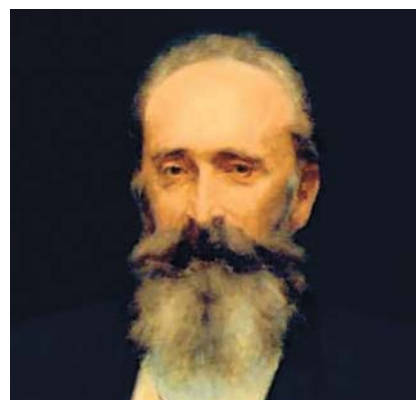
Mișcarea națională din Basarabia din a doua jumătate a sec. al XIX-lea – începutul sec. XX a evoluat sub influența evenimentelor politice internaționale și a politicilor reacționare ale Imperiului Rus. Războiul Crimeii, ca urmare a căruia sudul Basarabiei a trecut în componența Țării Moldovei, Unirea Principatelor Române, dar și revolta poloneză din 1863 și-au lăsat amprenta asupra spiritului național din Basarabia.

Imperiul Rus continua politica de colonizare și de rusificare a Basarabiei, începută după anexarea teritoriului dintre Prut și Nistru în 1812. Prin intermediul instituțiilor de zemstvă și al altor organe imperiale de stat se intensifica procesul de rusificare în justiție, biserică, presă și școală. În 1867 limba română a fost interzisă în toate școlile din Basarabia, iar limba rusă a ajuns obligatorie. Majoritatea cărților vechi bisericești în limba română au fost strânse la Chișinău și distruse. Elita românească din Basarabia a fost fie îndepărtată de la guvernare, fie supusă unui amplu proces de rusificare. Represiunea țaristă era extrem de dură. Intelectualii cu viziuni liberale și antimonarhice, care nu conveneau administrației din Rusia, erau exilați.

- **Numește două consecințe ale politicii de deznaționalizare din Basarabia.**

Mișcarea națională din Basarabia în a doua jumătate a sec. al XIX-lea s-a caracterizat prin continuarea rezistenței culturale față de politica de rusificare.

PERSONALITATEA ISTORICĂ

Bogdan Petriceicu Hasdeu (1838-1907)

Originar din Basarabia, născut în Cristinești, Hotin, a fost un scriitor și filolog român, a excelat și ca jurist, folclorist, publicist, istoric și om politic. În anul 1877 a devenit membru al Academiei Române. A promovat cultura română, s-a pronunțat pentru apărarea identității culturale românești și promovarea conștiinței naționale românești în Basarabia.

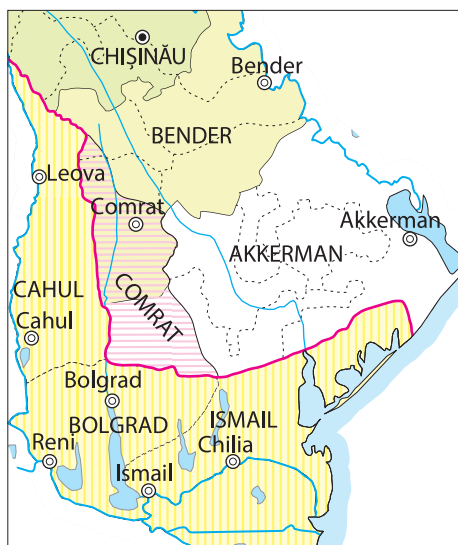
- **Apreciază rolul istoric al lui B.P. Hasdeu în mișcarea națională din Basarabia.**

Nicolae Casso (1839-1904)

- **Apreciază contribuția lui Nicolae Casso la mișcarea de eliberare națională în Basarabia.**

SPAȚIUL ISTORIC

Legendă	
	– Teritoriul și hotarele județelor Basarabiei
	– Hotarele ocoalelor
	– Teritoriul Basarabiei cedat de Imperiul Rus Principatului Moldovei conform prevederilor Tratatului de la Paris din 18/30 martie 1856
	– Hotarul Imperiului Rus conform Tratatului de la Paris din 1856
	– Teritoriul județului Comrat (1857-1858)
○ Akkerman	– Orașe și târguri
AKKERMÁN	– Denumiri de județe
○ CHIȘINĂU	– Capitala Basarabiei

- **Enumeră diferențele de dezvoltare dintre teritoriul Basarabiei și cele trei județe încorporate în Principatul Moldovei în 1856.**

Grație Unirii Principatelor Române, din rândul boierimii și al intelectualității s-a profilat un grup *românofil*, în care se regăseau personalități precum Constantin Cazimir, Constantin Cristi, frații Casso, Alexandru Matei Cotruță, frații Leonard ș.a. Acest grup opta pentru extinderea predării limbii române în școlile din Basarabia, pentru utilizarea limbii române în administrație și în viața publică, a încercat să fondeze tipografii pentru publicarea cărților și ziarelor în limba română. Însă tentativele anterioare ale lui Alexandru Mișcenco și Achim Popov de a tipări ziarul *Românul* (1848), ale lui Ioan Dabija din 1856-1864 de a edita revista bilingvă *Steluța Prutului*, ale lui Constantin Cristi de a deschide o „tipografie moldovenească” (1862), a moșierului Gheorghe Gore de a edita un ziar românesc (1863) și a boierului Nicolae Casso de a aduce la Chișinău o tipografie românească (1865) nu s-au încununat de succes. Abia în 1884 a apărut ziarul în limba română *Mesagerul Basarabiei*, însă într-un tiraj foarte mic.

O parte a elitei basarabene, sub presiunea administrației țariste, a părăsit Basarabia, trecând peste Prut. Printre aceștia au fost B.P. Hasdeu, C. Stere, Z.C. Arbore ș.a. Ei au înființat societatea „Milcov”, în frunte cu B.P. Hasdeu, pentru ajutorul românilor din Basarabia.

Pe tot parcursul perioadei între cele două maluri ale Prutului au existat legături sub diferite forme (donații de carte, schimb de periodice, vizite ale trupelor de teatru din Iași și București etc.), fapt ce a contribuit la susținerea mișcării naționale din Basarabia. Totodată basarabenii s-au inclus activ în viața culturală românească. De exemplu, Nicolae Casso a devenit, în 1865, membru al Societății Literare și Culturale „Junimea” din Iași, iar Constantin Bodescu, în 1868, a efectuat donații financiare pentru dezvoltarea Academiei Române.

- **Identifică preocupările românofililor din Basarabia.**
- **Explică necesitatea înființării tipografiilor și a editării revistelor și ziarelor în limba română.**

Sudul Basarabiei. O situație diferită, mult mai favorabilă, a fost în teritoriile care conform Tratatului de pace de la Paris (1856) au revenit în componența Principatului Moldovei și ulterior a României. În conformitate cu articolul 20 al Tratatului, Principatul Moldovei a reîncorporat o populație de 140.000 de locuitori și o suprafață de 9.075 km².

Populația ținuturilor Ismail și Cahul, ulterior fiind organizat și ținutul Bolgrad, au fost parte a evenimentelor politice majore: alegerea în divanurile ad-hoc din 1857 și alegerea domnitorului Al. I. Cuza. În listele electorale pentru alegerile în Divanul Ad-Hoc al Moldovei, din partea Basarabiei, s-au înscris Vasile Romov, Lazar Galiardi, Iancu Cantucuzin, Grigorie Costachi, Costachi Știun, Ioniță Roșca și Timoftei Sacalov. La ședința din 5 ianuarie 1859, pentru alegerea domnitorului Al. I. Cuza, din partea județelor basarabene au votat N. Docan, Vergoti Tulceanov, Costache Negri, Caravasile, I. Velciu, I.A. Cantacuzino, Prințul C.G. Ghica și C. Rola. Locuitorii regiunii au fost implicați activ și în adoptarea Constituției (1866), și în alegerile în Parlamentul României. Interesele populației din sudul Basarabiei în forul legislativ au fost apărute de către mari personalități române, printre acestea numărându-se și Mihail Kogălniceanu.

Administrația românească a acordat un deosebit interes învățământului. O implicare activă a avut-o Ion Ionesco de la Brad. Deja

prin 1857 au fost inaugurate școli în localitățile Anadolu, Caragaci, Cartal, Cișmechioi, Colibași, Frecăței, Satu Nou, Vulcănești, Erdecburno, Tașbunar și Babele. La 1 mai 1859 pentru populația bulgară din regiune a fost înființat Gimnaziul din Bolgrad, în 1860 au fost deschise o tipografie și o bibliotecă pentru bulgari. În 1857, prin decretul Mitropolitului Moldovei Sofronie Miclescu, la Ismail a fost înființată o școală bisericească, la conducerea căreia s-a aflat arhimandritul Teoctist Scriban. În 1864 această școală a fost transformată în Seminar Eparhial. O importanță deosebită pentru evoluția sistemului educațional a avut-o Legea învățământului din 25 noiembrie 1864.

În același timp a fost organizată și viața moral-spirituală. La 26 martie 1857 a fost format Consistoriul pentru Biserica din sudul Basarabiei în frunte cu Teoctist Scriban. La 3 noiembrie 1864 Consiliul de Miniștri a decis înființarea Episcopiei cu sediul la Ismail, iar locotenent, ulterior episcop al Eparhiei Dunărei de Jos a fost numit Melchisedec Ștefănescu. Episcopia era împărțită în patru protoierii, după numărul județelor care o alcătuiau (Ismail, Bolgrad, Covurlui și Brăila).

După reanexarea sudului Basarabiei de Imperiul Rus în 1878, conform Tratatului de pace de la Berlin, instituțiile constituite de către administrația română au continuat să existe, chiar și la începutul sec. XX. Acestea au menținut suflul românesc în regiune.

- **Enumeră schimbările realizate în sudul Basarabiei odată cu incorporarea lor în Principatul Moldovei.**
- **Compară realizările reformiste în domeniul învățământului din cele trei județe cu reformele țariste din restul Basarabiei.**

Mișcarea națională din Basarabia la începutul sec. XX. În primele rânduri ale reprezentanților curentului național românesc s-a plasat tineretul studențesc. Studenții basarabeni din centrele universitare din Imperiul Rus, ca Dorpat, Sankt-Petersburg, Moscova, Kiev, s-au organizat după principiul etnic în comunități de studenți, numite *pământenii*. Printre ele s-a evidențiat „Pământenia Basarabiei” din Dorpat, înființată în 1899, din care făceau parte Vasile Ouatu, Gheorghe Chicu, A. Grișcof și Ion Pelivan. „Pământenia” a desfășurat diferite activități de propagare a culturii românești și a ideilor naționale, a stabilit relații cu conaționalii săi din România, de la care primea reviste și cărți, mai ales de istorie și de literatură. În 1902 membrii „Pământeniei” au fost arestați de organele polițienești țariste. V. Ouatu, A. Grișcof și I. Pelivan au fost surghiuniți pe trei ani în regiunea Arhanghelsk, de unde au fost eliberați în 1905.

O altă societate culturală studențească, „Deșteptarea”, a fost înființată la Kiev în 1908. Membri ai „Deșteptării” au fost Daniel Ciugureanu, Ștefan Ciobanu, Simion Murafa și

PERSONALITATEA ISTORICĂ

Scriitorul român Alexie Mateevici s-a născut la

27 martie 1888 la Căinari (Basarabia). A studiat la școala primară din satul Zaim, apoi la Școala Duhovnicească din Chișinău și la Seminarul Teologic din Chișinău. În 1914 Alexie Mateevici a absolvit Academia Teologică din Kiev. A revenit la Chișinău, fiind profesor de limba greacă la seminar. Și-a făcut debutul în revista *Basarabia* cu articolul *Chestia preotească* (1906). A scris poeziile *Țăranii*, *Eu cânt*, *Țara*, *Cântec de leagăn*, *Basarabenilor*, *Frunza nukului*, *Unora și Limba noastră*, odă închinată limbii române. A semnat o serie de articole: *Lupta moldovenilor pentru drepturi*, *Datoria noastră*, *Câteva colinde de Sfântul Crăciun*, *Sfântul Vasile – Anul Nou în obiceiurile moldovenilor basarabeni*.

- **Appreciază contribuția lui Alexie Mateevici la mișcarea națională a românilor basarabeni.**
- **Argumentează importanța poeziei *Limba noastră* pentru redeșteptarea conștiinței naționale a românilor din Basarabia.**

DOCUMENT

- „1) Basarabia este țara noastră, a moldovenilor;
2) Stăpânirea și judecata lor să se facă pe limba noastră, a moldovenilor;
3) Slujba militară s-o facă bărbații și flăcăii noștri aici, la noi în Basarabia;
4) La biserică slujba să se facă în limba moldovenească;
5) La școală copiii noștri să învețe și să citească moldovenește;
6) La sate breslele să fie alese de noi și să facă slujbă moldovenească.
Aceasta și nimic mai mult.
Fraților! Polonii, finlandezii, rutenii, tătarii și armenii, georgienii și alte neamuri împreună cu muscalii se ridică azi pentru ca să capete fiecare drepturi de cetățean, drepturi la limba neamului, drept a se închina lui Dumnezeu în limba sa.
Împreună cu toții și noi, moldovenii, să dăm piept cu împilătorii, cinovnicii, cazacii și spionii [...]”

Fragment din manifestul din 1905
al *Ligii Culturale a Românilor din Basarabia*

- **Menționează cerințele reprezentanților mișcării naționale din Basarabia.**

Grupul de editori ai ziarului „Basarabia”, 1906. De la stânga la dreapta: T. Roman, P. Halippa, S.V. Cujbă, M. Vântu, A. Mateevici, T. Inculeț

- **Argumentează necesitatea editării ziarului *Basarabia*.**
- **Rezumă importanța activității personalităților din imagine.**

mână. În acest context se înscrie și mișcarea grevistă a seminaristilor pentru reintroducerea limbii române în seminar, dar și a tipăririi, din 1908, a publicației *Luminătorul*.

A crescut numărul periodicelor în limba română, iar mai mulți reprezentanți ai mișcării naționale s-au grupat în jurul acestora. Au văzut lumina tiparului periodicele *Basarabia* (1906-1907), *Viața Basarabiei* (1907), *Moldovanul* (1907-1908), *Luminătorul* (1908-1917), *Glasul Basarabiei* (1913-1914) și revista *Cuvântul Moldovenesc* (1913-1916).

- **Specifică scopul organizării pământenilor.**
- **Menționează activități de redeșteptare a conștiinței naționale în Basarabia.**

Deși mișcarea națională din Basarabia din a doua jumătate a sec. al XIX-lea – începutul sec. XX n-a fost atât de intensă, precum cea din Bucovina sau Transilvania, totuși aceasta a menținut elementul național viu și perpetuu. Grație mișcării naționale a fost educată o nouă generație de patrioți, care au avut capacitatea de a conserva și amplifica sentimentul național, dar și de a-l propaga în rândurile populației din Basarabia. Această mișcare națională și reprezentanții săi au pregătit terenul pentru înfăptuirea Marii Uniri.

- **Describe obiectivele și năzuințele mișcării naționale din Basarabia.**

Alexie Mateevici. Societatea a devenit cunoscută datorită implicării în problema școlilor primare și a limbilor naționale ale minorităților din Imperiul Rus.

La 9 iulie 1905 *Liga Culturală a Românilor din Basarabia*, filială a *Ligii pentru Unitatea Culturală a Tuturor Românilor* din România, a publicat manifestul *Către moldovenii din Basarabia*, primul document programatic cunoscut al mișcării naționale din Basarabia. În același an un grup de boieri și intelectuali, în frunte cu P. Dicescul, a fondat la Chișinău *Societatea Moldovenească pentru Răspândirea Culturii Naționale*, orientată spre problema emancipării naționale. Reprezentanții mișcării naționale din Basarabia aveau legături cu *Cercul Basarabenilor* de la Iași, organizat de Constantin Stere și Zamfir Arbore în 1905, care îi asigura cu cărți, broșuri și foi volante.

În această perioadă s-a activizat și clerul basarabean. La congresele eparhiale din 1905-1906 s-a pus problema redeschiderii Tipografiei Eparhiale, închisă în 1883, a reintroducerii limbii române la Seminarul Teologic din Chișinău, a editării unei publicații religioase în limba română.

ATELIERUL COMPETENȚELOR

⇒ METODA: Secvențe contradictorii

Analiza unui text istoric după următorul algoritm: nume de personalități, evenimente, motive, acțiuni, probleme identificate, subiecte aflate în contradicție, explicarea unor termeni și noțiuni cu ajutorul dicționarului etc.

- **Găsește două secvențe contradictorii în textul temei.**

⇒ APLIC

- **Elaborează un tabel conceptual pe tema *Mișcarea națională în Basarabia* conform algoritmului: societatea culturală, anul fondării, reprezentanți, activități.**

⇒ STUDIEZ ȘI REFLECTEZ

- **Apreciază eforturile depuse de intelectualii români din Basarabia pentru păstrarea identității naționale.**

⇒ ÎNVĂȚ SĂ COLABOREZ

- **Analizează, împreună cu colegul/colega de bancă, frontispiciul ziarului *Basarabia* din 11 octombrie 1906 conform planului: evaluează textul din perspectiva limbii scrise; concluzionează în baza datelor prezentate; apreciază importanța ziarului editat la Chișinău pentru mișcarea națională în Basarabia.**

⇒ CREEZ

- **Realizează o lucrare de cercetare pe tema *Alexie Mateevici – intelectualul basarabean care mă inspiră*.**

Delegația celor 300 de români transilvăneni care au prezentat Memorandumul la Viena, 28 mai 1892

26. Mișcarea națională a românilor din Transilvania și Bucovina

IDEI CARE INSPIRĂ

„Națiunea română, religia greco-catolică, ca atare și religia greco-orientală se recunosc prin lege, [...] întocmai ca și celelalte trei națiuni și patru confesiuni recunoscute în Transilvania. [...] Națiunile recunoscute prin lege, și adică națiunea maghiarilor, secuilor, sașilor și a românilor, față una cu alta, sunt pe deplin egal îndreptățite și ca atare se folosesc în sensul constituțiunii transilvane de asemenea drepturi politice.”

Legea din 10 septembrie 1863 votată de Dieta de la Sibiu

- **Identifică drepturile și libertățile democratice votate prin legea din 10 septembrie 1863.**
- **Exprimă-ți opinia cu privire la adoptarea acestei legi.**

TIMPUL ISTORIC

8 octombrie 1860 – restabilirea autonomiei Transilvaniei

1861 – întemeierea Asociației „Astra” la Sibiu

1864 – reînființarea Mitropoliei Ardealului

20 august 1865 – dizolvarea Dietei de la Sibiu

1865 – înființarea *Societății pentru Cultură și Literatură Română din Bucovina*

19 noiembrie 1865 – votarea de Dieta de la Cluj a unirii Transilvaniei cu Ungaria

1868 – prezentarea *Pronunciamentului de la Blaj*

1873 – obținerea de Biserica Ortodoxă din Bucovina a statutului de mitropolie

1881 – fuzionarea PNR din Banat și a PNR din Transilvania în Partidul Național Român

1883 – înființarea primei tipografii românești la Cernăuți

28 mai 1892 – prezentarea *Memorandumului* românilor din Transilvania la Curtea de la Viena

1892 – înființarea Partidului Național Român din Bucovina

VOCABULAR

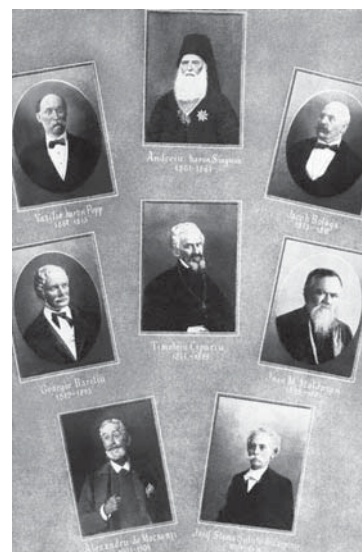
Asociație – grup de persoane care, pe baza unei înțelegeri, pun în comun contribuția financiară, cunoștințele sau aportul lor în muncă, pentru realizarea unor activități în interes comun, comunitar etc.

Memorandum – expunere scrisă, cuprinzând revendicări de interes general, adresată în trecut de către o colectivitate din Transilvania unei autorități, unui for constituit etc.

Societate culturală – asociație de persoane constituită în scop cultural.

Premisele mișcării naționale în Transilvania. După Revoluția de la 1848-1849 și ca urmare a Unirii Principatelor Române, dar și a demarării unificării Italiei, Curtea de la Viena a adoptat un regim mai liberal. Prin diploma împăratului Franz Joseph I din 8 octombrie 1860 a fost restabilită autonomia Transilvaniei, care putea alege un guvern propriu și Dieta. Încercarea românilor din Banat de a obține autonomie a eșuat, teritoriul acestuia și patru scaune din vestul Transilvaniei au fost transferate în componența Ungariei. Această schimbare politică a încurajat lupta românilor transilvăneni pentru drepturile lor naționale. La 10 decembrie 1860 o delegație românească a cerut la Viena egalitate politică și confesională, o lege electorală echitabilă și recunoașterea limbii române ca limbă oficială.

La fel ca și în Transilvania, mișcarea națională din Bucovina a luat amploare. La 24 decembrie 1860, 250 de reprezentanți ai stărilor, grupurilor naționale și confesiunilor au înaintat Curții Imperiale un

Președinții ASTRA – afiș publicat în revista „Luceafărul”, august 1911

Andrei Șaguna (1808-1873), mitropolit ortodox al Transilvaniei, lider al mișcării naționale a românilor din Transilvania, membru fondator și președinte al Asociației ASTRA. A deschis la Sibiu o tipografie eparhială la care a tipărit abecedare, cărți și istorioare biblice. A reorganizat învățământul teologic din Sibiu sub forma unui institut de teologie și pedagogie, a organizat peste 800 de școli primare confesionale, sub îndrumarea sa au fost întemeiate gimnaziile ortodoxe din Brașov și Brad.

● **Apreciază rolul istoric al lui Andrei Șaguna în mișcarea națională din Transilvania.**

Deputații români în Dieta Ungariei, anul 1861, luptători pentru drepturile poporului român. Rândul de sus (de la stânga la dreapta): Vincențiu Babeș, Victor Bogdan, Vasile Buteanu de Șomcuța Mare, dr. Aurel Maniu, Gabriel Mihalyi de Apșa. Rândul de jos (de la stânga la dreapta): Filip Pascu, George Popa de Teiuș, Iosif Pop de Șomcuța Mare, Ioan Popovici Deseanu, Sig. Popovici, Alois Vlad de Seliște

votat unirea Transilvaniei cu Ungaria. Din 1867 Curtea de la Viena a colaborat la guvernare cu nobilimea și burghezia maghiară, stabilind un nou regim politic dualist – Monarhia Austro-Ungară.

Românii din Transilvania au protestat împotriva alipirii provinciei la Ungaria și a restrângerii drepturilor politice, fapt ce i-a determinat să se retragă din viața parlamentară. În același timp, au colaborat strâns cu oameni politici și de cultură din Principate. Au fost înființate noi societăți culturale, școli sătești, gimnazii etc.

În 1868, cu ocazia aniversării a 20-a de la Marea Adunare de la Blaj, a fost convocată o întrunire la care a fost prezentat *Pronunciamentul de la Blaj*. Acest document a reiterat obiectivele principale ale *Petițiunii Naționale din 1848* și a solicitat restabilirea autonomiei Transilvaniei, redeschiderea Dietei de la Sibiu și

memoriu prin care au solicitat respectarea Constituției din 1849, care acorda autonomie provinciei. În 1861 la Sibiu a fost fondată *Asociațiunea Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român* (ASTRA). Președinte a fost ales Andrei Șaguna, vicepreședinte – T. Cipariu și secretar – G. Barițiu. ASTRA a inclus nu doar transilvăneni, ci și români din Principate, precum și personalități notabile ale culturii și politicii românești. La Arad a funcționat *Asociația Națională pentru Cultura și Conversarea Poporului Român*.

Lupta pentru drepturile politice și naționale ale românilor a întâmpinat o puternică opoziție din partea nobilimii maghiare. La conferința de la Alba Iulia din februarie 1861, delegații maghiari au încercat să impună hotărârea Dietei din 1848, care proclamase încorporarea Transilvaniei în Ungaria. Cu sprijinul sașilor, reprezentanții români au respins această propunere. În același timp, românii și sașii au adresat numeroase memorii Curții vieneze, solicitând soluționarea corectă a problemelor privind drepturile lor.

Un rol deosebit de important l-au avut întrunirile Dietei la Sibiu în iulie 1863, la care au fost adoptate două legi privind recunoașterea egalității națiunii române, a confesiunilor ortodoxă și greco-catolică cu celelalte națiuni și confesiuni și ridicarea limbii române la statutul de limbă oficială în administrația publică, alături de limbile maghiară și germană. Dieta a adoptat și alte legi importante. În 1864 a fost reînființată vechea Mitropolie a Ardealului, iar Andrei Șaguna a devenit arhiepiscop al Sibiului și mitropolit al românilor din Ardeal, Banat și „părțile de vest” (Crișana).

● **Demonstrează că liberalizarea regimului în Austro-Ungaria a dus la activizarea mișcării naționale a românilor.**

● **Argumentează importanța activității Dietei de la Sibiu în lupta pentru drepturile românilor transilvăneni.**

Impactul dualismului austro-ungar asupra românilor transilvăneni. Victoriile au fost însă de scurtă durată. Anturajul împăratului, urmărind să consolideze puterea centrală, a căutat o alianță strânsă cu nobilimea maghiară, care a solicitat, în calitate de condiție, reanexarea Transilvaniei la Ungaria. Ca răspuns la această cerință, împăratul a dizolvat Dieta de la Sibiu la 20 august 1865 și a anulat legile adoptate de aceasta. La 19 noiembrie 1865 o nouă Dietă de la Cluj, în care maghiarii și secuii aveau majoritatea, a

recunoașterea legilor votate de aceasta. *Pronunțamentul de la Blaj* s-a răspândit larg în Principate și la nivel internațional, devenind și un document programatic pentru liderii românilor transilvăneni.

Asuprirea și discriminarea națională a românilor au crescut nemulțumirile, amplificând mișcarea națională. *Legea naționalităților* și *Legea învățământului*, votate la sfârșitul anului 1868, au intensificat oprimarea națională a românilor. Deși au fost create condiții pentru dezvoltarea școlilor românești, ambele legi erau discriminatorii în raport cu populația nemaghiară. *Legea naționalităților* a decretat că toți cetățenii Ungariei formează o singură națiune, cea maghiară, și a impus limba maghiară ca limbă oficială în toate domeniile, cu excepția celor locale. Legea din 1868, referitoare la biserică, a recunoscut autonomia mitropoliilor românești, ortodoxă și greco-catolică, dar a fost restrânsă treptat.

Legea electorală din 1874 i-a ținut practic pe români în afara vieții politice, deoarece a fost stabilit un cens de opt ori mai mare pentru Transilvania decât în Ungaria. Discriminarea era evidentă în sate, unde trăia majoritatea românilor și unde censul era de cinci-șase ori mai mare decât în orașe, în mare parte populate de maghiari. Politica s-a infiltrat și în domeniul învățământului. Parlamentul ungar a adoptat legi care impuneau predarea în limba maghiară în școlile ortodoxe și greco-catolice (1879), în școlile secundare (1883) și grădinițele nemaghiare (1891). Numărul școlilor românești în Transilvania a scăzut treptat: în anul 1872 erau 7.991 de școli maghiare și 2.878 de școli românești, iar în 1912 erau deja 13.199 de școli ungurești (79%) și 2.257 de școli românești (21%), în situația în care populația majoritară în Transilvania o constituiau românii (53,6%).

- **Prezintă exemple de discriminare a românilor din Transilvania.**

Activizarea mișcării naționale. Datorită activismului civic și politic, în 1869 au fost constituite Partidul Național al Românilor (PNR) din Banat și Ungaria, în frunte cu Alexandru Mocioni, și Partidul Național al Românilor din Transilvania, condus de Ilie Măcelariu.

În semn de protest împotriva pierderii autonomiei Transilvaniei, o parte a românilor, sub conducerea lui George Barițiu și Ioan Rațiu, au boicotat alegerile pentru Parlamentul Ungariei. Această formă de rezistență, cunoscută sub numele de „pasivism”, a reprezentat o opoziție la politica maghiară din provincie și respingerea colaborării cu autoritățile maghiare. O altă parte a românilor, din Banat, Crișana și Maramureș, printre lideri fiind și Mitropolitul Andrei Șaguna, numită

DOCUMENT

„Majestatea Voastră Imperială și Regală Apostolică! În anii 1866-1868 [...] V-ați îndurat preagrațios a consimți ca guvernarea Monarchiei să fie așezată pe bazele Dualismului. [...] În ciuda solemnelor promisiuni de a satisface toate naționalitățile, prin respectarea drepturilor odată câștigate, deodată cu noul sistem de guvernare s-a inaugurat în Regatul Ungar și dominațiunea de rasă, hegemonia națională artificială.

Străduințele pentru asigurarea acestei hegemonii naționale au predominat întreaga noastră viață constituțională în timpul ultimilor 25 de ani.

Această politică de stat e diametral opusă cu dezvoltarea vieții noastre politice și istorice de peste o mie de ani, în contrazicere cu aspirațiunile politice tradiționale ale poporului Român și cu interesele lui de existență națională, opusă și cu cerințele organizațiunilor constituționale ale statelor moderne. [...]”

Fragment din *Memorandumul* românilor din Transilvania înaintat la Viena la 28 mai 1892

- **Numește, în baza sursei, abuzurile la care au fost supuși românii din Transilvania.**

Manifestație la București în susținerea Memorandumului, iunie 1892

Procesul desfășurat între 7 și 25 mai 1894 s-a încheiat cu condamnarea fruntașilor memorandiști. Rândul de sus (de la stânga la dreapta): Dionisie Roman, Patriciu Barbu, D.P. Barcianu, Gherasim Domide, Teodor Mihali, Aurel Suciu, Mihai Veliciu, Rubin Patiția. Rândul de jos (de la stânga la dreapta): Nicolae Cristea, Iuliu Coroianu, Gheorghe Pop de Băsești, Ioan Rațiu, Vasile Lucaciu, Dimitrie Comșa, Septimiu Albini

Ioan Rațiu (1828-1902), om politic român transilvănean, unul dintre întemeietorii Partidului Național Român din Transilvania și unul dintre autorii *Memorandumului* din 1892 adresat împăratului Franz Joseph I în numele națiunii române transilvănene.

Eudoxiu Hurmuzachi (1812-1874), lider intelectual și cultural al mișcării naționale a românilor din Bucovina, a contribuit semnificativ la consolidarea identității naționale și la promovarea limbii și culturii române.

- **Apreciază rolul personalităților sus-menționate în mișcarea națională a românilor din Transilvania și Bucovina.**

Reședința mitropolitană din Cernăuți, 1899

- **Precizează rolul Bisericii Ortodoxe Române în păstrarea și promovarea identității naționale.**

„activiști”, a pledat pentru folosirea mijloacelor oferite de legislația și structura politică a Ungariei pentru a susține aceeași cauză. Cele două partide, care reprezentau și cele două curente, au colaborat și au fuzionat în 1881 în cadrul Partidului Național Român, care a adoptat, în principal, tactica pasivismului.

Aceste evenimente au dus la *Mișcarea Memorandistă*, o manifestare a spiritului militant al românilor transilvăneni. Fruntașii PNR, printre care Ioan Rațiu, Gheorghe Pop de Băsești, Vasile Lucaciu, Iuliu Coroianu, Eugen Brote, Septimiu Albini ș.a., au întocmit la 26 martie *Memorandumul*, iar la 28 mai 1892 o delegație alcătuită din 300 de persoane l-a prezentat împăratului. Documentul denunța gravele inechități și brutalități ce loveau populația românească pe plan politic, național, administrativ și cultural. Concluzia *Memorandumului* se reducea la faptul că „niciodată și în nicio împrejurare națiunea română nu se va putea împăca cu sistemul dualist”.

Curtea de la Viena a trimis *Memorandumul* guvernului ungar, care a recurs la răfuiești și persecutarea semnatarilor documentului și a altor lideri importanți ai PNR. Autoritățile au considerat *Memorandumul* drept o acțiune împotriva statului maghiar și, în consecință, au suspendat activitatea PNR. La data de 25 mai 1894, tribunalul din Cluj i-a condamnat la închisoare pe semnatarii *Memorandumului*. Această decizie a autorităților ungare a generat reacții de protest și de dezaprobar, atât în interiorul țării, cât și în străinătate, determinând împăratul să-i grațieze.

Începând din 1905, Partidul Național Român și-a reluat activitatea și a adoptat tactica activismului politic, iar deputații români din Parlamentul Ungariei au început să joace un rol mai vizibil. Iuliu Maniu și ceilalți lideri ai PNR au susținut că problema autonomiei naționale a românilor putea fi rezolvată prin federalizarea Imperiului Habsburgic. Ei au cerut introducerea votului universal pentru a asigura o reprezentare proporțională a fiecărei etnii în Parlament. Însă guvernarea de la Budapesta nu a acceptat propunerea, deoarece votul universal și autonomia națională erau incompatibile cu eforturile sale de a întări caracterul maghiar al Ungariei.

- **Explică obiectivele mișcării naționale din Transilvania reflectate în *Memorandumul* prezentat la Curtea de la Viena.**
- **Demonstrează prin exemple concrete că mișcarea națională a românilor s-a intensificat în ultimul sfert al sec. al XIX-lea și la începutul sec. XX.**

Bucovina, începând cu anul 1775, se afla în componența Imperiului Habsburgic. Populația provinciei constituia 600.000 de locuitori în 1880 și peste 800.000 în 1910, dintre care românii reprezentau 33 % și, respectiv, 34 %. Din cauza predominării numerice a străinilor în Bucovina, lupta pentru afirmarea identității naționale a românilor din această provincie nu a avut o amploare semnificativă. Momentul de cea mai mare manifestare a identității naționale a Bucovinei a fost Revoluția de la 1848, atunci când bucovinenii, precum frații Hurmuzachi, au participat direct la evenimente și Cernăuțiul a devenit centrul de coordonare în exil al revoluționarilor moldoveni.

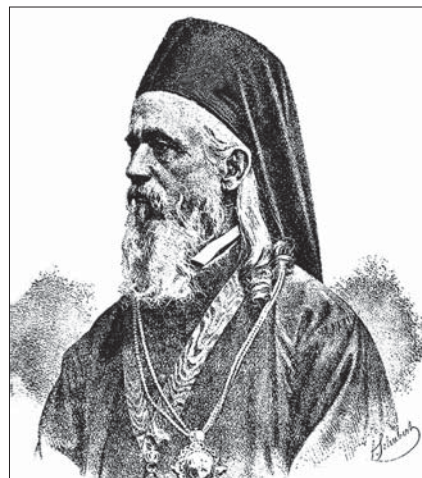
Spiritul militant a fost păstrat ulterior prin intermediul *Reuniunii române de lectură*, care a fost înființată în 1862 de către I.G. Sbiera, M. Zotta, Alecu și Gheorghe Hurmuzachi. În anul 1865 aceasta și-a schimbat denumirea în *Societatea pentru Cultură și Literatură Română din Bucovina*, care a avut o existență de durată și a continuat să promoveze identitatea culturală românească.

La sfârșitul sec. al XIX-lea, activitatea politică a locuitorilor Bucovinei a fost stimulată de *Mișcarea Memorandistă* și de sprijinul *Ligii Culturale a Tuturor Românilor*. În această perioadă la Cernăuți a apărut *Societatea Politică „Concordia”*. În 1892 a fost înființat Partidul Național Român din Bucovina, care și-a propus obiective precum menținerea autonomiei provinciei în cadrul Austro-Ungariei, autonomia Bisericii Ortodoxe, promovarea conștiinței naționale prin intermediul culturii și dezvoltarea economică a regiunii.

Biserica Ortodoxă din Bucovina a avut un rol important în emanciparea națională, obținând, în 1873, statutul de mitropolie. Biserica s-a concentrat mai ales asupra dezvoltării culturale a românilor, în special prin intermediul școlii. În 1880 Silvestru Morariu a fost ales în funcția de mitropolit. În 1883 la Cernăuți a fost înființată prima tipografie românească, la care au apărut cărți și reviste importante precum: *Steluța*, *Revista politică*, *Candela*, *Deșteptarea* și *Istoria Bisericii Ortodoxe Române din Bucovina între anii 1775 și 1893*.

Mișcarea națională a românilor bucovineni a pierdut din intensitate din cauza reducerii ponderii românilor în raport cu populația totală și a influenței birocrăției austriece. Astfel, mulți români au încetat să critice guvernul austriac pentru politica sa privind imigrația rutenilor (ucraineni din Austro-Ungaria), favorizarea germanilor în administrație și a evreilor în economie.

- **Numește societățile politice și culturale ale românilor din Bucovina.**
- **Menționează obiectivele și năzuințele mișcării naționale din Bucovina.**

Mitropolitul Silvestru Morariu
(1818-1895)

ATELIERUL COMPETENȚELOR

➔ METODA: Explozia stelară

- Descrie mișcarea națională a românilor din Transilvania și Bucovina conform algoritmului din schema alăturată.

➔ APLIC

- Formulează câte un enunț cu termenii: *mișcare națională*, *societate culturală*, *partid*, *memorandum*, *identitate națională*.

➔ ÎNVĂȚ SĂ COLABOREZ

- Analizați în echipă sursele „Fragment din *Memorandumul* românilor din Transilvania înaintat la Viena la 28 mai 1892” (pagina 127) și imaginea „Delegația celor 300 de români transilvăneni care au prezentat *Memorandumul* la Viena, 28 mai 1892” (pagina 125) în raport cu evenimentul din 28 mai 1892.
- Reflectați asupra semnificației evenimentului pentru români și asupra sentimentelor de care erau cuprinși delegații români.

➔ CREEZ

- Elaborează un text coerent cu titlul *Mișcarea națională a românilor din Bucovina*.

➔ STUDIEZ ȘI REFLECTEZ

- Apreciază eforturile intelectualilor români din Transilvania și Bucovina pentru a păstra și promova identitatea națională.

EVALUARE

I. APRECIEREA ROLULUI PERSONALITĂȚILOR ÎN ISTORIE

- Numește personalitățile din imaginile alăturate.
- Apreciază rolul fiecărei personalități în mișcarea națională din teritoriile românești aflate sub dominație străină.

II. ANALIZA ȘI INTERPRETAREA SURSELOR ISTORICE

„Intensificarea politicii de deznaționalizare și asimilare în perioada guvernării lui Aleksandr al III-lea (1881-1894) a îngreunat o desfășurare mai amplă a mișcării naționale a românilor basarabeni. Mulți basarabeni au aderat la mișcarea revoluționară narodnicistă din Rusia, urmărind nu doar obiective de ordin social și economic, ci și scopuri de ordin național, nutriend speranța că prin intermediul participării la această mișcare puteau fi soluționate și problemele cu conotație națională ale românilor basarabeni. Dintre aceștia s-au evidențiat, în mod special, N. Zubcu-Codreanu, Z. Ralli-Arbore, V. Crărescu, A. Frunză, C. Stere, R. Cazacu, Gh. Usinevici, dr. Bușilă ș.a. Salvându-se de persecuțiile țariste, ei au emigrat în România, unde, alături de B.P. Hasdeu, D. Moruzi și alți basarabeni, au depus eforturi susținute pentru eliberarea Basarabiei. În 1879, la Iași, a început să fie editat ziarul «Basarabia», care, pe lângă tematica socială și socialistă, aborda și problematica legată de provincia înstrăinată.”

200 ani din istoria românilor dintre Prut și Nistru, 1812-2012, Chișinău, Litera, 2012

- Identifică în sursă o caracteristică a politicii naționale promovate de Imperiul Rus în Basarabia.
- Demonstrează că în a doua jumătate a sec. al XIX-lea, în pofida persecuțiilor țariste, mișcarea națională a românilor basarabeni a luat amploare.

III. UTILIZAREA LIMBAJULUI ISTORIC

- Formulează câte un enunț care să reflecte un adevăr istoric cu noțiunile: *mișcare națională, reformă, drepturi politice, pământeni, identitate națională*.

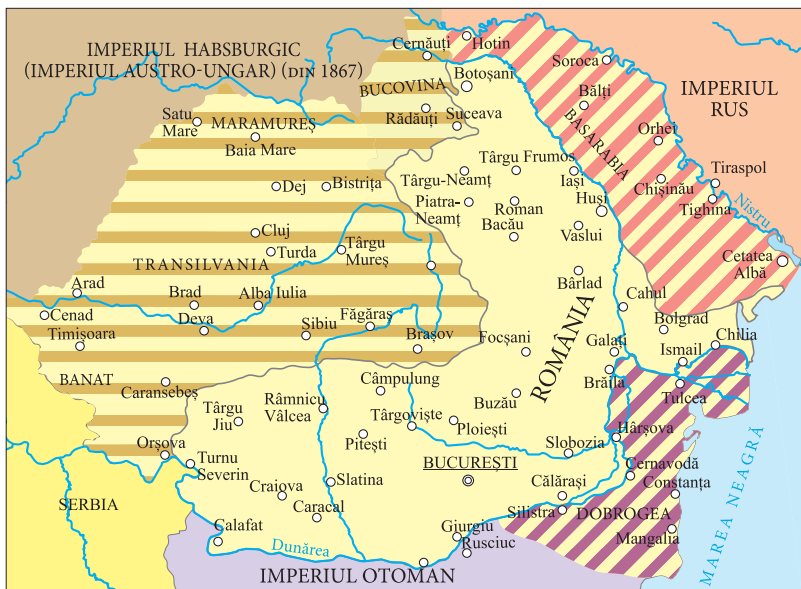
IV. EXPLICAREA CAUZELOR ȘI EFECTELOR EVENIMENTELOR ȘI PROCESELOR ISTORICE

- Numește două cauze și două efecte ale mișcării naționale din Transilvania și Bucovina.

Cauze	Mișcarea națională din Transilvania și Bucovina	Efecte
1. ...		1. ...
2. ...		2. ...

V. CUNOAȘTEREA ȘI ÎNȚELEGEREA TIMPULUI ȘI SPAȚIULUI ISTORIC

- Numește, în baza hărții alăturate, teritoriile românești aflate sub dominație străină.
- Descrie câte o caracteristică a politicii naționale a Imperiului Rus și a celui Austro-Ungar în teritoriile dominate.
- Construiește un segment de axă cronologică și plasează pe ea trei evenimente ce reflectă mișcarea națională a românilor din Transilvania, Bucovina și Basarabia.

România și teritoriile românești aflate sub dominație străină (1859-1878)

Legendă

— — — — — Teritorii românești aflate sub dominație străină

Unitatea VI

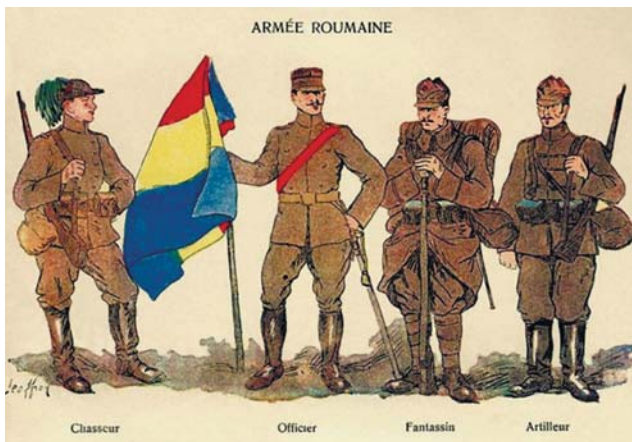
RELAȚIILE INTERNAȚIONALE (1850-1914)

Semnarea Tratatului de pace de la Paris, 30 martie 1856, litografie de René de Moraine

Reprezentare alegorică a alianței dintre Anglia, Franța și Rusia (1904), carte poștală

Uniforme ale ostașilor și ofițerilor armatei române la începutul sec. XX. În: Herbert Booker, Guerre Européenne, 1914

Ostași în uniforme ale armatelor care au luptat în Primul Război Balcanic. În: Herbert Booker, Guerre Européenne, 1914

Conform Curriculumului, vei studia:

TEME

27. Evoluția problemei orientale. Problema orientală și Basarabia
28. Formarea blocurilor politico-militare
29. Politica externă a României
30. Războaiele balcanice

PERSONALITĂȚI

Gheorghe Magheru	împăratul Franz Joseph I
Grigore Alexandru Ghica	kaizerul Wilhelm al II-lea
Mihail Kogălniceanu	Otto von Bismarck
Carol I, rege al României	Aleksandr al III-lea
	Nikolai al II-lea

NOȚIUNI

- Bloc politico-militar
Problema orientală
Războaie balcanice

Prezentarea generalului otoman Osman Paşa, luat în captivitate, lui Aleksandr al II-lea la Plevna (1877), tablou de Nikolai Dmitrievici Dmitriev-Orenburgski (fragment)

27. Evoluția problemei orientale. Problema orientală și Basarabia

IDEI CARE INSPIRĂ

„Basarabia, Basarabia,
Scumpă icoană, în inimi
purtată.
Trecută prin foc și prin
sabie,
furată, trădată mereu,
ești floare de dor,
Basarabie,
ești lacrima neamului meu.”

Dumitru Matcovschi

- **Ilustrează prin date concrete expresia „trecută prin foc și prin sabie”.**
- **Apreciază atitudinea autorului față de soarta Basarabiei marcată de disputele dintre Marile Puteri.**

TIMPUL ISTORIC

18/30 martie 1856 – semnarea Tratatului de pace de la Paris

26 decembrie 1856/7 ianuarie 1857 – reglementarea definitivă a teritoriilor Basarabiei ce treceau în componența Țării Moldovei

1875 – declanșarea războaielor antiotomane din Bosnia

1876 – declanșarea războaielor antiotomane din Bulgaria

4 aprilie 1877 – semnarea Convenției româno-ruse

9 mai 1877 – adoptarea Declarației de independență a României

19 februarie/3 martie 1878 – semnarea Tratatului de la San Stefano

1 iunie-1 iulie 1878 – Congresul de Pace de la Berlin

1908 – Războaielor Junilor Turci

1912-1913 – războaiele balcanice

VOCABULAR

Convenție – înțelegere, acord între două sau mai multe state, instituții sau persoane cu privire la anumite probleme sau la anumite obiective.

Marile Puteri – națiuni sau state care au capacitatea de a-și exercita influența la scară globală.

Problema/criza orientală – segment al relațiilor internaționale legat de redistribuirea moștenirii otomane.

Protocol – act, document care conține hotărârile luate la o conferință internațională și care are valoarea unui acord internațional.

Congresul de la Paris, 1856, tablou de Édouard Louis Dubufe

- **Explică, în baza evenimentului reprezentat în imaginea de mai sus, cum problema românească devenit o problemă europeană.**

Problema orientală – lupta pentru reîmpărțirea posesiunilor Imperiului Otoman aflat în declin, numit și „omul bolnav al Europei”, a fost o moștenire a sec. al XVIII-lea, fiind parte componentă a relațiilor internaționale din cea de-a doua jumătate a sec. al XIX-lea – începutul sec. XX. În contextul istoric creat, oamenii politici români au putut exploata circumstanțele în favoarea rezolvării problemelor naționale.

La mijlocul sec. al XIX-lea problema orientală a intrat într-o nouă etapă. Lupta de eliberare a popoarelor stăpânite sau vasale Imperiului Otoman aprofunda, pe de o parte, criza internă în Imperiu, iar pe de altă parte, creștea concurența dintre Marile Puteri pentru influența politică în sud-estul Europei și pentru noi acaparări teritoriale. În același timp, Marile Puteri erau preocupate de menținerea echilibrului în Europa, care presupunea ca schimbările teritoriale între state să se facă astfel încât să nu producă o slăbire sau o creștere prea mare a puterii unui stat. În acest context, în problema orientală au inter-

venit, pe lângă Imperiul Rus și cel Habsburgic, și Anglia, Franța, Prusia, și chiar Piemontul. Acest fapt a fost evident în timpul Războiului Crimeii, când statele europene s-au implicat în conflict atât în plan diplomatic, cât și militar. Ca urmare a războiului, la 18/30 martie 1856 a fost semnat Tratatul de pace de la Paris, care a redus puternic influența Imperiului Rus în Balcani. Marile Puteri au reușit să oprească expansiunea Imperiului Rus și să amâne destabilizarea echilibrului european.

Prin Tratatul de pace de la Paris (1856) Principatele Române au obținut: garantarea independenței administrative, dreptul la armată națională, acordarea libertății navigației, a comerțului și cultului, retrocedarea sudului Basarabiei Țării Moldovei. Totuși, conform prevederilor acestui tratat, Principatele Române rămăneau sub suzeranitatea Porții Otomane, însă treceau sub garanția colectivă a celor șapte puteri semnatare. Regimul garanției colective interzicea oricărui dintre statele semnatare intervenția unilaterală, politică sau militară, în Principate. Acest fapt a creat contextul internațional favorabil celor două obiective majore ale națiunii române: unirea și independența. Problema românească se transforma într-o problemă europeană.

Deși Războiul Crimeii s-a sfârșit cu înfrângerea totală a Imperiului Rus, iar Anglia și Franța și-au stabilit o poziție dominantă, Curtea Imperială de la Sankt-Petersburg n-a renunțat la planurile sale de consolidare a pozițiilor în Peninsula Balcanică și în cadrul populației ortodoxe din Imperiul Otoman, acțiuni ce camuflau scopul său principal – ocuparea strâmtorilor Bosfor și Dardanele.

- **Identifică modul în care Marile Puteri intenționau să mențină echilibrul european.**
- **Enumeră beneficiile obținute de Principatele Române ca urmare a Tratatului de pace de la Paris.**

Problema orientală în a doua jumătate a sec. al XIX-lea – începutul sec. XX. O nouă etapă în evoluția problemei orientale a fost declanșată de răscoalele antiotomane din Bosnia (1875) și Bulgaria (1876), precum și de atacarea Imperiului Otoman de către Serbia și Muntenegru în 1876. Imperiul Rus a profitat de situație, exprimându-și voința de a veni în ajutor popoarelor din Balcani. Dar Rusia nu putea interveni fără acordul României ca trupele ruse să traverseze teritoriul său.

Încercând pe cale diplomatică să obțină independența și fiind refuzată de Poarta Otomană, România nu avea o altă soluție decât apropierea de Imperiul Rus. Ca urmare, la 4 aprilie 1877 a fost încheiată Convenția militară româno-rusă. Trupelor rusești li s-a permis traversarea teritoriului românesc în schimbul garantării integrității teritoriale a României de către Rusia. România a intrat în război, obținându-și în luptă independența. Însă Tratatul de pace, semnat la San Stefano la 19 februarie/3 martie 1878, favoriza Imperiul Rus, transformându-l în una dintre principalele forțe din regiune. Doar intervenția diplomației occidentale și pătrunderea flotei britanice în strâmtori au împiedicat planurile ruse și prăbușirea Imperiului Otoman.

Disraeli (prim-ministrul Marii Britanii), Gorceakov (ministrul de externe al Rusiei) și Andrassy (ministrul de externe al Austro-Ungariei) rezolvă problema orientală, 1878, caricatură

- **Describe prin termeni și noțiuni studiate la temă problema reflectată în caricatură.**
- **Rezumă semnificația ghemului de ață și scopul celor care încearcă să-l deznoade.**

Tratatul de la San Stefano (3 martie 1878). În: The Illustrated London News, vol. 72, 1878

- **Menționează consecințele Tratatului de la San Stefano pentru România.**

SPAȚIUL ISTORIC

Hotarele statelor balcanice după
Tratatul de la Berlin (1878)

Legendă	
	Hotarul Imperiului Otoman împreună cu statele dependente în 1877
	Teritoriul Imperiului Otoman după Congresul de la Berlin (1878)
Statele balcanice:	
	– Bulgaria
	– Grecia
	– Muntenegru
	– Serbia

- **Identifică pe hartă schimbările teritoriale care au avut loc ca urmare a Tratatului de la Berlin.**
- **Numește statele balcanice cărora le-a fost recunoscută independența.**

NOTE DE CĂLĂTORIE ÎN TIMP

„Contrapropunerile rușilor i-au dezbinat pe aliați. Austriecii, care aveau un interes în Basarabia, au amenințat imediat să rupă relațiile cu Rusia; însă francezii nu erau pregătiți să pericliteze negocierile de pace «pentru câteva palme de pământ în Basarabia!», după cum i-a explicat Napoleon reginei Victoria într-o scrisoare pe 14 ianuarie (1856). Regina era de părere că ar trebui să amâne negocierile pentru a se exploata sciziunile dintre Rusia și austrieci. Era un sfat înțelept. Asemenea tatălui său, Aleksandr se temea cel mai mult de perspectiva unui război cu Austria și poate doar acest lucru l-ar fi convins să le accepte propunerile. Pe 12 ianuarie Buol i-a informat pe ruși că Austria va rupe relațiile cu ei dacă în termen de șase zile nu vor accepta condițiile de pace. Printr-o telegramă trimisă la Sankt-Petersburg, Frederic Wilhelm și-a exprimat sprijinul pentru propunerile austriecilor. Țarul rămăsese acum singur.”

Orlando Figes, *Crimeea: Ultima cruciadă*

- **Exprimă-ți opinia cu privire la atitudinea statelor mari față de popoarele din sud-estul Europei.**

Ca urmare a hotărârilor Congresului de Pace de la Berlin (1 iunie–1 iulie 1878), a fost recunoscută independența Bulgariei și a României, iar Imperiul Rus a anexat o parte din regiunile Transcaucaziei și a reanexat sudul Basarabiei. Austro-Ungaria a ocupat Bosnia și Herțegovina, iar Marea Britanie – insula Cipru. Pacea de la Berlin n-a pus capăt problemei orientale.

Noile state naționale, apărute după declanșarea începutului prăbușirii Imperiului Otoman, promovau curente naționaliste agresive. Interesele Marilor Puteri în zonă au complicat situația și au dus la declanșarea unor noi conflicte regionale, cunoscute sub numele de războaie balcanice (1912-1913).

- **Explică sintagma „problema orientală” în baza textului temei.**
- **Enumeră prevederile Convenției româno-ruse pentru România.**

Problema Basarabiei în cadrul problemei orientale a apărut în 1812, odată cu ocuparea de către Imperiul Rus a teritoriului dintre Prut și Nistru, ca urmare a Războiului Ruso-Turc din 1806-1812, care a dus la scindarea național-teritorială a Țării Moldovei.

În timpul Războiului Crimeii (1853-1856) problema Basarabiei a fost relansată de către emigrația politică românească din Europa. Emigrația pașoptistă a întreprins o serie de demersuri diplomatice la curțile Marilor Puteri europene, solicitând readucerea teritoriului dintre Prut și Nistru în componența Principatului Moldovei. În special s-a remarcat Gheorghe Magheru, care, atât pe plan extern, cât și pe cel intern, a solicitat unificarea eforturilor domnilor Munteniei și Țării Moldovei pentru recâștigarea Basarabiei.

În 1855-1856, domnul Moldovei, Grigore Alexandru Ghica, susținut de boierimea moldoveană, dar și de reprezen-

tanți ai diplomației europene, a cerut restituirea întregii Basarabii. Ca urmare a negocierilor dintre aliați, a fost adoptată decizia ca Principatului Moldovei să-i fie cedate doar trei județe din sudul Basarabiei pentru a bara accesul Imperiului Rus la Dunăre. Însă hotărârea a întâmpinat reacții negative din partea Rusiei. În timpul Congresului problema Basarabiei și a delimitării hotarelor acesteia a provocat mari discuții diplomatice între reprezentanții ruși, britanici, francezi și austrieci.

Ca urmare a hotărârii Congresului de Pace și-a început activitatea *Comisia de delimitare* compusă din reprezentanți ai Marii Britanii, Austriei, Franței, Rusiei și Imperiului Otoman. Din cauza problemei delimitării frontierei în Basarabia, relațiile dintre Marea Britanie și Franța s-au tensionat, cerându-se convocarea unei noi conferințe. După o serie de discuții și confruntări diplomatice, la 26 decembrie 1856/7 ianuarie 1857 s-a ajuns la reglementarea definitivă a hotarului basarabean. Frontiera era stabilită de-a lungul Valului lui Traian până la râul Ialpug. Bolgradul și Tabakul rămăneau Țării Moldovei, în timp ce Imperiul Rus primea drept concesiune, așa cum dorise, orașul Comrat.

Războiul Ruso-Turc din 1877-1878 a implicat din nou spațiul românesc. Deși în cadrul negocierilor de la Livadia, dar și în Convenția militară româno-rusă se prevedea răspicat păstrarea integrității teritoriale a României, totuși, la finele lunii ianuarie 1878, Rusia a anunțat guvernul de la București că trebuie să cedeze sudul Basarabiei.

Conform Tratatului de la San Stefano (1878), la care delegația română nici nu a fost admisă, Imperiul Rus a notificat pretențiile asupra sudului Basarabiei, confirmate prin Tratatul de pace de la Berlin. Cele trei județe din sudul Basarabiei au fost reanexate de Imperiul Rus. Problema Basarabiei nu a fost rezolvată.

- **Prezintă soarta Basarabiei ca urmare a semnării Tratatului de pace de la Berlin.**

„România în starea ce i-a creat-o Congresul din Berlin”.

În: *Bobârnacul* (ziar umoristic), nr. 60, 1878

- **Describe, în baza imaginii de mai sus, starea României ca urmare a prevederilor Tratatului de pace de la Berlin.**
- **Explică ce simbolizează lanțurile care blochează acțiunile României.**

ATELIERUL COMPETENȚELOR

➤ METODA: BBB

(Batelle–Bilmappen–Brainwriting)

Algoritmul metodei:

- 1) Subiectul discutat – problema orientală;
- 2) Brainstormingul (asaltul de idei) oral cu colegul/colega de bancă cu privire la problema orientală;
- 3) Analiza imaginilor ce țin de problema orientală prezentate la temă;
- 4) Brainwritingul individual inspirat de imaginile propuse, notarea ideilor în caiet;
- 5) Concluzionarea, împreună cu colegul/colega de bancă, asupra aspectelor principale ale problemei discutate: date, state, cauze, consecințe etc.;
- 6) Prezentarea ideilor elevilor în fața clasei.

➤ APLIC

- Completează un tabel conceptual pe tema *Tratate semnate în cadrul rezolvării problemei orientale*.

Anul semnării	Tratat semnat	Semnatarii tratatului	Consecințe/prevederi

➤ ÎNVĂȚĂ SĂ COLABOREZ

- Exemplifică, împreună cu colegul/colega de bancă, acțiunile Imperiului Rus ce demonstrează nerespectarea Convenției româno-ruse.

➤ CREEZ

- Elaborează un text argumentativ din 9-10 enunțuri pe tema *Problema orientală și declararea independenței statelor din sud-estul Europei*.

➤ STUDIEZ ȘI REFLECTEZ

- Compară viața românilor din cele trei județe, Bolgrad, Cahul și Ismail, în perioada anilor 1856-1878 cu cea a conașionalilor săi din Basarabia.
- Justifică afirmația lui Mihail Kogălniceanu: *Astăzi nu numai că scriem istorie, dar și facem istoria țării noastre*.

Încheierea acordului dintre Franța și Rusia (1893) și reacția Angliei și Italiei, caricatură politică

28. Formarea blocurilor politico-militare

IDEI CARE INSPIRĂ

„Când argumentele se termină, armele încep să vorbească. Forța este ultimul argument al unui prost.”

Otto von Bismarck

- **Comentează afirmația cu referire la relațiile dintre state.**
- **Cum crezi, la ce s-a referit Otto von Bismarck?**

TIMPUL ISTORIC

1873 – constituirea Alianței celor Trei Împărați ai Germaniei, Austro-Ungariei și Rusiei

1879 – încheierea alianței dintre Germania și Austro-Ungaria

1882 – alăturarea Italiei la alianța dintre Germania și Austro-Ungaria. Constituția Triplei Alianțe

1892 – semnarea Convenției militare dintre Franța și Imperiul Rus

1904 – semnarea acordului anglo-francez numit *Antanta Cordială*

1907 – semnarea acordului dintre Marea Britanie și Imperiul Rus, aderarea Rusiei la Antantă

VOCABULAR

Alianță – înțelegere politică de durată între două sau mai multe state, stipulată în acorduri sau tratate, prin care statele respective hotărăsc să-și acorde asistență politică și militară reciprocă.

Bloc – alianță, înțelegere, convenție (între state, partide, organizații etc.) în vederea realizării unor scopuri comune.

De jure – de drept, din punct de vedere juridic, formal, oficial.

Defensiv – făcut pentru apărare.

Împăratul Franz Joseph I și kaizerul Wilhelm al II-lea, carte poștală germană

- **Menționează obiectivele politicii externe a Germaniei în alianță cu Austro-Ungaria.**

Interesele Marilor Puteri și contradicțiile dintre ele. La intersecția sec. XIX și XX în lume s-a evidențiat un grup de state puternice și dezvoltate: SUA, Marea Britanie, Franța, Germania, Rusia, Austro-Ungaria, Italia și Japonia. Aceste state se aflau într-o competiție acerbă din punct de vedere economic, politic și militar. Politica acestor state se baza pe scopuri asemănătoare: extinderea accesului la noi piețe de desfacere a mărfurilor, la noi piețe de investire a capitalului și obținerea de noi teritorii, care erau surse de materii prime și de produse agricole la prețuri avantajoase.

SUA erau cel mai dezvoltat stat din punct de vedere economic. Datorită depărtării geografice de posibili rivali europeni, SUA nu se temeau de amenințări directe. De asemenea, SUA profitau de avantaje în utilizarea piețelor din America Latină și când aveau posibilitatea își extindeau posesiunile coloniale. În interesul economic al SUA era promovarea liberei concurențe pe piețele internaționale, fapt ce oferea economiei americane mai multe beneficii.

Marea Britanie, fiind cea mai importantă putere colonială la nivel mondial în a doua jumătate a sec. al XIX-lea, a continuat procesul de extindere a imperiului său. Principala preocupare a britanicilor erau potențialele amenințări la adresa posesiunilor lor, în special din partea Germaniei. Clasa politică britanică acorda o atenție deosebită dominației maritime, deoarece aceasta asigura securitatea atât a metropolei, cât și a rutelor maritime spre colonii.

Franța, a doua putere colonială în lume, concura cu Marea Britanie pentru sferele de influență în Africa Centrală și Asia de Sud-Est. În același timp, principala rivală a Franței era Germania, care era mai puternică militar și de la care Franța urmărea să recupereze Alsacia și Lorena, pierdute ca urmare a Războiului Franco-Prusac din 1870-1871.

Imperiul Rus, deși era înapoiat economic, la începutul sec. XX constituia o putere militară semnificativă. Un obiectiv tradițional al Rusiei era controlul strâmtorilor Mării Negre, Bosfor și Dardanele, pentru a-și asigura securitatea teritoriului împotriva amenințărilor dinspre sud, pentru a controla căile comerciale în regiune, în scopul obținerii profiturilor, și pentru a-și extinde influența în Peninsula Balcanică, sub lozincă apărării popoarelor slave și ortodoxe din regiune.

La începutul sec. XX, Mancuria și Coreea au devenit zone de expansiune pentru Imperiul Rus, fapt ce a generat conflicte cu Marea Britanie și Japonia. Însă cercurile de conducere din Rusia credeau că principalul pericol pentru țară venea din partea Germaniei.

Germania, la începutul sec. XX, era cea mai puternică țară din Europa din punct de vedere economic și militar. Obiectivul central al politicii germane externe în Europa era înfrângerea Franței. Apropierea dintre Germania și Turcia, sprijinul acordat pentru reînarmarea armatei turcești și construcția căii ferate Berlin – Bagdad – Basra au cauzat nemulțumirea Imperiului Rus și a Marii Britanii. În anii 1898 și 1900 Imperiul German a adoptat programe de construcție navală, care au reprezentat o amenințare pentru hegemonia maritimă a Marii Britanii.

Imperiul Austro-Ungar s-a opus ferm ideii consolidării în Balcani a Serbiei independente, sprijinite de Rusia. Dinastia Habsburgilor a văzut în susținerea Serbiei de către Rusia și în ideea unui stat slav în Balcani o amenințare, de aceea a decis să formeze o alianță strânsă cu Germania.

Italia avea drept obiective finalizarea unificării teritoriale, alipirea Tirolului de Sud de la Austro-Ungaria și recuperarea Nisei și Savoiei de la Franța. Italia se confrunta cu dificultăți atât economice, cât și militare și avea un potențial slab.

La intersecția sec. XIX și XX Japonia avea o economie în dezvoltare, dispunea de cele mai puternice flotă și armată din Extremul Orient și își propunea să-și extindă imperiul colonial prin pătrunderea pe teritoriul chinez. Toate celelalte regiuni disponibile pentru colonizare erau deja împărțite între alte puteri. Ascensiunea Japoniei reprezenta o provocare semnificativă pentru puterile europene.

● Enumeră interesele celor mai puternice state ale lumii la intersecția sec. XIX și XX.

Acutizarea contradicțiilor dintre Marile Puteri din cauza intensificării competiției pe piețele mondiale a dus la sporirea concurenței în plan economic, la accelerarea industrializării, la goana pentru noi piețe de desfacere și la mărirea exportului de capital. Creșterea rapidă a industriei în Statele Unite, Germania și Italia le-a implicat într-o luptă concurențială dură. Germania era convinsă că repartizarea resurselor mondiale, accesul la materii prime și piețe erau inechitabile și inadecvate pentru nevoile sale economice. Ideea reîmpărțirii lumii a câștigat popularitate, în contextul în care marile imperii coloniale își

„Art. I. Înaltele părți contractante își făgăduiesc reciproc pace și prietenie, precum și abținerea de la orice alianță și de la contractarea oricărei obligații care ar fi îndreptate împotriva uneia dintre ele [...]. Art. V. Dacă pacea uneia dintre înaltele părți contractante ar fi amenințată [...] înaltele părți contractante se vor informa la timp despre măsurile militare care ar trebui luate în eventualitatea unei acțiuni comune. Ele se obligă ca de acum înainte, în toate cazurile de participare comună la un război, să nu încheie armistiții, păci sau tratate decât după o prealabilă înțelegere reciprocă.”

Tratatul de alianță dintre Italia, Austro-Ungaria și Germania, semnat la Viena la 20 mai 1882

● Precizează prevederile tratatului dintre statele Triplei Alianțe.

Carte poștală germană de promovare a Triplei Alianțe (Inscripții: Unitatea este putere; Italia, Germania, Austria; Forțele unite)

- Numește blocul politico-militar reprezentat în imaginea de mai sus.
- Explică sintagma *curăa înarmărilor*.

„[...] 1. Dacă Franța este atacată de Germania sau de Italia susținută de Germania, Rusia trebuie să-și angajeze toate forțele disponibile pentru a ataca Germania.

2. Dacă Rusia este atacată de Germania sau de Austria susținută de Germania, Franța trebuie să-și angajeze toate forțele disponibile pentru a înfrunta Germania. 3. În cazul în care forțele Triplei Alianțe [...] vor declanșa mobilizarea, Franța și Rusia [...] trebuie să înceapă mobilizarea imediată și simultană a întregilor forțe armate și să le concentreze cât mai aproape de frontierele lor. [...] 4. Franța și Rusia nu trebuie să încheie pace separată. 5. Prezenta Convenție va avea aceeași durată ca și Tripla Alianță.”

Fragment din *Convenția militară franco-rusă* din 1892

- **Describe modul în care statele semnatare urmau să se ajute reciproc.**
- **Exprimă-ți opinia: acordul avea caracter defensiv (de apărare) sau ofensiv (de agresiune)?**

Încheierea alianței dintre împăratul Aleksandr al III-lea și președintele francez Marie François Sadi Carnot, 1893, poster, autor necunoscut

- **Explică motivele apropierei politice a Rusiei de Franța.**

securizau resursele și își consolidau influența pe piețele deja ocupate. Goana după colonii a dus la incidente precum „Trent” (1861), dintre SUA și Marea Britanie; Fashoda (1898), cauzat de disputele teritoriale dintre Franța și Marea Britanie; la neînțelegerile cu privire la controlul asupra Marocului – crizele marocane (1905, 1906), care puteau provoca războaie între imperiile coloniale. Competiția economică și goana după colonii au declanșat și o cursă a înarmărilor, manifestată prin producerea de arme noi, în număr mare, care să asigure întâietatea.

- **Numește contradicțiile existente dintre interesele marilor state ale lumii.**

Formarea alianțelor militare. La sfârșitul sec. al XIX-lea majoritatea țărilor europene doreau menținerea unui echilibru al puterii pe continent. Apariția și creșterea bruscă a unei puteri era percepută drept o amenințare la adresa securității statelor vecine, fapt ce ducea la formarea de coaliții împotriva puterii considerate „perturbător al liniștii”. Încheierea, de jure, în 1871 a procesului de unificare politică a Germaniei, precum și a Italiei a dus la consolidarea internă și dezvoltarea economică rapidă a acestor state, care și-au anunțat curând pretențiile pentru expansiunea teritorială.

Pentru a contracara influența Franței și a Marii Britanii în afacerile europene, în 1873 a fost constituită Alianța celor Trei Împărați: ai Germaniei, Austro-Ungariei și Rusiei. Alianța nu a rezistat mult timp, deoarece interesele și relațiile dintre aceste puteri s-au modificat. Interesele Austro-Ungariei și Germaniei în Balcani erau contrare celor ale Rusiei, acest fapt a devenit evident în timpul Războiului Ruso-Turc din 1877-1878 și la Congresul de la Berlin. Otto von Bismarck, cancelarul Germaniei, era un politician rațional, care înțelegea că Imperiul German nu ar trebui să se expună riscului unui război pe mai multe fronturi. În pofida faptului că în mai multe rânduri (în anii 1874, 1875 și 1877) Germania s-a aflat pe punctul de a declanșa un război cu Franța, Bismarck a preferat soluții diplomatice pentru a evita conflictul deschis. Această abordare a fost influențată în mare măsură de poziția fermă a Rusiei și Angliei, care au subliniat că nu vor tolera instaurarea unei hegemonii germane în Europa.

- **Menționează tensiunile ce predominau în relațiile dintre state.**

În cele din urmă, diplomația germană a început să caute aliați. La 7 octombrie 1879 a fost încheiată alianța dintre Imperiul German și Imperiul Austro-Ungar. Aceste două state erau strâns legate din punct de vedere economic și aveau interese comune în regiunea Balcanilor. În 1882 Italia s-a alăturat acestei alianțe, în speranța de a-și consolida pozițiile în Marea Mediterană și de a contracara influența Franței cu sprijinul Germaniei, constituind astfel blocul politico-militar *Tripla Alianță*. Aceste alianțe au contribuit semnificativ la configurarea scenei politice și militare din Europa înaintea Primului Război Mondial.

Odată cu urcarea lui Wilhelm al II-lea pe tronul Germaniei, în 1888, liderii militari influenți au susținut rezolvarea contradicțiilor din Europa prin mijloace militare. În consecință, în 1890, Otto von Bismarck a demisionat din funcția de cancelar. Politica externă germană a fost orientată spre pregătirea de eventualele confruntări.

În pofida atitudinii reci a Curții Imperiale Ruse față de Republica Franceză, a început o apropiere între cele două state. În același timp,

bancherii francezi au început să acorde împrumuturi Rusiei, bani care au fost folosiți pentru construcția de căi ferate și dezvoltarea producției. În 1892 Franța și Rusia au semnat o convenție militară.

Atât alianța dintre Germania și Austro-Ungaria, cât și cea dintre Rusia și Franța aveau caracter defensiv. Aceste acorduri presupuneau că în cazul unui atac asupra unuia dintre membrii alianței, cealaltă parte semnatară să vină în ajutor, accentuând astfel încercarea de a menține un echilibru fragil al puterii în Europa.

Situația din Europa a devenit tot mai tensionată pe măsură ce se adânceau contradicțiile dintre Anglia și Germania. Germania își manifesta tot mai mult dorința de a obține dominația pe mare, fapt ce îngrijora extrem de tare Marea Britanie, care a început să caute aliați pe continent.

În anul 1904 a fost semnată înțelegerea anglo-franceză, cunoscută în istorie sub numele de *Antanta Cordială*. Participanții la această înțelegere au convenit să rezolve disputele cu privire la împărțirea posesiunilor coloniale. În 1906 a fost încheiat și un acord de cooperare militară în caz de război cu Germania. Un acord similar a fost semnat în 1907 între Marea Britanie și Imperiul Rus. Rusia a recunoscut interesele Angliei în Afganistan, în timp ce Tibetul a fost considerat ca fiind o zonă neutră. Persia (Iranul) a fost împărțită în trei zone de influență: nordul sub influența Rusiei, sudul – a Angliei, iar partea centrală era considerată neutră. Acest fapt a marcat aderarea Rusiei la blocul politico-militar Antanta Cordială.

Astfel, la intersecția sec. XIX și XX în Europa s-au conturat două blocuri politico-militare – Tripla Alianță (numită și Puterile Centrale) și Antanta (Tripla Înțelegere). Posibilitățile de rezolvare pașnică a conflictelor au scăzut, iar rivalitatea militară s-a intensificat. Chiar și o confruntare minoră a intereselor ar fi putut declanșa un război general european.

- **Enumeră tratatele încheiate între Marile Puteri europene.**

SPAȚIUL ISTORIC

Alianțele militare în 1914

Legendă	
 – Tripla Alianță	 – Alianțe slave cu Rusia
 – Antanta	
 – Grupuri minoritare în Austro-Ungaria	

- **Numește, în baza hărții de mai sus, alianțele politico-militare.**
- **Localizează pe hartă țările membre ale blocurilor militare.**

ATELIERUL COMPETENȚELOR

➔ METODA: Învățarea reciprocă

Învățarea reciprocă este o tehnică educațională în care elevii lucrează în perechi (sau în echipe) pentru a se ajuta reciproc să înțeleagă și să asimileze subiectele de învățat. Elevii devin „profesori” și lucrează împreună pentru a da înțeles unui text. Învățarea reciprocă poate avea următoarele etape: 1. Împărțirea rolurilor elevilor (sau echipelor); 2. Lucrul pe text; 3. Învățarea reciprocă; 4. Concluzii, aprecieri, completări, comentarii.

➔ APLIC

- Elaborează o schemă ce ar ilustra alianțele militare constituite la intersecția sec. XIX și XX. Descrie contradicțiile dintre Marile Puteri.

➔ STUDIEZ ȘI REFLECTEZ

- Formulează concluzii cu privire la cauzele ce au dus la acutizarea relațiilor dintre state la intersecția sec. XIX și XX.

➔ ÎNVĂȚĂ SĂ COLABOREZ

- Studiază, în echipă, procesul de constituire a blocurilor politico-militare utilizând metoda *Învățarea reciprocă*. Prezintă clasei blocul politico-militar studiat conform etapelor: cauzele, premisele constituirii; alianțele semnate, statele membre; scopul urmărit; concluzii, prognozarea evenimentelor ce ar fi putut urma.

➔ CREEZ

- Imaginează-ți că trăiești în epoca constituirii blocurilor militare. Scrie o scrisoare deschisă adresată liderilor Marilor Puteri cu îndemnul de a păstra pacea.

Familia regală a României și cea imperială a Rusiei, 1914

29. Politica externă a României

IDEI CARE INSPIRĂ

„[...] noi suntem o națiune liberă și independentă. Însă, domnilor, acum încep greutățile, fiindcă noua noastră condițiune cu definirea independenței noastre într-un mod mai determinant și mai absolut trebuie să fie acceptată de Europa. Aici este cheștiunea, aici se reclamă patriotismul, aici se reclamă prudența, aici se reclamă sânge rece.”

Fragment din discursul lui Mihail Kogălniceanu în ședința Adunării Deputaților, 9 mai 1877

- **Numește evenimentul la care se referă sursa de mai sus.**
- **Identifică obiectivul principal al politicii externe a României.**
- **Explică opinia autorului citatului.**

TIMPUL ISTORIC

1875 – semnarea Convenției comerciale dintre România și Austro-Ungaria

18/30 octombrie

1883 – aderarea României la Tripla Alianță

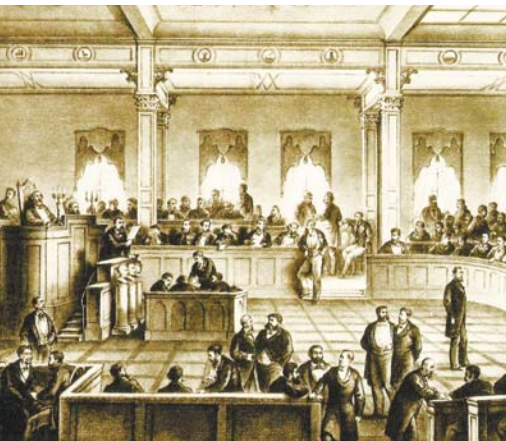
1/14 iunie 1914 – vizita oficială a țarului rus Nikolai al II-lea în România

VOCABULAR

Comisia Europeană pentru Dunăre – organism constituit prin articolul 16 al Tratatului de pace de la Paris (1856), pe o durată de doi ani, alcătuit din reprezentanții Marii Britanii, Franței, Austriei, Prusiei, Imperiului Otoman, Rusiei, Sardiniei, cu scopul de a supraveghea respectarea principiului liberei navigații. Comisia și-a început activitatea pe 4 noiembrie 1856 la Galați.

Legatie – misiune diplomatică pe lângă un stat străin, inferioară în rang unei ambasade, condusă de un ministru plenipotențiar sau de un însărcinat cu afaceri.

Misiune diplomatică – oficiu sau reprezentanță diplomatică cu grad de ambasadă sau de legatie, condusă de un ambasadador sau de un ministru plenipotențiar.

Proclamarea Regatului României, 14/26 martie 1881, litografie

După Războiul de Independență (1877-1878) și Tratatul de pace de la Berlin din 1878, statutul politic internațional al României s-a modificat. Instituțiile politicii externe ale României au fost reorganizate. Principalele obiective ale politicii externe a României au fost recunoașterea independenței, asigurarea securității prin politica de alianțe cu statele vecine și cu Marile Puteri.

La 1/13 iulie 1878 guvernul român s-a adresat agențiilor diplomatice ale României la Paris, Viena, Roma, Londra, Sankt-Petersburg și Belgrad să obțină recunoașterea independenței. Misiunile diplomatice din străinătate au fost ridicate la rangul de legatii, iar pentru a lărgi relațiile cu alte state au fost înființate și ambasade noi. Tratatul pentru recunoașterea independenței au coincis cu recunoașterea titlului de rege al lui Carol I. Treptat, după recunoașterea independenței României de către Imperiul Rus și cel Austro-Ungar, și alte state au recunoscut-o.

Urmărind îndeplinirea obiectivelor, România se orienta spre un sistem de alianțe. Însă relațiile cu Imperiul Rus s-au înrăutățit după ce Rusia a încălcat prevederile Convenției româno-ruse din 1877 și a acaparat cele trei județe din sudul Basarabiei, din aliat transformându-se în dușmanul României. Prevederea privind trasarea granițelor cu Bulgaria în sudul Dobrogei, făcută în detrimentul României, a dus la incidentul de la Arab Tabia (1878) dintre trupele române și cele ruse.

În același timp, Franța, după înfrângerea în Războiul Franco-Prusac din 1870-1871, a pierdut statutul de primă putere europeană. România avea divergențe cu Imperiul Austro-Ungar din cauza încercării monarhiei dualiste să controleze Comisia Dunării, a politicii vamale inechitabile, dar și a politicii de deznaționalizare a românilor transilvăneni. Dar avea stabilite relațiile comerciale, fixate prin Convenția comercială cu Austro-Ungaria din 1875.

În acest context, România era preocupată de căutarea unui aliat puternic, care să-i garanteze integritatea teritorială, și s-a îndreptat spre o alianță cu Imperiul German. La aceasta a contribuit și statutul Germaniei la acel moment, dar și faptul că regele Carol I avea origini germane. Însă cancelarul Otto von Bismarck a condiționat încheierea unei alianțe de semnarea prealabilă a unei înțelegeri între România și Imperiul Austro-Ungar. Discuțiile s-au purtat între contele Gustav Kálnoky, ministrul de externe al Imperiului Austro-Ungar, cancelarul Germaniei Otto von Bismarck și I.C. Brătianu, prim-ministrul român. I.C. Brătianu a refuzat să includă în viitorul tratat punctul de a nu sprijini pe românii transilvăneni.

La 18/30 octombrie 1883 România a aderat la Tripla Alianță. D.Al. Sturdza, ministrul de externe al României, a semnat Tratatul cu Austro-Ungaria, la care a aderat și Germania. Prin tratat, care era unul defensiv, aliații se obligau să se ajute în cazul în care unul dintre semnatorii tratatului era atacat și să nu se alăture unei alte alianțe îndreptate împotriva unuia dintre ei. România avea de beneficiat de pe urma acestui tratat, deoarece a evitat izolarea diplomatică și a primit anumite garanții de securitate, fiind asigurată în cazul unui atac din partea Rusiei. Însă la începutul sec. XX în alianța României cu Puterile Centrale au apărut numeroase probleme.

Un alt obiectiv important al politicii externe a României a fost cel legat de statutul Dunării, reglementat în Tratatul de pace de la Paris din 1856, în care, prin articolul 15, se prevedea libera navigație pe Dunăre, controlată de Comisia Europeană pentru Dunăre. România a devenit membru al Comisiei după Războiul de Independență, iar cele trei județe din sudul Basarabiei au fost retrocedate Imperiului Rus.

- **Enumeră obiectivele politicii externe a României după obținerea independenței.**
- **Menționează cauzele orientării României spre Tripla Alianță.**

Politica României în Balcani. În regiunea balcanică România avea câteva obiective: să-și apere frontierele, să evite, ca urmare a unor conflicte locale, izolarea sa politică și să mențină deschisă zona strâmtoarelor Bosfor și Dardanele, prin care se efectua, în mare parte, comerțul extern al României. De aceea politica externă a României în primii ani ai sec. XX, în special după depășirea crizei din relațiile

„Art.1. Înaltele părți contractante își făgăduiesc, promit pace și prietenie și nu vor intra în nicio alianță sau angajament îndreptat împotriva unuia din statele lor. Ele se angajează să urmeze o politică amicală [...]. Art. 2. Dacă România, fără nicio provocare din partea ei, s-ar întâmpla să fie atacată, Austro-Ungaria trebuie să-i dea în timp util ajutor și asistență împotriva agresorului [...].”

Fragment din *Tratatul de alianță dintre România și Tripla Alianță*, 1883

- **Identifică evenimentul istoric prezentat în sursă.**
- **Explică importanța prevederilor Tratatului pentru fiecare dintre părțile semnate.**

NOTE DE CĂLĂTORIE ÎN TIMP

„Nu urmărim să provocăm Rusia. Voim chiar să facem tot ce este în putința noastră pentru a evita un război cu ea. Dar, față de primejdia care ne amenință din partea puternicei Rusii, avem nevoie de sprijinul Puterilor Centrale.”

Carol I, regele României, 1888

- **Comentează afirmația lui Carol I, regele României.**

Vizita împăratului austro-ungar Franz Joseph I în România, septembrie 1896

De la stânga la dreapta: principele Ferdinand, țarul rus Nikolai al II-lea și regele României Carol I, Constanța, 1914

- **Precizează evenimentul reprezentat în imaginea de mai sus.**
- **Numește motivele reorientării României spre Antanta.**

canic de către Franța și a sporirii investițiilor în industria petrolieră. Antanta a trimis și misiuni militare la București.

În 1914 a fost efectuată prima vizită oficială a unui suveran rus în România. La 1/14 iunie 1914, la Constanța, regele Carol I și prim-ministrul Ion I.C. Brătianu i-au primit pe țarul Nikolai al II-lea și pe ministrul de externe al Imperiului Rus S. Sazonov. Întâlnirea a confirmat noua orientare a politicii externe a României.

- **Enumeră obiectivele României în Balcani.**
- **Explică schimbarea direcției politicii externe a României.**

româno-turce și a ruperii relațiilor diplomatice cu Grecia în 1905, era îndreptată spre menținerea echilibrului de forțe existent și evitarea conflictelor. România sublinia refuzul de a se angaja în vreo alianță balcanică, dar nu excludea posibilitatea de a interveni în orice situație care ar fi modificat echilibrul de forțe în Balcani și ar fi amenințat interesele românești.

După anexarea Bosniei și Herțegovinei, în 1908, de către Imperiul Austro-Ungar, în Imperiu au fost adoptate legi care afectau identitatea românilor din Transilvania. *Războaiele balcanice* din 1912-1913 au fost unele dintre evenimentele hotărâtoare în orientarea politicii externe românești. În Primul Război Balcanic, din 1912, în care Grecia, Serbia și Bulgaria au învins Imperiul Otoman, România a rămas neutră. Deja în cel de-Al Doilea Război Balcanic, în care Bulgaria i-a atacat pe foștii săi aliați, Grecia și Serbia, și la care s-a alăturat Imperiul Otoman, România s-a angajat activ împotriva Bulgariei. Încheierea Tratatului de pace de la București, în 1913, a demonstrat rolul important al României în zona balcanică.

Din cauza politicii de deznaționalizare a românilor din Transilvania și a sprijinului acordat Bulgariei de către Imperiul Austro-Ungar în Al Doilea Război Balcanic, distanțarea României de Imperiul Austro-Ungar și de blocul Triplei Alianțe a fost evidentă. În același timp, în primăvara lui 1914 se vedea apropierea României de blocul Antanta, datorită susținerii acțiunilor României în cel de-Al Doilea Război Bal-

ATELIERUL COMPETENȚELOR

⇒ METODA: Tehnica 6/3/5

- Elevii se împart în echipe a câte șase membri. Se prezintă problema și sarcina de lucru. Fiecare echipă va oferi trei soluții în cinci minute.

⇒ APLIC

- Caracterizează relațiile României cu vecinii ei: Imperiul Austro-Ungar, Imperiul Rus și Bulgaria.
- Formulează câte o cauză și o consecință a aderării României la Tripla Alianță.

⇒ ÎNVĂȚ SĂ COLABOREZ

- Prezintă, în echipă, tema *Politica externă a României în perioada 1878-1914* conform tehnicii 6/3/5.

⇒ CREEZ

- Elaborează un tabel asociind ani, personalități și evenimente cu următorii termeni: *Tripla Alianță, Antanta, tratat*.

⇒ STUDIEZ ȘI REFLECTEZ

- Explică motivele aderării României la Tripla Alianță.
- Demonstrează că după războaiele balcanice a avut loc o apropiere a României de blocul Antanta.

Bătălia de la Sarantaporos, 10 octombrie 1912, litografie de Sotiris Christidis (fragment)

30. Războaiele balcanice

IDEI CARE INSPIRĂ

„Războiul nu este o aventură. Este o boală.”

Antoine de Saint-Exupéry

- **Explică termenul război din punctul tău de vedere.**
- **Apreciază opinia scriitorului expusă în citatul de mai sus.**

TIMPUL ISTORIC

1912 – constituirea *Ligii Statelor Balcanice*

8 octombrie 1912-30 mai 1913 – Primul Război Balcanic

30 mai 1913 – semnarea Tratatului de la Londra
29 iunie-10 august 1913 – Al Doilea Război Balcanic

10 august 1913 – semnarea Tratatului de la București

29 septembrie 1913 – semnarea Tratatului de la Constantinopol

VOCABULAR

Războaie balcanice – două războaie în Europa de Sud-Est în perioada 1912-1913, în timpul cărora statele Ligii Balcanice au cucerit teritoriile europene ale Imperiului Otoman, iar apoi, nefind de acord cu împărțirea acestora, au luptat împotriva Bulgariei.

La începutul sec. XX Peninsula Balcanică s-a aflat în centrul luptei politice a statelor europene, care a dus la două războaie balcanice. Cauzele războaielor balcanice au fost: intensificarea mișcării de eliberare a popoarelor de sub stăpânirea Imperiului Otoman, mișcările naționale ale sârbilor, macedonenilor, bulgarilor și grecilor, plus o mică mișcare a aromânilor și rebeliunile albaneze. Prin mijlocirea Rusiei, cu sprijinul Marii Britanii și a Franței, a fost formată o alianță a statelor monarhice – *Liga Statelor Balcanice*, constituită din Regatul Bulgariei, Regatul Serbiei, Regatul Greciei și Regatul Muntenegrului, creată pentru a cuceri Macedonia de la Turcia și a împărți teritoriile între membrii coaliției.

Primul Război Balcanic (8 octombrie 1912-30 mai 1913) a început prin declarația de război a Muntenegrului înaintată otomanilor. Bulgaria, Serbia și Grecia au intrat în război la 18 octombrie 1912. Aliații au eliberat cea mai mare parte a Peninsulei Balcanice, în timp ce otomanii au fost obligați să apere Constantinopolul. Succesele militare ale Ligii Balcanice au îngrijorat Marile Puteri, care aveau interese în Balcani. Imperiul Rus, declarându-se protectorul tuturor slavilor, deci și al sârbilor, dorea să controleze strâmțorile Bosfor și Dardanele, de aceea i-a sfătuit pe bulgari să-și oprească trupele și a oferit

NOTE DE CĂLĂTORIE ÎN TIMP

„S-a cutremurat văzduhul la strigătele de triumf ale statelor balcanice, a rămas uimită lumea de puterea de expansiune a naționalismului unor popoare mici plecate să doboare un imperiu care se mai bucura de un renume militar, și noi am stat inerti [...]”

Vasile M. Kogălniceanu despre
Primul Război Balcanic

- **Precizează evenimentul despre care relatează Vasile M. Kogălniceanu.**
- **Explică opinia autorului expusă în sursă.**

DOCUMENT

„Art. 2. Măria Sa împăratul osmanilor cedează Măriei Sale suveranilor aliați toate teritoriile imperiului său de pe continentul european la Vest de linia ce se întinde de la Enos pe Marea Egee până la Midia pe Marea Neagră, cu excepția Albaniei. Hotarul exact Enos-Midia va fi fixat de comisia internațională. Art. 3. Părțile oferă conducătorilor celor șase mari puteri europene dreptul să fixeze hotarul Albaniei și să reglementeze celelalte probleme legate de Albania.”

Tratatul de la Londra, 30 mai 1913

- **Enumeră părțile care s-au confruntat în Primul Război Balcanic.**
- **Describe contextul în care a fost semnat Tratatul.**
- **Explică prevederile celor două articole.**

Armata română în cel de-Al Doilea Război Balcanic

- Numește o cauză a implicării României în cel de-Al Doilea Război Balcanic.
- Justifică utilizarea de către armata română a simbolului de stat prezentat în imaginea de mai sus.

Semnarea Tratatului de la București, 1913

- Numește părțile semnatare ale Tratatului de la București.
- Enumeră prevederile Tratatului de la București favorabile pentru România.

mediere în negocierile de pace. Austro-Ungaria, după ce anexase Bosnia și Herțegovina în 1908, nu a vrut să permită Serbiei să aibă acces la Marea Adriatică, nu dorea o Serbie puternică, de aceea a început pregătirile militare la granițele sale. Tensiunea și complexitatea situației internaționale, precum și eșecul tentativei de capturare a Constantinopolului de către armata bulgară au contribuit la încheierea unui armistițiu la 3 decembrie 1912 între Turcia, pe de o parte, și Bulgaria și Serbia, pe de altă parte. Cu toate acestea, pacea nu a fost încheiată, pentru că noul guvern turc, creat ca urmare a loviturii de stat efectuate de Junii Turci (23 ianuarie 1913), a refuzat să accepte condițiile de pace discutate la Conferința Ambasadorilor de la Londra. La 3 februarie 1913 ostilitățile au fost reluate. Abia după noi înfrângeri ale armatei turcești, care au predat Ioannina (6 martie 1913) și Adrianopolul (Edirne, 26 martie), în aprilie 1913 aliații, cu excepția Muntenegrului, care a continuat asediul orașului Shkodër, au semnat cu Turcia un armistițiu. La 30 mai 1913 a fost semnat *Tratatul de pace de la Londra*, conform căruia Turcia și-a pierdut toate posesiunile europene, cu excepția Constantinopolului și a unei mici părți din estul Traciei, și a recunoscut independența Albaniei. Sub presiunea puterilor europene, muntenegrenii au fost nevoiți să ridice asediul orașului Shkodër.

Primul Război Balcanic a schimbat raportul de forțe în peninsula: a slăbit influența Turciei și a Austro-Ungariei și a întărit influența Serbiei. Prin urmare, toate eforturile diplomației austro-germane s-au îndreptat spre anihilarea alianței statelor slave și a Greciei, care luptau împotriva Turciei. Promițând sprijin, Austro-Ungaria a împins Bulgaria la decizia de a începe un război împotriva Serbiei și a Greciei.

- Precizează cauzele declanșării Primului Război Balcanic.
- Menționează prevederile Tratatului de pace de la Londra (1913) pentru statele balcanice.

Al Doilea Război Balcanic (29 iunie-10 august 1913) a fost dus între Bulgaria, pe de o parte, și Serbia, Grecia, România, Muntenegru și Turcia, pe de altă parte. Războiul a fost cauzat de o agravare bruscă a contradicțiilor în tabăra aliaților din timpul Primului Război Balcanic. Serbia, care nu a primit acces la Marea Adriatică, a cerut despăgubiri de la Macedonia. Grecia a revendicat teritorii din sudul Macedoniei și vestul Traciei. Satisfacerea pretențiilor sârbe și grecești ar fi însemnat o reducere semnificativă a cuceririlor bulgare ca urmare a Primului Război Balcanic. La 1 iunie 1913, Grecia și Serbia au semnat o alianță secretă îndreptată împotriva Bulgariei, căreia i s-a alăturat România, care revendica Dobrogea.

Diplomația austro-germană, bazându-se pe elita conducătoare din Bulgaria, condusă de țarul Ferdinand I, a reușit să divizeze Liga Balcanică, pe care o considera un instrument al Antantei, și în primul rând al Rusiei. În noaptea de 29 spre 30 iulie, trupele bulgare, desfășurate de-a lungul granițelor, au atacat pozițiile sârbe și grecești din Macedonia. Însă sârbii au lansat o contraofensivă și la 30 iunie-6 iulie au învins trupele bulgare. Pe 10 iulie, România a intrat în război, iar armata română, din cauza absenței trupelor bulgare în nord, s-a deplasat spre Sofia neîntâmpinând rezistență. Turcia a profitat de situația dificilă a bulgarilor, încălcând prevederile Tratatului de pace de la Londra din 1913. La 21-22 iulie trupele turcești au ocupat Adri-

anopolul. Pe 29 iulie Bulgaria a capitulat. Conform *Tratatului de pace de la București* din 10 august 1913 (între Bulgaria, pe de o parte, și Grecia, Serbia, România și Muntenegru, pe de altă parte), Bulgaria a pierdut cea mai mare parte a teritoriilor câștigate în Primul Război Balcanic, a cedat Serbiei teritoriul „disputat” al Macedoniei și întreaga parte bulgară a Macedoniei. Macedonia de Sud cu Salonic și partea de vest a Traciei au fost cedate Greciei. România a primit Dobrogea de Sud. Participarea victorioasă în cel de-Al Doilea Război Balcanic a asigurat României poziția de putere regională, obținând Cadrilatul și recunoașterea drepturilor culturale pentru aromâni. Conform *Tratatului de la Constantinopol* din 29 septembrie 1913 (între Turcia și Bulgaria), Bulgaria a fost nevoită să cedeze Turciei o parte din Tracia, cu Adrianopolul.

- **Menționează două cauze ale declanșării celui de-Al Doilea Război Balcanic.**
- **Enumeră consecințele acestui război pentru Bulgaria.**

Ca urmare a războaielor balcanice, harta Balcanilor a fost modificată. Serbia a devenit o putere importantă în Balcani. Crizele internaționale din ultimul deceniu antebelic și războaiele din Balcani au agravat până la limită contradicțiile internaționale: anglo-germane, franco-germane, ruso-germane, ruso-austriece, accelerând declanșarea Primului Război Mondial. O consecință importantă a fost și apropierea Bulgariei de blocul Triplei Alianțe. Balcanii, unde interesele Marilor Puteri europene și ale Imperiului Otoman s-au intersectat, s-au transformat într-un „butoi de pulbere” al Europei.

- **Describe consecințele războaielor balcanice în contextul relațiilor internaționale.**

SPAȚIUL ISTORIC

Peninsula Balcanică după Pacea de la București din 1913

- **Identifică schimbările teritoriale care s-au produs ca urmare a încheierii Tratatului de pace de la București din 1913.**

ATELIERUL COMPETENȚELOR

➡ METODA: Analiza SWOT

Presupune o analiză aprofundată a unei probleme evaluând:

1. Punctele tari;
2. Punctele slabe;
3. Oportunitățile (ceea ce este favorabil);
4. Amenințările.

- **Analizează Tratatul de la București din 1913 conform metodei SWOT.**

PUNCTE TARI

PUNCTE SLABE

OPORTUNITĂȚI

AMENINȚĂRI

➡ APLIC

- Numește statele participante la fiecare dintre cele două războaie balcanice.
- Demonstrează importanța celui de-Al Doilea Război Balcanic pentru România.

➡ ÎNVĂȚ SĂ COLABOREZ

- Formați patru echipe care să reprezinte membrii Ligii Balcanice.
- Fiecare echipă va prezenta câte trei argumente în favoarea declanșării Primului Război Balcanic.

➡ CREEZ

- Elaborează o bandă ilustrată a timpului pe care vei indica datele principale ale temei.

➡ STUDIEZ ȘI REFLECTEZ

- Elaborează un text argumentativ menționând dacă statele participante la războaiele balcanice și-au atins scopul.

I. ANALIZA ȘI INTERPRETAREA SURSELOR VIZUALE

Încoronarea lui Carol I
ca rege al României, 1881

- Descrie contextul politic în care România a fost proclamată regat.

Reprezentare alegorică
a Antantei, 1914

- Identifică țările pe care le reprezintă personajele din imagine.

II. ANALIZA ȘI INTERPRETAREA SURSELOR ISTORICE

„Situția provinciilor europene ale Turciei a trezit nevoia statelor balcanice de a coopera pentru a și le împărți înainte ca Marile Puteri să intervină direct. Dacă acest lucru era realizabil depindea în principal de relațiile dintre Bulgaria și Serbia, mult îmbunătățite după 1903, deși problema Macedoniei rămăsese spinoasă. Acordul economic încheiat în 1905 semnala intenția lor de a colabora. Serbia era partenerul mai dornic, deoarece o intervenție habsburgică în centrul Balcanilor sau pe coasta sudică a Adriaticii și teritoriul înconjurător i-ar fi circumscris libertatea de acțiune în așa fel încât ar fi pus capăt independenței sale – cel puțin în practică. [...] Statele balcanice fuseseră încurajate de Rusia să se opună influenței austro-ungare.”

Stevan K. Pavlowitch, *Istoria Balcanilor*

- Explică, în baza sursei de mai sus, esența problemei orientale.
- Argumentează că interesele naționale ale popoarelor balcanice erau contrare scopurilor urmărite de marile imperii.

III. UTILIZAREA LIMBAJULUI ISTORIC

- Formulează câte un enunț care să reflecte un adevăr istoric cu noțiunile: *problema orientală, alianță politico-militară, Antanta, Tripla Alianță, politică externă expansionistă.*

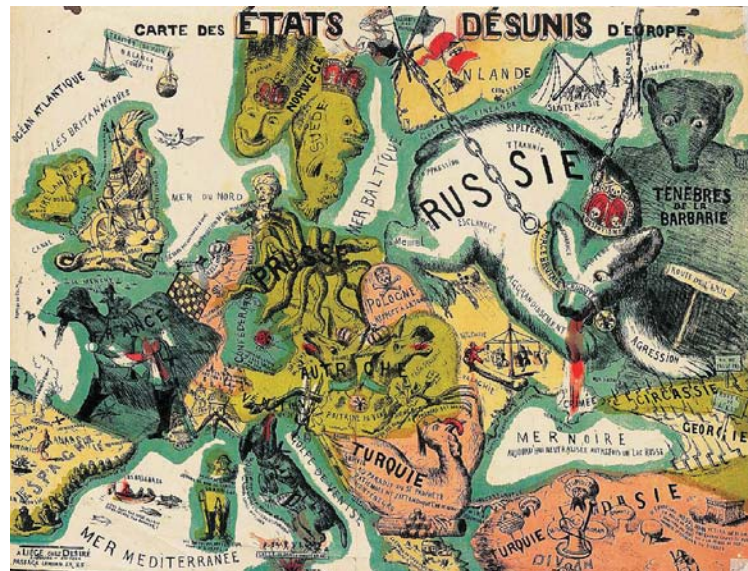
IV. EXPLICAREA CAUZELOR ȘI EFECTELOR EVENIMENTELOR ȘI PROCESELOR ISTORICE

- Numește două cauze și două efecte:

Cauze	Războaiele balcanice	Efecte
1. ...		1. ...
2. ...		2. ...

V. CUNOAȘTEREA ȘI ÎNȚELEGEREA SPAȚIULUI ȘI TIMPULUI ISTORIC

- Numește, în baza imaginii alăturate, țările prezentate și personajele cu care sunt asociate.
- Identifică trei realități istorice satirizate.
- Prezintă problema politică reflectată pe harta-caricatură.
- Realizează un segment de axă cronologică și plasează pe el trei evenimente ce reflectă relațiile internaționale de la intersecția sec. XIX și XX.
- Descrie fiecare eveniment de pe axă într-un enunț.
- Precizează câte o consecință a evenimentelor plasate pe axa cronologică.

Harta „statelor dezunite” ale Europei, 1864, caricatură

Unitatea VII

CULTURA ÎN EPOCA MODERNĂ (1850-1914)

*Universitatea Friedrich Wilhelm din Berlin
la sfârșitul sec. al XIX-lea, astăzi, Universitatea Humboldt*

Noapte înnelată, tablou de Vincent van Gogh

Car cu boi, tablou de Nicolae Grigorescu

Prototipul aparatului de zbor al lui Traian Vuia

Conform Curriculumului, vei studia:

TEME

31. Știința și tehnica
32. Contribuția României la dezvoltarea științei și tehnicii
33. Învățământul și literatura
34. Artele: artele plastice, arhitectura, muzica, teatrul și cinematografia
35. Cultura în Vechiul Regat
36. Cultura în Basarabia, Transilvania și Bucovina

PERSONALITĂȚI

Alexandru D. Xenopol	Nicolae Grigorescu
Alfred Nobel	Nicolae Iorga
Bogdan Petriceicu	Theodor Aman
Hasdeu	Vasile Alecsandri
Mihai Eminescu	

NOȚIUNI

- Academia Română
- Cubism
- Eclectism
- Expresionism
- Impresionism
- Modernism
- Realism
- Societate culturală

Primul Congres Solvay, 1911, Institutul de Fizică și Chimie din Bruxelles, Belgia
(printre participanți: M. Skłodowska-Curie, H. Poincaré, M. Planck, E. Rutherford, H. Lorentz, A. Einstein ș.a.)

31. Știința și tehnica

IDEI CARE INSPIRĂ

„Sunt unul dintre cei care au înțeles frumusețea deosebită a cercetării științifice. Un savant dintr-un laborator nu este doar un tehnician, el stă și în fața proceselor naturale ca un copil într-o lume de basm.”

Marie Curie

- **Explică noțiunea știință.**
- **Comentează părerea Mariei Curie expusă în sursa de mai sus.**

TIMPUL ISTORIC

1859 – publicarea lucrării *Originea speciilor* de Charles Darwin

1868 – înființarea Institutului Politehnic din Praga

1876 – inventarea motorului cu ardere internă

1879 – construcția primei locomotive electrice

1895 – descoperirea razelor Röntgen

1896 – descoperirea fenomenului radioactivității

1905 – publicarea lucrării *Teoria specială a relativității* de Albert Einstein

VOCABULAR

Laissez-faire – doctrină economică apărută în Franța în sec. al XVII-lea. A susținut politica economică a liberului schimb sau a liberei concurențe.

Radioactivitate – proprietate a unor elemente cu atomii grei (rădău, uraniu etc.) de a emite, prin dezagregare spontană, unele radiații corpusculare (și radiații electromagnetice).

Sociologie – știință care se ocupă cu studiul descrierii structurii societății, al relațiilor interumane în cadrul grupurilor sociale, precum și al instituțiilor din societatea dată.

Medalia Nobel

- **Numește domeniul în care a activat Alfred Nobel.**
- **Enumeră domeniile pentru care se oferă Premiul Nobel.**

Egipt, 1860

În a doua jumătate a sec. al XIX-lea și începutul sec. XX știința și tehnica au avut un rol central în evoluția economică și socială a țărilor. Creșterea economică semnificativă a fost motorul principal al progresului, iar relația dintre știință, tehnică și economie a contribuit la modernizarea societății în ansamblu, influențând hotărâtor realizarea celei de-a doua revoluții industriale. Modernizarea societății a schimbat modul în care oamenii trăiau și lucrau și înțelegerea lor asupra lumii înconjurătoare. Nucleul acestor transformări au fost universitățile, oferind cadrul pentru cercetare și dezvoltarea domeniilor științifice noi. Știința a avut un impact deosebit asupra tehnicii, furnizând cunoștințe fundamentale și instrumente metodologice esențiale pentru inovație, stimulând progresul tehnologic. Inovațiile tehnologice rezultate au contribuit la modernizarea proceselor industriale și economice, determinând schimbări semnificative în viața cotidiană.

Știința s-a remarcat prin descoperiri importante cu impact major asupra evoluției societății. Dezvoltarea rapidă a societății atrăgea după sine apariția de noi științe, care urmau să explice fenomenele sociale și evoluția societății. În *domeniul științelor sociale*, mijlocul sec. al XIX-lea era dominat de doctrina pozitivistă, întemeietorul căreia, Auguste Comte, susținea că doar prin prezentarea faptelor reale

(pozitive) se poate ajunge la cunoaștere, iar știința doar trebuie să descrie fenomenul. În a doua jumătate a sec. al XIX-lea mulți gânditori erau adepți ai doctrinei economice *laissez-faire* și ai ideilor lui Adam Smith. Liberaliștii susțineau importanța respectării drepturilor, rezolvând problemele prin reforme. John Stuart Mill (1806-1873) a înaintat ideea potrivit căreia bunăstarea generală a poporului necesita uneori intervenția statului, astfel reducându-se distanța dintre liberalism și socialism. Karl Marx (1818-1883) și Friedrich Engels (1820-1895) pledau pentru socialismul științific, pentru ideea obținerii prin violență revoluționară a drepturilor clasei muncitoare. Sindicalismul, principalul reprezentant al căruia a fost Georges Sorel (1847-1922), milita pentru distrugerea statului printr-o grevă generală. Friedrich Nietzsche (1844-1900) a manifestat dispreț față de ideile burgheziei europene. În schimbul raționalismului și al moralității creștine, a propus ideea elitistă (de elită) de conducere a societății.

În *domeniul istoriei*, importante descoperiri au fost făcute în Egipt, fiind descifrat scrisul hieroglific și cercetate piramidele. Descoperiri arheologice au fost făcute în Creta, Troia și Micene, remarcându-se arheologul Heinrich Schliemann.

Deoarece la interfeșța sec. XIX și XX în centrul discuțiilor a fost plasată societatea, ca ramură distinctă a științei a apărut sociologia. În același timp, eforturile lui Wilhelm Wundt (1832-1920), Germania, și ale lui Sigmund Freud (1856-1939), Austria, în studierea rațiunii umane pe baze științifice au dus la fondarea psihologiei.

În perioada 1850-1914 s-au discutat subiecte importante referitor la evoluția umană, spațiu, timp și materie. În 1858 Ch. Darwin și Alfred Wallace au prezentat teoria evoluției speciilor prin selecție naturală. Teoria a devenit cunoscută după publicarea lucrării lui Ch. Darwin *Originea speciilor* în 1859. Herbert Spencer, sociolog, filosof, enciclopedist englez, a dezvoltat ideile evoluționiste asupra socialului, afirmând că toate evenimentele din lume se desfășoară după o lege unitară a evoluției.

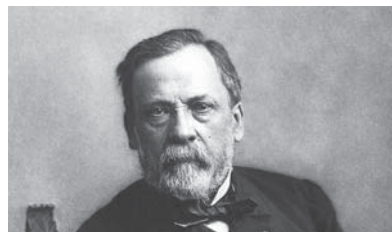
O dezvoltare spectaculoasă a avut-o *medicina*, în special datorită descoperirilor în domeniul biologiei. Louis Pasteur a întemeiat microbiologia, a obținut vaccinurile împotriva holerei și rabiei, punând bazele imunologiei. Robert Koch a descoperit, în 1882, bacilul tuberculozei, apoi, în 1883, și vibrionul holerei și bacilul difteriei. Gregor Mendel a formulat legile eredității. Ca urmare a invențiilor tehnice și descoperirilor științifice în diagnosticare au început să fie folosite termometrul, laringoscopul, se făceau analize de sânge și de urină.

Descoperiri esențiale au fost făcute în *domeniul fizicii* și cel al *chimiei*. Cercetările lui Wilhelm Röntgen au dus la descoperirea razelor X în anul 1895, cu un efect major în fizică, dar și în medicină. Descoperirea undelor electromagnetice a influențat domeniul tehnic, dar și viața cotidiană, datorită apariției telegrafului și a telefonului. Cercetătorul francez Antoine Henri Becquerel, laureat al Premiului Nobel, în 1896 a descoperit fenomenul radioactivității. În același domeniu au activat și soții Marie și Pierre Curie, care au descoperit și două elemente chimice noi – radiul și poloniul. Marie Curie a pus bazele radioterapiei. Joseph J. Thompson și Ernest Rutherford și-au axat cercetările asupra structurii atomului.

Arheologul H. Schliemann la Micene

PERSONALITATEA ISTORICĂ

Louis Pasteur (1822-1895)

„Mână cu inele”. Prima radiografie a corpului uman – mâna soției lui W. Röntgen – Anna Bertha Ludwig, 22 decembrie 1895

Marie Curie (1867-1934), remarcabil savant în domeniul fizicii și cel al chimiei, dublă laureată a Premiului Nobel, în domeniul fizicii (1903) și în domeniul chimiei (1911).

- **Exprimă-ți opinia despre activitatea unei femei (la alegere) în domeniul științei în perioada 1850-1914.**

Sofia Vasilievna Kovalevskaya (1850-1891), prima femeie matematician din Rusia și prima femeie care a obținut titlul de doctor în matematică, profesor universitar la Stockholm. A făcut cercetări și în domeniul fizicii matematice, și în cel al meca-

nicii. A fost și scriitoare, publicând romanul *Familia Voronțov* și o serie de povestiri, printre care *Amintiri din copilărie*. În scrisorile către prieteni s-a destăinuit că toată viața nu a putut înțelege dacă era atașată mai tare de matematică sau de literatură.

Elizabeth Blackwell (1821-1910), medic. A emigrat cu familia din Anglia în SUA în 1832. Nu a fost acceptată la școlile de medicină, abia în 1847 a fost înscrisă la Colegiul Medical din Geneva (ulterior Colegiul Hobart). Deși a fost marginalizată în timpul studiilor, a absolvit în 1849 ca șefă de promoție și a devenit prima femeie medic a timpurilor moderne și prima care și-a obținut diploma de la o școală americană de medicină. În 1857, în pofida unei opoziții susținute, a înființat spitalul New York Infirmary, angajând exclusiv femei, iar ulterior a înființat un curs de medicină pentru femei. A fost fondatoarea Școlii Londoneze de Medicină pentru Femei. Sora ei, Emily (1826-1910), a condus spitalul din New York vreme de mulți ani, fiind decan și profesor asociat în cadrul colegiului medical.

● **Expune-ți opinia: de ce în Epoca Modernă erau puține femei de știință?**

Automobilul construit de Karl Benz, 1885

Fonograful lui Edison, 1877-1878

În domeniul fizicii s-a remarcat Max Planck (1858-1947), care, în 1901, a stabilit că energia este emisă sub forma unor porțiuni separate numite „cuante”. În 1911 Ernest Rutherford a descris primul model planetar al structurii atomului, conform căruia atomul este asemănător cu sistemul solar: electronii – particule cu sarcină negativă – se mișcă în jurul unui nucleu pozitiv. În 1913 Niels Bohr a completat această teorie formulând ipoteza despre trecerea electronului de pe o orbită pe alta. Ideile lui Max Planck și Niels Bohr au stat la baza dezvoltării unei ramuri separate a fizicii moderne – mecanica cuantică. Albert Einstein (1879-1955) în lucrarea *Asupra electrodinamicii corpurilor în mișcare* a dezvoltat *Teoria relativității restrânse*, demonstrând că teoretic nu este posibil să se decidă dacă două evenimente care se petrec în locuri diferite au loc în același moment sau nu.

Dmitri Mendeleev, chimist rus, a dedus existența galiului, scandiului și germaniului, a elaborat vestitul *Tabel periodic al elementelor*. Progresele în domeniul chimiei au dus la constituirea industriei chimice. Îngrășămintele minerale au început să fie folosite în agricultură.

- **Numește domeniile științifice care s-au dezvoltat în perioada 1850-1914.**
- **Describe impactul științei asupra vieții cotidiene.**

Tehnica. Realizările științifice din a doua jumătate a sec. al XIX-lea au accelerat dezvoltarea noilor tehnici și tehnologii. Evoluau ramurile care foloseau noile tehnologii și care erau solicitate de societate. Pe prim-plan s-au situat electrotehnica, ingineria mecanică, metalurgia, industria minieră, industria chimică și transportul. În 1856 Henry Bessemer a obținut un brevet pentru convertizorul său de oțel, iar în 1864 Pierre Martin a lansat o nouă metodă de prelucrare a oțelului, invenții care au impulsat diferite ramuri ale industriei.

Un rol semnificativ în asigurarea cu energie a producției industriale și a transportului l-a avut generarea cantităților mari de electricitate cu ajutorul mașinilor dinamo-electrice, primele exemplare apărând în anii 70 ai sec. al XIX-lea.

Creșterea volumului de producție, dar și a numărului populației a pus problema transportului. În 1879 Werner von Siemens a construit prima locomotivă electrică. Eficientizarea producției de oțel a făcut posibilă creșterea lungimii căilor ferate. Până la sfârșitul secolului, grație progreselor tehnice, viteza medie de deplasare a trenurilor a crescut până la 75 km/h, având o capacitate de transport de 2.000 de tone.

În 1876, datorită progreselor mecanicii, Nikolaus August Otto a inventat motorul cu ardere internă. Utilizarea unei noi surse de energie, petrolul, și invențiile lui Gottlieb Daimler și Karl Benz au contribuit la dezvoltarea în ritmuri accelerate a transportului auto, a celui maritim și apoi și a celui aerian. În 1903 Henry Ford a pus pe bandă rulantă construcția de automobile. În orașe au fost construite și puse în

circulație tramvaiele și troleibuzele. În agricultură au început să fie folosite tractoarele, semănătorile etc.

După 1850 transformări la fel de importante au avut loc în domeniul comunicațiilor: dezvoltarea rețelei telegrafice. Paralel a evoluat și o altă tehnologie ce avea drept scop eficientizarea comunicării – telefonul, invenție a lui Alexander Graham Bell. La sfârșitul sec. al XIX-lea, acesta devenea unul dintre atributele obligatorii ale instituțiilor. Fonograful, primul aparat utilizat pentru înregistrarea și redarea analogică a sunetelor, a fost inventat în 1877 de Thomas Edison. O altă invenție importantă din domeniul comunicațiilor a fost transmisorul radio, creat de Guglielmo Marconi și Aleksandr Popov. În anul 1879 Edison a inventat becul cu incandescență, care a provocat o revoluție în iluminatul public.

Descoperirile științifice și invențiile tehnice au avut o influență mare asupra dezvoltării mass-mediei. Realizările din domeniul chimiei au dus la ieftinirea hârtiei, iar noile invenții din domeniul tiparului au contribuit la creșterea numărului de cărți și de ziare tipărite. Realizările tehnice au avut impact și asupra domeniului militar: a fost inventată dinamita de Alfred Nobel (1864), mitraliera Maxim (circa 1882) și tancul (circa 1915).

De realizările științei și tehnicii au beneficiat atât elitele societății, cât și membrii întregii societăți, datorită posibilității de a obține mai multă informație, de a se deplasa la distanțe mai mari și de a comunica.

- Enumeră principalele invenții tehnice din anii 1850-1914.
- Explică importanța invențiilor tehnice pentru evoluția societății.

STUDIU DE CAZ

Telegraful

Anul	Evenimentul
1844	a fost inventat telegraful
1851	a fost stabilită legătura telegrafică între Anglia și Franța
1866	a fost stabilită legătura telegrafică între Europa și SUA
începutul anilor 70 ai sec. al XIX-lea	a fost stabilită legătura telegrafică între Europa și Asia

- Precizează impactul invențiilor tehnice asupra relațiilor dintre state.

ATELIERUL COMPETENȚELOR

➔ METODA: Expoziția științifică

Algoritmul: alegerea sau numirea temelor; documentarea, selectarea informațiilor esențiale; crearea exponatelor, vizuale sau interactive; organizarea spațiului – exponatele pentru expoziție sunt amplasate într-un spațiu special amenajat în școală (sau în clasă); prezentarea – susținerea prezentărilor scurte; interacțiunea și evaluarea – vizitatorii pun întrebări și interacționează cu expozanții; feedbackul și reflecția – elevii apreciază realizările colegilor, reflectează asupra experienței; poate exista un juriu care să aprecieze produsele create.

- Imprimă sau desenează imaginea unei descoperiri sau invenții. Organizează, împreună cu colegii de clasă, o expoziție despre descoperirile științifice și invențiile din a doua jumătate a sec. al XIX-lea – începutul sec. XX. Prezintă-ți lucrarea în cadrul expoziției.

➔ APLIC

- Alcătuiește enunțuri cu termenii: *radioactivitate, sociologie, psihologie, arheologie, radio*.

➔ STUDIEZ ȘI REFLECTEZ

- Formulează concluzii cu privire la activitatea unui om de știință/a unei femei de știință sau a unui inventator/a unei inventatoare (la alegere).
- Menționează cea mai revoluționară invenție științifică sau tehnică din punctul tău de vedere.

➔ ÎNVĂȚ SĂ COLABOREZ

- Realizează, împreună cu colegul/colega de bancă, un interviu imaginar cu un savant sau inventator.
- Prezentați interviul în fața clasei interpretând rolul savantului/inventatorului și cel al jurnalistului.

➔ CREEZ

- Elaborează un text coerent din 9-10 enunțuri cu titlul *Importanța realizărilor științifice de la intersecția sec. XIX și XX*.

32. Contribuția României la dezvoltarea științei și tehnicii

IDEI CARE INSPIRĂ

„De ce să îndepărtăm de la o lucrare de interes obștesc pe cei care pot și voiesc să ne ajute, dar care n-ar voi să se apropie de noi, fiindcă nu împărtășesc vederile politice? Dacă am da acțiunii ce am întreprinde un colorit politic, toți cei care ne pot fi de folos ne-ar ocoli, fiindcă ar bănuși că ea nu pornește dintr-un cuget dezinteresat, ci numai din dorința de a trage un folos politic dintr-o lucrare de interes general.”

Spiru Haret

- **Expune-ți opinia față de libertatea de gândire a unui cercetător.**
- **Argumentează punctul de vedere al lui Spiru Haret.**

TIMPUL ISTORIC

26 octombrie 1860 – înființarea Universității din Iași

4 iulie 1864 – înființarea Universității din București

5 decembrie 1864 – adoptarea Legii instrucțiunii publice

1866 – întemeierea Societății Literare Române

1879 – constituirea Academiei Române

1910 – brevetarea mașinii de zbor a lui Aurel Vlaicu

VOCABULAR

Brevet – document oficial acordat de o autoritate (de stat).

Dioramă – tablou de mari dimensiuni (alcătuit din mai multe planuri), așezat într-o sală obscură și care, sub efectul unui joc de lumini, dă spectatorului impresia realității.

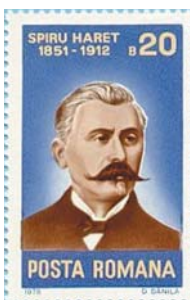
Electroscop – aparat care servește la punerea în evidență a stării de electrizare a unui corp.

Imunologie – știință care studiază reacțiile organismului față de agenții infecțioși.

Sondă – gaură cilindrică forată în interiorul scoarței Pământului în vederea exploatării unui zăcământ.

Țiței – amestec lichid de hidrocarburi sub formă de zăcământ, din care se obține benzină, petrol lampant, vaselină, motorină etc.

PERSONALITATEA ISTORICĂ

Spiru Haret (1851-1912), matematician, astronom, mare pedagog și ministru al instrucțiunii publice între 31 martie 1897 și 11 aprilie 1899; 14 februarie 1901 și 22 decembrie 1904; 12 martie 1907 și 29 decembrie 1910. A avut un impact

deosebit asupra evoluției sistemului educațional românesc, promovând reforma învățământului (1898).

- **Apreciază contribuția lui Spiru Haret la dezvoltarea învățământului românesc în Epoca Modernă.**

periodă a fost formată structura universitară românească, s-au profilat principalele școli universitare cu o dublă funcție: de instruire și de cercetare. La 26 octombrie 1860 a fost întemeiată Universitatea din Iași, cuprinzând inițial trei facultăți: Drept, Filosofie și Teologie, iar la 4 iulie 1864 a fost fondată Universitatea din București, cu facultățile: Drept, Științe și Litere.

Învățământul agrar a fost reprezentat de *Școala Națională de Agricultură de la Pantelimon*, înființată în 1852, ulterior mutată într-o clădire nouă și redenumită în *Școala Centrală de Agricultură și Silvicultură (de la*

Unirea Principatelor, programul de reforme și acțiunile de fortificare a statalității române au creat condițiile necesare dezvoltării învățământului, științei și tehnicii românești, care au contribuit la evoluția economico-socială și politică a României. În a doua jumătate a sec. al XIX-lea – începutul sec. XX învățământul, știința și tehnica în spațiul românesc au cunoscut o evoluție vertiginoasă, ca și în Europa Occidentală, astfel fiind vizibilă o sincronizare cu lumea occidentală. Din 1859 actele oficiale erau scrise cu alfabet latin, care, prin decretul din 1860, a fost introdus în toate sferele activității sociale.

Învățământul. Perioada 1850-1914 a fost una de modernizare a sistemului educațional, fiind puse bazele învățământului național. *Legea instrucțiunii publice* din 5 decembrie 1864 a stabilit forma unitară, modernă a învățământului românesc, constituit din învățământul primar, secundar și universitar. Învățământul primar era obligatoriu și gratuit. În 1898, prin *Legea învățământului secundar și superior*, învățământul liceal a fost împărțit în două cicluri: inferior și superior (cu profil clasic, modern și real) și a fost desființat baccalaureatul, acesta fiind înlocuit cu examenul de absolvire. În această

Herăstrău). În 1857 a fost fondată Școala Națională de Medicină și Farmacie a lui Carol Davila. În baza ei, în 1869 a fost inaugurată Facultatea de Medicină în cadrul Universității din București. La 1 octombrie 1864 a fost întemeiată Școala de Poduri și Șosele, Mine și Arhitectură, care, la 30 octombrie 1867, a devenit Școala de Poduri, Șosele și Mine, iar ulterior – Institutul Politehnic din București. Au funcționat și Școala Națională de Arte Frumoase, Școala Națională de Medicină Veterinară, Școala Militară din București etc. În 1913 a fost înființată Academia de Înalte Studii Comerciale și Industriale. Tinerii aveau posibilitatea să studieze și la universitățile europene.

Cu toate eforturile depuse de autorități, la începutul sec. XX circa 78 % din populația românească era analfabetă.

- **Describe structura învățământului în România.**
- **Demonstrează importanța modernizării sistemului de educație.**

Știința. În anul 1866 a fost întemeiată Societatea Literară Română, care, la 1 august 1867, a devenit Societatea Academică Română. Inițial Societatea avea scopul de a elabora gramatica, ortografia și dicționarul limbii române. În 1879 aceasta a fost redenumită în Academia Română, cu trei secții (istorie, literatură și științe), care avea drept obiectiv promovarea istoriei, limbii și culturii românești. Printre membrii fondatori au fost și basarabenii Al. Hâjdeu, C. Stamati, I. Străjescu și Șt. Gonata. Academia Română a devenit forul științific reprezentativ care a coordonat viața științifico-tehnică românească din întregul spațiu românesc.

Dezvoltarea industrială a influențat ponderea științelor naturii și a celor aplicate și totodată a cercetărilor privind sursele naturale ale României. S-au afirmat fizicianul și matematicianul E. Bacaloglu și fizicianul D. Hurmuzescu, care a inventat primul electroscoap. Matematica s-a dezvoltat în școlile de la Iași, București și Cluj. În domeniul chimiei s-au remarcat P. Poni, I.C. Istrati și A. Marin, în geologie – Gr. Ștefănescu și Gr. Cobălcescu, ultimul a studiat originile petrolului românesc. Naturalistul E. Racoviță, savant de talie internațională, a pus bazele biospeologiei – știința care studiază fauna și flora peșterilor. G. Vâlsan și S. Mehedinti au descris din punct de vedere geografic spațiul românesc. Medici cu renume mondial ai perioadei au fost N. Kretzulescu, C. Davila, V. Babeș, I. Cantacuzino, fondatorul Institutului de Seruri și Vaccinuri, fiind și întemeietorul imunologiei românești. În domeniul științelor agricole și economice s-au remarcat I. Ionescu de la Brad și P.S. Aurelian.

Rezultate remarcabile au fost înregistrate în domeniul științelor sociale. În domeniul istoriei s-au evidențiat A.D. Xenopol, N. Iorga, Al. Papiu-Ilarian, M. Kogălniceanu. În domeniul arheologiei trebuie menționată activitatea cercetărilor V. Pârvan, întemeietorul școlii arheologice românești, și Al. Odobescu. Școala filologică și lingvistică românească a fost reprezentată de către T. Cipariu, B.P. Hasdeu, Al. Philippide și O. Densusianu.

- **Numește domeniile științifice care s-au dezvoltat în perioada 1850-1914.**
- **Exprimă-ți opinia asupra rolului Academiei Române în promovarea realizărilor științifice.**

Tehnică și invenții. Principalele realizări și descoperiri tehnice din spațiul românesc au fost legate de preocupările de bază ale populației țării. În anul 1840 la București a fost înființat primul atelier

DOCUMENT

„Art. 1. Instrucțiunea se împarte în publică și privată. Art. 2. Instrucțiunea publică se împarte în primăria, secundaria și superioare. Art. 3. Instrucțiunea primăria coprinde: scolele primărie din comunele rurale și urbane. Art. 4. Instrucțiunea secundaria coprinde: liceele, gimnasiile, seminariile, scolele reali, de bele- arti, profesionali și scolele secundarie de fete. Art. 5. Instrucțiunea superioare va coprinde facultățile de litere, de științe matematice și fizice, de drept, de medicină. Art. 6. Instrucțiunea primăria elementaria este obligatoria și gratuita, după cum se legiuiesce la Partea I, Cap. II, Secțiunea I, din prezenta lege. Art. 7. Corpulul invetatoru se împarte în patru grade: 1. Învățători sau invetatore pentru scolele primărie rurale. 2. Institutori sau institutrici pentru scolele primărie urbane. 3. Profesori de scole secundarie. 4. Profesori de facultăți.”

Fragment din *Legea instrucțiunii publice* din 1864

- **Enumeră treptele învățământului în România.**
- **Describe modul de organizare a învățământului secundar.**
- **Justifică clasificarea corpului de învățători și a celui de profesori.**
- **Compară organizarea învățământului conform Legii din 1864 cu cea din țara noastră în prezent.**

Membrii Societății Academice,
august 1867

Avionul Coandă-1910

Aurel Vlaicu și avionul său

- **Estimează importanța invențiilor pentru economia României.**

de fabricare a mașinilor și uneltelor agricole. În 1843 la Iași a fost întemeiată prima fabrică de utilaje agricole. Tot la Iași, în același an, Gr. Avram a inventat o mașină de arat care necesita forța de tracțiune a 12 boi. La 28 martie 1906 căpitanul Ion Constantinescu a solicitat brevetul nr.1 românesc pentru *Săpătoarea românească „Ștefania”*. În 1857 a fost înregistrată prima producție de țigete în Țara Românească. În rafinăria construită de frații Marin și Teodor Mehedințeanu s-au produs 275 de tone de petrol lampant pentru iluminatul Bucureștiului. Astfel, România a fost prima țară, iar Bucureștiul – primul oraș din lume cu iluminat public cu petrol lampant. Virgiliu Tacit și Valeriu Pușcariu au inventat un ventil (răsuflătoare) pentru închiderea sondei, primul prevenitor de erupție aplicat la sonde. Lazăr Edeleanu a brevetat în 1908 *Metoda de rafinare selectivă a produselor petroliere cu bioxid de sulf*. A.A. Beldiman, în 1910, și-a experimentat la Câmpina trepanul hidraulic (un fel de sapă mare întrebuințată la forarea găurilor de sondă), perfecționând tehnica săpării sondelor. La 19 aprilie 1909, o erupție puternică la forajul din zona Sărmășel (județul Mureș) a dus la descoperirea gazelor naturale.

Numeroase invenții și descoperiri au fost legate de domeniul transporturilor. Prima locomotivă cu abur în spațiul românesc a fost fabricată în anul 1872. În domeniul construcțiilor de locomotive s-a evidențiat Teodor Dragu. În domeniul transportului aerian, Traian Vuia a fost un constructor de avioane care a efectuat primul zbor autopropulsat cu un aparat produs de el, care s-a desprins de pământ prin propria forță. În octombrie 1910, la cel de-al doilea Salon Internațional Aeronautic de la Paris, a fost prezentat avionul Coandă-1910, cu sistem de propulsie cu reacție, Henri Coandă realizând și primul zbor cu un avion cu reacție. În același an a fost înregistrată „Mașina de zburat cu un corp în formă de săgeată” a lui Aurel Vlaicu.

Sub conducerea lui Elie Radu a fost construit, în 1901, *Sistemul Bragadiru* de alimentare cu apă pentru București, cea mai mare captare centralizată de apă subterană din Europa.

Inginerul Anghel Saligny a folosit pentru prima oară în lume betonul armat prefabricat la construcția silozurilor de cereale de la Brăila, Galați și Constanța. Cel mai cunoscut proiect al lui Saligny a fost podul peste Dunăre de la Cernavodă. Inginerul G. Constantinescu, în 1904, a elaborat o teorie de calcul al structurilor din beton, aplicată cu succes la construcția de poduri și clădiri în România.

Evoluția tehnicii românești a fost evidentă și în alte domenii. Astfel, Grigore Antipa, biolog, zoolog, ihtiolog, oceanolog, a folosit pentru prima dată în organizarea și amenajarea unui muzeu de istorie naturală diorama biologică, element prezent și astăzi.

Descoperirile științifice și invențiile tehnice ale savanților și inginerilor români și-au lăsat amprenta în evoluția și dezvoltarea generală a umanității din perioada respectivă.

- **Numește factorii care au contribuit la dezvoltarea tehnicii românești.**
- **Menționează invențiile românești în domeniul transportului.**

ATELIERUL COMPETENȚELOR

⇒ METODA: Fișa personalității

- Informații personale;
- Date despre cariera personalității;
- Influența asupra societății.
- Studiile;
- Contribuții și realizări;

- **Elaborează fișa unei personalități menționate în temă (la alegere) conform algoritmului propus mai sus.**

⇒ APLIC

- **Elaborează enunțuri care să reflecte adevăruri istorice cu noțiunile: *imunologie, brevet, țigete, sondă*.**

⇒ ÎNVĂȚĂ SĂ COLABOREZ

- **Realizează, împreună cu un coleg/o colegă de clasă, un poster despre realizările tehnicii sau științei în România.**
- **Prezentați posterul în fața clasei.**

⇒ STUDIEZ ȘI REFLECTEZ

- **Formulează o concluzie privind contribuția savanților și inventatorilor români la dezvoltarea științei și tehnicii universale.**

⇒ CREEZ

- **Elaborează un text coerent din 6-8 enunțuri pe tema *Realizările în domeniul învățământului românesc – efect al reformei*.**

Elevi și învățătoarea de la o școală primară din Washington, 1899

33. Învățământul și literatura

IDEI CARE INSPIRĂ

„Oamenii, evident, nu pot fi meseriași buni, comercianți, soldați sau oameni de afaceri decât dacă, indiferent de ocupația lor, sunt oameni buni, cinstiți și bine informați și cetățeni de încredere. Dacă această bază este pusă prin educație, abilitățile profesionale pot fi dobândite ulterior cu ușurință, iar o persoană este întotdeauna liberă să treacă de la o ocupație la alta, așa cum se întâmplă adesea în viață.”

Wilhelm von Humboldt, *Scrisoare către regele Prusiei* (fragment)

- **Identifică, în baza sursei de mai sus, scopul educației.**
- **Argumentează opinia autorului.**

TIMPUL ISTORIC

Sfârșitul sec. al XIX-lea – învățământul primar a devenit laic, obligatoriu și gratuit în majoritatea țărilor europene
1910 – atingerea alfabetizării complete în Anglia

VOCABULAR

A alfabetiza – a învăța pe un analfabet să scrie și să citească.

Curent artistic (sau literar) – mișcare artistică sau literară care reunește un număr de scriitori sau de artiști în baza unui program estetic și a unor înclinații (relativ) comune.

Modelul humboldtian – sistem al învățământului superior răspândit în sec. al XIX-lea, care integra artele și științele cu cercetarea pentru a obține atât învățarea generală cuprinzătoare, cât și cunoștințele culturale. Conceptul a fost elaborat de Wilhelm von Humboldt, filosof, lingvist și om de stat prusac.

Știință de carte – competența de a citi și de a scrie.

Învățământul. Deoarece pe parcursul multor secole știința de carte a fost un fenomen caracteristic elitei, alfabetizarea și educația au reprezentat factori fundamentali în evoluția societății moderne. Transformări semnificative în dezvoltarea alfabetizării au avut loc în sec. al XIX-lea, când aceasta a devenit un fenomen de masă. În era fabricilor și a orașelor, știința de carte a obținut o valoare practică fără precedent.

Rolul central în răspândirea alfabetizării l-au avut școlile. În unele state germane învățământul primar obligatoriu a fost introdus încă de la sfârșitul sec. al XVIII-lea, în timp ce în Suedia și Elveția acesta a fost impus la mijlocul sec. al XIX-lea. În multe state din SUA învățământul primar gratuit exista deja din primele decenii de la constituire, de obicei, ca opțiune. În Franța învățământul primar a rămas sub controlul Bisericii și al comunităților locale, din această cauză, în 1850, circa 40% din bărbații francezi erau analfabeți. Schimbări decise în educație au avut loc în ultima treime a sec. al XIX-lea: învățământul primar a devenit laic, obligatoriu și gratuit în majoritatea țărilor europene (în Italia în 1878, în Franța în 1882, în Anglia ca urmare a legilor din 1870, 1880 și 1891).

Datorită succeselor în dezvoltarea învățământului primar, numărul persoanelor alfabetizate a crescut constant pe parcursul secolului.

Școala primară superioară de fete din Angers, lecție de desen, carte poștală de la începutul sec. XX

- **Studiază fotografia.**
- **Compară sala de clasă din fotografia de mai sus cu cea în care studiezi tu.**

Reforma învățământului în Franța

Jules Ferry (1832-1893), ministrul instrucțiunii și artelor frumoase (1879-1883), a efectuat reorganizarea învățământului pe o bază laică. Prin legislația promovată de Ferry a fost introdus în-

vățământul primar de stat, gratuit și obligatoriu, iar dreptul ordinelor religioase de a întreține instituții particulare de învățământ a fost limitat.

Laicizarea învățământului a contribuit în mod decisiv la triumful unui regim politic modern în Franța, la crearea unei societăți burgheze, egalitariste și democratice.

- **Numește două schimbări importante produse ca urmare a reformei învățământului în Franța.**
- **Demonstrează însemnătatea introducerii învățământului gratuit.**

Școala profesorului Jacob, elevi afro-americani și profesorul în fața școlii. Primul deceniu al sec. XX, Lake Waccamaw, Carolina de Nord, SUA

CURIOZITĂȚI

În 1779 Johann Friedrich Oberlin și Louise Scheppler au fondat la Strasbourg o instituție de educație timpurie. Friedrich Fröbel a fost unul dintre cei mai influenți fondatori ai grădinițelor și a inventat termenul „kindergarten” (*grădina copiilor*) în 1840. Mai târziu, femeile instruite de Fröbel au deschis grădinițe în toată Europa și în întreaga lume. Prima grădiniță din SUA a fost fondată în Watertown, Wisconsin, în 1856. În 1882 primele grădinițe au fost înființate la Berlin. Grădinițele erau răspândite în Anglia, Franța și Țările de Jos.

Până în 1865 numărul persoanelor alfabetizate în statele de nord ale SUA a atins 95 %, atât printre bărbați, cât și printre femei. Statele sudice erau în urmă din cauza analfabetismului general al populației de culoare, dar după abolirea sclaviei alfabetizarea a crescut rapid. Până în 1890, 39 % dintre afro-americani știau să citească și să scrie, iar până în 1910 – 89 %. În țările din Europa situația era diferită. În statele germane pe la 1800 doar 25 % dintre adulții germani erau alfabetizați, în 1840 – 40 %, iar la începutul sec. XX – 90 %, până în 1910 atingându-se alfabetizarea completă a populației. Până în 1910 alfabetizarea completă a fost atinsă și în Anglia, și în Țările de Jos. În același timp, în Franța cota de alfabetizare era de 87 %, în Spania – de 50 %, iar în Portugalia – doar de 25 %.

La nivel regional, diferențele erau la fel de semnificative. De exemplu, în provinciile vestice ale Austro-Ungariei nivelul alfabetizării era de 98-99,1 % până în 1900, în timp ce în unele regiuni estice – doar de 30 %. În Imperiul Rus învățământul a fost unul elitist, doar începând cu 1864 a fost extins accesul la studii, a fost adoptat statutul gimnaziilor, prin care a fost reglementat învățământul primar și cel secundar pentru toate categoriile sociale. Conform Recensământului din anul 1897 din Rusia, circa 70 % din populația masculină și 90 % din cea feminină era analfabetă. Învățământul secundar era disponibil doar pentru o mică parte a populației, deoarece era cu plată și avea o durată lungă de studiu.

În majoritatea statelor au fost implementate reforme ale învățământului superior, au fost fondate noi universități. Germania avea aproximativ 20 de universități de renume, inclusiv cele din Berlin, Heidelberg, Göttingen și München. În Marea Britanie cele mai renumite erau universitățile din Oxford, Cambridge, Edinburgh și Glasgow. În Franța activau Universitatea Sorbona din Paris, cele din Rennes, Auvergne, Lyon, Rouen etc. În SUA numărul universităților a crescut, la Harvard și Yale s-au adăugat Columbia, Princeton, Brown. În Rusia cele mai prestigioase erau Universitatea din Moscova (1755) și Universitatea din Sankt-Petersburg (1724). Universitățile europene au stabilit tradițiile intelectuale și academice ale educației universitare la nivel mondial. Până la sfârșitul sec. al XIX-lea modelul universitar humboldtian s-a statornicit în Europa, SUA și Japonia. Metropolele au înființat universități și în coloniile lor, similare celor europene.

- **Enumeră progresele realizate în domeniul învățământului.**
- **Apreciază importanța alfabetizării generale a populației.**

„Revoluția lecturii”, cartea tipărită și presa. Creșterea nivelului de alfabetizare, apariția mașinilor tipografice și a celor rotative au dus la creșterea producției de cărți și ziare și la răspândirea lecturii. Oferta de produse tipărite a crescut constant: în primul deceniu al sec. al XIX-lea în Germania au fost publicate 3.864 de titluri de cărți, iar în Franța – 4.126. La mijlocul secolului, numărul titlurilor publicate a crescut la 9.053 în Germania și 9.891 în Franța. Până în 1911 aceste cifre au urcat la 32.998 în Germania și 32.834 în Franța. S-au găsit soluții ieftine pentru tiparul cărților accesibile maselor largi, se practica lectura cu voce tare în familii și grupuri de cititori, a crescut semnificativ numărul bibliotecilor.

„Revoluția transporturilor” și apariția telegrafului au stimulat dezvoltarea presei. Au apărut primele agenții de știri – cea franceză *Havas* (1835), americană *Associated Press* (1848), germană *Wolff* (1849). Slăbirea și dispariția treptată a cenzurii a stimulat dezvoltarea presei, iar obținerea de venituri a făcut-o independentă. Pozițiile de lider erau ocupate de ziarele burghize: *The Times* din Anglia (sfârșitul sec. al XVIII-lea), *Le Figaro* din Franța (1826), *The New York Times* din SUA (1851), *The Daily Telegraph* din Anglia (1855), *Corriere della Sera* din Italia (1876). În sec. al XIX-lea ziarele erau sursa principală de informații și un important mijloc de divertisment.

Lectura cărților și a presei a facilitat orientarea într-o lume în continuă schimbare, a oferit acces la noutăți, cunoștințe, artă și cultură unui număr tot mai mare de oameni, având un impact important asupra răspândirii cunoașterii, culturii și a dezvoltării societății.

● **Apreciază rolul cărții și al presei în dezvoltarea societății din Epoca Modernă.**

În **literatura** mai multor țări europene s-a afirmat curentul literar numit **realism**. În literatura franceză Victor Hugo (*Mizerabilii*, *Omul care râde*, *Legenda secolelor* și *Notre-Dame de Paris* etc.) a ilustrat lumea reală cu toate problemele, contradicțiile și viciile acesteia, descriind în operele sale tragediile și curajul oamenilor care s-au confruntat cu in justiții sociale. Prosper Mérimée (*Lokis*) a abordat subiecte istorice, psihologia umană, conflictul social și cel politic, misterul și grotescul. Anatole France s-a făcut cunoscut prin *Insula pinguinilor*, *Revolta îngerilor*. În Anglia Charles Dickens (*Oliver Twist*, *David Copperfield*, *Prietenul nostru mutual* și *Misterul lui Edwin Drood*) a abordat problemele sociale ale epocii victoriene, inclusiv condițiile de trai ale săracilor și in justiția socială. Oscar Wilde s-a remarcat prin romanul *Portretul lui Dorian Gray*.

În Statele Unite realismul era asociat cu condamnarea sclaviei. În romanul autoarei Harriet Beecher Stowe, *Coliba unchiului Tom*, se povestește despre viața sclavilor pe plantațiile din sudul statelor americane. La prima vedere, autoarea lăuda supunerea și docilitatea față de soartă. Cu toate acestea, lucrarea a avut un impact revoluționar asupra locuitorilor din nordul Statelor Unite. Descrierea umilințelor suferite de persoanele de culoare a stârnit indignarea americanilor.

În literatura rusă s-au remarcat Fiodor Dostoievski (*Frații Karamazov*, *Crimă și pedeapsă*), Lev Tolstoi (*Război și pace*, *Anna Karenina*, *Învierea*), Anton Cehov (*Livada cu vișini*, *Trei surori*, *Pescărușul*).

La răscrucea sec. XIX și XX în creația artistică au apărut noi forme și direcții variate. În cadrul curentului realist s-a conturat direcția numită **naturalism**. În operele scriitorilor Émile Zola și Guy de Maupassant o mare importanță s-a acordat descrierii aspectelor intime ale vieții eroilor. Émile Zola susținea că romanele sale științifice sau „experimentale”, printre care *Confesiunea lui Claude*, *Bucuria de a trăi*, *Bestia umană*, fac o descriere perfectă a umanității. Cel mai apreciat roman al lui, *Germinal* (1885), prezintă suferințele minerilor și greva izbucnită din pricina existenței lor aproape subumane.

O direcție populară a devenit **genul literar științifico-fantastic**. Autorii care scriau în acest gen, pe de o parte, prezentau perspectivele progresului științifico-tehnic, iar pe de altă parte, avertizau asupra

Alfabetizarea tinerilor/tinerelor cu vârsta între 9 și 20 de ani (1889-1913, în %)

		1889	1913
Marea Britanie	Băieți	91	99
	Fete	89	99
Germania	Băieți	97	99
	Fete	95	99
SUA	Băieți	88	93
	Fete	85	93
Austria	Băieți	74	81
	Fete	60	75
Japonia	Băieți	97	98
	Fete	-	-
Franța	Băieți	89	95
	Fete	81	94
Rusia	Băieți	31	54
	Fete	13	26

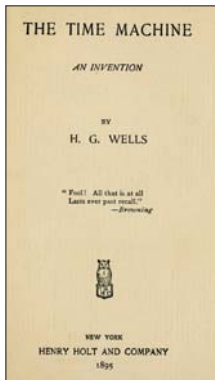
- **Compară nivelul de alfabetizare în diferite țări.**
- **Numește o cauză a diferenței mari în alfabetizarea fetelor și a băieților.**
- **Explică două cauze ale diferenței procentuale dintre alfabetizarea în Franța și în Rusia.**

PERSONALITATEA ISTORICĂ

Jules Verne (1828-1905), remarcabil scriitor francez. Romanul *Cinci săptămâni în balon*, apărut în 1863, a avut succes, fapt ce l-a încurajat să continue seria de romane de aventuri. Călătoriile fantastice descrise în romanele sale au anticipat adesea realizările tehnologice din sec. XX (crearea submarinelor, avioanelor, călătoriile în spațiu etc.). Printre operele sale cele mai cunoscute se numără *Călătorie spre centrul Pământului* (1864), *De la Pământ la Lună* (1865), *Copiii căpitanului Grant* (1868), *Douăzeci de mii de leghe sub mări* (1870), *Ocolul Pământului în optzeci de zile* (1874), *Insula misterioasă* (1875) etc.

- **Enumeră cărțile scrise de Jules Verne pe care le-ai citit.**
- **Identifică în biblioteca școlii o carte a acestui autor pe care încă nu ai citit-o.**
- **Apreciază rolul lui Jules Verne în literatura universală.**

Mașina timpului, primul roman al lui H.G. Wells, publicat în 1895. Protagonistul cărții, un călător în timp, a creat mașina timpului și a călătorit cu ea. Astfel a ajuns în anul 802701, descoperind că omenirea a regresat și s-a divizat dramatic. Există o Lume de Sus, care trăiește un bine înșelător, și o Lume Subterană, care viețuiește pe seama creaturilor terestre. Eloii, ființele pământene, și-au pier-

dut vigoarea și identitatea. Viețuiau laolaltă, într-o tihnă suspectă, fiind limitați din punct de vedere intelectual, și păreau inofensivi și fericiți. Călătorul a fost prizonier un timp în Lumea Subterană. Partea luminoasă a experienței sale a fost prietenia cu Weena, o tânără din Lumea de Sus.

- **Exprimă-ți opinia asupra subiectului cărții.**
- **Apreciază genul literar căruia îi aparține lucrarea.**

Mai mulți autori au descris stilul de viață boem, creând romane ale căror personaje duceau o viață decadentă. Romanul *În răspăr* (sau *Contra firii*) de Joris-Karl Huysmans, scris în spiritul **decadentismului**, era dominat de pesimism, deziluzie și o viziune despre lume ca fiind în declin moral și spiritual.

Dramaturgul norvegian Henrik Ibsen în piesele *Casa păpușilor* și *Strigoii* a îmbinat caracteristicile mai multor curente literare, **decadentismul** cu **naturalismul** și **simbolismul**. Apariția simbolismului demonstrează o reînviere a spiritului romantic.

- **Numește câțiva scriitori remarcabili ai Epocii Moderne.**
- **Enumeră operele pe care le-ai citit.**
- **Precizează caracteristicile esențiale ale realismului.**

pericolului utilizării realizărilor acestuia în scopuri egoiste. Riscul ca realizările științei să fie folosite în activități criminale a fost ilustrat în mod strălucit de Herbert George Wells (*Mașina timpului*, *Omul invizibil*, *Războiul lumilor* etc). Intriga cărții *Lumea eliberată*, scrisă în 1914, a fost un război nuclear mondial, cu distrugerii teribile. Milioane de oameni erau încântați de cărțile lui Jules Verne și Herbert George Wells.

Satira a ocupat un loc aparte în creația literară. Autorii operelor satirice abordau problemele zilei, ironizând prostia și incompetența politicianilor, oamenilor de afaceri și așa-numiților „puternici ai lumii”, precum și a publicului larg, gata să creadă orice zvonuri și bârfe. Scriitorii americani Mark Twain (*Aventurile lui Tom Sawyer*, *Prinț și cerșetor*, *Un yankeu la curtea regelui Arthur*), O. Henry (*Patru milioane*, *Ofranda magilor*, *Viața legendară a lui William S. Porter*, *Căpetenia pieilor-roșii: povestiri*) și englezul Bernard Shaw (*Armele și omul*, *Candida*, *Omul destinului*, *Nu poți spune niciodată*) prin intermediul ironiei au arătat situația reală.

ATELIERUL COMPETENȚELOR

➔ METODA: Discursul

Introducerea: Enunțarea actualității și importanței temei, relevarea principalelor idei.

Cuprinsul: Dezvoltarea ideii centrale, prezentarea argumentelor și raționamentelor.

Încheierea: Sinteză ideilor principale. Enunțarea concluziei.

- **Elaborează un discurs pe tema *Răspândirea învățământului – un factor al dezvoltării societății în Epoca Modernă*.**

➔ APLIC

- Completează un tabel conceptual pe tema *Literatura universală în a doua jumătate a sec. al XIX-lea – începutul sec. XX* conform următorului algoritm: genul literar, autor, lucrări, problema abordată.

➔ STUDIEZ ȘI REFLECTEZ

- Redactează un rezumat despre realizările în domeniul învățământului în Epoca Modernă.
- Reflectează în 5-8 enunțuri asupra subiectelor tematice abordate în literatura universală la începutul sec. XX.

➔ ÎNVĂȚ SĂ COLABOREZ

- Reflectează, împreună cu colegul/colega de bancă, asupra unei cărți citite ce corespunde perioadei studiate utilizând tehnica *Agenda cu notițe paralele*.

➔ CREEZ

- Alcătuieste un text din 7-8 enunțuri despre realizările remarcabile în domeniul literaturii la intersecția sec. XIX și XX.

Clasa de dans, tablou de Edgar Degas (fragment)

34. Artele: artele plastice, arhitectura, muzica, teatrul și cinematografia

IDEI CARE INSPIRĂ

„Dacă dramaturgul, creând pentru scenă, și-a propus să influențeze mulțimea și sentimentele acesteia, atunci actorul trebuie să unească puterea autorului cu a sa proprie și să meargă mână în mână cu el, personificându-i chipurile, predicând adevărul și slujind artei înalte, creând astfel o școală autentic educativă pentru public, iluminând mintea și înălțând spiritul!”

Ernesto Rossi, actor italian
(1827-1896)

- **Numește misiunea actorului în viața lui Ernesto Rossi.**

TIMPUL ISTORIC

1888 – inventarea primului aparat foto Kodak pentru utilizarea la scară largă

1887-1889 – construcția Turnului Eiffel de inginerul Gustave Eiffel

1895 – inventarea cinematografului

VOCABULAR

Expresionism – curent în literatura și arta modernă care proclamă o tendință exagerată de a exprima viața interioară mai mult decât impresiile lumii din afară.

Grotesc – care este de un comic excesiv prin aspectul caricatural, neobișnuit de caraghios.

Impresionism – curent în artă și literatură (apărut la mijlocul sec. al XIX-lea în Franța) care cultivă un sistem estetic bazat pe impresie.

Modernism – curent sau tendință în arta și literatura de la sfârșitul sec. al XIX-lea și până în cea de-a doua jumătate a sec. XX, care neagă tradiția și susține adoptarea unor principii noi de creație.

Perioada din a doua jumătate a sec. al XIX-lea până în anul 1914 a fost una dintre cele mai prodigioase din istoria artei.

Artele vizuale. Artele plastice. Încă de la Renaștere, sarcina artiștilor era să reprezinte realitatea cât mai exact posibil. La mijlocul sec. al XIX-lea pictorii acordau o importanță tot mai mare frumuseții paletelor de culori și expresivității. Astfel a apărut un grup de artiști a căror creație poate fi considerată o tranziție de la realism la impresionism (din franceză, *impression* – impresie). Preambulul picturii moderne poate fi găsit în *impresionism*. Pentru lucrările impresioniste este caracteristică senzația de prospețime, ușurință și neobișnuită a perspectivei figurilor reprezentate. Artiștii noii direcții au încercat să surprindă schimbarea lumii reale prin jocul original al culorilor. Impresioniștii au renunțat să picteze în studio. Ei au pictat natura aflându-se în mediul rural. Camille Pissarro (1830-1903), unul dintre inițiatorii impresionismului, a pictat *Satul Éragny*; *Bulevardul Montmartre*. Édouard Manet, reprezentantul principal al curentului, a realizat *Flautistul*, *Cântăreața străzii* etc. Celebrele tablouri ale impresionistilor francezi includ serii de peisaje de Claude Monet (*Impresie, răsărit de soare*, *Grădina la Sainte-Adresse*), portrete feminine de Pierre-Auguste Renoir (*Două surori*, *Roz și albastru*, sau *Domnișoarele Cahen d'Anvers*), dansatoare de Edgar Degas (*Clasa de dans*, *Dansatoare pe scenă*). Pictorița

Cântăreața străzii,
tablou de Édouard Manet

„Pictarea precisă este lipsită de viață și împiedică impresia de ansamblu, distrugând toate senzațiile. Nu defini prea în detaliu contururile lucrurilor [...]. Lucrează în același timp la cer, apă, crengi, sol, menținând totul pe o bază egală și lucrând neîntrerupt până când obții rezultatul dorit [...]. Nu proceda conform regulilor și principiilor, ci pictează ceea ce observi și simți. Pictează generos și fără ezitare, deoarece este mai bine să nu pierzi prima impresie.”

Camille Pissarro. Citat după J. Rewald, *The History of Impressionism* [Istoria impresionismului], New York, 1961

- **Identifică sfatul lui Camille Pissarro care definește curentul impresionist.**

PERSONALITATEA ISTORICĂ

Berthe Morisot cu un buchet de violete, portret de Édouard Manet, 1872

Berthe Morisot (1841-1895), pictoriță impresionistă. Opere importante: *Portul din Lorient*, *Leagănul*, *Oglinda sufletului*, *Eugène Manet pe Insula Wight*.

- **Describe portretul pictoriței realizat de Édouard Manet.**
- **Apreciază rolul Berthei Morisot în dezvoltarea curentului impresionist.**

Satul Éragny, tablou de Camille Pissarro (fragment)

Impresie, răsărit de soare, tablou de Claude Monet (fragment)

impresionistă Berthe Morisot (1841-1895) susținea că femeile posedă o sensibilitate și o percepție artistică distinctă, o viziune mai subtilă și mai delicată în interpretarea lumii din jur.

În *sculptură* s-a manifestat sculptorul francez Auguste Rodin, autor de personaje somptuoase în bronz și marmură, considerat drept cel mai mare portretist din istoria sculpturii. Printre cele mai valoroase lucrări ale sale se numără *Gânditorul* (1880) și *Sărutul* (1886), parte a proiectului *Poarta infernului*, rămas nefinalizat.

Prin anii 80 ai sec. al XIX-lea în Franța a apărut o nouă mișcare, *postimpresionismul*, care s-a răspândit și în alte țări europene. Postimpresionismul a păstrat accentul impresionist pe lumină și culoare, dar a acordat mai multă atenție structurii și formei. Artiștii Paul Cézanne (*Mere și portocale*), Vincent van Gogh și Paul Gauguin, inspirați de puritatea culorilor impresionistilor, au deschis noi orizonturi ale spațiului, au dezvoltat noi metode de pictură și au acordat o atenție mai mare filosofiei vieții. În încercarea de a ilustra viața indigenilor din Oceania, P. Gauguin a căutat să arate visul despre armonia eternă dintre om și natură (*Fata din Tahiti* etc.). Pentru Vincent van Gogh arta era o experiență spirituală, iar culoarea – o formă de limbaj. El susținea că artiștii ar trebui să picteze ceea ce simt. Operele sale mai importante sunt: *Noapte înstelată*, *Floarea-soarelui*, *Iriși*, *Camera din Arles*. Lucrările lui Henri Matisse (*Dans II*, *Bluza românească* etc.) emană culori și bucuria de a trăi.

La începutul sec. XX s-a înfiripat cariera lui Pablo Picasso (1881-1973). El a avut un rol esențial în dezvoltarea unui nou stil, numit *cubism*, care a folosit desene geometrice ca stimuli vizuali pentru a recrea realitatea în mintea privitorului.

Fuga artistului modern de „realitatea vizuală” a atins un punct culminant în 1910, odată cu apariția picturii abstracte. Unul dintre fondatorii *abstracționismului* a fost Vasili Kandinski (1866-1944), care în *Pictură cu chenar alb* a căutat să exprime emoțiile prin intermediul formelor, culorilor și a liniei. El credea că arta ar trebui să vorbească direct sufletului, pentru aceasta fiind necesară concentrarea pe linie și culoare.

Artiștii, poeții și muzicienii au încercat să privească lumea într-un mod nou. În una dintre direcțiile moderniste – *expresionismul* (din lat. *expressio* – expresie) –, grotescul (forme caricaturale) s-a manifestat cel mai puternic. Expresioniștii s-au remarcat prin emoționalitatea crescută, exprimată prin abundența sunetelor, culorilor, negarea experienței cotidiene. Tabloul *Strigătul* al artistului norvegian Edvard Munch exprimă teama și groaza inexplicabilă. O altă direcție modernistă a fost *primitivismul*. Primitiviștii au încercat să vadă lumea cu ochii unui copil, să exprime cele mai generale trăsături ale acesteia, înțelese de toți. Unul dintre fondatorii primitivismului este considerat artistul francez Henri Rousseau. Tendința multor reprezentanți ai culturii și artei de a se îndepărta de problemele vieții reale, de starea de tristețe și de pesimism a primit numele de *decadentism* (din lat. *decadentia* – declin).

- Numește trei pictori impresioniști și câteva dintre operele lor.
- Descrie trei caracteristici ale impresionismului.
- Identifică elementul noului apărut în abstracționism, cubism și expresionism.

Arhitectura. Datorită progreselor în domeniul științei și tehnologiei din sec. al XIX-lea, clădirile administrative de mari dimensiuni erau ridicate mult mai rapid. Începând cu mijlocul secolului, au fost utilizate noi materiale în construcții, în special fierul și oțelul. Dezvoltarea producției industriale și a căilor ferate a dus la apariția unor noi tipuri de construcții în marile orașe: gări, poduri de oțel, bănci, clădiri expoziționale etc. Un astfel de exemplu este Turnul Eiffel, construit de inginerul Al.G. Eiffel în Paris pentru Expoziția Universală din 1889. Pe parcursul sec. al XIX-lea, în construcția bisericilor și a clădirilor publice s-a observat o revenire la formele gotice medievale – stilul neo-gotic. Exemple ale acestui stil sunt *Tower Bridge* din Londra, clădirea Primăriei din Bruxelles, Biserica Votivă din Viena etc. Remarcabilă construcție în stilul Art Nouveau este Hotelul Tassel din Bruxelles, Belgia (1893-1894), proiectat de Victor Horta.

Modernismul s-a manifestat cel mai puternic în arhitectură, sculptură și arte decorative. Clădirile moderniste se caracterizează prin linii fluide și curbate, ornamente cu flori, păsări și animale în forme bizare, adesea lipsind simetria fațadelor. Exemple remarcabile de construcții ale stilului sunt *Casa Batlló* și *Casa Milà* din Barcelona, Spania, proiectate de Antonio Gaudí.

- Evidențiază tendințele în arhitectura din a doua jumătate a sec. al XIX-lea – începutul sec. XX.
- Menționează câteva realizări remarcabile ale artei arhitecturale din această perioadă.

Artele audiovizuale. În domeniul muzicii, în a doua jumătate a sec. al XIX-lea – începutul sec. XX, au fost înregistrate realizări excepționale în dezvoltarea operei și a muzicii simfonice. O contribuție semnificativă în acest domeniu au adus-o compozitorii de renume precum Giuseppe Verdi, Giacomo Puccini, Georges Bizet, Charles Gounod, Richard Strauss, Piotr Illici Ceaikovski, Richard Wagner ș.a., ale căror lucrări au reprezentat apogeul creației muzicale a epocii. În această perioadă au fost compuse capodopere ale artei muzicale: *Aida*, *Othello*, *Falstaff*, *Boema*, *Tosca*, *Madame Butterfly*, *Carmen*, *Romeo și Julieta*, *Dama de pică*, *Evgheni Oneghin*, *Inelul Nibelungilor*, opere prezente în repertoriile teatrelor din întreaga lume și în sec. XXI. În același timp, compozitorii Johannes Brahms, Richard Wagner și Richard Strauss au contribuit semnificativ la dezvoltarea muzicii simfonice și au lăsat posterității lucrări memorabile. În această perioadă s-au afirmat și compozitorii Edvard Grieg, Jean Sibelius și Antonín Dvořák, aducând propriile inovații în domeniu. Compozitorii César Franck, Gabriel Fauré, Maurice Ravel și Claude Debussy și-au adus contribuția la dezvoltarea muzicii simfonice.

Muzica de balet a fost influențată de Piotr Illici Ceaikovski, cu celebrele lucrări *Frumoasa din pădurea adormită*, *Lacul lebedelor* și *Spărgătorul de nuci*, Maurice Ravel, cu *Daphne și Chloe*, Claude Debussy, cu *Preludiul la după-amiaza unui faun*, și Igor Stravinski, cu *Ritualul primăverii*.

- Selectează din text cinci lucrări memorabile ale muzicii clasice.

Două surori,
tablou de Pierre-Auguste Renoir

- Numește o caracteristică a lucrărilor impresioniste prezentă în tabloul de mai sus.

Domnișoarele din Avignon, tablou de Pablo Picasso

- Identifică trăsături specifice cubismului în baza tabloului.

TRECUT ȘI PREZENT

Scenă din opera „Carmen” de Georges Bizet montată pe scena Teatrului Național de Operă și Balet „Maria Bieșu” din Chișinău

- Apreciază rolul teatrelor din Republica Moldova în propagarea realizărilor culturii universale.

PERSONALITATEA ISTORICĂ

Giacomo Puccini (1858-1924), compozitor italian remarcabil. A scris opere celebre: *Boema* (1896), *Tosca* (1900), *Madame Butterfly* (1904) și *Fata din Vest* (1910), care sunt povești tragice de dragoste. Aceste opere continuă să fie populare și în sec. XXI. Opera sa neterminată, *Turandot*, a fost finalizată de Franco Alfano (1875-1954).

- **Apreciază rolul lui Giacomo Puccini în dezvoltarea artei muzicale.**

mân Matei Millo (1814-1896) au fost satirice și demascatoare, el a practicat și caricatura politică la adresa conducerii țării.

Inițiind teatrul regizoral, André Antoine (1858-1943) a înființat, în 1887, „Teatrul Liber” la Paris, iar Otto Brahm (1856-1912) – „Teatrul Liber” în Germania. În Anglia a apărut „Teatrul Independent” al lui Thomas William Robertson (1829-1871), unde a fost jucată prima piesă a lui George Bernard Shaw. În Rusia Konstantin Stanislavski a înființat „teatre libere” și „independente”. Teatrele regizorale menționate mai sus au inclus în repertoriul lor noua dramaturgie a lui H. Ibsen, G. Hauptmann, A. Strindberg, B. Bjørnson și L. Tolstoi.

- **Explică rolul sociocultural pe care și-l asumau marii actori și regizori ai epocii.**
- **Describe transformările prin care a trecut teatrul european în a doua jumătate a sec. al XIX-lea.**

Odată cu inventarea cinematografului, în 1895, de către frații Lumière, a fost deschisă calea spre o nouă formă de artă – **cinematografia**. Această invenție a revoluționat lumea divertismentului și a avut un impact profund asupra societății și culturii. Inițial, filmele erau mute, în principal documentare și cronici, relevând evenimente reale și scene cotidiene. Cinematografia a deschis noi orizonturi artistice și a devenit cea mai populară formă de artă spectaculoasă a sec. XX.

- **Apreciază importanța inventării cinematografiei.**

ATELIERUL COMPETENȚELOR

➔ METODA: Algoritm de analiză a unei opere de artă

1. Precizează titlul și autorul operei de artă. 2. Observă elementele vizuale: relevă culorile, formele și liniile din lucrare. 3. Identifică subiectul principal al operei de artă. 4. Încearcă să explici mesajul transmis de artist. 5. Descrie succint contextul istoric și cultural. 6. Împărtășește-ți emoțiile provocate de opera de artă.

- **Analizează o operă de artă (la alegere) conform algoritmului prezentat mai sus.**

➔ APLIC

- Completează un tabel conceptual pe tema *Genurile de artă universală* conform algoritmului: genul de artă, curentul artistic, reprezentanți, lucrări de artă.

➔ STUDIEZ ȘI REFLECTEZ

- Ascultă sau privește fragmente dintr-o operă (la alegere): *Tosca*, *Boema* sau *Carmen*. Află mai multe informații despre opera aleasă.

➔ ÎNVĂȚ SĂ COLABOREZ

- Realizează, împreună cu colegul/colega de bancă, un tur expozițional (real, imprimând pe hârtie unele picturi, sau virtual) al operelor specifice impresionismului, expresionismului și cubismului.

➔ CREEZ

- Elaborează un discurs din 8-10 enunțuri pe tema *Evoluția arhitecturii la interferența sec. XIX și XX*.

Castelul Peleş

35. Cultura în Vechiul Regat

IDEI CARE INSPIRĂ

„Nivelul culturii generale a nației nu-l poate ridica nimeni cu umărul, timpul și munca umplu neajunsurile.” Mihai Eminescu

- **Explică afirmația lui Mihai Eminescu.**
- **Expune-ți opinia cu privire la factorii de care depinde nivelul culturii generale a unei persoane.**

TIMPUL ISTORIC

1840 – înființarea Teatrului Național din Iași
31 decembrie 1852 – inaugurarea Teatrului Național din București
1863 – constituirea Societății *Junimea*
1867 – începutul editării revistei *Convorbiri literare*

VOCABULAR

Cultură generală – cultură bazată pe cunoașterea elementelor fundamentale ale creațiilor din diferite domenii ale științei și artei.

Ronde-bosse – lucrare de sculptură executată complet în relief, nemaifăcând astfel corp comun cu fondul.

Societate – asociație de persoane constituită într-un anumit scop; organizație cu caracter național, obștesc etc. care are drept scop promovarea unor idei sau acțiuni de interes general.

În perioada 1850-1914 viața culturală românească a evoluat sub impactul evenimentelor politice majore (Unirea Principatelor, reformele lui Al.I. Cuza, Războiul de Independență, proclamarea Regatului României etc.), totodată constituind o continuare a perioadei precedente. În acest interval de timp au fost organizate principalele instituții culturale, s-a afirmat specificul național, Vechiul Regat a devenit centrul cultural al românilor din întregul spațiu românesc. Cultura românească s-a aliniat culturii europene.

Presa, societățile culturale, literatura. *Presa* a avut un rol important în promovarea ideilor de unire, de modernizare a societății, de reflectare a obiectivului obținerii independenței etc. Printre periodicele apărute se numără: *România literară*, *Steaua Dunării*, *Românul*. La începutul sec. XX presa a cunoscut o dezvoltare spectaculoasă. Între 1907 și 1918 au apărut peste 2.700 de periodice.

Un fenomen caracteristic al culturii românești din 1850-1914 a fost apariția unui număr impunător de societăți și asociații culturale cu profil istoric, literar și artistic. Printre acestea s-a evidențiat Societatea *Junimea*, fondată la Iași, în 1863, de către Iacob Negruzzi, Petre P. Carp, Vasile Pogor, Theodor Rosetti și Titu Maiorescu. Și-a început activitatea prin organizarea unei serii de prelegeri populare. Societatea dispunea de tipografie și din 1867 a editat revista *Convorbiri literare*, sub conducerea lui Iacob Negruzzi. Revista a promovat ideile *Junimii* și operele scriitorilor români. Membrii *Junimii* se pronunțau pentru atitudinea critică în analiza operelor literare sau științifice, cercetarea istoriei în spiritul adevărului istoric, pentru originalitate și calitate, pentru modelul unui român cultivat, care se implică activ în viața societății. *Junimea* a influențat domeniul literaturii, străduindu-se să alinieze istoriografia românească la cea europeană, a pus bazele restructurării modernității românești, a promovat, în același timp, și valorile tradiționale, și deschiderea către cultura occidentală. Printre membrii *Junimii* au fost Mihai Eminescu, Ion Luca Caragiale, Vasile Alecsandri, Ioan Slavici, Ion Creangă,

Membrii „Junimii”, 1882

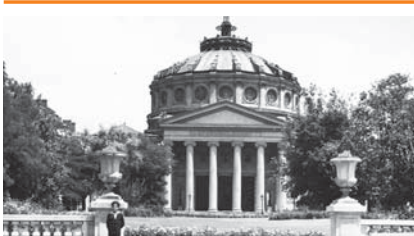
- **Explică importanța Societății Junimea.**

Ion Creangă și Mihai Eminescu

- Enumeră câteva opere literare ale personalităților din imaginea de mai sus.
- Argumentează importanța acestor personalități în viața culturală românească.

CURIOZITĂȚI

Ateneul Român

Datorită numeroaselor lucrări arhitecturale realizate de sau în colaborare cu arhitecți francezi, formați în spiritul eclectismului, Bucureștiul a fost supranumit „micul Paris”.

PERSONALITATEA ISTORICĂ

Theodor Aman (1831-1891), remarcabil pictor român, cu studii academice făcute la Paris. A realizat opere cu tentă istorică (*Izgonirea turcilor la Călugăreni*, *Vlad Țepeș și solii turci*), a prezentat stilul de viață al bucureștenilor

(*Petrecere cu lăutari*, *Serată*, *Dama cu câinele*), viața la țară (*Hora de la Ani-noasa*, *În grădina pictorului* etc.). În 1864 a înființat la București Școala de Arte Frumoase. A organizat Pinacoteca Statului și Expoziția Artiștilor în Viață din 1865.

Agricultura. Wladimir Hegel a realizat *Monumentul Eroilor Pompieri din Dealul Spirii*. Au debutat Dimitrie Paciurea, cu *Gigantul* din ansamblul sculptural *Grota fermecată*, și Constantin Brâncuși. De la sfârșitul sec. al XIX-lea și până în 1914, perioadă numită *La Belle Époque*, s-au confruntat *modernismul* și *tradiționalismul*. În acest timp s-au constituit unele colecții personale de artă și muzee importante. O renumită colecție de tablouri a fost adunată de regele Carol I. Pe 21 mai 1910 la București a fost inaugurat Muzeul Simu, care era

personalități ale literaturii naționale de talie europeană, care au dat denumirea perioadei – *Epoca marilor clasici*. V. Alecsandri și B.P. Hasdeu au inițiat culegerea și interpretarea științifică a folclorului, activitate continuată de A. Gorovei, S. Florea Marian, Gr. Tocilescu, Elena Voronca și L. Șăineanu.

Un alt grup, adunat în jurul revistei *Literatorul* condusă de Alexandru Macedonski, promova *simbolismul*. La începutul sec. XX s-a remarcat săptămânalul literar *Sămănătorul*, directori Al. Vlăhuță și G. Coșbuc, care dezvolta problema națională și cea țărănească, și *Viața Românească*, organul de presă al poporanștilor.

Au mai activat: Societatea Culturală *Ateneul Român* (București, 1865), Societatea Amicilor de Belle Arte (București, 1872), Societatea pentru Răspândirea Gustului Artistic în România *Ileana* (București, 1897), Societatea *Tinerimea Artistică* (București, 1901), Asociația *Frăția Bunilor Români* (București, 1906), Universitatea Populară *N. Iorga* (Vălenii de Munte, 1908), Liga *Deșteptarea* (București, 1912) etc.

- Numește trei societăți culturale din perioada 1850-1914.

- Demonstrează rolul presei în promovarea valorilor culturale.

Artele. În *arhitectură*, necesitatea de a construi mari edificii publice a dus la renunțarea la *clasicism* și la promovarea *eclectismului*. La București, în spiritul eclectismului, au fost realizate numeroase construcții: Palatul Băncii Naționale, 1885 (arhitecți C. Bernard și A. Galleron), Ateneul Român, 1888 (arhitect A. Galleron), Palatul CEC, 1900 (arhitect P. Gottreau). Castelul Peleş de la Sinaia și Palatul Culturii din Iași au fost construite în stilul *renascentist*. La sfârșitul sec. al XIX-lea și începutul sec. XX s-a afirmat stilul *neoromânesc*, care valorifica elemente din arhitectura veche românească. Reprezentantul de bază a fost Ion Mincu (Casa Lahovari (1884-1886), Bufetul de la Șosea (1892), Școala Centrală de Fete (1890), București). Arhitecți renumiți au fost și Petre Antonescu (clădirea Primăriei din București, Palatul Administrativ din Craiova), Grigore și Cristofi Cerchez, Nicolae Ghica-Budești și Ion N. Socolescu.

În a doua jumătate a sec. al XIX-lea a apărut școala națională de *pictură*. Theodor Aman și Gheorghe Tattarescu au fondat Școala de Arte Frumoase din București, iar Gheorghe Panaiteanu-Bardasare a fondat Școala de Arte Frumoase din Iași. În pictură au fost abordate tematici cu specific național și care reprezentau evenimente istorice importante. S-au remarcat: Theodor Aman, Nicolae Grigorescu, Ion Andreescu, Ștefan Luchian, Constantin Lecca și C.D. Stahi.

În a doua jumătate a sec. al XIX-lea în România s-a dezvoltat sculptura *ronde-bosse*. Karl Storck a realizat sculpturile *Domnița Bălașa*, *Scutarul Mihail Cantacuzino*; Carol Storck a creat portrete, de exemplu, *B.P. Hasdeu*, și sculpturi monumentale, cum ar fi *Carol Davilla*. Frederic Ștefan Storck a înființat, împreună cu Vasile V. Rășcanu, prima turnătorie în bronz în anul 1908. A realizat lucrarea *Aruncătorul cu piatră*, statuile alegorice *Industria* și *Agricultura* etc. Ion Georgescu a creat statuile lui Gheorghe Lazăr din Piața Universității din București și a lui Gheorghe Asachi de la Iași, dar și statuile alegorice *Justiția* și

în formă de templu grecesc, după planurile arhitectului C. Sciky. Colecția muzeului cuprindea lucrări de pictură, grafică, sculptură, artă decorativă. A fost înființată și Comisia Monumentelor Istorice, specializată în studierea, repertorierea și restaurarea monumentelor.

- **Identifică principalele tendințe ale artei românești.**
- **Explică importanța Comisiei Monumentelor Istorice.**

Muzica. În 1864 au fost înființate Conservatorul de Muzică și Declamațiune de la Iași și cel de la București. În 1868 a fost întemeiată Societatea Filarmonică Română. În această perioadă s-a afirmat o serie de compozitori. George Ștephănescu a compus prima simfonie românească. Ciprian Porumbescu a scris prima operă românească, *Crai nou*, dar și *Altarul Mănăstirii Putna*, *Inimă de român*, *Odă ostașilor români* etc. Eduard Caudella a înființat prima orchestră simfonică, a compus operele *Harță Răzeșul*, *Olteanca*, *Petru Rareș* etc. Alfons Castaldi a fondat, în 1914, orchestra *Tinerimea Simfonică* din București. Alexandru Flechtenmacher, director la Conservatorul de Muzică și Declamațiune din București, autorul primei operete românești, *Baba Hârca*, a compus muzica pentru *Hora Unirii*. Gavriil Musicescu a întemeiat Corul Mitropolitan din Iași, a fost director al Conservatorului din Iași (1901-1903). George Enescu a debutat, în 1898, la Paris cu suita simfonică *Poema Română*, a scris *Rapsodia Română nr. 1* și *Rapsodia Română nr. 2*, *Simfonie* etc. În perioada 1850-1914 s-a dezvoltat și muzica lăutărească.

- **Enumeră compozitorii români care au contribuit la dezvoltarea muzicii moderne.**

Teatrul. Teatrul Național din Iași a fost înființat în anul 1840 și reconstruit în 1896, iar Teatrul Național din București și-a deschis porțile la 31 decembrie 1852. În repertoriul teatrelor un rol important l-au avut comedile și dramele scrise de Vasile Alecsandri, Ion Luca Caragiale, Bogdan Petriceicu Hasdeu, dar și operele literaturii universale. Printre cei mai remarcabili actori au fost Matei Millo, Mihail Pascaly, Fanny Tardini, Grigore Manolescu, Ștefan Iulian, Aristizza Romanescu și Constantin Nottara.

- **Numește trei piese jucate de teatrele naționale.**

Hora de la Aninoasa, pictură de Th. Aman

- **Apreciază contribuția pictorului la immortalizarea evenimentelor istorice și a tradițiilor naționale.**

Timbru dedicat lui Ciprian Porumbescu

- **Apreciază rolul compozitorului în viața muzicală a României formulând două argumente.**

Matei Millo

Aristizza Romanescu

ATELIERUL COMPETENȚELOR

➔ **METODA: Posterul** este un afiș imprimat expus pe un perete sau pe o suprafață verticală. Conține atât elemente grafice, cât și text, deși un poster poate fi complet grafic sau compus doar din text. Posterul prezintă o anumită informație despre un eveniment/o personalitate etc.

➔ APLIC

- Explică semnificația sintagmei *Epoca marilor clasici*.
- Numește curentele arhitecturale și reprezentanții acestora.

➔ STUDIEZ ȘI REFLECTEZ

- Explică emoțiile și sentimentele trăite la audiția suitei simfonice *Poema Română* de George Enescu.
- Apreciază contribuția românilor la evoluția culturii europene.

➔ ÎNVĂȚĂ SĂ COLABOREZ

- Realizează, împreună cu un coleg/o colegă de clasă, un poster despre un clasic al literaturii române.
- Organizați o expoziție a posterelor.

➔ CREEZ

- Completează tabelul *Artiști plastici din anii 1850-1914*.

Prenumele și numele artistului (sculptor, pictor, arhitect)	Denumirea operei	Anul realizării

Vedere asupra orașului Chișinău: Porțile Sfinte, Palatul Mitropolitan, bulevardul central al orașului, carte poștală, interferență sec. XIX și XX

36. Cultura în Basarabia, Transilvania și Bucovina

IDEI CARE INSPIRĂ

„N-avem două limbi și două literaturi, ci numai una, aceeași cu cea de peste Prut. Aceasta să se știe din capul locului, ca să nu mai vorbim degeaba. Noi trebuie să ajungem de la limba noastră proastă de astăzi numaidecât la limba literară românească.”

Alexie Mateevici

- **Explică problema abordată de Alexie Mateevici.**

TIMPUL ISTORIC

1867 – interzicerea limbii române la Seminarul Teologic din Chișinău

1875 – întemeierea Catedrei de limba și literatura română la Universitatea din Cernăuți

1896 – inaugurarea Spitalului de Boli Infecțioase

1905 – Congresul Preoților Eparhiei Chișinăului

1906 – editarea primului ziar în limba română, *Basarabia*

1906 – adoptarea noului regulament al seminarelor teologice

VOCABULAR

Muzeu – instituție care se ocupă cu strângerea, păstrarea, cercetarea, punerea în valoare și expunerea obiectelor care prezintă interes istoric, științific, artistic etc.; clădire în care sunt păstrate și expuse astfel de obiecte.

Rezalit – porțiune de zid ieșită din linia fațadei pentru a prezenta o anumită structură a planului clădirii, o anumită compoziție.

ISTORIA ÎN CIFRE

Județ	Date la 1 ianuarie 1906			Nr. copiilor neșcolarizați	
	Total locuitori	Copii de vârstă școlară	Numărul elevilor	Cifre	%
Chișinău	180.253	18.025	6.509	11.516	63,3
Orhei	186.750	18.675	8.116	10.559	56,5
Bender	190.981	19.098	8.242	10.856	56,8
Bălți	164.388	16.439	7.028	9.411	57,2
Akkerman	262.536	26.254	20.157	6.097	23,2
Soroca	232.446	23.245	6.642	16.603	71,4
Hotin	273.611	27.361	7.043	20.318	74,3
Ismail	188.853	18.886	10.199	8.687	46,0

„Raport despre învățământul din Basarabia”, Chișinău, 1907, p. 36

- **Enumeră cauzele numărului mare de copii neșcolarizați în Basarabia la începutul sec. XX.**

Învățământul. În Basarabia se mențineau școlile parohiale, dar activau și școli laice. În perioada 1869-1884 școlile de toate tipurile au fost trecute sub controlul Direcției școlilor populare din Basarabia. În Basarabia în categoria școlilor primare intrau: școlile întreținute de stat, de comunitățile sătești, de persoanele particulare, precum și școlile duminicale. Acestea erau prevăzute pentru copii de ambele sexe, pentru toa-

Basarabia

În a doua jumătate a sec. al XIX-lea viața culturală în Basarabia a fost sub impactul evenimentelor politice și a reformelor burgheze din Imperiul Rus. În Basarabia a continuat politica de rusificare și deznationalizare. După suspendarea limbii române în administrație, a fost interzisă folosirea acesteia și în învățământ, și în biserică. Campania de eliminare a limbii române a continuat cu interzicerea, în 1865, a lucrării *Cursul primitiv de limba română* de Ioan Donceș, autorul fiind concediat. În 1866 limba română a fost scoasă din programul de studii al Gimnaziului Regional din Chișinău, în 1867 – al Seminarului Teologic din Chișinău și în 1871 – al școlilor județene. Această politică a autorităților țariste a fost o piedică în dezvoltarea culturii naționale, deși intelectualii basarabeni, precum C. Stamati, au încercat să se opună, propunând să finanțeze școli particulare.

te stările și confesiunile. Programul școlilor primare cuprindea: religia, citirea cărților laice și bisericești, scrierea, matematica elementară și, uneori, muzica bisericească. Predarea era doar în limba rusă, indiferent de apartenența națională a elevilor.

La 8 martie 1864, în Chișinău, Janett Dubois a întemeiat primul Gimnaziu laic de fete din Basarabia, care din 1871 a devenit Liceul de Fete nr.1 al Zemstvei din Basarabia.

Majoritatea populației Basarabiei era analfabetă. Conform Recensământului din 1897, știutori de carte în limba română erau doar 10,5% din bărbați și 1,7% din femei, număr mai mic comparativ cu cel al altor etnii.

În 1893 au fost inaugurate trei școli agricole: cea din satul Cucuruzeni (Orhei), în scopul difuzării în rândul populației a cunoștințelor în domeniile enologiei (vinificației), tutunăritului, lemnăriei și fierăriei; școala din Grinăuți, pe teritoriul căreia se afla o stație meteorologică, și școala de pomicultură din satul Purcari (Ștefan Vodă). Activă Seminarul Teologic din Chișinău, în care învățau copii de preoți, de profesori etc. Studiile universitare tinerii din Basarabia le primeau la Kiev, Harkov, Odesa, Sankt-Petersburg și Moscova.

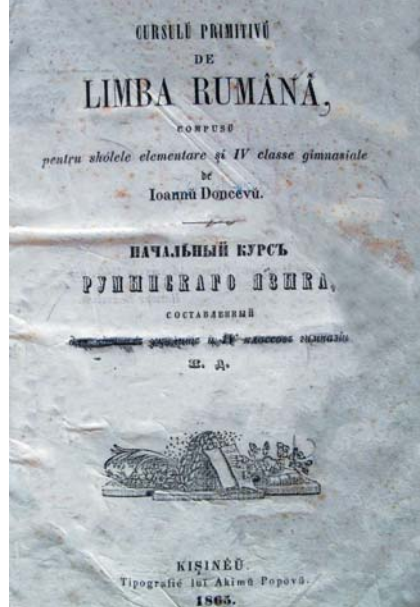
- **Describe două tendințe manifestate în domeniul culturii în Basarabia în a doua jumătate a sec. al XIX-lea.**
- **Numește tipurile de școli din Basarabia.**

Biserica. Începând cu mijlocul sec. al XIX-lea s-a înfăptuit organizarea bisericii basarabene conform modelului rusesc. După ce scaunul arhiepiscopal din Basarabia a fost ocupat de Pavel Lebedev (1871-1882), procesul de rusificare s-a amplificat. Limba română a fost interzisă în biserică, toată corespondența bisericească, registrele și actele civile erau scrise doar în limba rusă. Lebedev a închis peste 300 de biserici și lăcașuri sfinte, a expulzat din eparhie mulți preoți români, a strâns cărțile bisericești în limba română și le-a ars. A interzis apariția *Buletinului Eparhiei Chișinăului*. Succesorii lui Lebedev la scaunul arhiepiscopal al Basarabiei au continuat procesul de rusificare. Astfel, arhiepiscopul Serghie Lapidevski (1882-1891) a închis tipografia eparhială. Interzicerea oficerii slujbei în limba română a dus la apariția sectelor religioase, ca cea a inochentiștilor de la Balta, care propovăduia în română. În timpul arhiepiscopului Iacov Peatnițki (1898-1904) a fost întemeiată societatea caritabilă „Frăția Nașterea lui Hristos”, care avea ca scop promovarea educației religioase în popor și contracararea acțiunilor sectanților. A fost reluată tipărirea cărților de cult în limba română. Congresul preoților din 1905 a cerut ca slujbele să fie ținute în limba română, ca și cursurile Seminarului Teologic din Chișinău. În 1906 a fost aprobat noul regulament al seminarelor, care dădea posibilitatea să se studieze facultativ „limba moldovenească” și „muzica bisericească moldovenească”. Tot în 1906 a fost redeschisă tipografia, care, prin contribuția lui Gurie Grosu, Constantin Popovici și Mihail Plămădeală, a publicat în limba română cărți religioase (*Ceaslov*, *Psaltire*, 1907 etc.) și cărți de citit (*Bucoavna moldovenească*, 1908 și *Abecedarul moldovean*, 1917).

- **Precizează măsurile luate de arhiepiscopii Basarabiei pentru înlăturarea limbii române din biserică.**
- **Identifică o cauză a apariției sectelor.**

În domeniul **literaturii** s-au remarcat scriitorii: Constantin Stamati-Ciurea, care a scris și în limba rusă, și în română (*Victima veacului*, *Moartea lui Lermontov*, *Parvenitul*, *Insula Sahalin*, *Răsunete din Basarabia*), Olga Nacco (*Schițe și povestiri basarabene*) ș.a.

Un rol aparte l-au avut traduceri. Astfel, Alexis Nacco a tradus fabule de Ivan Krâlov și La Fontaine și poezii de Mihail Lermontov.

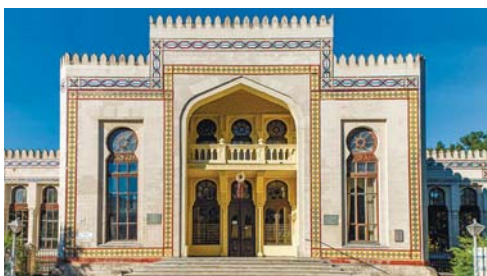
„Cursul primitiv de limba română”
de Ioan Doncevu

NOTE DE CĂLĂTORIE ÎN TIMP

„Ce se atinge de scrierile mele în limba română, îmi era imposibil a le scoate la lumină. În toată Rusia nu există nicio tipografie română. Limba română rustică, așa cum o vorbește poporul din Basarabia, a fost singurul izvor din care m-am adăpat. Nicio școală populară măcar! Am fost și sunt o insulă solitară în imensul ocean al slavismului. Mai mult nu zic.”

Constantin Stamati-Ciurea, prozator, dramaturg și poet (1828-1898)

- **Identifică o problemă importantă a societății basarabene expusă în sursa de mai sus.**
- **Describe realitatea prezentată de scriitor.**

Muzeul Zemstvei (Muzeul de Etnografie și Istorie Naturală din Chișinău) a fost înființat în anul 1889, în baza colecției de exponate donate de organizatorii și participanții la Expoziția Agricolă și Industrială, ca un muzeu agricol. Director a fost numit membrul Upravei Zemstvei Guberniale, magistrul în zoologie, doctorul în filosofie, baronul Alexandru Stuart. În calitate de conservator al Muzeului a fost invitat Franz Ostermann, care s-a preocupat de crearea colecțiilor științifice, ce reprezentau fauna Basarabiei, și amenajarea expoziției Muzeului. În 1905 a fost dată în folosință noua clădire a Muzeului. După numirea lui Paul Gore, în luna octombrie 1909, în funcția de director, activitatea Muzeului s-a înviorat, acesta fiind reorganizat spre a cuprinde mai amplu cultura tradițională a populației autohtone. Muzeul a fost caracterizat de vizitatori ca „templu științific al Basarabiei”, „podoaba Basarabiei”, „impuls pentru cercetarea lumii”, „o instituție importantă pentru știință și viață”.

- **Apreciază importanța unei instituții muzeale în viața comunității.**

PERSONALITATEA ISTORICĂ

Toma Ciorbă (1864-1936), medic, a introdus în Basarabia vaccinarea obligatorie a populației contra varicolei și seroterapia în tratamentul difteriei. A contribuit la pregătirea felcerilor, moașelor și surorilor de caritate. A întemeiat Spitalul de Boli Infecțioase care îi poartă numele.

- **Argumentează contribuția lui Toma Ciorbă la dezvoltarea medicinei în Basarabia.**

Dintre poeți s-au remarcat Tudose Roman (*Soarta țăranului, Viața țăranului*) și Gheorghe Todorov, sau Iorgu Tudor (*Haiducul, Nopti amoroase*). Cel mai de seamă poet basarabean a fost Alexe Mateevici (*Cântecul zorilor, Țărani, Limba noastră*).

Presa din Basarabia, care era în mare parte în limba rusă sau bilingvă, a contribuit la promovarea vieții culturale. Între 1854 și 1899 s-au editat 28 de periodice: *Кишиневские епархиальные ведомости* (1867)/*Buletinul Eparhiei Chișinăului, Бессарабский вестник* (1889) [*Mesagerul Basarabiei*] etc. Înviorarea mișcării naționale a basarabenilor la începutul sec. XX a contribuit la apariția ziarelor în limba română, primul fiind *Basarabia* (1906-1907), apoi *Viața Basarabiei* (1907-1908), *Moldovanul* (1907-1908), *Făclia Țării* (1912), *Luminătorul* (1908-1917) și *Cuvânt moldovenesc* (1913-1914).

După 1905 au apărut mai multe publicații în limba română: cărți didactice, religioase, calendare etc.

- **Numește câțiva scriitori basarabeni care au activat la interfeșă sec. XIX și XX.**
- **Precizează factorul care a contribuit la apariția periodicele în limba română.**

Știința. Deoarece nu existau instituții științifice, realizările în diferite domenii se datorează unor personalități remarcabile. În domeniul istoriografiei s-au remarcat Iustin Frățimam (*Iacob Stamati, episcopul Hușilor, În chestia eparhiilor din Basarabia* etc.), Gheorghe Gore (*Despre începutul tipografiei în Moldova, Școala și instrucția în Basarabia* etc.), Paul Gore (*Memoriu asupra mazililor din Basarabia*), Ioan Halippa (*Materiale privitoare la istoria Chișinăului din veacurile XVI și XVII, Descrierea arhivei senatorilor care au prezidat în divanurile Principatelor Moldovei și Valahiei în anii 1808-1813* etc.). S-au mai distins Polihronie Sârcu, istoric, critic literar și lingvist, specializat în studii slave, romanice și bizantine, care a cercetat obiceiurile și cântecele de Crăciun și de Anul Nou în Basarabia, și Vasile Lașcu, filosof, critic (*Ce este viața?* (1888), *În ce constă creația?* (1892) etc.). Ion C. Suruceanu, arheolog și muzeograf de talie europeană, a efectuat săpături pe teritoriul cetății antice Tyras și a fondat *Muzeul Antichităților din Pontul Scitic*, în propria casă, fiind ales membru de onoare al Academiei Române în 1888.

În medicină s-a evidențiat bacteriologul Toma Ciorbă, după proiectul și sub conducerea căruia, în 1896, a fost construit Spitalul de Boli Infecțioase din Chișinău, al cărui director a devenit. Nicolae Donici, membru al Societății Astronomice din Rusia (1904), în 1908 a înființat un observator astronomic în satul Dubăsarii Vechi, care era al șaptelea observator cu spectroheliograf din Europa și singurul din Europa Orientală. În domeniul agronomiei s-a remarcat A.I. Grosul-Tolstoi.

Personalități remarcabile, originare din Basarabia, au devenit membri ai academiilor de științe din diverse țări: Al. Hâjdeu, Șt. Gonata, I. Străjescu, I.C. Suruceanu – membri ai Academiei Române, Al. Kociubinski – al Academiei Cehe de Științe și Arte, A. Denghink și K. Ianovski – ai Academiei de Științe din Rusia.

În această perioadă au activat comunități/societăți cultural-științifice, precum Societatea Istorică-Arheologică Bisericească din Basarabia, care avea și o revistă, și Societatea Naturaliștilor și Amatorilor de Științe Naturale din Basarabia, întemeiată în 1904, ce activa în incinta Muzeului Zemstvei și, la fel, deținea o revistă.

● **Apreciază contribuția basarabenilor la dezvoltarea științei.**

Arta. Arhitectura. În a doua jumătate a sec. al XIX-lea – începutul sec. XX în arhitectura urbană din Basarabia a predominat influența arhitecturală rusă, proiectarea orașelor fiind dirijată de arhitecți ruși. În acest sens s-a remarcat arhitectul principal al Chișinăului Alexandru Bernardazzi, care a proiectat clădiri în stil neobizantin și gotic. În stil eclectic, în baza arhitecturii clasiciste, a fost construită clădirea principală a Muzeului Zemstvei Basarabiei, astăzi Muzeul de Etnografie și Istorie Naturală din Chișinău. Intrarea este flancată de rezalite ample, cu un grup din trei ferestre în arc, acoperite în două pante, cu formarea unui fronton triunghiular. La începutul sec. XX în Basarabia s-a răspândit stilul Art Nouveau, cu motive decorativ-artistice simpliste de natură belgiano-franceză sau vieneză, cu diverse elemente arhitecturale: balcoane, portaluri, plăci de ceramică etc. Printre edificiile publice construite în acest stil se remarcă clădirea fostei Comunități a Surorilor Medicale „Crucea Roșie” a Mănăstirii Hârbovăț, Spitalul de Psihiatrie, complexul de clădiri al fostei Societăți Anonime Belgiene de Tramvaie și numeroase case de locuit.

Casa rurală a continuat tradițiile arhitectonice din perioada anterioară, având tindă, cămară și casa mare, cu anumite diferențe în forme în zonele de nord, de centru și de sud.

În 1894, cu contribuția lui Terentie Zubco, a fost înființată Școala Comunală de Desen din Chișinău, evidențiindu-se profesorul de desen, pictorul alogen, Vladimir Okușko, care a pictat peisaje, compoziții de gen, portrete, natură statică (*La arat, Carul cu boi, Nistru, Pini, Întoarcere de la câmp* etc.). În 1903 a fost înființată Societatea Amatorilor de Arte Plastice, printre membrii acesteia remarcându-se Antonina E. Gavrilă, Alexandru Climașevski, pictorul-grafician P.A. Șillingovski, cu litografia *Basarabia*, lucrările în creion *Aspecte basarabene* și *Nistru*, gravura *Basarabia. Peisaj* și schițele *Capete basarabene, Culesul fructelor, Peisaj basarabean* etc. Societatea a organizat expoziții anuale de pictură și sculptură. La intersecția sec. XIX și XX au activat și școli particulare de desen, între 1893 și 1898 cea a lui Iosif Stepanovski, iar în 1909-1910 – cea a lui Pavel Piscariov, care a pictat Biserica „Sfântul Ilie” din Chișinău și interioarele catedralelor de la Bolgrad și Ismail.

Teatrul. Arta teatrală lipsea în Basarabia. Un rol important l-au avut turneele trupelor românești: cea a lui Theodor Teodorini, organizatorul Teatrului Național din Craiova, cu turneul din 1862-1863, cea a lui Neculai Luchian din Iași, turneul din 1868-1869, și cea a lui Costache Bălănescu, cu turneul din 1885, reprezentațiile fiind date în localul circului Truți. În 1884 la Chișinău a fost înființată Societatea Amatorilor de Artă Dramatică, iar în 1900 a fost deschis un local în care prezentau spectacole trupele venite în turneu. În 1908 Gheorghe V. Madan, scriitor și publicist, a organizat o trupă teatrală de amatori, care a pus în scenă piese scrise de Vasile Alecsandri și Iacob Negruzzi.

Alexandru Bernardazzi (1831-1907), unul dintre cei mai remarcabili arhitecți ai Basarabiei de la intersecția sec. XIX și XX, arhitect rus de origine italiano-elvețiană. Între 1856 și 1878 a fost arhitectul principal al Chișinăului. Deși în 1878 s-a mutat la Odesa, a continuat să proiecteze și pentru Basarabia. Printre edificiile realizate de el se numără: clădirea Dumei orașenești, Biserica „Sfântul Pantelimon” din Chișinău (1889-1891), în stil neobizantin; Gimnaziul de Fete al principesei N. Dadiani (1900-1903), în stil gotic; Capela Gimnaziului de Fete al Zemstvei din Basarabia (1895-1897), combinație de elemente ale arhitecturii ruse cu cele de arhitectură orientală, Turnul de Apă.

● **Apreciază prin două argumente importanța lui Alexandru Bernardazzi la dezvoltarea arhitecturii în Basarabia.**

Gimnaziul de Fete, școală construită pe banii principesei Natalia Dadiani, care a promovat educația femeilor în Basarabia

Universitatea din Cernăuți

DOCUMENT

„Înaintarea literaturii române și cultura poporului român în deosebitele ramuri prin studii, elaborare și editare de opuri, prin premii și stipendii pentru diferitele specialități de știință și arte și alte asemenea.”

Fragment din *Statutele Asociației Transilvane pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român*

- **Identifică două scopuri ale ASTREI.**

NOTE DE CĂLĂTORIE ÎN TIMP

„Simțul național s-a deșteptat în toată românimea. Națiunea română a venit la cunoștința poziției care i se cuvine între națiunile Europei; ea va face toți pașii cuveniți pentru a ocupa această pozițiune cu demnitate. Am început a ne elibera patria, am început a ne elibera limba.”

Timotei Cipariu

- **Precizează obiectivele atinse de ASTRA.**

În *domeniul muzical* era prezentă muzica populară, doina, balada etc. În 1880 a fost fondată Societatea Amatorilor de Muzică *Armonia*. În 1900 a fost întemeiată o școală de muzică, la care au studiat Ștefan Neaga, Eugen Coca, Simion Zlatov.

- **Identifică trei caracteristici ale artei basarabene.**
- **Menționează societățile artistice care au activat în Basarabia.**

Transilvania și Bucovina

Învățământul. Viața culturală se desfășura pe fundalul politicilor sistematice de maghiarizare a românilor din Transilvania și de germanizare a celor din Bucovina. În 1851 în *Transilvania* activau 949 de școli maghiare, 747 de școli românești și 455 – sășești. În timpul regimului dualist austro-ungar politica de deznaționalizare a continuat. Numărul școlilor românești a fost redus, iar a celor maghiare și bilingve a crescut, învățământul în limba ungară fiind finanțat din bugetul statului. Învățământul în limba română se făcea în școlile confesionale ortodoxe și greco-unite. Această politică a dus la faptul că peste 60 % din români erau analfabeți. Românii puteau să facă studii superioare la universitățile din Cluj, Budapesta sau Viena, dar și din Vechiul Regat. Catedre de limba și literatura română au fost înființate la Universitatea din Budapesta, în 1862, și la Universitatea din Viena, în 1872.

În *Bucovina* funcționau școli primare românești. În școlile medii studiile se făceau în limba germană. Ca urmare a luptei liderilor mișcării naționale, în școlile medii au fost deschise și clase cu limba română de instruire. La Universitatea din Cernăuți a fost întemeiată Catedra de limba și literatura română în 1875.

- **Caracterizează situația învățământului în Transilvania și Bucovina.**

Un rol important în emanciparea culturală și politică le revenea **societăților culturale**. Asociația Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român (ASTRA) a fost înființată la Sibiu la 23-25 octombrie/4-6 noiembrie 1861. Inițial, președinte al ASTREI a fost Mitropolitul Andrei Șaguna, vicepreședinte – Timotei Cipariu și secretar – George Barițiu. Oct. C. Tăslăuanu, împreună cu poetul Octavian Goga, a editat revista de cultură, civilizație, literatură, artă și atitudine *Luceafărul*. Pe lângă conferințe, ASTRA se preocupa de editarea cărților, înființarea școlilor etc.

PERSONALITATEA ISTORICĂ

George Coșbuc (1866-1918), poet, scriitor, publicist, critic literar și traducător, originar din Transilvania, membru titular al Academiei Române din 1916. A dus o activitate fructuoasă de culturalizare a țăranilor, fiind un precursor al mișcării poporaniste. Clasic al poeziei românești, a scris *Blestem de mamă*, *Pe pământul turcului*, *Mama*, *Ștefăniță-Vodă*, *Lupta vieții*, *Pașa Hassan*, *Doina*, *Scara*, *Iarna pe uliță*, *Fulger*, *Balade*, *Cântece de vitejie* etc. A colaborat la diverse reviste și ziare.

„Copilo, tu ești gata
De-a pururea să plângi!
Și când ești tristă, Doino,
Tu inima ne-o frângi.

Dar nu știu cum, e bine
Când plângi, că-n urma ta
Noi plângem toți, și-amarul
Mai dulce ni-e așa.

Și toate plâng cu tine
Și toate te-nțeleg,
Că-n versul tău cel jalnic
Vorbește-un neam întreg.”

Doina (fragment)

- **Explică ideea poeziei.**
- **Numește alte poezii din opera lui George Coșbuc pe care le-ai citit.**

În 1862 a fost constituită *Societatea pentru Literatura și Cultura Română în Bucovina*, iar în 1875 – *Societatea Românească Studențească „Arboroasa”*. Aceste societăți, dar și *Școala Română și Dacia*, organizau conferințe publice, manifestări cu ocazia anumitor evenimente, editau publicații care contribuiau la educația socială și națională. Poeții din Transilvania, G. Coșbuc, Șt.O. Iosif, și-au găsit refugiu în Vechiul Regat.

● Numește două asociații ce au influențat cultura românilor din Transilvania și Bucovina.

Presa a avut un rol important în promovarea ideilor mișcării naționale și în menținerea conștiinței naționale. În *Transilvania* s-au remarcat publicațiile *Albina* (1866-1876), *Transilvania* (1868), organul oficial al Asociației ASTRA, *Observatorul* (1878), *Tribuna* (1884), editată de Ioan Slavici, *Românul*, *Luceafărul* – la Sibiu, *Drapelul* – la Lugoj.

În *Bucovina* în limba română se editau *Foaia Societății pentru Literatura și Cultura Română în Bucovina* (1865-1869), *Revista politică* (1886-1891), la Suceava, *Glasul Bucovinei*, *Gazeta Bucovinei* (1891-1897), la Cernăuți, *Junimea literară* (1904-1914).

Teatrul. În 1870, la Deva, Iosif Vulcan a înființat *Societatea pentru Fond de Teatru Românesc*. Activitatea teatrală a fost susținută de publicațiile *Biblioteca teatrală*, care a început să apară din 1898, și *Revista teatrală*, înființată în 1912. Piese de teatru au scris Z. Bârsan, Șt.O. Iosif, O. Goga.

● Expune-ți opinia referitor la rolul presei în mișcarea de emancipare a românilor.

PERSONALITATEA ISTORICĂ

Iulia Hasdeu (1869-1888), poetă, fiica lui B.P. Hasdeu. A absolvit la 11 ani Liceul „Sfântul Sava”. La 16 ani, în anul 1886, Iulia Hasdeu a devenit prima româncă înscrisă la Universitatea Sorbona, unde urma să susțină licența în filosofie la Facultatea de Litere. S-a stins însă prematur din viață la numai 18 ani din cauza tuberculozei. A scris satire, meditații, comedii și drame pline de sensibilitate publicate postum în trei volume.

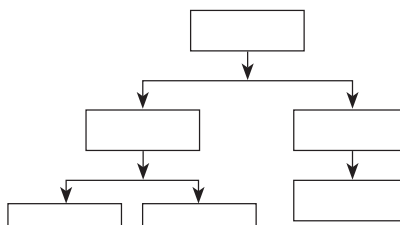
Prima pagină a revistei „Transilvania”

ATELIERUL COMPETENȚELOR

➡ METODA: Diagrama-arbore

Diagrama-arbore este un instrument grafic care separă, iar apoi schițează în detaliu toate elementele componente ale unui fenomen, ale unui proces sau ale unei situații.

- Aplică metoda sus-menționată pentru a prezenta literatura din Basarabia în a doua jumătate a sec. al XIX-lea – începutul sec. XX.

➡ APLIC

- Descrie situația culturii în Basarabia la sfârșitul sec. al XIX-lea.
- Enumeră domeniile culturii care s-au dezvoltat în Basarabia.
- Compară sistemul de învățământ din Basarabia cu cele din Transilvania și Bucovina.

➡ STUDIEZ ȘI REFLECTEZ

- Identifică similitudini și diferențe în politicile imperiale față de români în Basarabia, Transilvania și Bucovina.
- Explică situația precară a învățământului din Basarabia.
- Reflectează asupra aportului personalităților basarabene la cultura românească și cea europeană.

➡ ÎNVĂȚ SĂ COLABOREZ

- Realizează un joc de rol, împreună cu colegul/colega de bancă, pe baza unui fragment dintr-o operă scrisă de V. Alecsandri sau de I. Negruzzi.

➡ CREEZ

- Elaborează fișa personalității a unui reprezentant al culturii naționale.
- Completează tabelul *Presa în provinciile românești înstrăinate*.

EVALUARE

I. APRECIEREA ROLULUI PERSONALITĂȚILOR ÎN ISTORIE

- Numește personalitățile din imaginile alăturate.
- Precizează domeniile în care s-au remarcat.
- Apreciază rolul fiecărei personalități în promovarea culturii.

II. ANALIZA ȘI INTERPRETAREA SURSELOR ISTORICE

„Lumina electrică a devenit de câțiva timp familiară atât la Londra, cât și la Paris; în ambele orașe o zărim pe străzi și în unele cazuri chiar și în locuințe; și, în general, părerea unanimă este că acest fel de iluminat este din ce în ce mai bun. [...] Pe scurt, cele patru obiective principale ale acestei expoziții au fost: 1. Iluminatul electric; 2. Electricitatea ca sursă de energie; 3. Electrometalurgia; 4. Telefonul sau realizarea cu ajutorul curentului electric a unei transmisii de la Operă. 1. Lumina electrică poate fi întâlnită pe străzi și în marile magazine [...]. Se speră ca în viitor aceasta să ne lumineze casele, porturile și gările; și sunt motive să credem că ne putem aștepta și la alte mari avantaje, care deocamdată fie sunt necunoscute, fie sunt considerate imposibil de realizat. Când se va perfecționa lumina electrică, aceasta va fi mult mai potrivită pentru interioare și pentru utilizarea casnică. Ea va oferi o lumină la fel de stabilă ca și gazul, dar mai clară și mai sănătoasă. [...] 4. Telefonul a stârnit imaginația publicului mai mult decât lumina electrică [...]. Transmiterea sunetului prin acest mijloc era cunoscută înainte de expoziția de la Paris, dar sunetul nu fusese atât de perfect. Înainte, sunetele transmise aveau un zgomot metalic și dezagreabil, acum vocea vorbitorului sau a cântărețului este neschimbată; cuvântul este auzit la fel cum este și pronunțat și sunt redată atât sunetele tari, cât și exprimarea în șoaptă. Se aude respirația cântărețului și pot fi numărați chiar și pașii balerinelor. Se pare că sunetul transmis de la Comedia Franceză nu a fost la fel de clar ca cel transmis de la Operă.”

Charles Dickens despre Expoziția Internațională a Electricității, Paris, 1881

- Identifică, în baza sursei de mai sus, invențiile care au revoluționat modul de viață al oamenilor.
- Explică utilitatea practică a fiecărei invenții.
- Demonstrează prin trei argumente impactul major al acestor invenții asupra societății moderne.

III. UTILIZAREA LIMBAJULUI ISTORIC

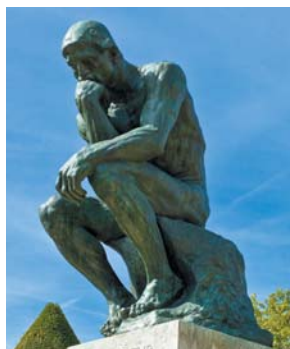
- Construiește enunțuri care să conțină un adevăr istoric cu următorii termeni: *cultură, știință, tehnică, invenție, învățământ obligatoriu, artă neoromânească, teatru național, cinematografie, muzeu*.

IV. EXPLICAREA CAUZELOR ȘI EFECTELOR EVENIMENTELOR ȘI PROCESELOR ISTORICE

- Numește două cauze și două efecte:

Cauze		Efecte
1. ...	Reformele învățământului în țările Europei	1. ...
2. ...		2. ...

V. APRECIEREA ȘI ÎNȚELEGEREA MULTICULTURALITĂȚII ȘI A MULTIPERSPECTIVITĂȚII

- Elaborează, în baza imaginilor de mai sus, un text coerent din 9-10 enunțuri cu titlul *Arta din a doua jumătate a sec. al XIX-lea – începutul sec. XX: forme de realizare, curente, creații*.

ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE PE BAZĂ DE PROIECT

CE ESTE ÎNVĂȚAREA BAZATĂ PE PROIECTE

Învățarea bazată pe proiecte (ÎBP)/Project Based Learning (PBL) reprezintă o metodă educațională inovatoare ce se bazează pe explorare și investigație, prin care elevii au posibilitatea de a dezvolta competențe esențiale: colaborarea, cercetarea și comunicarea. ÎBP diferă de învățarea bazată pe probleme prin accentul pus pe crearea unui produs. ÎBP încurajează învățarea activă și creativă, fiecare activitate fiind aliniată cu obiectivele specifice de învățare. Dezvoltarea capacităților, precum gestionarea datelor, munca în echipă și capacitatea de a organiza experimente sunt strâns legate de experiența practică și de contextul social și cel economic în care are loc procesul educațional. Integrarea tehnologiilor informaționale în procesul educațional facilitează accesul la variate resurse digitale, creând noi oportunități educaționale. ÎBP reprezintă și o modalitate eficientă de pregătire a elevilor pentru abordarea problemelor complexe din lumea reală.

ETAPELE ÎNVĂȚĂRII BAZATE PE PROIECTE

Etapile pot varia în funcție de specificul proiectului.

Etapa I: Documentarea. Stabilirea scopului și a obiectivelor. Se învață identificarea surselor de încredere și realizarea fișei bibliografice. După documentare se vor stabili scopul și obiectivele principale și cele secundare ale proiectului.

Etapa II: Derularea activităților. Planificarea activităților în concordanță cu scopul și obiectivele proiectului. Planul de lucru este esențial pentru succesul proiectului. Realizarea produsului.

Etapa III: Analiza rezultatelor conform grilei inițiale de evaluare propuse de profesor/profesoară în baza itemilor clari și măsurabili pentru o evaluare corectă.

Etapa IV: Concluzii și direcții viitoare. Se identifică aspectele pozitive și cele negative apărute în procesul de realizare a proiectului și conexiunile cu alte discipline sau evenimente reale.

I. CERCETARE

Monumente/vestigii istorice din localitate ce reprezintă Epoca Modernă

VOCABULAR

Cercetare – activitate științifică de dobândire a cunoștințelor, desfășurată în mod sistematic și ordonat pentru acumularea și prelucrarea de date – informații – într-un anumit domeniu.

Expoziție – prezentare organizată, publică, a unor obiecte selecționate, pentru a pune în lumină specificul unei activități, realizările unui artist sau în scop instructiv.

Monument istoric – operă de sculptură sau construcție arhitectonică de proporții mari sau de o deosebită valoare

destinată să perpetueze amintirea unui eveniment sau a unei personalități remarcabile. În *Registrul monumentelor Republicii Moldova ocrotite de stat* sunt monumente din Epoca Modernă.

Poster – mod de prezentare a unei comunicări sub formă de afiș.

Vestigiu – urmă din trecut; rămășiță a ceva vechi, dispărut de mult și care prezintă o importanță documentară, culturală etc.

Algoritmul realizării unei cercetări:

- Determinarea temei – identificarea monumentului.
- Cercetarea surselor.
- Selectarea informației.
- Elaborarea produsului.

Produs:

- Expoziția tematică *Istoria de lângă noi* prezentată sub formă de postere.

Fișa descrierii unui monument/vestigiu istoric:

1. Denumirea.
2. Amplasarea în spațiu. Localitatea.
3. Data construirii/inaugurării/elaborării.
4. Numele arhitectului/sculptorului/costructorului/autorului.
5. Istoria elaborării/evoluția construcției.
6. Descrierea.
7. Funcțiile monumentului.
8. Concluzie (aprecieri, idei personale).

Biserica „Acoperământul Maicii Domnului”, sec. al XIX-lea, Cobusca Veche, raionul Anenii Noi

Clădirea fostei cârmuii a Zemstvei din Soroca, 1869-1876

Clădirea fostei Comunități a Surorilor Medicale „Crucea Roșie” a Mănăstirii Hârbovăț, Chișinău

II. CONFERINȚĂ ISTORICĂ

Personalități marcante din localitate (sat, oraș, municipiu, raion) din sec. al XIX-lea – începutul sec. XX

VOCABULAR

Conferință – întâlnire a unor persoane, oameni de știință, a reprezentanților de organizații, grupuri, state pentru a discuta anumite probleme. În cadrul unei conferințe se prezintă în public o expunere asupra unei teme din domeniul științei, artei, politicii etc., cu intenția de a informa, de a instrui, de a omagia etc. O conferință istorică presupune prezentarea și discutarea mai multor comunicări/lucrări la un anumit subiect. Tema, ora și locul conferinței sunt anunțate în prealabil (printr-o scrisoare de informare sau printr-un anunț/afiș).

Etape de pregătire a conferinței:

Etapă I: Se stabilește personalitatea/personalitățile despre care se va relata, produsul care va fi realizat/prezentat, se redactează fișa bibliografică.

Etapă II: Se cercetează toate sursele disponibile: documente, arhive foto, mărturii, dicționare, enciclopedii etc.

Etapă III: Se selectează informația de bază și imaginile potrivite. Se întocmește fișa personalității.

Etapă IV: Se realizează produsul.

Personalitate marcantă – persoană cu aptitudini și cu însușiri deosebite, cu autoritate și prestigiu, care aduce sau a adus o contribuție valoroasă în domeniile social-politic, cultural-științific, economic etc. ale unei țări, ale lumii, în viața localității etc. Pot fi propuse spre studiere mai multe personalități marcante din a doua jumătate a sec. al XIX-lea – începutul sec. XX: Elena Alistar, Alexie Mateevici, Paul Gore, Simion Murafa, Ion Pelivan, Alecu Russo, Ioan Sârbu, Constantin Stamati, Constantin Stere, Vasile Stroescu, Ion Casian Suruceanu (Soroceanu), Alexie Nacco, Gheorghe V. Madan, Pavel Leonard, Ștefan Gonata, Alecu (Alexandru) Donici, Nicolae Casso ș.a.

Fișa personalității: algoritmul de prezentare și un exemplu

Numele și prenumele	Toma Ciorbă
Anii de viață, locul nașterii și decesului	15 ianuarie 1864, Chișinău, Imperiul Rus – 30 decembrie 1936, Chișinău, România
Studii	A învățat la Gimnaziul de Băieți din Chișinău (1875-1885) și la Facultatea de Medicină a Universității din Kiev.
Activitatea de bază	În 1893 a început să lucreze ca medic-sanitar la Chișinău. În timpul Războiului Ruso-Japonez a fost numit în fruntea Spitalului Militar din Basarabia, care a fost dislocat în Orientul Îndepărtat, unde a activat doi ani. A fost medic-șef al Spitalului de Boli Infecțioase din Chișinău (1896-1932).
Domenii în care s-a afirmat	Social, politic
Realizări	A inițiat construcția Spitalului de Boli Infecțioase din Chișinău; a fost pionierul implementării vaccinului antivariolic și a seroterapiei contra difteriei în Basarabia; a contribuit la pregătirea felcerilor, moașelor și surorilor de caritate pe teritoriul Basarabiei; a publicat lucrări despre starea sanitară a Chișinăului. A susținut editarea <i>Buletinului Sindicatului Medicilor din orașul Chișinău</i> (1925-1930).
Impact	Un medic de o excelență deosebită, apreciată și peste hotare, a fost un adevărat ctitor al medicinei basarabene, cu un rol deosebit de important în înființarea Spitalului de Boli Infecțioase. A sprijinit apariția revistei de specialitate și informarea populației cu privire la bolile infecțioase. În prezent, Spitalul de Boli Infecțioase din Chișinău și o stradă adiacentă îi poartă numele.

Produse realizate:

- poster tematic despre o anumită personalitate;
- prezentare PPT despre o personalitate;
- album *Personalitățile basarabene/Personalitate marcantă... la intersecția sec. XIX și XX*;
- comunicare despre o personalitate;
- articol pentru ziarul liceului sau pentru un ziar local;
- *Piramida valorilor umane*, în baza unei personalități etc.

III. STUDIU

Impactul evenimentelor/proceselor din Epoca Modernă asupra diversității etnice și culturale actuale din localitate

VOCABULAR

Diversitate etnică – caracteristică importantă a societății contemporane ce se manifestă prin prezența mai multor comunități etnice cu limbi, culturi și tradiții distincte într-o localitate, regiune, țară.

Fete române (moldovence) din Imperiul Rus, sfârșitul sec. al XIX-lea

Familie găgăuză din satul Beșalma, județul Bender, sfârșitul sec. al XIX-lea

Familie de coloniști bulgari din Basarabia, sfârșitul sec. al XIX-lea

Țigan fierar ambulant, 1889

Etnie – grup uman de aceeași origine, limbă și tradiții culturale; comunitate etnică.

Studiu – cercetare a unei probleme, a unui fenomen etc.; lucrare științifică ce rezultă dintr-un studiu.

Elaborarea unui studiu implică mai multe etape:

1. Formularea temei:

- Identificarea perioadei cronologice din Epoca Modernă care este esențială pentru determinarea contextului și a evenimentelor majore ce au influențat diversitatea etnică și culturală în localitate.
- Stabilirea obiectivelor generale și a celor specifice.
- Formularea temei.

2. Documentarea:

- Cercetarea documentară simplificată: utilizarea resurselor online, ale fondului bibliotecii locale (enciclopedii, studii de istorie locală etc.), ale muzeului satului sau ale muzeului raional pentru a găsi informații despre istoria localității în Epoca Modernă.
- Consultarea culegerilor de documente publicate și, după posibilitate, a documentelor de arhivă referitoare la istoria localității, a datelor statistice etc.
- Intervievarea locuitorilor: realizarea interviurilor cu membrii comunității pentru a obține informații despre istoria locală, modul în care diverse grupuri etnice s-au stabilit în zonă și impactul acestora asupra diversității culturale.
- Selectarea surselor documentare oficiale și particulare și a surselor vizuale.

3. Analiza și interpretarea informațiilor:

- Analiza evenimentelor și proceselor istorice care au avut un impact semnificativ asupra diversității etnice și culturale din localitatea selectată.
- Analiza și prezentarea datelor statistico-demografice și a informațiilor selectate care demonstrează diversitatea etnică și culturală.
- Evaluarea modului în care evenimentele au modelat componența etnică și culturală actuală a comunității.
- Sistematizarea informațiilor colectate.
- Evidențierea conexiunilor și a relațiilor dintre evenimentele istorice și diversitatea etnică și culturală actuală, oferind o perspectivă clară asupra modului în care trecutul a modelat prezentul.

4. Redactarea și publicarea/prezentarea produsului:

- Elaborarea produsului.
- Prezentarea produsului profesorului/profesoarei pentru feedback și consultare.
- Implementarea observațiilor și recomandărilor.
- Publicarea pe pagina web a școlii sau a localității, în ziarul școlii etc.
- Prezentarea publică a studiului finalizat pentru a împărtăși concluziile și constatările cu comunitatea locală sau școlară.

Produsul:

- *Studiu* elaborat/publicat/prezentat.
- *Portofoliu de grup cu dovezi* (imagini, fotografii, mărturii, documente etc.) care să surprindă diversitatea socioculturală la nivel local/național în Epoca Modernă.

Român (valah) din Imperiul Rus, sfârșitul sec. al XIX-lea

Velichorushi, desen de Pauly Theodore, 1862

Maloruși (ucraineni), desen de Pauly Theodore, 1862

Evrei, desen de Pauly Theodore, 1862

CUPRINS

Cum utilizăm manualul.....	3
Introducere în studiul Istoriei românilor și universale (Epoca Modernă).....	4
Unitatea I. REVOLUȚIILE DIN 1848-1849 ÎN EUROPA	7
1. Cauzele revoluțiilor din 1848-1849 în Europa. Revoluția de la 1848 în Franța	8
2. Revoluțiile din 1848-1849 în statele germane, statele italiene și Imperiul Habsburgic	12
3. Revoluțiile din 1848-1849 în Țările Române.....	17
EVALUARE.....	22
Unitatea II. FORMAREA STATELOR NAȚIONALE ÎN EUROPA	23
4. Mișcarea națională a românilor la mijlocul sec. al XIX-lea	24
5. Unirea Principatelor Române	29
6. Reformele lui Alexandru Ioan Cuza	33
7. Instituirea monarhiei constituționale. Constituția din 1866	38
8. Unificarea Italiei.....	41
9. Unificarea Germaniei	46
EVALUARE.....	50
Unitatea III. STATELE EUROPEI ÎNTRE ANII 1850 ȘI 1914	51
10. Civilizația industrială: caracterizare generală. Capitalismul monopolist.....	52
11. Marea Britanie	56
12. Franța.....	60
13. Imperiul German	64
14. Imperiul Habsburgic	68
15. Imperiul Rus	72
16. Statele din Europa de Sud-Est	77
17. Doctrinile social-politice	81
EVALUARE	86
Unitatea IV. STATELE EXTRAEUROPENE ÎN PERIOADA ANILOR 1850-1914	87
18. Statele Unite ale Americii	88
19. Japonia.....	92
20. China și India.....	96
21. Țările Americii Latine și ale Africii	101
EVALUARE.....	106
Unitatea V. PRINCIPATELE ROMÂNE/ROMÂNIA ȘI TERITORIILE ROMÂNEȘTI AFLATE SUB DOMINAȚIE STRĂINĂ (1850-1914)	107
22. Viața social-economică și politică în România.....	108
23. Războiul de Independență	113
24. Reformele țariste în Basarabia	117
25. Mișcarea națională în Basarabia.....	121
26. Mișcarea națională a românilor din Transilvania și Bucovina	125
EVALUARE	130
Unitatea VI. RELAȚIILE INTERNAȚIONALE (1850-1914)	131
27. Evoluția problemei orientale. Problema orientală și Basarabia.....	132
28. Formarea blocurilor politico-militare.....	136
29. Politica externă a României	140
30. Războaiele balcanice	143
EVALUARE.....	146
Unitatea VII. CULTURA ÎN EPOCA MODERNĂ (1850-1914)	147
31. Știința și tehnica	148
32. Contribuția României la dezvoltarea științei și tehnicii.....	152
33. Învățământul și literatura	155
34. Artele: artele plastice, arhitectura, muzica, teatrul și cinematografia.....	159
35. Cultura în Vechiul Regat.....	163
36. Cultura în Basarabia, Transilvania și Bucovina	166
EVALUARE	172
ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE PE BAZĂ DE PROIECT	173